Lenin

AZ IDEOLÓGIAI MUNKÁRÓL

LENIN

AZ IDEOLÓGIAI MUNKÁRÓL

LENIN

AZ IDEOLÓGIAI MUNKÁRÓL

KOSSUTH KÖNYVKIADÓ
1970

MEGJELENT

V. I. LENIN SZÜLETÉSÉNEK

100. ÉVFORDULÓJA

ALKALMÁBÓL

ELŐSZÓ

Gyűjteményünkben szemelvényeket közlünk Leninnek az ideológiai munkával foglalkozó könyveiből, cikkeiből, beszédeiből, leveleiből. A kötetet öt fejezetre tagoltuk.

Az első fejezetben a forradalmi elméletről s az elméletnek a párt gyakorlati tevékenységével való kapcsolatáról szól Lenin, s élesen bírálja a revizionizmust, a dogmatizmust és a szektásságot.

A második fejezet témája a dolgozók kommunista nevelése, az emberek tudatában meglevő kapitalista csökevények elleni harc, a politikai nevelésnek az élettel való kapcsolata.

A burzsoá ideológia elleni harcról szól a kötet harmadik fejezete. Lenin bírálja azokat, akik lebecsülik az ideológiai munkát, mert ez elkerülhetetlenül a polgári ideológia megerősödésére vezet.

A negyedik fejezetben azok a művek találhatók, melyekben Lenin a sajtó, a rádió és a film szerepéről s a párt ideológiai munkájában való jelentőségéről beszél.

Végül az ötödik fejezet témája a pártpropaganda és az agitáció. Lenin a propagandistától és az agitátortól mély eszmeiséget, elviséget, az igazsághoz való feltétlen hűséget, nyelvi egy-

szerűséget és népszerű kifejezésmódot követelt, s nagy fontosságot tulajdonított a megfelelő propagandisták és agitátorok kiválasztásának és nevelésének.

*

Az összeállítás alapjául az azonos című szovjet gyűjtemény szolgált. A fejezeteken belül a szemelvényeket kronológikus sorrendben közöltük. A részleteket a Lenin Művei, Lenin Összes Művei sorozatokból, illetve Lenin Válogatott Műveiből vettük. A kötetet rövid jegyzetekkel és tárgymutatóval egészítettük ki.

A Kiadó

I

A FORRADALMI ELMÉLET JELENTŐSÉGE ÉS KAPCSOLATA A GYAKORLATTAL

KIK AZOK A „NÉPBARÁTOK" ÉS HOGYAN HADAKOZNAK A SZOCIÁLDEMOKRATÁK ELLEN?

(Részletek)

A szocialista értelmiség csak akkor számíthat arra, hogy munkája gyümölcsöző lesz, ha szakít az illúziókkal, és Oroszország tényleges, nem pedig kívánatos fejlődésében, a valóságos, nem pedig a lehetséges társadalmi-gazdasági viszonyokban keres támaszt. ELMÉLETI munkájának pedig arra kell majd irányulnia, *hogy konkrétan tanulmányozza az Oroszországban észlelhető gazdasági antagonizmus valamennyi formáját, tanulmányozza kapcsolatukat és egymásból való fejlődésüket; ezt az antagonizmust mindenütt fel* kell *tárnia, ahol azt a politikai történelem, a jogrend különlegességei és a begyepesedett elméleti előítéletek leplezik. Teljes képet* kell *adnia mai valóságunkról, mint a termelési viszonyok meghatározott rendszeréről, meg* kell *mutatnia, hogy e rendszerben a dolgozók kizsákmányolása és kisajátítása szükségszerű, meg* kell *mutatnia azt a kiutat ebből a rendszerből, amelyet a gazdasági fejlődés ir elő.*

Ennek az elméletnek, mely az orosz történelem és valóság részletes és pontos tanulmányozásán alapul, választ kell adnia a proletariátus kérdéseire — s ha megfelel a tudományos követelményeknek, akkor a proletariátus tiltakozó gondolatának felébredése elkerülhetetlenül a szociáldemokrácia medrébe tereli e

gondolatot. Minél jobban halad ennek az elméletnek a kidolgozása, annál gyorsabban nő majd a szociáldemokratizmus, mert a mai rend legravaszabb védelmezői sem képesek megakadályozni a proletárgondolat ébredését, nem képesek azért, mert maga ez a rend szükségszerűen és elkerülhetetlenül magával hozza a termelők egyre fokozottabb kisajátítását, a proletariátusnak és tartalékseregének mind erőteljesebb növekedését — és ezzel együtt jár a társadalmi vagyon fejlődése, a termelőerők óriási növekedése és a munka társadalmasítása a kapitalizmus által. Bármennyi munkát igényel is még az ilyen elmélet kidolgozása, a szocialisták el fogják végezni ezt a munkát — erről kezeskedik a materializmusnak, az egyetlen tudományos módszernek az elterjedtsége a szocialisták között, amely megköveteli, hogy minden program pontosan megfogalmazza a valóságban végbemenő folyamatot, kezeskedik az ezeket az eszméket magáévá tevő szociáldemokrácia sikere, amely olyannyira nyugtalanítja liberálisainkat és demokratáinkat, hogy vaskos folyóirataik, ahogy ezt egy marxista megjegyezte, már nem is unalmasak.

Azzal, hogy a szociáldemokraták elméleti munkájának szükségességét, fontosságát és óriási méreteit hangsúlyozom, egyáltalán nem azt akarom mondani, hogy ezt a munkát a GYAKORLATI munka fölébe kell helyezni* — s még kevésbé azt, hogy a gyakorlati munkát el kell halasztani, amíg az elméleti munka elkészült. Ilyen következtetéseket csak a „szubjektív szociológiai módszer" hívei vagy az utópikus szocializmus követői vonhatnának le. Persze, ha abban látjuk a szocialisták feladatát, hogy az ország „fejlődésének (a mostaniak helyett) más útjait

* Ellenkezőleg. Az első helyet feltétlenül mindig a propaganda és az agitáció gyakorlati munkája foglalja el, mert, először, az elméleti munka csak választ ad azokra a kérdésekre, amelyeket a gyakorlat feltesz. Másodszor pedig: a szociáldemokraták rajtuk kívül álló okokból túlságosan gyakran kénytelenek elméleti munkára szorítkozni, semhogy meg ne becsüljenek minden pillanatot, amikor megvan a gyakorlati munka lehetősége.

keressék", akkor természetes, hogy a gyakorlati munka csak akkor válik lehetségessé, ha zseniális filozófusok felfedezik és megmutatják ezeket a „más utakat"; ha viszont ezeket az utakat felfedezték és megmutatták, befejeződik az elméleti munka, és megkezdődik azok munkája, akik arra vannak hivatva, hogy a „hazát" erre az „újonnan felfedezett" „más útra" irányítsák. Egészen másképpen áll a dolog, amikor a szocialisták feladatát abban foglaljuk össze, hogy a proletariátus eszmei vezetői legyenek, tényleges harcában, a tényleges, az igazi ellenségek ellen, akik az adott társadalmi-gazdasági fejlődés *tényleges* útján haladnak. Ez esetben az elméleti és a gyakorlati munka egyetlen munkává forr össze, amelyet a német szociáldemokrácia veteránja, Liebknecht oly találóan jellemzett a következő szavakkal:

Studieren, Propagandieren, Organisieren*.

A fentebb említett elméleti munka nélkül nem lehet valaki ideológiai vezető, mint ahogy nem lehet ideológiai vezető akkor sem, ha ezt a munkát nem irányítja az ügy követelményei szerint, ha nem propagálja a munkások között ennek az elméletnek az eredményeit és nem segíti a munkások szervezkedését.

A feladatnak ez a meghatározása megóvja a szociáldemokratákat azoktól a hibáktól, amelyekbe olyan gyakran beleesnek a szociáldemokrata csoportok — a dogmatizmustól és a szektásságtól.

Nem lehet dogmatizmus ott, ahol a tan legfőbb és egyetlen kritériuma az, hogy megfeleljen a közgazdasági fejlődés valóságos folyamatának; nem lehet szektásság ott, ahol a feladat lényege a proletariátus szervezkedésének előmozdítása, ahol tehát az „intelligencia" szerepe abban merül ki, hogy feleslegessé tegye a külön értelmiségi vezetőket.

* — Tanulni, propagandát folytatni, szervezni. — *Szerk.*

Marx... elméletének egész értékét abban látja, hogy az „lényegében kritikai* és forradalmi elmélet"[1]. És ez utóbbi tulajdonság valóban egészen és feltétlenül sajátja a *marxizmusnak*, mert ez az elmélet közvetlen feladatának tekinti, hogy *feltárja* az antagonizmus és a kizsákmányolás valamennyi formáját a mai társadalomban, figyelemmel kísérje fejlődésüket, bebizonyítsa átmeneti jellegüket, bebizonyítsa annak elkerülhetetlenségét, hogy más formává alakuljanak át, *és ily módon segítségére legyen a proletariátusnak abban, hogy minél gyorsabban és minél könnyebben végezzen mindenféle kizsákmányolással.* Annak az ellenállhatatlan erőnek, amely az egész világ szocialistáit ehhez az elmélethez vonzza, éppen az a titka, hogy a marxizmus a szigorú és legmagasabbrendű tudományosságot (mint a társadalomtudomány legfejlettebb foka) egyesíti a forradalmisággal, és nem véletlenül egyesíti, nemcsak azért, mert e tanítás alapítója egyesítette magában a tudós és a forradalmár tulajdonságait, hanem mert magában az elméletben egyesíti, bensőleg és elválaszthatatlanul. Mert itt az elmélet egyenesen feladatául, a tudomány egyenesen céljául tűzi ki azt, hogy segítsen az elnyomottak osztályának valóban lejátszódó gazdasági harcában.

„Nem mondjuk a világnak: hagyj fel harcaiddal, ezek ostobaságok; mi odakiáltjuk neked az igazi harci jelszót".[2]

A tudomány közvetlen feladata tehát Marx szerint az, hogy helyes harci jelszót adjon, vagyis ezt a harcot objektíve mint a termelési viszonyok meghatározott rendszerének termékét mu-

* Jegyezzük meg, hogy Marx itt a materialista kritikáról beszél, és csak azt tartja tudományosnak, vagyis arról a kritikáról beszél, amely a politikai, a jogi, a társadalmi, az életviszonyokkal kapcsolatos és egyéb tényeket a gazdasági renddel, a termelési viszonyok rendszerével, azoknak az osztályoknak érdekeivel veti egybe, amelyek az antagonisztikus társadalmi viszonyok alapján elkerülhetetlenül kialakulnak. Hogy az orosz társadalmi viszonyok antagonisztikusak, abban aligha kételkedhet bárki is. De még senki sem kísérelte meg, hogy egy *ilyen* kritika számára alapul vegye őket.

tassa be, megértse, hogy e harc miért szükséges, mi a tartalma, mi a fejlődésmenete, melyek a feltételei. Nem adhatunk „harci jelszót", ha nem tanulmányozzuk minden részletében e harc minden egyes formáját, ha nem kísérjük figyelemmel minden lépését, amikor egyik formából a másikba megy át, hogy minden adott pillanatban meghatározhassuk a helyzetet, miközben nem tévesztjük szem elől, hogy a harc általános jellege, általános célja: minden kizsákmányolás és minden elnyomás teljes és végleges megszüntetése.

1894 tavasz—nyár
Lenin Összes Művei. 1. köt. 1963.
281—283., 313—314. old.

AZ OROSZ SZOCIÁLDEMOKRATÁK FELADATAI

(Részlet)

Jelenleg (1897 végén) a legégetőbb kérdés a mi szempontunkból a szociáldemokraták *gyakorlati* tevékenységének kérdése. Hangsúlyozzuk a szociáldemokratizmus *gyakorlati* tevékenységét, mert ami elméleti tevékenységét illeti, úgy látszik, már átesett azon a legsúlyosabb időszakon, amelyben egyrészt ellenfelei konokul vonakodtak megérteni az új irányzatot és minden erejükkel azon voltak, hogy azt mindjárt megjelenésekor elfojtsák, másrészt pedig a szociáldemokratizmus alapelveit hívei szenvedélyesen védelmezték. Most a szociáldemokraták elméleti nézetei *fő- és alapvető vonásaikban* eléggé tisztázottaknak tekinthetők. Nem mondhatjuk ugyanezt a szociáldemokratizmus *gyakorlati* tevékenységéről, politikai *programjáról*, munkamódszereiről, taktikájáról. Véleményünk szerint éppen ezen a téren uralkodik a legtöbb félreértés és kölcsönös meg nem értés, ami útjában áll annak, hogy egészen közel jussanak a szociáldemokratizmushoz azok a forradalmárok, akik elméletben már teljesen elszakadtak a narodovolec irányzattól, a gyakorlatban pedig vagy eljutnak, a dolgok erejénél fogva, a munkások közti propagandához és agitációhoz, sőt ahhoz, hogy a munkások közt kifejtett tevékenységüket az *osztályharc* alapjára helyezik;

vagy pedig arra törekednek, hogy a *demokratikus* feladatokat tegyék egész programjuk és egész forradalmi tevékenységük alapjává. Ha nem tévedünk, ez utóbbi jellemzés ráillik arra a két forradalmi csoportra, amely Oroszországban ez idő szerint a szociáldemokraták mellett működik, tudniillik — a narodovolecokra és narodopravecokra.

Ezért véleményünk szerint különösen időszerű megkísérelni, hogy megmagyarázzuk a szociáldemokraták *gyakorlati* feladatait és kifejtsük azokat az okokat, amelyek alapján a három meglevő program közül az ő programjukat tartjuk a legésszerűbbnek, a programjukkal szemben felhozott ellenvetések tekintetében pedig azt tartjuk, hogy jórészt félreértésen alapulnak.

A szociáldemokraták gyakorlati tevékenységük során tudvalevőleg azt a feladatot tűzik maguk elé, hogy a proletariátus osztályharcát vezessék és ezt a harcot mindkét megjelenési formájában szervezzék: szocialista megjelenési formájában (a tőkésosztály ellen folyó harc, amelynek célja az osztálytársadalom felszámolása és a szocialista társadalom megszervezése) és demokratikus megjelenési formájában (az abszolutizmus elleni harc, amelynek célja a politikai szabadság kivívása Oroszországban és Oroszország politikai és társadalmi rendjének demokratizálása). Azt mondottuk: *tudvalevőleg*. És valóban, az orosz szociáldemokraták kezdettől fogva, amióta mint külön társadalmi és forradalmi irányzat megjelentek, mindig teljes határozottsággal mutattak rá tevékenységük e feladatára, mindig hangsúlyozták a proletariátus osztályharcának kettős megjelenési formáját és tartalmát, mindig hangoztatták szocialista és demokratikus feladataiknak azt az elválaszthatatlan kapcsolatát, amely szemléltetően kifejezésre jut abban a névben, amelyet választottak. Mindamellett még ma is gyakran találkozunk olyan szocialistákkal, akiknek a szociáldemokratákról a legfonákabb nézeteik vannak, s akik azzal vádolják őket, hogy a politikai harcot semmibe sem veszik stb. Térjünk hát ki röviden az orosz szociál-

demokrácia gyakorlati tevékenysége e két területének jellemzésére.

Kezdjük a szocialista tevékenységgel. Azt hihetnők, hogy amióta a szociáldemokrata szentpétervári „Harci Szövetség a Munkásosztály Felszabadítására" megkezdte működését a pétervári munkások között, a szociáldemokrata tevékenység jellegének e tekintetben teljesen világosnak kell lennie. Az orosz szociáldemokraták szocialista tevékenységének lényege az, hogy *propagálják* a tudományos szocializmus tanait, helyes nézeteket terjesztenek el a munkások között a mai társadalmi és gazdasági rendről, ennek alapjairól és fejlődéséről, az orosz társadalom különböző *osztályairól*, ezek egymáshoz való viszonyáról, ezeknek az osztályoknak egymás ellen folyó harcáról, a munkásosztály szerepéről ebben a harcban, a munkásosztály viszonyáról a hanyatló és fejlődő osztályokhoz, a kapitalizmus múltjához és jövőjéhez, a nemzetközi szociáldemokrácia és az orosz munkásosztály történelmi feladatáról. A propagandával elválaszthatatlanul egybekapcsolódik a munkások közötti *agitáció*, amely Oroszország jelenlegi politikai viszonyai közt és a munkástömegek adott fejlődési fokán természetszerűen előtérbe nyomul. A munkások közötti agitáció abban áll, hogy a szociáldemokraták részt vesznek a munkásosztály harcának minden spontán megnyilvánulásában, minden összeütközésben, amelybe a munkások a kapitalistákkal a munkanap, a munkabér, a munkafeltételek stb., stb. miatt kerülnek. Feladatunk az, hogy egybekössük tevékenységünket a munkásélet gyakorlati, mindennapi kérdéseivel, segítsünk a munkásoknak eligazodni ezekben a kérdésekben, ráthereljük a munkások figyelmét a legfontosabb visszaélésekre, segítsünk nekik pontosabban és gyakorlatiasabban megfogalmazni a munkáltatókkal szemben támasztott követeléseiket, fejlesszük a munkásokban szolidaritásuk tudatát, azt a tudatot, hogy az orosz munkásságnak mint a proletariátus világhadseregének egy részét alkotó egységes munkásosztálynak érdekei közösek és ügye közös ügy. Munkáskörök szervezése,

rendszeres és konspirációs kapcsolatok létesítése e körök és a szociáldemokraták központi csoportjai közt, munkásirodalom kiadása és terjesztése, a munkáslevelezés megszervezése a munkásmozgalom minden központjából, agitációs röplapok és felhívások kiadása és terjesztése, bizonyos számú tapasztalt agitátor kiképzése — ezek volnának nagy vonásokban az orosz szociáldemokrácia szocialista tevékenységének megjelenési formái.

A mi munkánk elsősorban és főképpen a városi, a gyári munkások megnyerésére irányul. Az orosz szociáldemokráciának nem szabad szétforgácsolnia erejét, az ipari proletariátus soraiban folytatott tevékenységre kell összpontosítania figyelmét, mert az ipari proletariátus a legfogékonyabb a szociáldemokrata eszmék iránt, szellemileg és politikailag a legfejlettebb, számarányánál, továbbá az ország nagy politikai központjaiban való összpontosultságánál fogva a legfontosabb. Ezért a szociáldemokrácia első és életbevágó feladata az, hogy szilárd forradalmi szervezetet hozzon létre a városi, a gyári munkások között, és a legnagyobb fokú oktalanság volna, ha jelenleg ezt a feladatot szem elől tévesztené. De amikor elismerjük, hogy a gyári munkásokra kell összpontosítanunk minden erőnket, amikor elítéljük a rendelkezésre álló erők szétforgácsolását, ezzel egyáltalában nem azt akarjuk mondani, hogy az orosz szociáldemokrácia hagyja figyelmen kívül az orosz proletariátus és a munkásosztály többi rétegét. Szó sincs róla. Az orosz gyári munkást életfeltételei arra kényszerítik, hogy lépten-nyomon a legszorosabb kapcsolatba lépjen a kusztársággal, ezzel az iparűző proletariátussal, amely a gyárakon kívül, a városokban meg a falvakban szétszórtan és sokkal rosszabb körülmények közt él. Az orosz gyári munkás közvetlen érintkezésbe kerül a falusi lakossággal is (a gyári munkás családja nemritkán falun él) és ezért feltétlenül közeli kapcsolatba kerül mind a falusi proletariátussal, a hivatásos mezőgazdasági munkások és napszámosok sokmilliós tömegével, mind pedig azzal a tönkrement parasztsággal, amely nyomorúságos kis földecskékbe kapaszkodva, ledolgozásokra és

mindenféle alkalmi „mellékkeresetre" stb., stb., vagyis ugyancsak bérmunkára van utalva. Az orosz szociáldemokraták nem tartják időszerűnek, hogy a rendelkezésükre álló erőket a kusztárok és a falusi munkások közé *küldjék*, de egyáltalán nem szándékoznak figyelmen kívül hagyni ezt a réteget és azon lesznek, hogy a kusztárok és a falusi munkások életviszonyainak kérdéseiről is felvilágosítsák a haladottabb munkásokat, hogy ezek a munkások, amikor érintkezésbe kerülnek a proletariátus elmaradottabb rétegeivel, közéjük is elvigyék az osztályharc, a szocializmus és általában az orosz demokrácia, különösen pedig az orosz proletariátus politikai feladatainak eszméit. Nem célszerű a kusztárokhoz és a falusi munkásokhoz agitátorokat küldeni, amíg a városi, a gyári munkások körében olyan sok a tennivaló, de a szocialista munkás igen sok esetben akaratlanul is érintkezésbe kerül ezzel a környezettel, és értenie kell hozzá, hogy az ilyen eseteket felhasználja, és ismernie kell az oroszországi szociáldemokrácia általános feladatait. Ezért nagyon tévednek azok, akik az orosz szociáldemokráciát azzal vádolják, hogy szűkkeblű, hogy a gyári munkások kedvéért mellőzni igyekszik a dolgozó népesség tömegét. Ellenkezőleg, a proletariátus haladottabb rétegei közt folytatott agitáció a legbiztosabb és egyetlen útja annak, hogy (a mozgalom kiszélesedése arányában) az egész orosz proletariátust felrázzuk. A szocializmusnak és az osztályharc eszméjének terjesztése a városi munkások között a kisebb, meszszebb ágazó csatornákat is múlhatatlanul el fogja árasztani ezekkel az eszmékkel: ehhez arra van szükség, hogy az említett eszmék mélyebbre eresszék gyökereiket a jobban előkészített talajba és teljesen áthassák az orosz munkásmozgalomnak és az orosz forradalomnak ezt az élcsapatát. Az orosz szociáldemokrácia, ugyanakkor, amikor a rendelkezésére álló erőket a gyári munkások közti tevékenységre irányítja, készséggel támogatja azokat az orosz forradalmárokat, akik a gyakorlatban a proletariátus osztályharcának talaján kifejtett szocialista tevékenység útjára lépnek, de a legkevésbé sem titkolja, hogy nem lehet

és nem szabad, hogy bármiféle olyan gyakorlati szövetségek, amelyeket más forradalmár frakciókkal köt, megalkuvásokra vagy engedményekre vezessenek az elmélet, a program, a zászló tekintetében. Az orosz szociáldemokratáknak meggyőződésük, hogy a forradalmi mozgalom zászlajául szolgáló forradalmi elmélet jelenleg csakis a tudományos szocializmus és az osztályharc tana lehet, és ezért minden erejükből terjeszteni fogják ezt a tant, óvni fogják a hamis értelmezésektől és szembeszállnak minden olyan kísérlettel, amely arra irányul, hogy a még fiatal oroszországi munkásmozgalmat kevésbé kiforrott tanokkal kapcsolja egybe. Az elméleti megfontolások bizonyítják, a szociáldemokraták gyakorlati tevékenysége pedig megmutatja, hogy Oroszország minden *szocialistájának szociáldemokratává* kell válnia.

Áttérünk a szociáldemokraták *demokratikus* feladataira és demokratikus tevékenységére. Még egyszer ismételjük, hogy ez a tevékenység *elválaszthatatlanul* egybekapcsolódik a szocialista tevékenységgel. A szociáldemokraták, amikor a munkások soraiban *propagandát folytatnak*, *nem térhetnek ki* a politikai kérdések elől és minden olyan kísérletet, hogy ezeket megkerüljék vagy akár csak háttérbe szorítsák, nagy hibának és a nemzetközi szociáldemokrácia alaptételeitől való eltérésnek tekintenének. A tudományos szocializmus propagálása mellett az orosz szociáldemokraták feladatukul tűzik ki, hogy a *demokratikus eszméket* is propagálják a munkástömegek soraiban, igyekeznek széles körben megmagyarázni az önkényuralom lényegét tevékenységének minden megnyilvánulásában, osztálytartalmát, megdöntésének szükségességét, továbbá azt, hogy a politikai szabadság kivívása és Oroszország politikai és társadalmi rendjének demokratizálása nélkül lehetetlen eredményesen harcolni a munkásügyért. A szociáldemokraták a munkások mindennapi *gazdasági* követelései érdekében folytatott *agitációt* elválaszthatatlanul egybekapcsolják azzal az agitációval, amelyet a munkásosztály mindennapi politikai szükségletei, bajai és követelései

érdekében folytatnak, azzal az agitációval, melyet a minden egyes sztrájknál, a munkások és a tőkések minden egyes összecsapásánál megnyilvánuló rendőri elnyomás ellen folytatnak, azzal az agitációval, melyet a munkások általában mint orosz állampolgárok, különösen pedig mint a legelnyomottabb és legjogfosztottabb osztályhoz tartozók jogaiknak csorbítása ellen folytatnak, azzal az agitációval, melyet az önkényuralom minden egyes olyan nagy tekintélyű képviselője és lakája ellen folytatnak, aki közelebbi érintkezésbe kerül a munkásokkal és szemléltetően megmutatja a munkásosztálynak politikai rabságát. Nincs gazdasági téren a munkáséletnek olyan kérdése, amely nem szolgálhatna a politikai agitáció tárgyául. A szociáldemokraták tevékenységében az agitációnak ez a két fajtája elválaszthatatlanul összetartozik, mint az érem két oldala. Mind a gazdasági, mind a politikai agitáció egyformán szükséges a proletariátus osztálytudatának fejlesztése szempontjából, mind a gazdasági, mind a politikai agitáció egyformán szükséges mint az orosz munkások osztályharcának vezérfonala, mert hiszen minden osztályharc politikai harc. Mind az egyik, mind a másik agitáció, azzal, hogy öntudatra ébreszti a munkásokat, azzal, hogy szervezi, fegyelmezi, szolidáris tevékenységre és szociáldemokrata eszményekért való harcra neveli őket, lehetővé teszi a munkásoknak, hogy erejüket a mindennapi kérdéseken, a mindennapi szükségleteken kipróbálják, lehetővé teszi számukra, hogy ellenségüknél részletengedményeket érjenek el, javítsanak gazdasági helyzetükön, kényszerítsék a tőkéseket arra, hogy számoljanak a szervezett munkások erejével, kényszerítsék a kormányt arra, hogy több jogot adjon a munkásoknak, figyelembe vegye követeléseiket, mert állandóan rettegnie kell a szilárd szociáldemokrata szervezet vezette ellenséges érzületű munkástömegektől.

1897.

Lenin Összes Művei. 2. köt. 1963. 419—425. old.

OROSZORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATÁK TILTAKOZÁSA

(Részlet)

... Tekintettel arra az eszmei ingadozásra, amelyről az a tény tanúskodik, hogy megjelenhetnek olyan programok, mint a fentebb taglalt „Credo", különösen szükségesnek tartjuk, hogy hangsúlyozzuk a „Kiáltvány"-ban kifejtett következő alapelveket, amelyeknek az orosz szociáldemokrácia szempontjából óriási jelentőségük van. Először, az orosz szociáldemokrácia „a szervezett munkástömegek osztálymozgalma akar lenni és az is akar maradni". Ebből az következik, hogy a szociáldemokrácia jelszava szükségképpen a munkások támogatása, mégpedig nemcsak a gazdasági, hanem a politikai harcban is; agitáció, mégpedig nemcsak a közvetlen gazdasági szükségletek talaján, hanem a politikai elnyomás minden megnyilvánulásának talaján is; propaganda, mégpedig nemcsak a tudományos szocializmus eszméinek, hanem a demokratikus eszméknek a propagandája is. A munkások osztálymozgalmának zászlaja csak a forradalmi marxizmus elmélete lehet, és az orosz szociáldemokráciának gondoskodnia kell ezen elmélet továbbfejlesztéséről és gyakorlati megvalósításáról, s egyszersmind meg kell óvnia ezt az elméletet a ferdítésektől és elsekélyesítéstől, mert a „divatos elméleteket" igen gyakran fenyegeti ilyen veszély (márpedig a for-

radalmi szociáldemokrácia sikerei Oroszországban már „divatos" elméletté tették a marxizmust). A szociáldemokráciának, amely ma minden erejét a gyári és bányamunkások közötti munkára összpontosítja, nem szabad elfelejtenie, hogy a mozgalom kiszélesítésével az általa szervezett munkástömegek soraiba az otthonmunkásokat, a háziiparosokat, a mezőgazdasági munkásokat, a tönkrement és az éhhalállal küzdő parasztság millióit is be kell vonnia.

Másodszor: „Az orosz munkásosztálynak erős vállára kell vennie és vállára fogja venni a politikai szabadság kivívásának ügyét." A szociáldemokráciának, amely az önkényuralom megdöntését tekinti legközelebbi feladatának, a demokráciáért folyó küzdelem előharcosának kell lennie, s már csak ezért is mindenképpen támogatnia kell és szövetségesül kell megnyernie az orosz lakosság minden demokratikus elemét. Csak az önálló munkáspárt lehet szilárd bástya az önkényuralom ellen vívott harcban, és csak ezzel a párttal szövetkezve, ennek a pártnak a támogatásával léphet tevékenyen a porondra a politikai szabadság valamennyi többi harcosa.

Végül, harmadszor: „Az Oroszországi Szociáldemokrata Párt mint szocialista mozgalom és irányzat folytatja az egész eddigi oroszországi forradalmi mozgalom művét és átveszi hagyományait; a szociáldemokrácia, azzal, hogy az egész párt legközelebbi feladatai közül a politikai szabadság kivívását tűzi ki legfontosabb feladatául, a felé a cél felé halad, amelyet már a régi »Narodnaja Volja«[3] dicső harcosai világosan kijelöltek." Az egész eddigi oroszországi forradalmi mozgalom hagyományai azt követelik, hogy a szociáldemokrácia most minden erejét a párt megszervezésére, belső fegyelmének megszilárdítására és a konspirációs technika fejlesztésére összpontosítsa. Ha a régi „Narodnaja Volja" harcosainak óriási szerepük lehetett az orosz történelemben, jóllehet a kisszámú hőst csak vékony társadalmi rétegek támogatták, jóllehet korántsem a forradalmi elmélet volt a mozgalom zászlaja, akkor a szociáldemokrácia, a proletariátus

osztályharcára támaszkodva legyőzhetetlenné tud majd válni. „Az orosz proletariátus ledobja az önkényuralom jármát, hogy még nagyobb eréllyel folytassa a harcot a tőke s a burzsoázia ellen, a szocializmus teljes győzelméig."

1899. augusztus 22 (szeptember 3) előtt.
Lenin Összes Művei. 4. köt. 1964. 161—162. old.

PROGRAMUNK

(Részlet)

A nemzetközi szociáldemokrácia jelenleg az eszmei ingadozás állapotában van. Marx és Engels tanításait eddig a forradalmi elmélet szilárd alapjának tekintették — most mindenfelől olyan hangok hallatszanak, hogy ezek a tanítások elégtelenek és elavultak. Aki szociáldemokratának vallja magát és szociáldemokrata lapot akar kiadni, annak pontosan meg kell határoznia, hogy milyen álláspontot foglal el ebben a kérdésben, amely korántsem csupán a német szociáldemokratákat nyugtalanítja.

Mi teljesen Marx elméletének talaján állunk: ez az elmélet változtatta először a szocializmust utópiából tudománnyá, ez vetette meg ennek a tudománynak szilárd alapját és jelölte ki azt az utat, melyen haladnunk kell, hogy továbbfejlesszük és minden részletében kidolgozzuk ezt a tudományt. Ez az elmélet felfedte a modern tőkés gazdaság lényegét és megmagyarázta, hogy miképpen leplezi a bérmunka, a munkaerő vásárlása azt, hogy maroknyi tőkés, földbirtokos, gyáros, bányatulajdonos stb. rabságban tartja a nincstelen nép millióit. Marx elmélete kimutatta, hogy a modern kapitalizmus egész fejlődésének az a tendenciája, hogy a kisüzemet kiszorítja a nagyüzem, s hogy ez a fejlődés megteremti azokat a feltételeket, amelyek lehetővé és szüksé-

gessé teszik a társadalom szocialista berendezését. Marx elmélete megtanított bennünket arra, hogy a megcsontosodott szokások, politikai cselszövések, agyafúrt törvények és körmönfont tanítások leple alatt meglássuk az *osztályharcot*, azt a harcot, amely a mindenfajta vagyonos osztályok és a nincstelenek tömege, az összes nincstelenek élén álló *proletariátus* között folyik. Marx elmélete tisztázta a forradalmi szocialista párt igazi feladatát: ez nem a társadalom átformálására irányuló tervek kiagyalásában áll, nem prédikálásban a tőkéseknek és szekértolóiknak, hogy javítsanak a munkások helyzetén, nem összeesküvések szövésében, *hanem abban, hogy megszervezze a proletariátus osztályharcát és vezesse ezt a harcot, amelynek végső célja a politikai hatalom meghódítása a proletariátus által és a szocialista társadalom megszervezése.*

És most kérdezzük: mi újat vittek bele ebbe az elméletbe azok a nagyhangú „megújítói", akik manapság Bernstein német szocialista köré csoportosulva akkora lármát csapnak? *Semmit a világon:* egy lépéssel sem vitték előbbre azt a tudományt, amelynek fejlesztését Marx és Engels kötelességünkké tette; semmiféle új harci módszerekre nem tanították meg a proletariátust; csak hátráltak, csak átvették elmaradott elméletek töredékeit, és a proletariátusnak nem a harc elméletét, hanem az engedékenység elméletét prédikálták — engedékenységet a proletariátus legádázabb ellenségei, a kormányok és a polgári pártok irányában, amelyek fáradhatatlanok abban, hogy egyre újabb eszközöket találjanak a szocialisták üldözésére. Plehanovnak, az orosz szociáldemokrácia egyik megalapítójának és vezérének, teljesen igaza volt, amikor kíméletlen kritikával illette Bernstein legújabb „kritikáját",[4] akinek nézeteit most (a hannoveri kongresszuson) a német munkások képviselői elutasították.[5]

Tudjuk, hogy ezekért a szavakért a vádak özönét zúdítják majd ránk: azt fogják kiabálni, hogy a szocialista pártot az „ortodoxok" szerzetesrendjévé akarjuk változtatni, amely üldözi az „eretnekeket" a „dogmától" való eltérésért, minden ön-

álló véleményért stb. Ismerjük ezeket a divatos csipkelődő frázisokat. Csakhogy szemernyi igazság, szemernyi értelem sincs bennük. Nem lehetséges erős szocialista párt, ha nincsen forradalmi elmélet, amely egyesíti az összes szocialistákat, amelyből a szocialisták meggyőződésüket merítik, amelyet alkalmaznak harci módszereikben és munkamódszereikben; ha alaptalan támadásokkal és elrontására irányuló kísérletekkel szemben megvédjük ezt az elméletet, amelyet legjobb tudásunk szerint igaznak tartunk — ez még egyáltalán nem jelenti, hogy ellenségei vagyunk *minden* kritikának. Marx elméletét egyáltalán nem tekintjük befejezett és érinthetetlen valaminek; ellenkezőleg, meggyőződésünk, hogy ez az elmélet csak alapköveit rakta le annak a tudománynak, amelyet a szocialistáknak minden irányban tovább *kell* fejleszteniük, ha nem akarnak elmaradni az élettől. Úgy véljük, hogy az orosz szocialistáknak különösen szükségük van arra, hogy *önállóan* dolgozzák fel Marx elméletét, mert ez az elmélet csak általános *útmutató* tételeket nyújt, amelyeket másképpen alkalmaznak *többek közt* Angliára, mint Franciaországra, másképpen Franciaországra, mint Németországra, másképpen Németországra, mint Oroszországra. Ezért szívesen adunk majd helyet újságunkban elméleti kérdésekkel foglalkozó cikkeknek, és felszólítjuk az elvtársakat a vitás pontok nyílt megtárgyalására.

Legkorábban 1899. október.
Lenin Összes Művei. 4. köt. 1964. 170—172. old.

LEGKÖZELEBBI FELADATUNK

(Részlet)

Az orosz szociáldemokrácia sokat tett a régi forradalmi és szocialista elméletek bírálata érdekében; nem szorítkozott csupán a bírálatra és teoretizálásra; bebizonyította, hogy programja nem a levegőben lóg, hanem elébe megy a nép, nevezetesen a gyári proletariátus nagyarányú spontán mozgalmának; az orosz szociáldemokráciának most a következő, különösen fontos lépést kell megtennie, amely különösen nehéz, de különösen fontos is: ki kell dolgoznia e mozgalom szervezetének viszonyainkhoz alkalmazott formáját. A szociáldemokrácia nem redukálódik a munkásmozgalom egyszerű szolgálatára: a szociáldemokrácia „*a szocializmus egyesítése a munkásmozgalommal*" (hogy K. Kautskynak ezt a meghatározását használjam, amely a „Kommunista Kiáltvány" alapeszméit idézi fel); feladata az, hogy bizonyos szocialista eszményeket vigyen be a spontán munkásmozgalomba, hogy a spontán munkásmozgalmat összekapcsolja a szocialista meggyőződéssel, amelynek a modern tudomány színvonalán kell állnia, hogy összekapcsolja a demokráciáért, mint a szocializmus megvalósításának eszközéért vívott rendszeres politikai harccal, egyszóval, hogy ezt a spontán mozgalmat egyetlen megbonthatatlan egésszé forrassza össze a *for-*

radalmi párt tevékenységével. A nyugat-európai szocializmus és demokrácia története, az orosz forradalmi mozgalom története, munkásmozgalmunk tapasztalatai — ez az az *anyag*, amelyet el kell sajátítanunk, hogy kidolgozhassuk pártunk célszerű szervezeti formáját és megfelelő taktikáját. Ámde ezt az anyagot önállóan kell „feldolgoznunk", mert kész mintákat hiába keresnénk: egyrészt az orosz munkásmozgalomnak teljesen mások a körülményei, mint a nyugat-európainak. Igen veszélyes volna, ha e tekintetben valamiféle illúzióban ringatnók magunkat. Másrészt pedig, az orosz szociáldemokrácia igen lényegesen különbözik a régebbi oroszországi forradalmi pártoktól, ezért tehát annak szükségessége, hogy a kimagasló régi orosz vezetőktől forradalmi és konspirációs technikát tanuljunk (ezt a szükségességet habozás nélkül elismerjük), korántsem ment fel bennünket azon kötelesség alól, hogy viszonyunk kritikus legyen hozzájuk, és hogy önállóan dolgozzuk ki szervezetünk formáját.

Legkorábban 1899. október.
Lenin Összes Művei. 4. köt. 1964. 177. old.

PÁRTUNK PROGRAMJÁNAK TERVEZETE

(Részlet)

Nyilván azzal a kérdéssel kell kezdenünk, hogy valóban égető szükség van-e az orosz szociáldemokraták programjára. Oroszországban működő elvtársaktól nemegyszer hallottuk azt a véleményt, hogy program kidolgozására éppen ma nincsen különösebb szükség, hogy a legaktuálisabb kérdés a helyi szervezetek fejlesztése és megszilárdítása, az agitációnak és az irodalom továbbításának jobb megszervezése, hogy jobb lesz, ha a program kidolgozását arra az időpontra halasztjuk el, amikor a mozgalom szilárdabb alapokra épül majd, hogy a programnak most esetleg nem lesz bázisa.

Nem értünk egyet ezzel a véleménnyel. Persze „a valóságos mozgalom egyetlen lépése fontosabb tucatnyi programnál"[6], mint Marx mondotta. De sem Marx, sem a szociáldemokrácia egyetlen más teoretikusa vagy gyakorlati vezetője sem tagadta, hogy a program igen fontos a politikai párt egybeforrott és következetes tevékenysége szempontjából. Az orosz szociáldemokraták túlestek már azon a szakaszon, amelyben rendkívül éles vitáik folytak a más irányzatot követő szocialistákkal és a nem szocialistákkal, akik nem akarták megérteni az orosz szociáldemokráciát; túlestek továbbá a mozgalomnak azokon a kezdeti

szakaszain is, amelyekben kis helyi szervezetek egymástól elszigetelten végezték a munkát. Az egyesülést, a közös irodalom megteremtését, orosz munkásújságok megjelentetését maga az élet tette szükségessé, és az a körülmény, hogy 1898 tavaszán megalakult az „Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt", amely bejelentette azt a szándékát, hogy a legközelebbi jövőben kidolgozza a párt programját, szemléltetően bebizonyította, hogy a program követelése magának a mozgalomnak a szükségleteiből fakadt. Ma mozgalmunk legaktuálisabb kérdése már nem a régebbi szétforgácsolt „kisipari" munka fejlesztése, hanem az egyesítés, a szervezés. Ehhez a lépéshez elengedhetetlenül szükséges a program; a programnak meg kell fogalmaznia alapvető nézeteinket, pontosan meg kell állapítania legközelebbi politikai feladatainkat, rá kell mutatnia azokra a legközelebbi követelésekre, amelyeknek meg kell jelölniük az agitációs tevékenység körét, egységessé kell tenniük, ki kell szélesíteniük és el kell mélyíteniük az agitációs tevékenységet, s az agitációt apró, elszigetelt követelésekért folyó részleges, töredékes agitációból a szociáldemokrata követelések összességéért folyó agitációvá kell tenniük. Ma, amikor a szociáldemokrata tevékenység már felrázta mind a szocialista értelmiségiek, mind az öntudatos munkások eléggé széles körét, kapcsolatukat okvetlenül meg kell szilárdítanunk egy programmal, és így mindannyiuknak szilárd alapot kell adnunk a további, szélesebb körű tevékenységhez. Végül, a program már azért is feltétlenül szükséges, mert az orosz közvéleménynek igen gyakran teljesen téves nézetei vannak az orosz szociáldemokraták tevékenységének igazi feladatait és módszereit illetően: az ilyen tévedések részben természetesen tenyésznek életünk politikai poshadtságának mocsarában, részben pedig mesterségesen idézik elő őket a szociáldemokrácia ellenfelei. Mindenképpen számolni kell ezzel a ténnyel. A munkásmozgalomnak, amely egybeolvad a szocializmussal és a politikai harccal, olyan pártot kell teremtenie, amely eloszlatja mindezeket a téves nézeteket, ha az orosz társadalom összes de-

mokratikus elemeinek élére akar állni. Azt válaszolhatják erre, hogy a mai helyzet már azért is alkalmatlan program kidolgozására, mert maguk a szociáldemokraták között nézeteltérések merülnek fel és vita indul. Azt hiszem, ez éppen ellenkezőleg, újabb bizonyíték a program szükségessége *mellett*. Egyrészt, miután e vita megindul, bízvást remélhetjük, hogy a programtervezet megvitatása során napfényre kerül majd minden nézet és minden nézetárnyalat, bízvást remélhetjük, hogy a program megvitatása minden kérdésre kiterjed majd. A vita azt mutatja, hogy most újra élénkebben foglalkoztatják az orosz szociáldemokratákat az olyan nagy kérdések, mint mozgalmunk céljai, legközelebbi feladatai és taktikája, s ez a felélénkülés szükséges is a programtervezet megvitatásához. Másrészt, hogy a vita ne maradjon terméketlen, hogy ne fajuljon személyes pörlekedéssé, hogy ne idézze elő a nézetek zűrzavarát, barát és ellenség összekeverését, ehhez feltétlenül szükséges, hogy ebbe a vitába bevigyük a program kérdését. A vita csak abban az esetben lesz hasznos, ha a vita során tisztázódik, hogy tulajdonképpen miben vannak nézeteltérések, *mennyire mélyek ezek a nézeteltérések*, lényegbevágó nézeteltérések-e ezek vagy csak részletkérdéseket érintenek, akadályozzák-e ezek a nézeteltérések a közös munkát *egy* párt soraiban vagy sem. *Csak* ha a program kérdését bevisszük a vitába, csak ha mindkét vitázó fél határozottan leszögezi a *programra* vonatkozó nézeteit, csak akkor kaphatunk választ mindezekre a nyomatékosan választ követelő kérdésekre. A közös pártprogram kidolgozásával persze korántsem kell véget vetnünk minden vitának, de ez a program szilárdan meghatározza a mozgalmunk jellegére, céljaira és feladataira vonatkozó alapvető nézeteket, azokat a nézeteket, amelyeknek lobogóul kell szolgálniuk a harcoló pártnak, amely egybeforrott és egységes marad, ha tagjai között részletkérdésekben vannak is részleges nézeteltérések.

1899 vége.

Lenin Összes Művei. 4. köt. 1964. 201—203. old.

MOZGALMUNK LEGFONTOSABB FELADATAI

(Részlet)

A szociáldemokrácia a munkásmozgalom egyesítése a szocializmussal, a szociáldemokrácia feladata pedig nem az, hogy passzívan szolgálja a munkásmozgalmat minden egyes szakaszában, hanem az, hogy az egész mozgalom érdekeit képviselje, hogy megmutassa ennek a mozgalomnak végső célját, politikai feladatait, és hogy megőrizze e mozgalom politikai és eszmei önállóságát. A szociáldemokráciától elszakadt munkásmozgalom elsekélyesedik és szükségszerűen elpolgárosodik: ha a munkásosztály csak gazdasági harcot folytat, elveszti politikai önállóságát, más pártok uszályába kerül, elárulja azt a nagy intelmet, hogy „a munkásosztály felszabadítását magának a munkásosztálynak kell kiharcolnia"[7]. Minden országban volt olyan időszak, amikor a munkásmozgalom és a szocializmus külön-külön életet élt és külön-külön úton járt, s ez az elkülönültség minden országban a szocializmus és a munkásmozgalom gyengeségére vezetett; minden országban csak a szocializmusnak a munkásmozgalommal való egyesülése teremtett szilárd alapot mindkettő számára. De a szocializmusnak és a munkásmozgalomnak ez az egyesülése minden országban történelmileg alakult ki, sajátos úton, helytől és időtől függően. Oroszországban elméletileg már

régen kinyilvánítottuk, hogy a szocializmust egyesíteni kell a munkásmozgalommal, de a gyakorlatban csak most alakul ki ez az egyesülés. E kialakulás igen nehéz folyamat, és nem különösebben meglepő, hogy mindenféle ingadozások és kételyek kísérik.

Milyen tanulságokat vonhatunk le a múltból?

Az egész orosz szocializmus története arra vezetett, hogy az önkényuralmi kormány elleni harc, a politikai szabadság kivívása vált a szocializmus legfontosabb feladatává; szocialista mozgalmunk, mondhatni, az önkényuralom elleni harcra koncentrálódott. Másrészt, a történelem megmutatta, hogy a szocialista gondolat Oroszországban sokkal inkább elszakadt a dolgozó osztályok élenjáró képviselőitől, mint más országokban, hogy az orosz forradalmi mozgalmat ez az elszigeteltség tehetetlenségre kárhoztatja. Ebből önmagától következik az orosz szociáldemokrácia feladata: szocialista eszméket és politikai öntudatot kell bevinnie a proletariátus tömegeibe és olyan forradalmi pártot kell szerveznie, amely elválaszthatatlanul egybe van kapcsolva a spontán munkásmozgalommal. Az orosz szociáldemokrácia már sokat tett ebben az irányban; de még több a tennivalója. Ahogy a mozgalom nő, a szociáldemokrácia működési területe egyre szélesebb, a munka egyre sokrétűbb, a mozgalomnak mind több harcosa összpontosítja erejét a propaganda és az agitáció napi szükségleteiből fakadó különböző részfeladatok megvalósítására. Ez a jelenség teljesen törvényszerű és elkerülhetetlen, s éppen ezért különös figyelmet kell fordítanunk arra, hogy tevékenységünk részfeladatait és egyes harci módszereinket ne emeljük valamiféle öncéllá, hogy az előkészítő munkát ne emeljük e legfőbb és egyetlen munka szintjére.

A munkásosztály politikai fejlődésének és politikai szervezkedésének elősegítése a mi fő és alapvető feladatunk. Aki ezt a feladatot háttérbe szorítja, aki nem rendeli alá neki a részfeladatokat és az egyes harci módszereket, az hamis úton jár és

komoly kárt okoz a mozgalomnak. Márpedig háttérbe szorítják először is azok, akik arra hívják fel a forradalmárokat, hogy a munkásmozgalomtól elszakadt egyes összeesküvő csoportok erőivel keljenek harcra a kormány ellen. Másodszor, háttérbe szorítják ezt a feladatot azok, akik leszűkítik a politikai propaganda, agitáció és szervezés tartalmát és csökkentik lendületét, akik lehetségesnek és helyesnek tartják, hogy a munkásoknak csak életük rendkívüli pillanataiban, csak ünnepélyes alkalmakkor nyújtsanak egy kis „politikát", akik túlságosan nagy gondot fordítanak arra, hogy az önkényuralom elleni politikai harcot aprópénzre váltsák és helyette csupán egyes engedményeket követeljenek az önkényuralomtól, és nem gondoskodnak eléggé arról, hogy az egyes engedményekre vonatkozó követeléseket a forradalmi munkáspártnak az önkényuralom ellen irányuló rendszeres és megalkuvást nem tűrő harcává fejlesszék.

1900. október—november eleje
Lenin Összes Művei. 4. köt. 1964. 347—349. old.

MI A TEENDŐ?

MOZGALMUNK ÉGETŐ KÉRDÉSEI

(Részlet)

Forradalmi elmélet nélkül nem lehet forradalmi mozgalom sem. Nem lehet eléggé hangsúlyozni ezt a gondolatot olyan időben, amikor az opportunizmus divatos hirdetése a gyakorlati tevékenység legszűkebb formáiért való lelkesedéssel párosul. De az orosz szociáldemokráciára nézve még nagyobb a jelentősége az elméletnek három okból, amelyről gyakran megfeledkeznek. Először: pártunk még csak kialakulóban van, még csak most formálja ki arculatát és még korántsem számolt le végleg a forradalmi gondolat más irányzataival, amelyek azzal fenyegetnek, hogy letérítik a mozgalmat a helyes útról. Ellenkezőleg, a nem szociáldemokrata forradalmi irányzatok éppen a legutóbbi időben erőre kaptak (mint Akszelrod már régen megjósolta az „ökonomistáknak"). Ilyen körülmények között egy első pillantásra „jelentéktelennek" látszó hiba is a legszomorúbb következményekkel járhat, s csak rövidlátó emberek tarthatják időszerűtlennek vagy feleslegesnek a frakciós vitákat és az árnyalatok szigorú megkülönböztetését. Az egyik vagy a másik „árnyalat" megszilárdulása sok-sok évre eldöntheti az orosz szociáldemokrácia jövőjét.

Másodszor: a szociáldemokrata mozgalom lényegénél fogva

nemzetközi. Ez nemcsak azt jelenti, hogy harcolnunk kell a nemzeti sovinizmus ellen. Ez azt is jelenti, hogy egy fiatal országban meginduló mozgalom csak akkor lehet eredményes, ha alkalmazza más országok tapasztalatait. Ehhez azonban nem elegendő e tapasztalatok egyszerű ismerete vagy a legújabb határozatok egyszerű lemásolása. Ahhoz is értenünk kell, hogy bíráló szemmel mérlegeljük és önállóan felülvizsgáljuk ezeket a tapasztalatokat. Akinek van némi fogalma arról, hogy milyen óriásira nőtt és mennyire szerteágazott a modern munkásmozgalom, az tudja, hogy e feladat végrehajtásához mennyi elméleti erő, mennyi politikai (és forradalmi) tapasztalat szükséges.

Harmadszor: az orosz szociáldemokrácia nemzeti feladatai olyanok, amilyenek még nem álltak a világ egyetlen szocialista pártja előtt sem. Alább még kell majd szólnunk azokról a politikai és szervezési kötelességekről, amelyeket ez a feladat, az egész népnek az önkényuralom igájából való kiszabadítása, ró ránk. Most viszont csak arra akarunk rámutatni, hogy *az élenjáró harcos szerepét csak az a párt tudja betölteni, amelyet élenjáró elmélet vezet.* S hogy az olvasó csak némileg is konkrét fogalmat alkosson arról, hogy ez mit jelent, gondoljon vissza az orosz szociáldemokrácia olyan előfutáraira, mint Herzen, Belinszkij, Csernisevszkij és a hetvenes évek forradalmárainak ragyogó gárdája, gondoljon az orosz irodalom világraszóló jelentőségére, amelyre most tesz szert, gondoljon... de ez is elég!

Azzal a kérdéssel kapcsolatban, hogy mi az elmélet jelentősége a szociáldemokrata mozgalomban, idézzük Engelsnek 1874-ben írt megjegyzéseit. Engels a szociáldemokrácia nagy harcának *nem két* formáját ismeri el (a politikait és a gazdaságit), mint nálunk szokásos, *hanem hármat: a politikai és a gazdasági harccal egy sorba állítja az elméleti harcot.* Engels útmutatása, amelyet a gyakorlatilag és politikailag megerősödött német munkásmozgalomnak adott, olyan tanulságos a mostani kérdések és viták szempontjából, hogy az olvasó, reméljük, nem neheztel

meg ránk a „Der deutsche Bauernkrieg"* című brosúra előszavából vett hosszú idézetért (ez a brosúra már régóta a legnagyobb bibliográfiai ritkaságok közé tartozik):

„A német munkásoknak két lényeges előnyük van a többi európai ország munkásaival szemben. Az első az, hogy Európa legelméletibb népéhez tartoznak és megőrizték azt az elméleti érzéket, amelyet Németország úgynevezett »műveltjei« teljesen elvesztettek. Ha nem előzte volna meg a német filozófia, főként Hegel filozófiája, akkor a német tudományos szocializmus — az egyetlen tudományos szocializmus, amely valaha létezett — sohasem jött volna létre. Ha a munkásoknak nem volna elméleti érzékük, ez a tudományos szocializmus sohasem vált volna annyira vérükké, mint ahogyan ez bekövetkezett. És hogy ez milyen mérhetetlen előny, azt mutatja egyrészt az a minden elmélettel szemben megnyilvánuló közöny, amely egyik legfőbb oka annak, hogy az angol munkásmozgalom, az egyes szakmák kitűnő szervezettsége ellenére is oly lassan jut előbbre, másrészt pedig az a zűrzavar és ingadozás, amelyet a proudhonizmus — eredeti alakjában franciák és belgák között, s Bakunyin által még jobban eltorzított formájában spanyolok és olaszok között művelt.

A második előny az, hogy a németek időrendben csaknem utolsóként jelentek meg a munkásmozgalomban. Ahogyan a német elméleti szocializmus sohasem felejti el, hogy Saint-Simon, Fourier és Owen vállain áll, három olyan férfiúén, akik minden fantasztaságuk és utópizmusuk ellenére is minden idők legjelentékenyebb elméi közé tartoznak, s zseniálisan előre megsejtettek számtalan olyan dolgot, amelynek helyességét mi most tudományosan bizonyítjuk be — úgy a német gyakorlati munkásmozgalomnak sem szabad soha elfelejtenie, hogy az angol és francia mozgalom vállain fejlődött, módjában állott azoknak drágán megvásárolt tapasztalatait egyszerűen felhasználni, s

* Harmadik kiadás. Lipcse 1875. Szövetkezeti Kiadó.

azoknak akkoriban többnyire elkerülhetetlen hibáit most elkerülni. Hol tartanánk most az angol trade-unionoknak, a francia munkások politikai harcainak példaadása nélkül, a nélkül az óriási lökés nélkül, amelyet nevezetesen a Párizsi Kommün adott?

El kell ismerni, hogy a német munkások ritka hozzáértéssel aknázták ki helyzetük előnyeit. Amióta munkásmozgalom van, első ízben folyik a harc — összhangban és összefüggően és tervszerűen — annak mindhárom irányában: az elméleti, a politikai és a gyakorlati-gazdasági (ellenállás a tőkésekkel szemben) irányban. Éppen ebben az úgyszólván koncentrikus támadásban rejlik a német mozgalom ereje és legyőzhetetlensége.

Egyrészt előnyös helyzetük következtében, másrészt az angol mozgalom szigeti sajátosságai és a francia mozgalom erőszakos elnyomása következtében a német munkások pillanatnyilag a proletárharc élére kerültek. Hogy az események meddig hagyják őket ezen a díszhelyen, nem lehet előre megmondani. De amíg a helyükön vannak, remélhetőleg úgy fogják betölteni, ahogy illik. Ehhez kettőzött erőfeszítésre van szükség a harc és az agitáció minden területén. Kiváltképpen a vezérek kötelessége, hogy egyre világosabban lássanak minden elméleti kérdésben, egyre jobban felszabadítsák magukat a hagyományos, régi világnézethez tartozó frázisok uralma alól és mindig szem előtt tartsák, hogy a szocializmus, amióta tudománnyá lett, megköveteli, hogy tudományként is űzzék, azaz, hogy tanulmányozzák. Nagy fontossága lesz annak, hogy az így szerzett egyre tisztultabb belátást a munkástömegek között fokozott buzgalommal terjesszék, és mind a párt, mind a szakszervezetek organizációját egyre szorosabbra fűzzék...

...Ha a német munkások továbbra is így haladnak előre, akkor, ha nem is fognak éppen a mozgalom élén menetelni — egyáltalán nem érdeke ennek a mozgalomnak, hogy egy bizonyos nemzet munkásai meneteljenek az élén —, de bizonyára megtisztelő helyet fognak elfoglalni a harcvonalban; és felké-

szülve fognak ott állni, ha akár váratlanul súlyos megpróbáltatások, akár nagy események fokozott bátorságot, fokozott elszántságot és tetterőt követelnek tőlük."[8]

Engels szavai prófétai szavaknak bizonyultak. Néhány évvel később a német munkásokat váratlanul súlyos megpróbáltatás érte: a szocialistaellenes kivételes törvény. És a német munkások csakugyan teljes fegyverzetben fogadták ezeket a megpróbáltatásokat és győzelmesen kiállták a próbát.

Az orosz proletariátusra hasonlíthatatlanul nagyobb megpróbáltatások várnak: olyan szörnyeteggel kell megbirkóznia, amely mellett egy alkotmányos országban hozott kivételes törvény valóban eltörpül. Az a legközelebbi feladat, melyet a történelem most elénk tűzött, a *legforradalmibb* minden más ország proletariátusának *legközelebbi* feladatai közül. Ennek a feladatnak a megvalósítása, az európai és (most már azt is mondhatjuk) egyben az ázsiai reakció leghatalmasabb védőbástyájának lerombolása az orosz proletariátust a nemzetközi forradalmi proletariátus élcsapatává tenné. És mi joggal számítunk rá, hogy kivívjuk ezt a megtisztelő címet, amelyre már elődeink, a hetvenes évek forradalmárai rászolgáltak, ha ugyanolyan odaadó elszántsággal és energiával tudjuk lelkesíteni ezerszerte szélesebb és mélyebb mozgalmunkat.

1901 ősze—1902 februárja.
Lenin Összes Művei. 6. köt. 1964. 22—26. old.

TANÍT A FORRADALOM

(Részlet)

A politikai pártokon belül és a politikai pártok közt felmerülő nézeteltéréseket rendszerint nemcsak elvi polémiában döntik el, hanem eldönti őket magának a politikai életnek fejlődése is, — sőt talán helyesebb, ha azt mondjuk: nem annyira az előbbi, mint inkább az utóbbi dönti el őket. Főleg a párt taktikáját, vagyis a politikai magatartást érintő nézeteltérések végződnek gyakran azzal, hogy azokat, akik helytelenül gondolkodnak, maguknak az eseményeknek menete — amely egyszerűen félretolja, tartalmuktól megfosztja, mindenki számára érdektelenné teszi a téves elgondolásokat — kényszeríti arra, hogy ténylegesen áttérjenek a harc helyes útjára. Ez persze nem jelenti azt, hogy a taktikai kérdésekben felmerülő elvi nézeteltéréseknek nincs nagy jelentőségük, nem kell elvileg tisztázni őket, hiszen csakis így tarthatjuk a pártot elméleti meggyőződése színvonalán. Nem. Ez csak azt jelenti, hogy az új politikai események alapján lehetőleg minél gyakrabban kell *ellenőriznünk* az elfogadott taktikai határozatokat. Az ilyen ellenőrzésre mind elméleti, mind gyakorlati szempontból szükség van: elméleti szempontból azért, hogy a gyakorlatban, a tapasztalatok alapján győződjünk meg arról, helyesek-e és mennyire helyesek az elfogadott határozatok,

milyen korrektúrákat tettek szükségessé a határozatok elfogadása után bekövetkezett politikai események;—gyakorlati szempontból pedig azért, hogy megtanuljuk igazán vezérfonalnak tekinteni ezeket a határozatokat, hogy megtanuljunk olyan direktívákat látni bennük, amelyeket közvetlenül, azonnal alkalmaznunk kell a gyakorlatban.

Egy forradalmi korszak a politikai fejlődés hallatlan gyorsasága és a fokozódó, felszínre kerülő és megoldódó politikai összecsapások hevessége következtében bármely más korszaknál több anyagot szolgáltat az ilyen ellenőrzéshez. Forradalmi korszakban széthullik a régi „felépítmény", s az új mindenki szeme láttára jön létre a legkülönfélébb társadalmi erők öntevékenysége folytán, amelyek a gyakorlatban mutatják meg igazi természetüket.

1905. július 26 (13).
Lenin Összes Művei. 11. köt. 1966. 123—124. old.

A FEKETE SZÁZAK ÉS A FELKELÉS MEGSZERVEZÉSE

(Részlet)

...Minden opportunista szívesen mondogatja nekünk: tanuljatok az élettől. Sajnos, életen ők csak a békés korok, a megrekedés ingoványát értik, amikor alig halad az élet. A *forradalmi* élet tanulságai mögött mindig *lemaradnak* ezek a vaksi emberek. Holt doktrínáik mindig mögötte maradnak a forradalom viharos áradatának, amely az élet legmélyéről fakadó szükségleteket fejezi ki, a tömegek legalapvetőbb érdekeit érinti.

Nevetséges, hogy most a szociáldemokraták egy része az életnek e tanulságai ellenére azt üvöltözi, hogy veszélyes a felkelés összeesküvésszerű felfogása, szükségszerűségének szűk látókörű „jakobinus" megítélése, az anyagi erő jelentőségének és szerepének túlbecsülése az előttünk álló politikai események során. Ez az üvöltözés közvetlenül azelőtt kezdődött, hogy a felkelés a legvalódibb és legéletbevágóbb népi szükségletté vált, hogy a fekete századok hőstettei nyomán éppen a mindenféle „összeesküvéstől" leginkább idegenkedő tömeg kezdett belesodródni a felkelésbe. *Egy rossz doktrínát remekül kijavít egy jó forradalom...*

1905. augusztus 29 (16).
Lenin Összes Művei. 11. köt. 1966. 182. old.

A PARTIZÁNHÁBORÚ

(Részlet)

A partizánakciók kérdése élénken foglalkoztatja pártunkat és a munkásságot. Ezt a kérdést futólag már többször érintettük, és most szeretnénk beváltani azt az ígéretünket, hogy részletesebben kifejtjük erre vonatkozó nézetünket.*

I

Kezdjük az elején. Milyen fő követelményeket kell támasztania minden marxistának, amikor a harci formák kérdését vizsgálja? Először: a marxizmus abban különbözik a szocializmus valamennyi primitív formájától, hogy a mozgalmat nem köti egyetlen meghatározott harci formához. Elismeri a harc legkülönbözőbb formáit, s nem „kiagyalja" őket, hanem csak általánosítja, szervezi, tudatossá teszi a forradalmi osztályok harcának azokat a formáit, amelyek a mozgalom folyamán maguktól jönnek létre. A marxizmus feltétlenül ellenez minden elvont formulát, minden doktrinér receptet, s megköveteli, hogy

* Lásd *Lenin* Összes Művei. 13. köt. Budapest 1966. 356. old. — *Szerk.*

figyelemmel kísérjük a kibontakozó *tömeg*harcot, amely a mozgalom fejlődésével, a tömegek tudatosságának erősödésével, a gazdasági és a politikai válságok kiéleződésével a védelemnek és a támadásnak egyre újabb és egyre változatosabb módszereit teremti meg. Ezért a marxizmus semmi áron nem vet el egyetlen harci formát sem. A marxizmus semmiképpen sem szorítkozik csupán az adott pillanatban lehetséges és létező harci formákra, s elismeri, hogy az adott szociális helyzet változásával *elkerülhetetlenül szükségessé válnak* új, az adott időszak vezetői előtt ismeretlen harci formák. A marxizmus e tekintetben, ha lehet azt mondanunk, *tanul* a tömegek gyakorlatából, és távol áll attól a gondolattól, hogy a tömegeket megtanítsa „rendszerező" szobatudósok által kiagyalt harci formákra. Tudjuk — mondotta például Kautsky a szocialista forradalom formáit vizsgálva —, hogy az eljövendő válság új harci formákat hoz majd magával, amelyeket mi most nem láthatunk előre.

Másodszor, a marxizmus feltétlenül megköveteli, hogy történelmi szemszögből vizsgáljuk a harci formák kérdését. Aki ezt a kérdést a konkrét történelmi helyzettől elszakítva veti fel, az nincsen tisztában a dialektikus materializmus ábécéjével. A gazdasági fejlődés különböző szakaszaiban, a különböző politikai, nemzeti-kulturális, szociális stb. körülményektől függően különböző harci formák kerülnek előtérbe, válnak a harc fő formáivá, s ezzel kapcsolatban a harc másodrendű, mellékes formái módosulnak. Aki egy bizonyos harci eszköz alkalmazhatóságának kérdésére igennel vagy nemmel próbál válaszolni anélkül, hogy részletesen megvizsgálná az adott mozgalom konkrét helyzetét e mozgalom adott fejlődési fokán, az teljesen letér a marxizmus talajáról.

Ez az a két elméleti alaptétel, amelyet szem előtt kell tartanunk. A marxizmus története Nyugat-Európában töméntelen sok példával megerősíti az elmondottakat. Az európai szociáldemokrácia jelenleg a parlamentarizmust és a szakszervezeti mozgalmat tartja a harc fő formáinak; a múltban elismerte a

felkelést, és ha a helyzet megváltozna, mindenkor kész azt a jövőben is elismerni — szöges ellentétben a liberális burzsoáknak, például az orosz kadetoknak[9] és bezzaglavecoknak[10] a véleményével. A hetvenes években a szociáldemokrácia tagadta az általános sztrájkokat mint minden szociális betegség gyógyítására alkalmas csodaszert, mint olyan eszközt, amellyel nem politikai úton azonnal meg lehet dönteni a burzsoáziát — de feltétlenül elismeri a politikai tömegsztrájkot (különösen Oroszország 1905-ös tapasztalatai után), mint az *egyik* harci eszközt, amelyre *bizonyos* körülmények között szükség van. A XIX. század negyvenes éveiben a szociáldemokrácia elismerte az utcai barikádharcot; a XIX. század végén az akkori feltételek alapján elvetette; a moszkvai tapasztalatok után viszont — minthogy Moszkva K. Kautsky szavai szerint új barikádtaktikát alkalmazott — teljességgel kész volt arra, hogy ez utóbbi álláspontját felülvizsgálja, és elismerje a barikádharc célszerűségét.

1906. szeptember 30.
Lenin Összes Művei. 14. köt. 1967. 1—3. old.

ELŐSZÓ
MARX L. KUGELMANNHOZ INTÉZETT LEVELÉNEK OROSZ FORDÍTÁSÁHOZ

(Részlet)

Most pedig térjünk rá Marx forradalmi politikájára. Nálunk, Oroszországban, a szociáldemokraták körében bámulatosan elterjedt valami olyasféle nyárspolgári elképzelés a marxizmusról, hogy a forradalmi időszak a maga sajátos harci formáival és a proletariátus különleges feladataival — majdhogynem anomália, az „alkotmány" és a „szélső ellenzék" pedig — a szabály. A világ egyetlen országában sincs jelenleg olyan mélyreható forradalmi válság, mint Oroszországban — és egyetlen országban sincsenek ilyen „marxisták" (a marxizmust lealacsonyító és vulgarizáló „marxisták"), akik annyira szkeptikus, filiszter állásponton volnának a forradalom tekintetében. Abból, hogy a forradalom tartalma polgári, nálunk levonják azt a sekélyes következtetést, hogy a burzsoázia a forradalom *hajtóereje*, hogy a proletariátusnak alárendelt, nem önálló feladatai vannak ebben a forradalomban, hogy lehetetlen a forradalom proletár vezetése!

Milyen pompásan leleplezi Marx a marxizmusnak ezt a sekélyes értelmezését Kugelmannhoz intézett leveleiben! Nézzük például az 1866. április 6-i levelet. Marx akkoriban fejezte be főművét. Az 1848-as német forradalom értékelését már 14 év-

vel e levél megírása előtt véglegesen megfogalmazta.[11] Azt a szocialista illúzióját, hogy 1848-ban közel volt a szocialista forradalom, maga elvetette 1850-ben.[12] 1866-ban, amikor még csak kezdi figyelni az új politikai válságok érlelődését, ezt írja:

„Megértik-e végre filisztereink (a német liberális burzsoákról van szó), hogy olyan forradalom nélkül, amely félreállítja a Habsburgokat és a Hohenzollerneket..., végül ismét harmincéves háborúra fog sor kerülni..." (13—14. old).[13]

Nyoma sincs annak az illúziónak, hogy a legközelebbi forradalom (ez felülről következett be, nem pedig alulról, ahogy Marx várta) félreállítja a burzsoáziát és a kapitalizmust. A legvilágosabb és leghatározottabb megállapítása ez annak, hogy ez a forradalom csak a porosz és az osztrák monarchiát dönti meg. És mennyire hisz ebben a polgári forradalomban! Micsoda forradalmi szenvedélye ez a proletár harcosnak, aki tudatában van annak, hogy a polgári forradalomnak óriási szerepe van a szocialista előrehaladás szempontjából!

Három évvel utóbb, amikor a napóleoni császárság összeomlásának küszöbén megállapítja, hogy Franciaországban van egy „nagyon érdekes" társadalmi mozgalom, Marx *valóságos elragadtatással* beszél arról, hogy „a párizsiak ismét valósággal tanulmányozzák forradalmi közelmúltjukat, hogy felkészüljenek a küszöbönálló új forradalmi harcra". És miután leírta a múltnak ez értékelése során feltárult osztályharcot, így fejezi be a gondolatmenetet(56. old.): „És így fortyog az egész történelmi boszorkányüst. Mikor jutunk el *mi* (Németországban) idáig!"[14]

Ezt kellene megtanulniuk Marxtól az oroszországi intellektuel marxistáknak, akiket a szkepticizmus elgyengített, a vaskalaposság elbutított, akik hajlamosak a bűnbánó beszédekre, hamar belefáradnak a forradalomba, akik úgy álmodoznak a forradalom temetéséről és alkotmányos prózával való felváltásáról, mint valami ünnepről. Meg kellene tanulniuk a proletárok teoretikusától és vezérétől a forradalomba vetett hitet, meg kellene tanulniuk, hogyan kell felhívni a munkásosztályt közvetle-

nül forradalmi feladatainak következetes védelmezésére, el kellene sajátítaniuk a lelki szilárdságot, amely kizárja a kishitű csüggedést a forradalom ideiglenes balsikerei után.

A marxizmus betűrágói azt gondolják: ez merő etikai fecsegés, romantika, nyoma sincs benne a realizmusnak! Nem, uraim, ez a forradalmi elmélet egyesítése a forradalmi politikával, az az egyesítés, amely nélkül a marxizmus brentanoizmussá[15], sztruvizmussá, sombartizmussá[16] válik. Marx tanítása egyetlen elválaszthatatlan egésszé forrasztotta össze az osztályharc elméletét és gyakorlatát. És nem marxista az, aki azt az elméletet, amely józanul konstatálja az objektív helyzetet, eltorzítja a fennálló helyzet igazolásává, aki odáig süllyed, hogy igyekszik minél gyorsabban alkalmazkodni a forradalomnak minden átmeneti hanyatlásához, igyekszik mihamarább elvetni a „forradalmi illúziókat" és hozzákezdeni a „reális" szőrszálhasogatáshoz.

1907. február 5.
Lenin Összes Művei. 14. köt. 1967. 361—363. old.

FORRADALOM ÉS ELLENFORRADALOM

(Részlet)

A forradalmi előretörés időszaka *működésében* mutatta meg Oroszország lakosságának osztályösszetételét és a különböző osztályoknak a régi önkényuralomhoz való viszonyát. Az események most kivétel nélkül mindenkit, még a marxizmustól egészen távol álló embereket is megtanítottak arra, hogy forradalmunk kezdetének 1905. január 9-ét, vagyis az egy meghatározott *osztályhoz* tartozó *tömegek* első *tudatos* politikai megmozdulását tekintsék. Amikor a szociáldemokrácia Oroszország gazdasági viszonyainak elemzéséből levezette a proletariátus vezető szerepét, hegemóniáját forradalmunkban, ez a teoretikusok könyvszagú túlzásának látszott. A forradalom a mi elméletünket igazolta, mert ez az egyetlen igazán forradalmi elmélet. A proletariátus valóban egész idő alatt a forradalom élén haladt. A szociáldemokrácia valóban a proletariátus eszmei élcsapatának bizonyult. A tömegek harca a proletariátus vezetésével rendkívül gyorsan fejlődött — gyorsabban, mint sok forradalmár is várta. Egy év leforgása alatt eljutott a forradalmi előretörésnek a történelemben ismert leghatározottabb formáiig: a tömegsztrájkig és a fegyveres felkelésig. A proletár tömegek szervezete meglepően gyors iramban növekedett a harc

során. A proletariátus nyomában szervezkedni kezdett a lakosság többi rétege is, a forradalmi nép harci erőit alkotva. Szervezkedett a különféle alkalmazottak félproletár tömege, majd a paraszti demokrácia, az értelmiség stb. A proletár győzelmek időszaka, az általános tömegszervezettség Oroszországban mindeddig példátlan és európai viszonylatban is óriási növekedésének időszaka volt. A proletariátus ebben az időben kivívta munkafeltételeinek számottevő javulását. A paraszttömegek kivívták a földesúri önkény „korlátozását", a föld bérleti díjának és árának leszállítását. Egész Oroszország jelentős eredményeket vívott ki a gyülekezési, szólás- és egyesülési szabadság terén, kivívta, hogy az abszolutizmus az egész nép színe előtt megtagadja a régi rendszert és elismerje az alkotmányt.

1907. október 20.
Lenin Összes Művei. 16. köt. 1968. 109—110. old.

KÉT LEVÉL

(Részlet)

...A forradalom olyan nagy néprétegeket vont be a politikai életbe, lépten-nyomon annyi alkalom szülte elemet, annyi „perclovagot", annyi újoncot vetett felszínre, hogy nagy részüknek, s ez egészen elkerülhetetlen, nincsen egyáltalán semmilyen kiforrott világnézetük. A világnézetet nem lehet néhány lázas hónap alatt kialakítani, — s a forradalmunk első időszakában harcoló forradalmárok legtöbbjének átlagos „élettartama" bizonyára nem több néhány hónapnál. Ezért teljesen elkerülhetetlen az újabb tisztulási folyamat a forradalom által felrázott új rétegek, új csoportok, új forradalmárok körében. És ez a tisztulás már folyamatban van. Például a szociáldemokrata párt temetése, amelyet egy csomó mensevik rendez, lényegében azt jelenti, hogy ezek a tisztelt urak *magukat temetik* mint szociáldemokratákat. Nekünk semmi esetre sem kell félnünk ettől a tisztulási folyamattól. Üdvözölnünk kell, elő kell segítenünk. Hadd siránkozzanak a puhányok, akik itt-ott visítozni fognak: már megint harc! már megint belső viszály! már megint vita! Erre ezt válaszoljuk: új és egyre újabb harc nélkül soha és sehol sem alakult ki valóban proletár, forradalmi szociáldemokrácia. Nálunk, Oroszországban pedig még a mai nehéz körülmények között is

alakul, és *ki is fog alakulni*. Erről kezeskedik Oroszország egész kapitalista fejlődése is, a nemzetközi szocializmusnak ránk gyakorolt hatása is, az 1905—1907-es első hadjárat forradalmi tendenciája is.

Ennek az új tisztulási folyamatnak érdekében fokozott elméleti munkára van szükség. A „jelenlegi helyzet" Oroszországban éppen olyan, hogy a marxizmus elméleti munkáját, az elméleti munka elmélyítését és kiterjesztését nem egyes személyek hangulata, nem egyes csoportok túlzott buzgósága és nem is csak a külső rendőri feltételek írják elő, amelyek sok emberünket arra késztettek, hogy félrehúzódjanak a „gyakorlattól", hanem az ország egész objektív helyzete megköveteli. Amikor a tömegek a közvetlen forradalmi harc új és példátlanul gazdag tapasztalatait dolgozzák fel, akkor a forradalmi világszemléletért, vagyis a forradalmi marxizmusért vívott elméleti harc a nap jelszavává válik. Ezért a pétervári levélírónak ezerszeresen igaza van akkor, amikor hangsúlyozza, hogy el kell mélyíteni a szocialista propagandát, fel kell dolgozni az új kérdéseket, s minden módon támogatni és fejleszteni kell azokat a köröket, amelyek maguknak a munkásoknak a soraiból nevelnek ki igazi szociáldemokratákat, nevelik ki a tömegek szociáldemokrata vezetőit. Ebben különösen nagy szerepük van a párt *alapszervezeteinek* — amelyeknek puszta említésére epilepsziás rohamokat kapnak Dan és társai —, és az értelmiségi opportunisták szemében annyira gyűlöletes „hivatásos forradalmárokra" újabb hálás feladat vár.

1908. november 13 (26).
Lenin Összes Művei. 17. köt. 1968. 274—275. old.

A MARXIZMUS TÖRTÉNELMI FEJLŐDÉSÉNEK NÉHÁNY SAJÁTOSSÁGÁRÓL

A mi tanításunk — mondotta Engels magáról és híres barátjáról — nem dogma, hanem a cselekvés vezérfonala.[17] Ez a klasszikus tétel igen élesen és kifejezően kidomborítja a marxizmusnak azt az oldalát, melyet lépten-nyomon figyelmen kívül hagynak. De ha ezt figyelmen kívül hagyjuk, a marxizmust egyoldalúvá, torzzá, holttá tesszük, kiöljük eleven lelkét, megingatjuk legmélyebb elméleti alapját — a dialektikát, a sokoldalú és ellentmondásokkal teli történelmi fejlődés tanát; megbontjuk a korszak meghatározott gyakorlati feladataival való kapcsolatát, melyek minden új történelmi fordulatnál megváltozhatnak.

És éppen napjainkban, azok körében, akiket Oroszországban a marxizmus sorsa érdekel, igen gyakran akadnak olyanok, akik a marxizmusnak éppen ezt az oldalát hagyják figyelmen kívül. Pedig közismert dolog, hogy az utóbbi években Oroszországban éles fordulatok mentek végbe, s ezek rendkívül gyorsan és igen alaposan megváltoztatták a helyzetet, a társadalmi-politikai helyzetet, mely egészen közelről és közvetlenül határozza meg a cselekvés feltételeit, s következésképpen a cselekvés feladatait is. Természetesen nem azokról az általános és alapvető feladatokról beszélek, amelyek változatlanok maradtak a történelmi for-

dulatok idején, ha nem változik meg az osztályok közötti alapvető viszony. Teljesen nyilvánvaló, hogy Oroszország gazdasági (és nemcsak gazdasági) fejlődésének általános iránya, valamint az orosz társadalom különböző osztályai közti alapvető viszony nem változott meg az utóbbi — mondjuk — hat év alatt.

De ebben az időben a konkrét társadalmi-politikai helyzet megváltoztatásával igen élesen megváltoztak a legközelebbi és közvetlen cselekvéssel kapcsolatos feladatok — s *következésképpen* a marxizmusban is, mivel élő tanítás, *szükségképpen más-más* oldalaknak kellett előtérbe kerülniük.

Hogy megvilágítsuk ezt a gondolatot, vessünk egy pillantást arra, hogy változott a konkrét társadalmi és politikai helyzet az utóbbi hat évben. Ez az időszak nyilvánvalóan két hároméves szakaszra oszlik: az egyik körülbelül 1907 nyarán, a másik 1910 nyarán végződik. Az első hároméves szakaszt, tisztán elméleti szempontból tekintve, Oroszország államrendszerének lényeges vonásaiban gyorsan végbemenő változások jellemzik, de e változások menete igen egyenetlen, a kilengések amplitúdója mindkét irányban igen nagy. A „felépítmény" e változásainak társadalmi és gazdasági alapja az volt, hogy az orosz társadalom *összes* osztályai a tevékenység *legkülönbözőbb* szféráiban (a dumában, a dumán kívül, a sajtóban, a szervezetekben, a gyűléseken stb.) olyan nyíltan, impozánsan, tömegesen léptek fel, amire ritkán látunk példát a történelemben.

Ezzel szemben a második hároméves szakaszt — ismételjük, hogy itt tisztán elméleti „szociológiai" szempont vezet minket — igen lassú fejlődés jellemzi, amely szinte pangásnak nevezhető. Az államrendszerben nincsenek jelentősebb változások. A legtöbb „porondon", mely az előző időszakban az osztályakciók kibontakozásának színtere volt, nincsenek vagy alig vannak nyílt és sokoldalú *osztály*megmozdulások.

E két időszak megegyezik abban, hogy Oroszország fejlődése mind a két szakaszban változatlanul tőkés fejlődés maradt. Nem szűnt meg, hanem szintén változatlan maradt az az ellentmon-

dás, amely Oroszország tőkés fejlődése és számos feudális, középkori intézménye közt áll fenn, mert az a körülmény, hogy részben bizonyos burzsoá tartalom hatolt be egyes intézményekbe, nem küszöbölte ki, hanem inkább kiélezte ezt az ellentmondást.

A két időszak abban különbözik egymástól, hogy az első időszakban a történelmi akció előterébe az a kérdés került, milyen eredménnyel zárulnak az előbb említett gyors és egyenetlen változások. E változások tartalma Oroszország fejlődésének tőkés jellegénél fogva szükségképpen burzsoá jellegű volt — de burzsoázia és burzsoázia között különbség van. A közép- és a nagyburzsoázia, amely a többé-kevésbé mérsékelt liberalizmus álláspontjára helyezkedik, osztályhelyzeténél fogva félt a mélyreható változásoktól, és mind az agrárrendszerben, mind a politikai „felépítményben" a régi intézmények jelentős maradványainak fenntartására törekedett. A falusi kisburzsoáziának, mivel összefonódik a „két keze munkájából" élő parasztsággal, szükségképpen *másfajta* burzsoá átalakulásokra kellett törekednie, amelyek sokkal kevesebb helyet engednek mindenféle középkori ócskaságnak. A bérmunkásoknak, amennyiben világosan látták a körülöttük végbemenő események értelmét, szükségképpen határozottan állást kellett foglalniuk annak a két különböző tendenciának összeütközésével kapcsolatban, melynek mindegyike a burzsoá rendszer keretei közt maradt, de mindegyik egészen másképpen határozta meg e rendszer formáit, fejlődésének ütemét, progresszív befolyásának hatókörét.

Az elmúlt hároméves korszakban tehát a marxizmusban nem véletlenül, hanem szükségszerűen kerültek előtérbe azok a kérdések, amelyeket általában taktikai kérdéseknek neveznek. Mi sem tévesebb, mint az a vélemény, hogy az a sok vita és nézeteltérés, mely a kérdések miatt keletkezett, „intellektuelek" vitája, „az éretlen proletariátus befolyásolásáért folyó harc" volt, s „az intellektueleknek a proletariátushoz való alkalmazkodását" fejezte ki, mint ezt a különböző rendű és rangú vehisták

gondolják. Ellenkezőleg, éppen azért, mert a szóban forgó osztály már megérett, nem maradhatott közömbös Oroszország két különböző burzsoá fejlődési tendenciájának összeütközésével szemben, és ezen osztály ideológusainak szükségképpen olyan elméleti meghatározásokat kellett adniuk, amelyek (közvetlenül vagy közvetve, egyenes vagy fordított tükrözésben) megfelelnek ezeknek a különböző tendenciáknak.

A második hároméves szakaszban *nem* volt napirenden Oroszország különböző fejlődési tendenciáinak összeütközése, mert a maradiak eltaposták, háttérbe szorították, befelé terelték, ideigóráig elfojtották *mindkét* tendenciát. Középkori maradiak lepték el az előteret, és vehista, csüggeteg, lemondó hangulatot keltettek a burzsoá társadalom legszélesebb rétegeiben. Nem a régi rend átalakításának két módszerét és ezek összeütközését látjuk a felszínen, hanem azt, hogy elvesztették minden átalakításba vetett hitüket, úrrá lett rajtuk az „alázatosság" és „bűnbánás" szelleme, társadalomellenes tanokért lelkesednek, s divatba jött a miszticizmus stb.

És ez a meglepően éles fordulat nem volt sem véletlen, sem pedig csupán bizonyos „külső" nyomás eredménye. A megelőző korszak annyira felrázta a lakosság legmélyebb rétegeit, amelyek nemzedékeken, évszázadokon át távol voltak a politikai kérdésektől, s idegenül álltak szemben velük, hogy természetessé, elkerülhetetlenné vált „az összes értékek átértékelése", a legfontosabb problémák új feldolgozása, az elmélet, az ábécé, a legelemibb dolgok tanulása iránti új érdeklődés. A milliók, akiket egyszerre ébresztettek fel hosszú álmukból, akik egyszerre a legfontosabb problémák előtt álltak, nem maradhattak meg sokáig ezen a magaslaton, szünetet kellett tartaniuk, vissza kellett térniük az elemi kérdésekhez, újra kellett tanulniuk, hogy könnyebben „megemészthessék" a páratlanul gazdag tanulságokat, hogy a tömegek hasonlíthatatlanul szélesebb fronton törhessenek újra előre, de már sokkal szilárdabban, tudatosabban, biztosabban, következetesebben.

Olyan volt a történelmi fejlődés dialektikája, hogy az első időszakban az ország életének minden területén a közvetlen átalakulások megvalósítása volt napirenden, a másodikban viszont a szélesebb rétegeknek fel kellett dolgozniuk, el kellett sajátítaniuk a tapasztalatot, a tapasztalatnak — ha szabad így mondanunk — be kellett hatolnia az altalajba, a különböző osztályok elmaradt soraiba.

Éppen azért, mert a marxizmus nem holt dogma, nem valami befejezett, kész, változatlan tanítás, hanem a cselekvés eleven vezérfonala, éppen ezért szükségképpen tükröznie kellett a társadalmi élet feltételeinek meglepően éles váltakozását. E váltakozás a mélyreható bomlásban, zűrzavarban, mindenféle ingadozásban, egyszóval a marxizmus legkomolyabb *belső* válságában tükröződött. Ismét napirendre került e bomlás erélyes leküzdése, a marxizmus *alapjaiért* folyó szívós, erélyes harc. Azoknak az osztályoknak rendkívül széles rétegei, melyek a marxizmus nélkül nem határozhatják meg feladataikat, az előző korszakban igen egyoldalúan, torzítva sajátították el a marxizmust, bemagoltak bizonyos „jelszavakat", taktikai kérdésekre adott válaszokat, de *nem értették meg* e válaszok marxista kritériumait. „Az összes értékek átértékelése" a társadalmi élet különböző területein a marxizmus legabsztraktabb és legáltalánosabb filozófiai alapjainak „revíziójára" vezetett. A burzsoá filozófiának és különböző idealista árnyalatainak befolyása a marxisták körében fellépő machista járványban jutott kifejezésre. A betanult, de meg nem értett, át nem gondolt „jelszavak" szajkózása az olyan üres frázis széles körű elterjedésére vezetett, amely a gyakorlatban a legkevésbé sem marxista, kispolgári áramlatok keletkezésébe torkollott, amilyen például a nyílt vagy a szégyenlős „otzovizmus", vagy pedig az otzovizmus elismerése a marxizmus „törvényes árnyalatának".

Másrészt a vehizmus szelleme, a lemondás szelleme, mely úrrá lett a burzsoázia legszélesebb rétegein, behatolt abba az áramlatba is, mely a „mértékletesség és precizitás" medrébe

igyekszik terelni a marxista elméletet és gyakorlatot. Marxista itt már csak a frazeológia maradt, ebbe burkolták a „hierarchiáról", a „hegemóniáról" stb. szóló elmélkedéseket, melyeket átmeg átitatott a liberális szellem.

E cikk keretében természetesen nem foglalkozhatunk ezekkel az elmélkedésekkel. Elegendő rámutatnunk ezekre, hogy illusztráljuk mindazt, amit fentebb a marxizmus mostani mély válságáról, s e válságnak a jelenlegi időszak egész társadalmi-gazdasági viszonyaival való összefüggéséről mondottunk. Nem lehet kézlegyintéssel elintézni a válság által felvetett kérdéseket. Mi sem ártalmasabb, elvtelenebb, mint az a kísérlet, hogy frázissal intézzük el őket. Most az a legfontosabb, hogy egyesítsük az *összes* marxistákat, akik felismerték ezt a mély válságot és azt, hogy harcolnunk kell ellene, a marxizmus elméleti alapjainak és legfontosabb tételeinek megvédése érdekében, melyeket a legellentétesebb oldalakról kiforgatnak, a marxizmus különböző „útitársainak" burzsoá befolyása révén.

Az előző hároméves szakasz olyan széles rétegeket mozgósított a társadalom életében való tudatos részvételre, amelyek gyakran csak most kezdenek igazán megismerkedni a marxizmussal. A burzsoá sajtó ebben a vonatkozásban sokkal több maszlagot gyárt, mint régebben, és ezt szélesebb körben terjeszti. Ilyen körülmények között különösen veszélyes a marxizmus körében észlelhető bomlás. Ezért a korszak feladata a marxisták számára e szó legközvetlenebb és legszorosabb értelmében az, hogy megértsék a mostani bomlás elkerülhetetlenségének okait és egyesüljenek, következetes harcot indítva e bomlás ellen.

1910. december 23.
Lenin Összes Művei. 20. köt. 1969. 76—80. old.

LEVELEK A TAKTIKÁRÓL

(Részlet)

1. Levél

A HELYZET MEGÍTÉLÉSE

A marxizmus azt követeli tőlünk, hogy az osztályerőviszonyokat és minden egyes történelmi helyzet konkrét sajátosságait a legpontosabban, objektíve ellenőrizhetően számbavegyük. Mi bolsevikok mindig igyekeztünk eleget tenni ennek a követelménynek, amely a politika minden tudományos megalapozása szempontjából teljesen elengedhetetlen.

„A mi tanításunk nem dogma, hanem a cselekvés vezérfonala" — mondották mindig Marx és Engels, és jogosan gúnyolták ki a „formulák" bemagolását és puszta szajkózását, hiszen a „formulák" a legjobb esetben is csak az *általános* feladatokat jelölhetik meg, amelyek a történelmi folyamat minden külön *szakaszában*, a *konkrét* gazdasági és politikai helyzetnek megfelelően, szükségszerűen változnak.

Milyen pontosan megállapított, objektív *tényekből* kell a forradalmi proletariátus pártjának most kiindulnia, hogy tevékenységének feladatait és formáit meghatározhassa?

Mind a „Levelek a távolból" első levelében („Az első forradalom első szakasza"), amely 1917. március 21-én és 22-én a „Pravda" 14. és 15. számában jelent meg, mind téziseimben úgy határozom meg „a jelenlegi oroszországi helyzet sajátosságát", hogy az a forradalom első szakaszából a másodikba vezető *átmenet* időszaka. És ezért tartottam *ebben* az időpontban a fő jelszónak, a „nap feladatának" a következőt: „munkások, a cárizmus elleni polgárháborúban a proletárhősiességnek, a népi hősiességnek csodáit műveltétek, most csodákat kell művelnetek a proletariátus és az egész nép megszervezése terén, hogy előkészítsétek győzelmeteket a forradalom második szakaszában" („Pravda", 15. szám)*.

Miben áll hát az első szakasz?

Abban, hogy az államhatalom a burzsoázia kezébe ment át. Az 1917. február—márciusi forradalomig az államhatalom Oroszországban egy régi osztály kezében, nevezetesen a hűbérinemesi-földesúri osztály kezében volt, melynek élén Romanov Miklós állt.

Ez után a forradalom után a hatalom egy *másik*, egy új osztály kezében, mégpedig a *burzsoázia* kezében van.

Az államhatalom átmenete az egyik *osztály* kezéből egy másik *osztály* kezébe a *forradalom* első, fő és alapvető ismertetőjele, e fogalomnak mind szigorúan tudományos, mind gyakorlati politikai értelmében.

Ennyiben az oroszországi burzsoá, illetőleg polgári demokratikus forradalom *befejeződött*.

Már halljuk is a magukat előszeretettel „régi bolsevikoknak" nevezők zajos ellenvetését: hát nem azt mondtuk mindig, hogy a polgári demokratikus forradalmat csak „a proletariátus és a parasztság forradalmi-demokratikus diktatúrája" fejezi be? hát az agrárforradalom, amely szintén polgári demokratikus forra-

* *Lenin* Művei. 23. köt. Budapest 1951. 333. old. — *Szerk.*

dalom, befejeződött-e? hát nem tény-e az, hogy ellenkezőleg, *még nem* kezdődött meg?

Válaszolok: a bolsevik jelszavakat és eszméket a történelem *általában* teljesen igazolta, de *konkrétan* a dolgok *másként* alakultak, mint ahogy azt várhattam (vagy bárki más várhatta) — eredetibben, sajátosabban, színesebben.

Ha ezt a tényt figyelmen kívül hagynók, elfelejtenők, akkor azokhoz a „régi bolsevikokhoz" hasonlítanánk, akik már nem egyszer játszottak szomorú szerepet pártunk történetében, amikor értelmetlenül szajkóztak egy *bemagolt* formulát, ahelyett, hogy az új, élő valóság sajátosságait *tanulmányozták* volna.

„A proletariátus és a parasztság forradalmi-demokratikus diktatúrája" az orosz forradalomban *már* megvalósult*, mert ez a „formula" csak az *osztályok viszonyára* vonatkozik, nem pedig a *konkrét politikai intézményre*, amely ezt a viszonyt, ezt az együttműködést *megvalósítja*. „A Munkás- és Katonaküldöttek Szovjetje" — ez „a proletariátus és a parasztság forradalmi-demokratikus diktatúrája", amelyet az élet már megvalósított.

1917. április 8 és 13 (21 és 26) között.
Lenin Művei. 24. köt. 1952. 25—27. old.

* Bizonyos formában és bizonyos mértékben.

HOGYAN SZERVEZZÜK MEG A VERSENYT?

(Részlet)

A munkások és parasztok még „bátortalanok", ettől meg kell szabadulniuk és *kétségtelenül* meg is fognak szabadulni. Nem lehetünk meg a képzett emberek, az értelmiségiek, a szakemberek tanácsa, útmutatása nélkül. Minden csak valamelyest is értelmes munkás és paraszt nagyon jól megérti ezt, és a sorainkban levő értelmiségiek nem panaszkodhatnak amiatt, hogy a munkások és parasztok nem tanúsítanak irántuk figyelmet és elvtársi megbecsülést. Ámde más dolog a tanács és az útmutatás, és más dolog a *gyakorlati* nyilvántartás és ellenőrzés megszervezése. Az értelmiségiek lépten-nyomon remek tanácsokat és útmutatásokat adnak, de amikor arra kerül a sor, hogy ezeket a tanácsokat és útmutatásokat *átvigyék* az életbe, hogy a *gyakorlatban* ellenőrizzék a szó tetté válását, szinte nevetségesen, képtelenül, szégyenletesen „ügyefogyottnak" bizonyulnak.

Itt a „népből", a munkások és dolgozó parasztok soraiból kikerülő gyakorlati szervezők segítsége és *vezető szerepe nélkül* semmiképpen sem lehetünk meg. „Nem az istenek égetik a fazekakat" — ezt az igazságot a munkásoknak és a parasztoknak erősen emlékezetükbe kell vésniük. Meg kell érte-

niük, hogy most minden a *gyakorlaton* fordul meg, hogy elérkezett az a történelmi pillanat, amikor az elmélet gyakorlatba csap át, amikor a gyakorlat megeleveníti az elméletet, a gyakorlat kijavítja, a gyakorlat ellenőrzi az elméletet, amikor különösképpen beigazolódnak Marx szavai: „az igazi mozgalom egyetlen lépése többet ér tucatnyi programnál" — minden lépés, amely a gyakorlatban ténylegesen kordába szorítja, megfékezi, teljes nyilvántartás és felügyelet alá helyezi a gazdagokat és tolvajokat, fontosabb a szocializmusról való tucatnyi pompás elmélkedésnél. Mert „szürke, öcsém, minden teória, s az élet aranyfája zöld"[18].

1917. december 25—28 (1918. január 7—10).
Lenin Válogatott Művei. II. köt. 1967. 292. old.

ELŐADÓI BESZÉD
A KELETI NÉPEK KOMMUNISTA SZERVEZETEINEK II. ÖSSZOROSZORSZÁGI KONGRESSZUSÁN 1919. NOVEMBER 22

(Részlet)

Itt olyan feladat vár önökre, amely korábban nem állt a világ kommunistái előtt: az általános kommunista elméletre és gyakorlatra támaszkodva önöknek érteniük kell ahhoz, hogy ezt az elméletet és gyakorlatot az európai országokban ismeretlen, sajátos viszonyaiknak megfelelően alkalmazzák, vagyis olyan viszonyokra alkalmazzák, amikor a fő tömeg a parasztság, amikor nem a tőke, hanem a középkori maradványok elleni harc feladatait kell megoldani. Ez nehéz és sajátos, de különösen hálás feladat, mert az a tömeg lép harcba, amely még nem harcolt, másrészt pedig a keleti kommunista sejtek szervezése révén lehetőségük nyílik arra, hogy a legszorosabb kapcsolatot tartsák fenn a III. Internacionáléval. Meg kell találniuk a világ élenjáró proletárjai és a Kelet gyakran középkori viszonyok között élő, dolgozó és kizsákmányolt tömegei közti szövetség sajátos formáit. Országunkban kis méretekben megvalósítottuk azt, amit nagy méretekben, nagy országokban önök fognak megvalósítani. Remélem, hogy ezt a második feladatot is sikeresen fogják teljesíteni. A keleti kommunista szervezetek révén, amelyeket önök itt képviselnek, önök kapcsolatban állnak az élenjáró forradalmi proletariátussal. Legyen továbbra is gondjuk arra, hogy

minden országban olyan nyelven folytassanak kommunista propagandát, amelyet a nép megért.

Magától értetődik, hogy véglegesen győzni csak a világ valamennyi fejlett országának proletariátusa képes, és mi, oroszok, megkezdjük azt az ügyet, amit majd az angol, a francia, a német proletariátus megerősít; látjuk azonban, hogy nem fognak győzni valamennyi gyarmati nép és elsősorban a keleti népek dolgozó tömegeinek segítsége nélkül. Tisztában kell lennünk azzal, hogy az élcsapat egymaga nem valósíthatja meg a kommunizmusba való átmenetet. A feladat — felébreszteni a forradalmi aktivitást, amely előrelendíti a dolgozó tömegek öntevékenységét és szervezkedését, függetlenül attól, milyen színvonalon állanak ezek a tömegek, lefordítani minden nép nyelvére a fejlettebb országok kommunistáinak szóló igazi kommunista tanítást, megvalósítani az azonnal megvalósítandó gyakorlati feladatokat, és közös harcban egybeolvadni a többi ország proletárjaival.

Ezeknek a feladatoknak megoldását egyetlen kommunista könyvben sem találják meg, de megtalálják abban a közös harcban, amelyet Oroszország megkezdett. Ezt a feladatot kell kitűzniük, és önállóan, saját tapasztalatuk alapján kell megoldaniuk. Ebben segítségükre lesz egyrészt más országok dolgozóinak élcsapatával való szoros szövetségük, másrészt pedig az, hogy önök értik a módját, miként kell közel kerülni Kelet népeihez, amelyeket itt képviselnek. Arra a burzsoá nacionalizmusra kell támaszkodniuk, amely most ébredezik ezekben a népekben, amelynek szükségképpen fel kell ébrednie, és amely történelmileg igazolt. Ezzel egyidejűleg utat kell vágniuk valamennyi ország dolgozó és kizsákmányolt tömegeihez, és érthető nyelven meg kell mondaniuk nekik, hogy felszabadulásuk egyetlen reménysége a nemzetközi forradalom győzelme és hogy a nemzetközi proletariátus a keleti népek dolgozó és kizsákmányolt százmillióinak egyetlen szövetségese.

Ez az a rendkívüli jelentőségű, nagyszerű feladat, amelynek

megoldása önökre vár, és amelyet Kelet kommunista szervezetei, a mai forradalmi korszakban, amikor a forradalmi mozgalom — minden kétségen kívül — növekszik, közös erőfeszítéssel sikeresen meg fognak oldani, teljes győzelmet aratva a nemzetközi imperializmus fölött.

Lenin Válogatott Művei. III. köt. 1967. 136—137. old.

A „BALOLDALISÁG" MINT A KOMMUNIZMUS GYERMEKBETEGSÉGE

(Részlet)

A bolsevizmus mint politikai eszmeáramlat és mint politikai párt 1903 óta áll fenn. Csak a bolsevizmusnak olyan története, amely fennállásának *egész* időszakát felöleli, magyarázhatja meg kielégítően, hogy miért tudta a bolsevizmus kikovácsolni és a legsúlyosabb viszonyok között fenntartani a proletariátus győzelméhez elengedhetetlenül szükséges vasfegyelmet.

Itt mindenekelőtt felmerül ez a kérdés: mi tartja fenn a proletariátus forradalmi pártjának fegyelmét? mi ellenőrzi? mi erősíti? Először, a proletár élcsapat öntudatossága, odaadása a forradalom iránt, kitartása, önfeláldozása, hősiessége. Másodszor, az a képessége, hogy a dolgozók legszélesebb tömegeivel, elsősorban a proletártömegekkel, *de a nem proletár* dolgozó tömegekkel *is*, felvegye a kapcsolatot, közel kerüljön hozzájuk és bizonyos mértékig, mondhatnók, egybeolvadjon velük. Harmadszor, a proletár élcsapat politikai vezetésének helyessége, politikai stratégiájának és taktikájának helyessége, feltéve, hogy a legszélesebb tömegek *saját tapasztalataik alapján* meggyőződtek ennek a vezetésnek helyességéről. Ezek nélkül a feltételek nélkül lehetetlen a fegyelmet megteremteni egy forradalmi pártban, amelynek képesnek kell lennie arra, hogy valóban pártja legyen

annak az élenjáró osztálynak, amelyre a burzsoázia megdöntésének és az egész társadalom átalakításának feladata vár. Ezek nélkül a feltételek nélkül a fegyelem megteremtésére irányuló kísérletekből múlhatatlanul üres külsőség, frázis, komédia lesz. Másfelől azonban ezek a feltételek nem jöhetnek létre egyszerre. Csak hosszú munka, keserves tapasztalatok árán lehet őket megteremteni; megteremtésüket a helyes forradalmi elmélet könnyíti meg, amely azonban nem dogma, hanem csak a valóban tömegjellegű és valóban forradalmi mozgalom gyakorlatával való szoros kapcsolatban alakul ki véglegesen.

Ha a bolsevizmus 1917—1920-ban, példátlanul súlyos viszonyok között, képes volt arra, hogy megteremtse és sikeresen fenntartsa a legszigorúbb központosítást és vasfegyelmet, ennek oka egész egyszerűen Oroszország számos történelmi sajátosságában rejlik.

Egyrészt, a bolsevizmus 1903-ban a marxista elmélet sziklaszilárd alapján keletkezett. Ennek — és csakis ennek — a forradalmi elméletnek helyességét viszont nemcsak az egész XIX. század nemzetközi tapasztalatai, hanem különösen a forradalmi eszme tévelygéseinek és ingadozásainak, tévedéseinek és csalódásainak árán Oroszországban szerzett tapasztalatok is bebizonyították. Vagy fél évszázadon át, körülbelül a múlt század negyvenes éveitől a kilencvenes évekig, a haladó gondolkodás Oroszországban, a példátlanul barbár és reakciós cárizmus igája alatt sóvárogva kutatta a helyes forradalmi elméletet és csodálatos buzgalommal és alapossággal kísérte figyelemmel ezen a téren Európa és Amerika minden „legújabb vívmányát". A marxizmust mint az egyedül helyes forradalmi elméletet Oroszország valóban *kikínlódta* magának, félszázados hallatlan kínszenvedés és áldozatok, példátlan forradalmi hősiesség, hihetetlen energia és önfeláldozó kutatás, tanulás, gyakorlati kipróbálás, csalódások, ellenőrzés, Európa tapasztalatainak a mieinkkel való összehasonlítása árán. A cárizmus által kikényszerített emigráns élet következtében a forradalmi Oroszország a XIX.

század második felében oly bőséges nemzetközi összeköttetésekkel, a forradalmi mozgalom nemzetközi formái és elméletei tekintetében oly nagyszerű tájékozottsággal rendelkezett, mint a világ egyetlen más országa sem.

Másrészt, a bolsevizmus mögött, amely ezen a gránitszilárd elméleti alapon keletkezett, olyan 15 éves (1903—1917) gyakorlati történelem van, amelynek, a tapasztalatok bőségét tekintve, az egész világon nincsen párja. Mert hiszen ennek a 15 évnek folyamán egyetlen ország sem élt át még csak megközelítőleg sem annyit forradalmi tapasztalatok tekintetében, a mozgalom különböző formáinak, a legális és illegális, a békés és viharos, a földalatti és nyílt, a propagandakörökre szorítkozó és a tömegmozgalmi forma, a parlamenti és a terrorista forma váltakozásának gyorsasága és sokfélesége tekintetében. Egyetlen országban sem tornyosultak egymásra ilyen rövid idő alatt és ilyen bőségben a modern társadalmat alkotó *valamennyi* osztály harcának, méghozzá olyan harcnak formái, árnyalatai és módszerei, amely az ország elmaradottsága és a cári elnyomás súlya következtében különösen gyorsan érlelődött, különösen mohón és sikeresen sajátította el az amerikai és az európai politikai tapasztalatok megfelelő „legújabb vívmányait".

1920. április—május.
Lenin Válogatott Művei. III. köt. 1967. 172—173. old.

AZ ARANY JELENTŐSÉGE MOST ÉS A SZOCIALIZMUS TELJES GYŐZELME UTÁN

(Részlet)

A nagy forradalom évfordulóját úgy ünnepeljük meg a legméltóbban, ha figyelmünket a forradalom még megoldatlan feladataira összpontosítjuk. Különösen helyénvaló és szükséges a forradalom ilyen megünneplése olyan esetekben, amikor vannak döntő fontosságú feladatok, melyeket a forradalom még nem oldott meg, amikor e feladatok megoldására valami újat (a forradalom eddig megtett útjai szempontjából újat) kell elsajátítanunk.

E pillanatban forradalmunk számára új az, hogy a gazdasági építés sarkalatos kérdéseiben „reformista", nagyon-nagyon fokozatos, óvatos, vargabetűs módszerhez kell folyamodnunk. Ez az „újdonság" mind elméleti, mind gyakorlati téren számos kérdést vet fel, számos félreértést idéz elő és kételyt támaszt.

Elméleti kérdés: mi a magyarázata annak, hogy a legforradalmibb akciók egész sora után, ugyanazon a talajon, vagyis amikor a forradalom a maga egészében általában győzelmesen halad előre, szerfelett „reformista" intézkedésekre térünk át? Nem az „állások feladásáról", a „csőd beismeréséről" vagy valami ehhez hasonlóról van-e itt szó? Ellenségeink, a félfeudális típusú reakciósoktól a mensevikekig és a II $^{1}/_{2}$-es Internacio-

nálé többi lovagjáig, természetesen azt mondják, hogy igenis erről van szó. De hát éppen azért ellenségek, hogy minden adódó alkalommal vagy anélkül is ilyen kijelentéseket kürtöljenek világgá. Az, hogy ebben a kérdésben valamennyi párt — a feudálisoktól a mensevikekig — megható egységben van, csak újabb bizonyítéka annak, hogy a proletárforradalommal szemben mindezek a pártok valóban „egyetlen reakciós tömeget" alkotnak (ezt egyébként Engels Bebelhez intézett leveleiben már 1875-ben és 1884-ben előre látta)[19].

De némi... „értetlenség" barátaink között is tapasztalható. Helyreállítjuk a nagyipart és megszervezzük a nagyipar közvetlen termékcseréjét a kisparaszti földművesekkel, elősegítve ezzel az utóbbi társadalmasítását. A nagyipar helyreállítása érdekében a paraszttól — minden terményfelesleg kötelező beszolgáltatása révén — bizonyos mennyiségű élelmiszert és nyersanyagot veszünk hitelbe. Ilyen terv (vagy módszer, rendszer) szerint dolgoztunk több mint három éven át, 1921 tavaszáig. Ez a feladat forradalmi megoldásának útja volt, vagyis közvetlenül és teljesen lerombolták a régit, hogy új társadalmi-gazdasági alakulattal váltsuk fel.

1921 tavaszától kezdve e megoldás, terv, módszer, rendszer helyébe egészen másféle, reformista típusú módszert állítunk (még nem „állítottunk", egyelőre még csak „állítunk", és ennek még nem vagyunk teljesen tudatában): a régi társadalmi-gazdasági alakulat, a kereskedelem, a kisgazdaság, a kisvállalkozás, a kapitalizmus *lerombolása* helyett a kereskedelem, a kisvállalkozás, a kapitalizmus *felélénkítése*, miközben óvatosan és fokozatosan hatalmunkba kerítjük őket vagy lehetővé válik számunkra, hogy állami szabályozásnak vessük alá őket, *de csakis felélénkülésük mértékében.*

A feladat megoldásának ez egészen más útja.

Az előbbi, forradalmi eljárással összehasonlítva, ez reformista módszer (a forradalom olyan átalakulás, mely a régit alapjában, gyökerestül lerombolja, nem pedig óvatosan, lassan, fo-

kozatosan alakítja át, vigyázva, hogy lehetőleg minél kevesebbet zúzzon szét belőle).

Felmerül a kérdés: ha a forradalmi módszereket kipróbáltuk, sikertelenségüket felismertük és reformista módszerekre tértünk át, vajon ez nem azt bizonyítja-e, hogy a forradalmat általában hibának nyilvánítjuk? Nem azt bizonyítja-e ez, hogy egyáltalában nem forradalommal, hanem reformokkal kellett volna kezdeni és reformokra kellett volna szorítkozni?

Ilyen következtetést vonnak le a mensevikek és a hozzájuk hasonlók. Ez a következtetés azonban vagy minden hájjal megkent politikusok szofizmája és puszta szélhámossága, vagy pedig „zöldfülűek" gyerekesen naiv okoskodása. Az igazi forradalmár számára a legnagyobb veszély — sőt talán az egyetlen veszély — a túlzott forradalmiság, amikor megfeledkezik arról, hogy milyen határok és körülmények között helyénvaló és eredményes a forradalmi módszerek alkalmazása. Az igazi forradalmárok legtöbbször éppen akkor törték ki a nyakukat, amikor a „forradalmat" nagybetűvel kezdték írni és csaknem isteni jellegűvé avatták, amikor kezdték elveszteni a fejüket és képtelenekké váltak arra, hogy a legnagyobb hidegvérrel és teljesen józanul megfontolják, mérlegeljék, ellenőrizzék, mikor, milyen körülmények között, melyik területen kell forradalmi módon cselekedni, s mikor, milyen körülmények között, melyik területen kell áttérni a reformista cselekvésre. Igazi forradalmárok csak abban az esetben pusztulnak el (nem külső vereség, hanem ügyük belső kudarca értelmében) — de ebben az esetben minden bizonnyal —, ha elvesztik józanságukat és fejükbe veszik, hogy a „nagy, győzelmes világforradalom" minden néven nevezendő feladatot, minden körülmények közt, a cselekvés minden területén feltétlenül forradalmi módon tud és köteles megoldani.

Aki ilyen dolgot „vesz a fejébe", az elveszett, mert sarkalatos kérdésben vett ostobaságot a fejébe, s könyörtelen háború idején (márpedig a forradalom a legkönyörtelenebb háború) az ostobaságnak vereség a büntetése.

Miből következik, hogy a „nagy, győzelmes világforradalom" csak forradalmi módszereket alkalmazhat és csak ilyeneket szabad használni? Semmiből sem következik. És ez határozottan és kétségtelenül nem igaz. Hogy ez nem igaz, az teljesen világos már tisztán elméleti tételek alapján is, feltéve, hogy nem hagyjuk el a marxizmus talaját. Hogy ez nem igaz, azt forradalmunk tapasztalatai is megerősítik. Ami az elméletet illeti: forradalom idején éppúgy elkövetnek ostobaságokat, mint bármikor máskor — mondta Engels[20] —, és igazat mondott. Azon legyünk, hogy minél kevesebb ostobaságot kövessünk el és amit elkövettünk, azt minél előbb kijavítsuk, a lehető legjózanabbul figyelembe véve, hogy mikor és milyen feladatokat lehet, s milyen feladatokat nem lehet forradalmi módszerekkel megoldani. Ami saját tapasztalatainkat illeti: a breszti béke iskolapéldája volt az egyáltalán nem forradalmi, hanem reformista vagy még a reformistánál is rosszabb cselekvésnek, mert hátrálás volt, a reformista cselekvés pedig rendszerint lassú, óvatos, fokozatos előrelépést, nem pedig hátrálást jelent. A breszti béke megkötése idején követett taktikánk helyessége ma már annyira bebizonyosodott, annyira világos és általánosan elismert, hogy erre a témára nem érdemes több szót vesztegetni.

1921. november 5.
Lenin Válogatott Művei. III. köt. 1967. 360—362. old.

II

A DOLGOZÓK KOMMUNISTA NEVELÉSÉRŐL

AZ OK(b)P PROGRAMJÁNAK TERVEZETE

(Részlet)

A közoktatásról szóló programpont

A közoktatás terén az Oroszországi Kommunista Párt azt tűzi ki feladatául, hogy végigvigye az 1917-es októberi forradalommal megkezdett ügyet, az iskolákat a burzsoázia osztályuralmának eszközéből ezen uralom megsemmisítésének eszközévé, valamint a társadalom osztályokra tagozódása teljes megszüntetésének eszközévé változtassa át. Az iskolának a proletárdiktatúra eszközévé, vagyis olyanná kell válnia, amely nemcsak általában a kommunizmus elveinek közvetítője, hanem egyszersmind közvetítője annak az eszmei, szervezeti és nevelő befolyásnak is, amelyet a proletariátus gyakorol a dolgozó tömegek félproletár és nem proletár rétegeire, a kizsákmányolók ellenállásának teljes elnyomása és a kommunista rendszer megvalósítása érdekében. A legközelebbi feladatok ezen az úton jelenleg a következők:

(1) a munkások és dolgozó parasztok öntevékenységének további fejlesztése a közoktatás terén, a szovjethatalom mindenre kiterjedő segítségével;

(2) nemcsak a tanszemélyzet egy részének vagy többségének,

mint most, hanem az egész tanszemélyzetnek teljes egészében való kézbentartása olyan értelemben, hogy eltávolítjuk a javíthatatlan burzsoá ellenforradalmi elemeket és biztosítjuk a kommunista elvek (politika) lelkiismeretes érvényesítését;

(3) az ingyenes és kötelező általános és politechnikai (a termelés minden fő ágával elméletileg és gyakorlatilag megismertető) oktatás megvalósítása minden fiú- és leánygyermek számára, 16 éves korig;

(4) az oktatás és a társadalmi-termelő munka szoros kapcsolatának megvalósítása;

(5) minden tanuló ellátása élelemmel, ruhával és tanszerekkel államköltségen;

(6) a dolgozó lakosság bevonása az oktatásügyben való aktív részvételbe (a közoktatási tanácsok fejlesztése, az írástudók mozgósítása stb.);

illetőleg ad 2)* (7) a tanszemélyzet szoros kapcsolata az OKP agitációs és propaganda apparátusával.

1919.
Lenin Művei. 29. köt. 1953. 123—124. old.

* — 2) ponthoz. — *Szerk.*

A NAGY KEZDEMÉNYEZÉS

(A MUNKÁSOK HŐSIESSÉGÉRŐL A HÁTORSZÁGBAN. A „KOMMUNISTA SZOMBATOK" ALKALMÁBÓL)

(Részletek)

A sajtóban a vöröskatonák hősiességének számos példájáról olvasunk. A munkások és parasztok a kolcsakisták, a gyenyikinisták, s a földbirtokosok és tőkések egyéb csapatai ellen vívott harcban a szocialista forradalom vívmányainak védelme során gyakran a bátorság és az állhatatosság csodáit művelik. Lassan és nehezen halad a tervszerűtlenség kiküszöbölése, a fáradtság és fegyelmezetlenség leküzdése, de mégiscsak halad. A szocializmus győzelméért tudatosan áldozatokat hozó dolgozó tömegek hősiessége — ez az alapja a Vörös Hadsereg új, bajtársi fegyelmének, újjászületésének, megszilárdulásának, növekedésének.

Éppilyen figyelmet érdemel a munkások hősiessége a hátországban. Ebben a tekintetben egyenesen óriási jelentősége van a *kommunista szombatoknak*, melyeket a munkások saját kezdeményezésükből rendeznek. Ez nyilván még csak a kezdet, de rendkívül nagy fontosságú kezdet. Olyan fordulatnak a kezdete ez, amely nehezebb, mélyrehatóbb, alaposabb, döntőbb jelentőségű, mint a burzsoázia megdöntése, mert ez a magunk renyhesége, fegyelmezetlensége, kispolgári önzése fölötti győzelmet jelenti, győzelmet jelent azokon a szokásokon, amelyeket az át-

kozott kapitalizmus hagyott örökségül a munkásnak és parasztnak. Az új társadalmi fegyelmet, a szocialista fegyelmet csakis akkor teremthettük meg, csakis akkor válik lehetetlenné a visszatérés a kapitalizmushoz és válik valóban legyőzhetetlenné a kommunizmus, amikor *ezt* a győzelmet megszilárdítottuk.

A legrészletesebben és legteljesebben idéztem a kommunista szombatokról szóló jelentéseket, mert itt kétségtelenül a kommunista építés egyik legfontosabb oldalát látjuk magunk előtt, amelyre sajtónk nem fordít kellő figyelmet, s amelyet mi valamennyien még nem eléggé értékeltünk.

Kevesebb politikai fecsegést, több figyelmet a kommunista építés legegyszerűbb, de eleven, az életből vett, az életben kipróbált tényeire — ezt a jelszót fáradhatatlanul ismételni kell mindannyiunknak, íróinknak, agitátorainknak, propagandistáinknak, szervezőinknek stb.

Természetes és elkerülhetetlen, hogy a proletárforradalmat követő első időben a fő és alapvető feladat foglalkoztat bennünket a leginkább: a burzsoázia ellenállásának letörése, a győzelem a kizsákmányolókon, összeesküvésük elnyomása (mint például „a rabszolgatartók összeesküvése" Petrográd átadására, amely összeesküvésben mindenki részt vett, kezdve a fekete százaktól és a kadetoktól a mensevikekig és eszerekig[21]). De párhuzamosan ezzel a feladattal, ugyanilyen elkerülhetetlenül — és egyre határozottabban — napirendre kerül a pozitív kommunista építésnek, az új gazdasági viszonyok, az új társadalom megteremtésének még lényegesebb feladata.

A proletárdiktatúra — amint erre már ismételten rámutattam, többek között március 12-én, a Petrográdi Szovjet ülésén mondott beszédemben — nemcsak erőszak a kizsákmányolókkal szemben, sőt nem is legfőképpen erőszak. Ennek a forradalmi erőszaknak gazdasági alapja, életképességének és sikerének záloga az, hogy a proletariátus a társadalmi munkaszervezetnek magasabb típusát képviseli és valósítja meg, mint a kapitaliz-

mus. Ez a lényeg. Ez a kommunizmus elkerülhetetlen teljes győzelmének erőforrása, záloga.

A társadalmi munka feudális szervezete a deresfegyelemre támaszkodott, és emellett a dolgozók, akiket maroknyi földesúr fosztogatott és megcsúfolt, a legteljesebb sötétségben és megfélemlítettségben éltek. A társadalmi munka tőkés szervezete az éhség fegyelmére támaszkodott, s a dolgozók óriási tömege a polgári kultúra és polgári demokrácia minden haladása ellenére, még a legelőrehaladottabb, legcivilizáltabb és legdemokratikusabb köztársaságokban is, a bérrabszolgák vagy leigázott parasztok tudatlan és megfélemlített tömege maradt, amelyet maroknyi tőkés fosztogatott és gyötört. A társadalmi munka kommunista szervezete, amely felé az első lépés a szocializmus, maguknak a dolgozóknak szabad és tudatos fegyelmére támaszkodik, akik lerázták mind a földbirtokosok, mind a tőkések igáját, és egyre inkább erre fog támaszkodni.

Ez az új fegyelem nem az égből pottyan és nem jámbor óhajok szülötte, hanem a tőkés nagyüzemi termelés anyagi feltételeiből és csakis azokból nő ki. Ezek nélkül az új fegyelem nem lehetséges. Ezeknek az anyagi feltételeknek hordozója vagy megvalósítója pedig egy bizonyos történelmi osztály, amelyet a nagykapitalizmus hozott létre, szervezett meg, tömörített, iskolázott, világosított fel és edzett meg. Ez az osztály — a proletariátus.

A proletariátus diktatúrája, ha ezt a latin, tudományos, történelmi-filozófiai kifejezést egyszerű nyelvre lefordítjuk, ezt jelenti:

csakis egy meghatározott osztály, mégpedig a városi és általában a gyári, ipari munkások képesek arra, hogy vezessék a dolgozók és kizsákmányoltak egész tömegét a tőke igájának megdöntéséért folyó harcban, a tőke megdöntése folyamán, a győzelem megtartásáért és megszilárdításáért folyó egész harcban, az új szocialista társadalmi rend megteremtésének művében, az osztályok teljes megszüntetéséért folyó egész harcban. (Zárójelben megjegyezzük: a szocializmus és kommunizmus között

tudományos szempontból csak az a különbség, hogy az előbbi a kapitalizmusból kinövő új társadalom első fokát jelenti, az utóbbi — ennek a társadalomnak magasabb, további fokát.)

A „berni", a sárga Internacionálénak az a hibája, hogy vezérei csak szavakban ismerik el az osztályharcot és a proletariátus vezető szerepét, de félnek végiggondolni a dolgot, félnek attól az elkerülhetetlen következtetéstől, amelytől különösen retteg a burzsoázia, és amely teljesen elfogadhatatlan számára. Félnek elismerni, hogy a proletariátus diktatúrája *szintén* az osztályharc időszaka, s az osztályharc elkerülhetetlen, míg az osztályok meg nem szűntek, s változtatja formáit és különösen elkeseredetté, különösen sajátszerűvé válik a tőke megdöntését követő első időben. A proletariátus, miután kivívta politikai hatalmát, nem szünteti be az osztályharcot, hanem folytatja — persze más viszonyok között, más formában, más eszközökkel — egészen az osztályok megszüntetéséig.

De mit jelent „az osztályok megszüntetése"? Mindenki, aki magát szocialistának nevezi, elismeri a szocializmusnak ezt a végső célját, de korántsem mindenki veszi alaposan fontolóra jelentőségét. Osztályoknak az emberek olyan nagy csoportjait nevezik, amelyek a társadalmi termelés történelmileg meghatározott rendszerében elfoglalt helyük, a termelési eszközökhöz való (nagyrészt törvényekben szabályozott és rögzített) viszonyuk, a munka társadalmi szervezetében játszott szerepük, következésképpen a társadalmi javak rendelkezésükre álló részének megszerzési módjai és nagysága tekintetében különböznek egymástól. Az osztályok az emberek olyan csoportjai, amelyek közül az egyik eltulajdoníthatja a másik munkáját, annak következtében, hogy a társadalmi gazdaság meghatározott rendszerében különböző a helyzetük.

Világos, hogy az osztályok teljes megszüntetéséhez nemcsak a kizsákmányolókat, a földbirtokosokat és tőkéseket kell megdönteni, nemcsak ezek tulajdonát kell megszüntetni, hanem meg kell szüntetni a termelési eszközök *mindenféle* magántulaj-

donát is, meg kell szüntetni mind a város és a falu közötti különbséget, mind pedig a fizikai munkát végző emberek és a szellemi munkát végző emberek közötti különbséget. Ez igen hosszadalmas dolog. Eléréséhez óriási lépéssel kell előbbre vinni a termelőerők fejlődését, le kell küzdeni a kisüzemi termelés nagyszámú maradványának ellenállását (gyakran passzív ellenállását, mely különösen szívós, s amelyet különösen nehéz leküzdeni), le kell küzdeni az e maradványokkal összefüggő szokások és renyheség roppant erejét.

Annak feltételezése, hogy valamennyi „dolgozó" egyformán képes erre a munkára, nem volna más, mint az özönvíz előtti, Marx előtti szocialisták üres frázisa vagy illúziója. Mert ez a képesség nem adódik önmagától, hanem történetileg fejlődik ki és *csak* a nagyüzemi tőkés termelés anyagi feltételeiből fejlődik ki. A kapitalizmusból a szocializmus felé vezető út elején ez a képesség *csak* a proletariátusban van meg. A proletariátus, először is, azért tudja teljesíteni a rá háruló óriási feladatot, mert a civilizált társadalmak legerősebb és élenjáró osztálya; másodszor azért, mert a legfejlettebb országokban a lakosság többségét alkotja; harmadszor azért, mert az elmaradott tőkésországokban, amilyen Oroszország, a lakosság többsége a félproletárokhoz, vagyis azokhoz az emberekhez tartozik, akik az év egy részében állandóan proletár módra élnek, akik állandóan úgy keresik meg a kenyerüket, hogy részben bérmunkára szegődnek el tőkés üzemekbe.

Aki úgy próbálja megoldani a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet feladatait, hogy a szabadságról, az egyenlőségről, a demokráciáról általában, a munkademokrácia egyenlőségéről stb. hangoztatott általános frázisokból indul ki (mint Kautsky, Martov és a berni sárga Internacionálé többi hőse teszi), az ezzel csak a maga kispolgári, filiszteri, nyárspolgári természetét árulja el, eszmei tekintetben szolgai módra a burzsoázia után kullog. Ezt a feladatot csak úgy lehet helyesen megoldani, ha konkrétan tanulmányozzuk azt a sajátos viszonyt, amely a

politikai hatalom birtokába jutott külön osztály, nevezetesen a proletariátus és a dolgozó lakosság nem proletár, valamint félproletár tömegei között kialakul, márpedig ez a viszony nem képzelet szülte harmonikus, nem „eszményi" körülmények között alakul ki, hanem a burzsoázia részéről kifejtett bősz és sokoldalú ellenállás reális körülményei közepette.

A lakosság óriási többsége bármelyik tőkésországban, köztük Oroszországban is — de főleg a dolgozó lakosság —, ezerszer tapasztalta a saját bőrén és hozzátartozóinál a tőke nyomását, fosztogatását, a különféle durva szidalmazásokat. Az imperialista háború — vagyis az emberek tízmillióinak legyilkolása annak a kérdésnek eldöntése céljából, hogy az angol vagy a német tőke szerezze-e meg az elsőbbséget az egész világ kirablásában — rendkívül kiélezte, növelte, elmélyítette ezeket a megpróbáltatásokat és rákényszerítette az embereket, hogy ezeknek tudatára ébredjenek. Innen ered a lakosság óriási többségének és különösen a dolgozó tömegeknek elkerülhetetlen rokonszenve a proletariátus iránt, azért, mert a proletariátus hősies bátorsággal, forradalmi kíméletlenséggel lerázza a tőke igáját, megdönti a kizsákmányolókat, elnyomja ellenállásukat és saját vére árán tör utat az új társadalom megteremtése felé, amelyben nem lesz helyük kizsákmányolóknak.

Bármilyen nagyok, bármennyire elkerülhetetlenek is a dolgozó lakosság nem proletár és félproletár tömegeinek kispolgári ingadozásai, tétovázása, hogy nem volna-e jobb visszatérni a polgári „rendhez", a burzsoázia „védőszárnyai" alá, ezek a tömegek mégis kénytelenek elismerni, hogy az erkölcsi és politikai tekintély a proletariátus oldalán van, amely nemcsak megdönti a kizsákmányolókat, és elnyomja ellenállásukat, hanem új, magasabb rendű társadalmi kapcsolatot, társadalmi fegyelmet teremt: a tudatos és egyesült dolgozók fegyelmét, akik nem ismernek maguk fölött semmiféle igát és semmiféle hatalmat, kivéve a saját egyesülésük hatalmát, a saját tudatosabb, bátrabb, tömörültebb, forradalmibb, állhatatosabb élcsapatuk hatalmát.

A proletariátusnak ahhoz, hogy győzzön, hogy megteremtse és megszilárdítsa a szocializmust, kettős, illetve kettősségében egységes feladatot kell megoldania: először, a tőke elleni forradalmi harcban tanúsított határtalan bátorságával magával kell ragadnia a dolgozók és kizsákmányoltak egész tömegét, magával kell ragadnia, szerveznie és vezetnie kell ezt a tömeget a burzsoázia megdöntése és minden ellenállási kísérletének teljes elnyomása céljából; másodszor, maga után kell vonnia a dolgozók és kizsákmányoltak egész tömegét, továbbá valamennyi kispolgári réteget az új gazdasági építés útjára, az új társadalmi kapcsolat, az új munkafegyelem, az új munkaszervezet megteremtésének útjára, amely a tudomány és a tőkés technika legújabb vívmányait a nagybani szocialista termelést létrehozó öntudatos dolgozók tömeges egyesülésével kapcsolja egybe.

Ez a második feladat nehezebb az elsőnél, mert semmi esetre sem oldható meg egyetlen hősies fellángolással, hanem a tömegek közt végzett *hétköznapi* munkához szükséges legtürelmesebb, legállhatatosabb, legnagyobb hősiességet követeli meg. De ez a feladat lényegesebb is az elsőnél, mert a burzsoázia fölötti győzelemhez szükséges erő legmélyebbről fakadó forrása, s a győzelem tartósságának és megdönthetetlenségének egyetlen záloga végső fokon csakis az új, magasabb rendű társadalmi termelési mód lehet, amely a tőkés és kispolgári termelést a nagybani szocialista termeléssel váltja fel.

1919. június 28.

Lenin Válogatott Művei. III. köt.
1967. 58., 67—70. old.

BESZÉD A KORMÁNYZÓSÁGI KÖZOKTATÁSI OSZTÁLYOK ISKOLÁN KÍVÜLI OKTATÁSI ALOSZTÁLYVEZETŐINEK III. ÖSSZOROSZORSZÁGI TANÁCSKOZÁSÁN 1920. FEBRUÁR 25

(Részlet)

...Hogy az iskolai oktatást komolyabb alapokra helyezzük, ehhez számos anyagi változtatás szükséges: iskolákat kell építeni, tanítókat kell kiválogatni, belső reformokat kell keresztülvinni az oktató személyzet szervezése és kiválogatása terén. Ez mind olyan dolog, amihez hosszú előkészület kell. Az iskolán kívüli oktatás tekintetében önöket nem igen korlátozza ez a hosszú előkészítő munka. A lakosságnak nagy szüksége van arra, hogy oktatásban részesüljön a fennálló iskolai rendszeren kívül, e téren szükségünk van munkatársakra, és a szükséglet rendkívül gyorsan növekszik. Meggyőződésünk, hogy közös segítséggel és közös erőfeszítéssel az eddiginél többet fogunk tenni.

Befejezésül még a propagandával és agitációval összefüggő iskolán kívüli oktatás jellegéről kívánok beszélni. A kapitalista társadalomban az oktatás és művelődés szervezetének egyik legfőbb hiányossága az volt, hogy el volt szakítva a munkaszervezés fő feladatától, mert a kapitalista számára alázatos és idomított munkásokat kellett betanítani és bedresszírozni. A kapitalista társadalomban nem volt összefüggés a népi munka megszervezésének valóságos feladatai és az oktatás között. Ennek következtében az oktatás élettelen, skolasztikus, bürokratikus

jellegű volt, amelyet beszennyezett a papi befolyás, és amely mindenütt, a legdemokratikusabb köztársaságokban is, arra vezetett, hogy mindannak, ami eleven, egészséges volt, vissza kellett vonulnia. A közvetlen, eleven munka nehézségekbe ütközött, mert az államhatalom apparátusa nélkül, anyagi és pénzügyi támogatás nélkül, lehetetlen széles alapokra fektetni az oktatást. Mivel már készülhetünk és fel is kell készülnünk arra, hogy egész szovjet életünket a háborús előkészületek és a háborús ellenállás vágányáról a békés építés vágányára állítsuk át, önöknek, az iskolán kívüli oktatás munkásainak, feltétlenül számolniuk kell ezzel a változással és propagandatevékenységükben, annak feladatait és programját illetőleg, alkalmazkodniuk kell ehhez a változáshoz.

Hogy megmutassam, hogyan értem a Szovjet Köztársaság megváltozott feladatainak megfelelő művelődés, oktatás, nevelés és tanítás feladatait és egész jellegét, emlékezetükbe idézem a villamosításról szóló határozatot, amelyet az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság legutóbbi ülésszaka fogadott el; ezt a határozatot valószínűleg valamennyien ismerik. A napokban a sajtó közölte, hogy két hónapon belül (a hivatalos közleményben tévesen az állt: két héten belül), — hogy két hónapon belül kidolgozzák az országnak minimális program szerint 2—3 évre, maximális program szerint tíz évre szóló villamosítási tervét. Egész propagandánk jellegének, tisztán pártpropagandánk jellegének is, az iskolai oktatás és előadás jellegének is, az iskolán kívüli előadás jellegének is meg kell változnia, de nem abban az értelemben, hogy meg kell változtatni a tanítás alapjait és irányzatát, hanem abban az értelemben, hogy a tevékenység jellegének alkalmazkodnia kell a békés építésre való átmenethez, az ország ipari és gazdasági átalakításának nagy tervéhez, mert az általános gazdasági nehézség és az általános feladat: az ország gazdasági erőinek helyreállítása oly módon, hogy a proletárforradalom a paraszti kisgazdaság mellett megteremthesse a gazdasági élet új alapjait. Eddig a paraszt kénytelen volt

a gabonát kölcsönadni a munkásállamnak: a paraszt, cserében a gabonáért nem elégedhet meg színes papirossal — a pénzzel. A paraszt, akit nem elégít ki a pénz, törvényes jogait követeli: beszolgáltatott gabonájáért cserébe iparcikkeket követel, de iparcikkeket nem adhatunk, amíg nem állítjuk helyre a gazdaságot. A helyreállítás — ez a fő feladat, de a helyreállítást nem hajthatjuk végre a régi gazdasági és technikai alapon. Ez technikailag is lehetetlen, de meg abszurdum is volna; új alapot kell találni. Ez az új alap: a villamosítás terve.

Mi azt mondjuk a parasztságnak, a legkevésbé fejlett tömegnek, hogy az egész szovjet építés sikeréhez elengedhetetlen a kultúra és a technikai műveltség magasabb fokára való új átmenet. Tehát feltétlenül helyre kell állítani a gazdaságot. A legelmaradottabb paraszt is megérti, hogy a háború tönkretette a gazdaságot, hogy a gazdaság helyreállítása nélkül nem tudja leküzdeni a nyomort, gabonájáért cserébe nem kaphatja meg a szükséges cikkeket. És a parasztságnak éppen ebből a legközvetlenebb, legégetőbb szükségéből kell kiindulnia, ebbe kell bekapcsolódnia egész propaganda-, oktatási, felvilágosító és iskolán kívüli tanítási munkánknak, hogy ez a munka ne szakadjon el a mindennapi élet legégetőbb szükségleteitől, hanem éppen ezeknek a szükségleteknek a fejlődéséből induljon ki, abból, amit a paraszt megért, hangsúlyozva, hogy az egyetlen kivezető út a helyzetből: az ipar helyreállítása. De az ipar helyreállítása nem lehetséges a régi talajon: az ipart a korszerű technika talaján kell helyreállítani. Ez pedig: az ipar villamosítása és a kultúra fellendítése. A villanytelepek mintegy tízévi munkát, de kulturáltabb és tudatosabb munkát igényelnek.

Hatalmas munkatervbe fogunk. A nagy paraszti tömegek elgondolásában ennek a tervnek világos, gyakorlatiasan kitűzött céllal kell egybekapcsolódnia. Ezt nem lehet néhány hónap alatt megcsinálni. Minimális programot legalább három évre lehet adni. De, anélkül hogy utópisták lennénk, állíthatjuk, hogy 10 év alatt villanytelepek hálózatával boríthatjuk be egész Orosz-

országot és olyan elektromos iparunk lehet, amely megfelelhet a technika korszerű követelményeinek és véget vethet a régi paraszti földművelésnek. Ez magasabb kultúrát és műveltséget igényel.

Jelenleg a közlekedés helyreállítása és az élelmiszer beszállítása a közvetlen gyakorlati feladat, és a termelékenység mai állapota mellett nem lehet nagy feladatokkal foglalkozni. Önöknek ezt tudniuk kell. De a propaganda és népművelés terén a teljes átépítésnek ezt a feladatát, melyet a kulturális-technikai szükségleteknek megfelelő alapon kell megoldani, mégis szem előtt kell tartaniuk és teljesíteniük kell. A propaganda régi módszereitől, amelyeknek az volt a baja, hogy elavultak, hogy mindeddig az osztályharcról szóló általános frázisokkal közeledtek a parasztthoz, s ezen az alapon mindenféle ostobaságot gondoltak ki a proletár kultúráról stb., ettől az ócska kacattól, amely nagyon hasonlít a gyermekkorral járó betegségekre, igen gyorsan meg fogunk szabadulni. A propagandában, az agitációban, az oktatási és népművelő munkában áttérünk majd a kérdés józanabb és gyakorlatibb megvilágítására. Ez méltó a szovjethatalom embereihez, akik két év alatt már megtanultak egyet-mást, akik az egész ipar átépítésének gyakorlati, szakszerű és világos tervével lépnek a paraszt elé, és megmagyarázzák neki, hogy a paraszt és a munkás ma, a művelődés mostani állapota mellett, ezt a feladatot nem teljesítheti, s a szennyből, nyomorúságból, kiütéses tífuszból és más betegségekből nem lábalhat ki. Ez a kultúra és műveltség fellendítésével világosan összefüggő gyakorlati feladat legyen az a csomópont, amely meghatározza pártpropagandánknak és tevékenységünknek, oktatásunknak és tanításunknak egész jellegét. Ha ezt elérjük, akkor majd olyan szorosan egybefonódunk a paraszti tömeg legfontosabb érdekeivel, olyan szorosan egybekapcsoljuk a kultúra és a tudás általános fellendülését az elodázhatatlan gazdasági szükségletekkel, hogy százszorosan fokozni fogjuk a munkástömegek művelődési szükségletét. Abszolút biztosak vagyunk abban, hogy ha két év alatt

megoldottuk a rendkívül nehéz katonai feladatot, akkor 5—10 év alatt megoldjuk a kultúra, művelődés és felvilágosítás még nehezebb feladatát is.

Ezzel a kívánsággal akartam önökhöz fordulni.

1920. március 2.
Lenin Művei. 30. köt. 1953. 376—380. old.

A „BALOLDALISÁG" MINT A KOMMUNIZMUS GYERMEKBETEGSÉGE

(Részlet)

Ugyanilyen nevetséges, gyerekes badarságnak kell tartanunk a német baloldaliaknak azokat a mélyenszántó, fölöttébb tudós és rettentően forradalmi beszédeit, hogy a kommunisták nem dolgozhatnak és kommunistáknak nem is szabad dolgozniuk a reakciós szakszervezetekben, hogy erről a munkáról le lehet mondani, hogy ki kell lépni a szakszervezetekből és hogy feltétlenül egészen újsütetű, egészen tiszta — nagyon kedves (és valószínűleg nagyobbrészt igen fiatal) kommunisták által kiagyalt — „munkásszövetséget" kell teremteni stb., stb.

A kapitalizmus egyrészt elkerülhetetlenül örökül hagyja a szocializmusra a munkások között évszázadok során kialakult régi szakmai és mesterségbeli különbségeket, másrészt pedig azokat a szakszervezeteket, amelyek csak igen lassan, hosszú éveken át fejlődhetnek és fejlődnek majd átfogóbb, kevésbé szakmai jellegű ipari szövetségekké (olyanokká, amelyek egész termelési ágakat ölelnek fel), s azután ezeken az ipari szövetségeken át fognak áttérni az emberek közötti munkamegosztás megszüntetésére, arra, hogy *minden irányban fejlett és minden irányban* iskolázott embereket, olyan embereket neveljenek, tanítsanak és képezzenek ki, akik *mindenhez értenek*. A kommunizmus e felé

a cél felé halad, e felé a cél felé kell haladnia, és *el is fogja érni ezt a célt*, de csak hosszú évek múltán. Ha valaki ma kísérletet tesz arra, hogy gyakorlatilag elébevágjon a teljesen kifejlődött, teljesen megszilárdult és kialakult, teljesen kibontakozott és megérett kommunizmus e jövendő eredményének, akkor ez annyi, mintha egy négyéves gyereket akarna felsőbb matematikára tanítani.

A szocializmus építését nem képzeletbeli és nem általunk külön erre a célra teremtett emberanyagból lehet (és kell) megkezdenünk, hanem abból az anyagból, amelyet a kapitalizmus hagyott ránk örökül. Ez, szó se róla, igen „nehéz dolog", de a feladatnak minden más felfogása annyira komolytalan, hogy nem is érdemes róla beszélni.

1920. április—május.
Lenin Válogatott Művei. III. köt. 1967. 191– 192. old.

AZ IFJÚSÁGI SZÖVETSÉGEK FELADATAI

(BESZÉD AZ OROSZORSZÁGI KOMMUNISTA IFJÚSÁGI SZÖVETSÉG III. ÖSSZOROSZORSZÁGI KONGRESSZUSÁN 1920. OKTÓBER 2)

Elvtársak, ma arról szeretnék elbeszélgetni önökkel, hogy melyek a Kommunista Ifjúsági Szövetség legfőbb feladatai, és ezzel kapcsolatban arról, hogy általában milyenek legyenek az ifjúsági szervezetek egy szocialista köztársaságban.

Ezzel a kérdéssel annál is inkább foglalkoznunk kell, mert bizonyos értelemben elmondhatjuk, hogy a kommunista társadalom megteremtésének igazi feladata éppen az ifjúságra vár. Hiszen világos, hogy a tőkés társadalomban felnevelkedett dolgozók nemzedéke a legjobb esetben is csak azt a feladatot oldhatja meg, hogy megsemmisíti a kizsákmányoláson épült régi, kapitalista életforma alapjait. Ez a nemzedék a legjobb esetben is csak azt a feladatot oldhatja meg, hogy olyan társadalmi berendezést hoz létre, amely segíti a proletariátust és általában a dolgozó osztályokat abban, hogy a hatalmat megtartsák és lerakják azokat a szilárd alapokat, amelyeken csak az a nemzedék tud majd építeni, amely már új körülmények között lát a munkához, olyan körülmények között, amikor nincs kizsákmányolási viszony az emberek között.

Nos, ha ebből a szempontból vizsgáljuk az ifjúság feladatainak kérdését, azt kell mondanom, hogy az ifjúság feladatait ál-

talában, a kommunista ifjúsági szövetségek és mindenféle más szervezet feladatait különösképpen, egyetlen szóval lehetne kifejezni: a feladat — tanulni.

Ez persze csak „egy szó". Ez a szó még nem ad választ a legfőbb és leglényegesebb kérdésekre — mit tanuljunk és hogyan tanuljunk? Márpedig itt éppen arról van szó, hogy amikor a régi tőkés társadalom átalakul, azoknak az új nemzedékeknek oktatása, nevelése és képzése, amelyek meg fogják teremteni a kommunista társadalmat, szintén nem maradhat a régiben. Az ifjúság oktatásának, nevelésének és képzésének abból az anyagból kell kiindulnia, amelyet a régi társadalom hagyott ránk. A kommunizmus építésénél az ismereteknek, szervezeteknek és intézményeknek csak abból az összességéből indulhatunk ki, az emberi erőknek és eszközöknek azon készlete mellett, amely a régi társadalomtól ránk maradt. Csak ha az ifjúság oktatását, szervezését és nevelését gyökeresen átalakítjuk, csak akkor érhetjük el, hogy az ifjú nemzedék erőfeszítéseinek eredményeképpen létrejöjjön az a társadalom, amely nem hasonlít a régihez, azaz a kommunista társadalom. Ezért részletesen kell foglalkoznunk azzal a kérdéssel, hogy mire kell tanítanunk ifjúságunkat, és hogyan kell ifjúságunknak tanulnia, hogy valóban méltó legyen a kommunista ifjúság elnevezésre, és hogyan kell előkészítenünk ifjúságunkat arra, hogy tovább tudja építeni és be tudja tetőzni azt, amit mi elkezdtünk.

Meg kell mondanom, hogy az első és nyilván legtermészetesebb feleletnek az látszik, hogy az ifjúsági szövetségnek és általában az egész ifjúságnak, amely át akar térni a kommunizmusra, a kommunizmust kell tanulnia.

De az a felelet, hogy „a kommunizmust kell tanulnia", túlságosan általános. Mire is van szükségünk ahhoz, hogy megtanuljuk a kommunizmust? Mit kell kiválasztanunk az általános ismeretek összességéből, hogy megszerezzük a kommunizmus ismeretét? Itt úton-útfélen a veszedelmek egész sora fenyeget bennünket, mihelyt a kommunizmus tanulásának feladatát hely-

telenül tűzzük ki, vagy pedig túlságosan egyoldalúan fogjuk fel.

Első pillantásra természetesen az jut az ember eszébe, hogy a kommunizmust tanulni nem más, mint elsajátítani a tudásnak azt az összességét, amely a kommunista tankönyvekben, brosúrákban és művekben ki van fejtve. A kommunizmus tanulmányozásának ilyen meghatározása azonban túlságosan durva és hiányos volna. Ha a kommunizmus tanulmányozása csak annak elsajátításában állna, ami a kommunista művekben, könyvekben és brosúrákban ki van fejtve, akkor túlságosan könnyen megeshetnék, hogy kommunista betűrágókat vagy szájhősöket kapnánk, ez pedig lépten-nyomon ártana nekünk és kárunkra lenne, mert kiderülne, hogy ezek az emberek, akik elolvasták és megtanulták azt, ami a kommunista könyvekben és brosúrákban ki van fejtve, képtelenek mindezeket az ismereteket összefoglalni és nem tudnak úgy cselekedni, ahogy azt a kommunizmus valóban megköveteli.

A régi tőkés társadalomból ránk maradt nyomorúságok és rákfenék közül az egyik legnagyobb az, hogy a könyv és a gyakorlati élet között teljes a szakadás, mert voltak könyveink, amelyek mindent a legszebb színekkel ecseteltek, s ezek a könyvek a legtöbb esetben a legvisszataszítóbb képmutató hazugságokkal voltak tele, amelyek hamisan ábrázolták a tőkés társadalmat.

Ezért a legnagyobb mértékben helytelen lenne egyszerűen bemagolni azt, amit a könyvekben a kommunizmusról mondanak. Beszédeinkben és cikkeinkben most nem egyszerűen azt ismételjük, amit azelőtt mondtak a kommunizmusról, mert beszédeink és cikkeink a sokoldalú mindennapi munkával vannak kapcsolatban. Munka nélkül, harc nélkül fabatkát sem ér a kommunizmusnak a kommunista brosúrákból és művekből bemagolt ismerete, mert ez azt jelentené, hogy továbbra is fennáll az elmélet és gyakorlat közötti régi szakadás, ami a régi polgári társadalom legvisszataszítóbb vonása volt.

Még veszedelmesebb volna, ha csupán a kommunista jelszavakat kezdenénk elsajátítani. Ha ezt a veszedelmet nem ismernénk fel idejében, ha nem munkálkodnánk szüntelenül azon, hogy ezt a veszélyt elhárítsuk, akkor az a félmillió vagy egymillió ember, azok az ifjak és leányok, akik a kommunizmus ilyen megtanulása után kommunistáknak fogják nevezni magukat, csak nagy kárt okoznának a kommunizmus ügyének.

Itt felmerül előttünk az a kérdés, hogy miképpen kell mindezt egybekapcsolnunk a kommunizmus tanítása céljából? Mit kell átvennünk a régi iskolából, a régi tudományból? A régi iskola azt állította, hogy sokoldalúan képzett embert akar kialakítani, hogy általában a tudományokra tanít. Tudjuk, hogy ez merő hazugság volt, mert az egész társadalom azon alapult és arra támaszkodott, hogy az emberek osztályokra, kizsákmányolókra és elnyomottakra oszlottak. Természetes, hogy az egész régi iskola, amelyet teljesen áthatott az osztályszellem, csak a burzsoázia gyermekeinek adott tudást. Minden egyes szava meg volt hamisítva a burzsoázia érdekében. A munkások és parasztok ifjú nemzedékét ezekben az iskolákban nem annyira nevelték, mint inkább idomították, ugyanennek a burzsoáziának az érdekében. Úgy nevelték őket, hogy a burzsoázia használható szolgái legyenek, akik képesek profitot szolgáltatni, s ugyanakkor nem zavarják a burzsoázia nyugalmát és semmittevését. Ezért a régi iskolát elvetettük és azt a feladatot tűztük magunk elé, hogy ettől a régi iskolától csak azt vesszük át, amire szükségünk van ahhoz, hogy igazi kommunista műveltségre tegyünk szert.

Itt rátérek azokra a szemrehányásokra és vádakra, amelyekkel a régi iskolát állandóan illetik, s amelyek nemritkán teljesen helytelen értelmezésre adnak alkalmat. Azt mondják, hogy a régi iskola a gépies tanulás iskolája, az idomítás iskolája, a magolás iskolája volt. Ez igaz, de mégis meg kell tudni különböztetni, mi volt a régi iskolában rossz és mi volt az, ami számunkra

hasznos, értenünk kell ahhoz, hogy kiválasszuk azt, ami a kommunizmus számára szükséges.

A régi iskola a gépies tanulás iskolája volt, arra kényszerítette az embereket, hogy elsajátítsanak rengeteg szükségtelent, fölösleges, holt ismeretet, amelyek teletömték a fejüket és az ifjú nemzedékből tucathivatalnokokat neveltek. De óriási hibát követne el az, aki ebből azt a következtetést próbálná levonni, hogy lehet valakiből kommunista anélkül, hogy elsajátítaná azt, amit az emberi tudás felhalmozott. Hiba volna úgy gondolkozni, hogy elég elsajátítani a kommunista jelszavakat, a kommunista tudomány következtetéseit, anélkül, hogy elsajátítanánk az ismereteknek azt az összességét, amelynek következménye maga a kommunizmus. A marxizmus a példája annak, hogyan született meg az emberi ismeretek összességéből a kommunizmus.

Önök olvastak és hallottak arról, hogy a kommunista elmélet, a kommunista tudomány, amelyet főképpen Marx teremtett meg, hogy ez a tanítás, a marxizmus, ma már nem csupán a XIX. század egyik zseniális szocialistájának alkotása, hogy ezt a tanítást az egész világon a proletárok milliói és tízmilliói magukévá tették és alkalmazzák a kapitalizmus ellen folytatott harcukban. S ha önök felvetik azt a kérdést, hogy miért tudta Marx tanítása meghódítani a legforradalmibb osztály millióinak és tízmillióinak szívét — erre csak egy feleletet kaphatnak: ez azért történt, mert Marx az emberi tudásnak arra a szilárd alapjára támaszkodott, amelyet az emberiség a kapitalizmus idején megszerzett; Marx tanulmányozta az emberi társadalom fejlődéstörvényeit és megértette, hogy a kapitalizmus fejlődése elkerülhetetlenül a kommunizmushoz vezet, és ami a fő, ezt kizárólag a tőkés társadalom igen pontos, a legapróbb részletekre is kiterjedő, a dolgok legmélyére hatoló tanulmányozása alapján bizonyította be, oly módon, hogy tökéletesen elsajátította mindazt, amit az addigi tudomány nyújtott. Marx kritikailag átdolgozta mindazt, amit az emberi társadalom alkotott, egyetlen pontot sem hagyott figyelmen kívül. Átdolgozta, bírálat alá vette,

a munkásmozgalom szempontjából ellenőrizte mindazt, amit az emberi gondolat alkotott, és olyan következtetéseket vont le, amilyeneket a burzsoá keretek által korlátozott vagy a polgári előítéletek béklyójába vert emberek nem tudtak levonni.

Ezt kell tekintetbe venni, ha például proletárkultúráról beszélünk. Ha nem értjük meg világosan, hogy proletárkultúrát csak akkor lehet építeni, ha pontosan ismerjük az emberiség egész fejlődése által létrehozott kultúrát, csak úgy, hogy ezt a kultúrát átdolgozzuk — ha ezt nem értjük meg, nem is fogjuk ezt a feladatot megoldani. A proletárkultúra nem pottyan le készen valahonnan, ismeretlen helyről, nem azoknak az embereknek a kitalálása, akik magukat szakembereknek nevezik a proletárkultúra terén. Mindez merő sületlenség. A proletárkultúrának ama felhalmozott tudás törvényszerű továbbfejlődésének kell lennie, amelyet az emberiség a tőkés társadalom, a földesúri társadalom, a hivatalnoki társadalom igája alatt szerzett meg. Mindezek az utak és ösvények a proletárkultúrához vezettek, vezetnek és fognak vezetni továbbra is, ugyanúgy, ahogy a Marx átdolgozta politikai gazdaságtan megmutatta nekünk, hova kell eljutnia az emberi társadalomnak, megmutatta az átmenetet az osztályharchoz, a proletárforradalom kezdetéhez.

Amikor az ifjúság képviselői is, az új műveltség egyes hívei is gyakran azzal vádolják a régi iskolát, hogy az a magolás iskolája volt, mi erre azt mondjuk nekik, hogy a régi iskolából át kell vennünk, ami jó volt benne. Nem szabad átvennünk a régi iskolából azt, hogy a fiatalság elméjét mértéktelenül sok, kilenctized részben szükségtelen és egytized részben meghamisított ismerettel terheljük meg, de ez nem jelenti azt, hogy beérhetjük a kommunista végkövetkeztetésekkel és hogy csak a kommunista jelszavakat kell betanulnunk. Így nem lehet megteremteni a kommunizmust. Kommunistává csak úgy lehetünk, ha elménket mindazoknak a kincseknek ismeretével gazdagítjuk, amelyeket az emberiség létrehozott.

Magolásra nincs szükségünk, de minden egyes tanuló elméjét

a legfontosabb tények ismerete alapján kell fejlesztenünk és tökéletesítenünk, mert a kommunizmus tartalmatlanná, puszta cégérré lesz, a kommunistából egyszerű szájhős lesz, ha tudatában nem dolgozza fel a szerzett ismereteket. Ezeket az ismereteket önöknek nemcsak el kell sajátítaniuk, hanem úgy kell elsajátítaniuk, hogy kritikai álláspontot foglalnak el velük szemben, hogy ne terheljék túl elméjüket szükségtelen limlommal, hanem gyarapítsák mindazoknak a tényeknek ismeretével, amelyek nélkül manapság művelt ember nem képzelhető el. Ha a kommunistának a készen kapott következtetések alapján eszébe jutna kérkedni kommunista mivoltával, anélkül, hogy rendkívül komoly, nehéz és nagy munkát végezne, anélkül, hogy eligazodna a tényekben, amelyeket köteles bíráló szemmel nézni — az ilyen kommunista igen sajnálatraméltó lenne. És az ilyen felületesség a leghatározottabban végzetes lenne. Ha tudom, hogy keveset tudok, akkor iparkodni fogok, hogy többet tudjak, de ha valaki azt mondja, hogy ő kommunista és ezért semmit sem kell alaposan tudnia, az ilyen emberekből semmi olyan nem lesz, ami csak némiképp is hasonlítana a kommunistához.

A régi iskola a tőkéseknek szükséges lakájokat nevelt, a régi iskola a tudomány embereit olyan emberekké nevelte, akiknek azt kellett írniuk és mondaniuk, ami a tőkéseknek kedvére volt. Ez azt jelenti, hogy a régi iskolát el kell takarítanunk az útból. De ha el is kell takarítanunk az útból, ha le is kell rombolnunk, jelenti-e ez azt, hogy nem kell átvennünk belőle mindazt, amire az emberiség által felhalmozott tudásból az embereknek szükségük van? Jelenti-e ez azt, hogy nem kell tudnunk különbséget tenni aközött, ami a kapitalizmus számára szükséges, és aközött, ami a kommunizmus számára szükséges?

A régi vakfegyelem helyébe, amely a polgári társadalomban a többség akarata ellenére érvényesült, mi a munkások és parasztok tudatos fegyelmét tesszük, akik a régi társadalom iránt táplált gyűlöletet egybekapcsolják azzal az elszántsággal, képességgel és készséggel, hogy erőiket egyesítsék és szervezzék a

harcra, hogy az óriási ország területén külön-külön élő, szétforgácsolt, szétszórt milliók és százmilliók akaratából egységes akaratot kovácsoljanak ki, mert ilyen egységes akarat nélkül óhatatlanul szétzúznak bennünket. A munkások és parasztok ilyen tömörülése, ilyen tudatos fegyelme nélkül ügyünk reménytelen. Enélkül nem leszünk képesek legyőzni az egész világ tőkéseit és földbirtokosait. Még csak az alapzatot sem fogjuk megszilárdítani, nemhogy erre az alapzatra új, kommunista társadalmat tudnánk felépíteni. Ugyanúgy, bár elvetjük a régi iskolát, bár teljesen jogos és szükséges gyűlöletet táplálunk a régi iskola iránt, bár becsüljük a régi iskola felszámolására irányuló készséget, meg kell értenünk, hogy a régi tanulást, a régi magolást, a régi vakfegyelmet azzal a képességgel kell helyettesítenünk, hogy elsajátítsuk az emberi ismeretek összességét, mégpedig úgy, hogy a kommunizmus önöknél ne olyasvalami legyen, amit betanultak, hanem olyasvalami, amit maguk átgondoltak, olyan következtetéseket jelentsen, amelyek a modern műveltség szempontjából szükségszerűek.

Így kell kitűzni az alapvető feladatokat, amikor a kommunizmus megtanulásának feladatáról beszélünk.

Ennek magyarázatául, egyúttal rátérve arra a kérdésre, hogyan kell tanulni, gyakorlati példát hozok fel. Valamennyien tudják, hogy közvetlenül a katonai feladatok, a köztársaság védelmének feladatai után a gazdasági feladat áll előttünk. Tudjuk, hogy a kommunista társadalmat nem lehet felépíteni, ha nem élesztjük fel az ipart meg a mezőgazdaságot, mégpedig nem úgy, ahogy régen volt. Modern alapokon kell őket felélesztenie a tudomány legújabb vívmányainak megfelelően. Önök tudják, hogy ez az alap a villamosság, hogy csak ha majd az egész ország, az ipar és a mezőgazdaság minden ága villamosítva lesz, csak ha majd ezt a feladatot önök teljes egészében magukévá teszik, csakis akkor lesznek képesek felépíteni a maguk számára azt a kommunista társadalmat, amelyet a régi nemzedék nem tud felépíteni. Önökre az egész ország gazdasági felélesztésének

feladata vár, a mezőgazdaság és az ipar újjászervezése, helyreállítása a modern tudomány és technika, a villamosság korszerű technikai alapján. Önök igen jól megértik, hogy a villamosítás megvalósítására tudatlan emberek nem alkalmasak, s hogy az írni-olvasni tudás egymagában véve itt vajmi kevés. Itt nem elég megérteni, mi az a villamosság: ismerni kell annak technikai alkalmazását az iparban és a mezőgazdaságban, továbbá az ipar és a mezőgazdaság egyes ágaiban. Ezt nekünk magunknak is meg kell tanulnunk és meg kell erre tanítanunk a dolgozók egész serdülő nemzedékét. Ez a feladat áll minden öntudatos kommunista előtt, minden ifjú előtt, aki magát kommunistának vallja és tisztában van azzal, hogy amikor a Kommunista Ifjúsági Szövetség tagjainak sorába lépett, azt a feladatot vállalta magára, hogy segíteni fog a pártnak a kommunizmus felépítésében és az egész ifjú nemzedéknek a kommunista társadalom megteremtésében. Meg kell értenie, hogy a kommunizmust csak a korunk színvonalán álló műveltség alapján valósíthatja meg és ha ezzel a műveltséggel nem fog rendelkezni, a kommunizmus csupán óhaj marad.

Az előző nemzedéknek az volt a feladata, hogy megdöntse a burzsoáziát. Akkoriban a fő feladat az volt, hogy bíráljuk a burzsoáziát, hogy gyűlöletet ébresszünk a tömegekben a burzsoázia iránt, hogy kifejlesszük az osztálytudatot, hogy képesek legyünk erőink tömörítésére. Az új nemzedékre bonyolultabb feladat vár. Nemcsak arról van szó, hogy önöknek egyesíteniük kell erőiket a munkás- és paraszthatalomnak a tőkések támadásaival szemben való támogatása végett. Ezt meg kell tenniük. Ezt önök kitűnően megértették, ezzel az, aki kommunista, pontosan tisztában van. De ez nem elég. Önöknek fel kell építeniük a kommunista társadalmat. A munka első felét sok vonatkozásban elvégeztük. A régit leromboltuk, mint ahogy le is kellett rombolnunk; az már nem más, mint romhalmaz, aminthogy romhalmazzá is kellett változtatni. A talajt megtisztítottuk, és a fiatal kommunista nemzedéknek ezen a talajon fel kell építenie a kom-

munista társadalmat. Önök előtt az építés feladata áll, s ezt a feladatot csak úgy oldhatják meg, ha elsajátítanak minden korszerű ismeretet, ha képesek lesznek a kommunizmust készen kapott, betanult formulákból, tanácsokból, receptekből, előírásokból, programokból olyan eleven erővé változtatni, amely egységbe foglalja az önök közvetlen munkáját, ha képesek lesznek a kommunizmust gyakorlati munkájuk vezérfonalává tenni.

Ez az önök feladata, amelynek önöket az egész ifjú nemzedék képzése, nevelése, magasabb színvonalra emelése során vezérelnie kell. Önöknek kell az elsőknek lenniük a kommunista társadalom építőinek milliói között, akiknek soraiban minden ifjúnak, minden leánynak ott kell lennie. A munkás- és parasztifjúság egész tömegének a kommunizmus építésébe való bevonása nélkül a kommunista társadalmat felépíteni nem lehet.

Itt természetesen felmerül az a kérdés, hogyan kell a kommunizmust tanítanunk, miből álljon módszereink sajátszerűsége. Mindenekelőtt a kommunista erkölcs kérdésére térek ki.

Önöknek kommunistákat kell magukból nevelniük. Az Ifjúsági Szövetség feladata saját gyakorlati tevékenységét oly módon megszervezni, hogy ez az ifjúság tanulva, szervezkedve, tömörülve, harcolva nevelje önmagát és mindazokat, akik benne vezérüket látják, hogy kommunistákat neveljen. A mai ifjúság egész nevelésének, képzésének és oktatásának arra kell irányulnia, hogy ezt az ifjúságot kommunista erkölcsre nevelje.

De vajon van-e kommunista erkölcs? Van-e kommunista erkölcsiség? Persze hogy van. Gyakran úgy tüntetik fel a dolgot, hogy nekünk nincs erkölcsünk, s a burzsoázia gyakran azzal vádol bennünket, hogy mi, kommunisták, minden erkölcsöt tagadunk. Ez a fogalmak összezavarásának módszere, ezzel port akarnak hinteni a munkások és parasztok szemébe.

Milyen értelemben tagadjuk mi az erkölcsöt, tagadjuk az erkölcsösséget?

Abban az értelemben, ahogy azt a burzsoázia prédikálta, amely az erkölcsöt az isten parancsolataiból vezette le. Ami ezt

illeti, mi persze azt mondjuk, hogy istenben nem hiszünk, és igen jól tudjuk, hogy isten nevében a papság beszélt, a földesurak beszéltek, a burzsoázia beszélt, hogy kizsákmányoló érdekeiket érvényesítsék. Vagy pedig erkölcsi törvények és isteni parancsolatok helyett idealista vagy félidealista frázisokból vezették le az erkölcsöt, amelyek lényege szintén mindig olyasvalami volt, ami igen hasonló az isteni parancsolatokhoz.

Mi tagadunk minden olyan erkölcsöt, amelyet embereken kívül álló, osztályokon felül álló fogalmakból vezetnek le. Mi azt mondjuk, hogy ez csalás, a munkások és parasztok félrevezetése és elbutítása a földbirtokosok és tőkések érdekében.

Mi azt mondjuk, hogy a mi erkölcsünk teljesen alá van rendelve a proletár osztályharc érdekeinek. Mi a mi erkölcsünket a proletariátus osztályharcának érdekeiből vezetjük le.

A régi társadalom azon alapult, hogy a földbirtokosok és a tőkések minden munkást és parasztot elnyomtak. Ezt a régi társadalmat szét kellett zúznunk, ezeket az embereket meg kellett döntenünk, ehhez azonban egyesülésre van szükség. A jó isten ilyen egyesülést nem hoz létre.

Az ilyen egyesülés csak a gyárakból, az üzemekből, csak a tanult, a hosszú álmából felébresztett proletariátustól indulhatott ki. Csak amikor ez az osztály kialakult, csak akkor kezdődött meg az a tömegmozgalom, amely elvezetett odáig, amit most látunk: a proletárforradalom győzelméhez az egyik leggyengébb országban, amely három éve védi magát az egész világ burzsoáziájának rohamával szemben. És látjuk, hogyan nő az egész világon a proletárforradalom. A tapasztalat alapján mondjuk most, hogy csak a proletariátus hozhatott létre olyan egybeforrott erőt, amelyet a szétforgácsolt, külön-külön élő parasztság követ, és amely megállta a sarat a kizsákmányolók minden rohamával szemben. Csak ez az osztály segíthet a dolgozó tömegeknek abban, hogy egyesüljenek, tömörüljenek és véglegesen megvédjék, véglegesen megszilárdítsák, véglegesen felépítsék a kommunista társadalmat.

Ezért mondjuk: számunkra nem létezik az emberi társadalmon kívül álló erkölcs; ez csalás. Számunkra az erkölcs a proletár osztályharc érdekeinek van alárendelve.

És mi ez az osztályharc? Az osztályharc — megdönteni a cárt, megdönteni a tőkéseket, megsemmisíteni a tőkések osztályát.

És egyáltalán, mik az osztályok? Az, ami lehetővé teszi, hogy a társadalom egyik része elsajátítsa a másik rész munkáját. Ha a társadalom egyik része sajátít el minden földet — a földbirtokosok és a parasztok osztályával van dolgunk. Ha a társadalom egyik részének gyárai és üzemei, részvényei és tőkéi vannak, a társadalom másik része pedig ezekben a gyárakban dolgozik — a tőkések és a proletárok osztályával van dolgunk.

A cárt elkergetni nem volt nehéz — ehhez mindössze néhány napra volt szükség. Nem volt nagyon nehéz a földbirtokosok elkergetése sem, néhány hónap alatt el lehetett intézni, és nem nagyon nehéz a tőkések elkergetése sem. Az osztályok megszüntetése azonban hasonlíthatatlanul nehezebb; a munkásokra és parasztokra való megoszlás még mindig megmaradt. Ha a paraszt külön parcellán él és visszatartja a fölös gabonát, vagyis azt a gabonát, amelyre sem neki, sem jószágának nincs szüksége, mindenki más pedig kenyér nélkül marad, akkor a paraszt már kizsákmányolóvá válik. Minél több gabonát tart vissza, annál előnyösebb az neki, a többiek pedig hadd éhezzenek: „minél jobban éheznek, annál drágábban adom el ezt a gabonát". Arra van szükség, hogy mindenki közös terv alapján, közös földön, közös gyárakban és üzemekben, közös rend szerint dolgozzék. Könnyű-e ezt elérni? Önök látják, hogy ennek megoldása nem olyan könnyű dolog, mint a cár, a földbirtokosok és a tőkések elkergetése. Ehhez az szükséges, hogy a proletariátus átnevelje, átgyúrja a parasztok egy részét és a maga oldalára állítsa a dolgozó parasztokat, hogy megtörje a gazdag parasztok ellenállását, akik megszedik magukat a többiek nyomorúságán. A proletariátus harci feladata tehát még nincs befejezve azzal, hogy megdöntöttük a cárt, elkergettük a földbirtokosokat és a tőké-

seket, s a befejezés annak a rendnek a feladata, amelyet a proletariátus diktatúrájának nevezünk.

Az osztályharc tovább folyik: csak formáit változtatta meg. Ez a proletariátus osztályharca azért, hogy a régi kizsákmányolók ne térhessenek vissza, hogy a felvilágosulatlan parasztság szétforgácsolt tömege egyetlen szövetségbe egyesüljön. Az osztályharc tovább folyik és a mi feladatunk mindent alárendelni e harc érdekeinek. S mi a mi kommunista erkölcsünket ennek a feladatnak rendeljük alá. Mi azt mondjuk: erkölcs az, ami elősegíti a régi kizsákmányoló társadalom elpusztítását és valamennyi dolgozó egyesülését a kommunisták új társadalmát megteremtő proletariátus körül.

A kommunista erkölcs az az erkölcs, amely ezt a harcot szolgálja, amely egyesíti a dolgozókat minden kizsákmányolás ellen, minden kistulajdon ellen, mert a kistulajdon egyetlen egyén kezébe adja azt, amit az egész társadalom munkája hozott létre. Nálunk a föld közös tulajdonnak számít.

No, és ha én ebből a közös tulajdonból bizonyos részt magamnak veszek, ha kétszer annyi gabonát termelek rajta, mint amennyire szükségem van és a gabonafelesleggel üzérkedem? Ha úgy okoskodom, hogy minél több az éhező, annál nagyobb árat fognak fizetni? Vajon akkor kommunista módjára járok el? Nem, kizsákmányoló magántulajdonos módjára. Ez ellen harcolni kell. Ha a dolgot a régiben hagyjuk, akkor minden ismét a tőkések uralma, a burzsoázia uralma alá kerül, ahogy ez a régebbi forradalmak során nemegyszer megtörtént. S ahhoz, hogy a tőkések és a burzsoázia hatalmát ne lehessen újból visszaállítani, nem szabad megengedni az üzérkedést, azt, hogy egyesek a többiek rovására meggazdagodhassanak, ahhoz minden dolgozónak a proletariátus köré kell tömörülnie, és meg kell teremteniük a kommunista társadalmat. Ez a kommunista ifjúsági szövetség és szervezet fő feladatának legfőbb sajátossága.

A régi társadalom azon az elven alapult, hogy vagy te rabolod ki a másikat, vagy a másik rabol ki téged, vagy te dolgozol a

másiknak, vagy az dolgozik neked, vagy rabszolgatartó vagy, vagy pedig rabszolga. És érthető, hogy az ebben a társadalomban nevelkedett emberek, mondhatnám, az anyatejjel szívják magukba azt a gondolkodásmódot, szokást, felfogást, hogy — vagy rabszolgatartó vagy, vagy rabszolga, vagy kistulajdonos, kishivatalnok, értelmiségi, szóval olyan ember, akinek csak az a gondja, hogy megkapja a magáét, másokhoz pedig semmi köze.

Ha én ezen a földdarabon gazdálkodom, semmi közöm a másikhoz; ha a másik éhezni fog, annál jobb, annál drágábban adom el a gabonámat. Ha van állásom mint orvosnak, mint mérnöknek, tanítónak, hivatalnoknak, semmi közöm másokhoz. Talán, ha kedvében járok, ha hízelgek a hatalmon levőknek, megtarthatom az állásomat, sőt még előre is juthatok, burzsoá lehet belőlem. Kommunistának nem lehet ilyen a lelkivilága. Amikor a munkások és parasztok bebizonyították, hogy mi képesek vagyunk saját erőnkkel megvédeni magunkat és tudunk új társadalmat teremteni, ezzel meg is kezdődött az új kommunista nevelés — a nevelés a kizsákmányolók elleni harc során, szövetségben a proletariátussal az önzők és a kistulajdonosok ellen, az olyan gondolkodásmód, az olyan szokások ellen, amelyeknek ez a veleje: én a magam hasznára törekszem, másokhoz pedig semmi közöm.

Ez a felelet arra a kérdésre, hogy miképpen kell tanulnia a serdülő fiatal nemzedéknek a kommunizmust.

A kommunizmust ez a nemzedék csak úgy tanulhatja meg, ha tanulmányainak, neveltetésének és művelődésének minden egyes lépését egybekapcsolja a proletariátus és a dolgozók szüntelen harcával a régi kizsákmányoló társadalom ellen. Amikor erkölcsről beszélnek nekünk, mi azt mondjuk: a kommunista számára az egész erkölcs ebben az egybeforrasztó, összetartó fegyelemben és a kizsákmányolók elleni tudatos tömegharcban áll. Mi nem hiszünk az örök erkölcsben és leleplezzük az erkölcsről szóló mindenféle mesékkel űzött csalást. Az erkölcs arra szol-

gál, hogy az emberi társadalom magasabb fokra emelkedjék, megszabaduljon a dolgozók kizsákmányolásától.

Ennek megvalósítása érdekében az ifjúság olyan nemzedékére van szükség, amely a burzsoázia elleni fegyelmezett, elszánt harc körülményei között kezdett öntudatos emberré válni. Ebben a harcban ez a nemzedék igazi kommunistákat nevel, ennek a harcnak kell alárendelnie, ezzel kell egybekapcsolnia minden lépést tanulmányaiban, művelődésében és nevelésében. A kommunista ifjúság nevelésének nem abban kell állnia, hogy mindenféle émelygős beszédekkel és erkölcsi előírásokkal traktáljuk az ifjúságot. Nem ez a nevelés. Ha az emberek látják, hogyan élt apjuk és anyjuk a földesúri és tőkés-elnyomás alatt, ha maguk is átélték a gyötrelmeket, amelyek azokra zúdulnak, akik megkezdték a kizsákmányolók elleni harcot, ha látják, milyen áldozatokkal járt ez a harc, hogy a már kivívottat megvédhessék, milyen ádáz ellenség a földbirtokos és a tőkés — akkor ezek az emberek az ilyen viszonyok között kommunistákká nevelődnek. A kommunista erkölcs alapja a kommunizmus megszilárdításáért és betetőzéséért folytatott harc. Ez a kommunista nevelés, művelődés és tanítás alapja. Ez a válasz arra a kérdésre, hogyan kell a kommunizmust tanulni.

Mi nem bíznánk a tanításban, nevelésben és képzésben, ha az csak az iskolába szorulna és el volna szakítva a viharzó élettől. Amíg a munkások és a parasztok a földbirtokosok és a tőkések járma alatt senyvednek, amíg az iskolák a földbirtokosok és tőkések kezében vannak, a fiatal nemzedék tudatlan és felvilágosulatlan marad. A mi iskolánknak viszont a tudás alapját kell nyújtania az ifjúságnak, arra kell képesítenie az ifjúságot, hogy az saját maga alakítsa ki a kommunista nézeteket, művelt emberekké kell nevelnie őket. Az iskolában eltöltött tanulási idő alatt az embereket a kizsákmányolók elleni szabadságharc résztvevőivé kell tenni. A Kommunista Ifjúsági Szövetség csak akkor igazolja elnevezését, azt, hogy a kommunista ifjú nemzedék szövetsége, ha tanító, nevelőmunkájának minden egyes lé-

pését összekapcsolja azzal, hogy részt vesz a dolgozók közös harcában a kizsákmányolók ellen. Mert önök nagyon jól tudják, hogy amíg Oroszország az egyetlen munkásköztársaság, a világ többi részében pedig fennáll a régi burzsoá rendszer, addig mi gyöngébbek vagyunk náluk, addig minden alkalommal újabb támadás veszélye fenyeget bennünket, hogy a további harcban csak úgy győzünk, ha megtanulunk egyesülni és egybeforrni, s ekként megerősödve, valóban legyőzhetetlenné válunk. Ilyenformán kommunistának lenni annyit jelent, mint szervezni és egyesíteni az egész serdülő nemzedéket, példával járni elöl e harcban a nevelés és fegyelmezettség terén. Ezen az úton kezdhetik meg s fejezhetik be önök a kommunista társadalom építését.

Hogy ezt még jobban megvilágítsam önöknek, egy példát hozok fel. Mi kommunistáknak nevezzük magunkat. Mi az, hogy kommunista? A kommunista szó — latin szó. Communis — annyit jelent, mint — közös. A kommunista társadalom azt jelenti, hogy minden közös: a föld, a gyár, a munka — ez a kommunizmus.

Lehet-e közös a munka, ha mindenki külön parcellán gazdálkodik? Egy csapásra közös munkát teremteni nem lehet. Ez nem lehetséges. Az nem pottyan le az égből. Azért meg kell dolgozni, meg kell szenvedni, azt meg kell teremteni, az a harc folyamán születik. Itt nem régi könyvekre van szükség — a könyveknek senki sem hinne. Itt a saját élettapasztalatok beszélnek. Amikor Kolcsak és Gyenyikin Szibériából és délről előnyomult, a parasztok az ő oldalukon voltak. Nem tetszett nekik a bolsevizmus, mert a bolsevikok szabott áron veszik a gabonát. De amikor a parasztok Szibériában és Ukrajnában kitapasztalták Kolcsak és Gyenyikin uralmát, akkor megtudták, hogy a parasztnak nincs választása: vagy a tőkéshez mész, és az a földesúr rabláncára fűz, vagy követed a munkást, aki igaz, nem ígér tejjel-mézzel folyó Kánaánt, aki vasfegyelmet követel és szilárdságot a kemény harcban, de kivezet téged a tőkés és földesúri

rabszolgaságból. Amikor saját tapasztalatuk alapján még ezek a tudatlan parasztok is megértették és látták ezt, akkor a kommunizmusnak nehéz iskolát kijárt tudatos híveivé lettek. Ilyen tapasztalat legyen alapja a Kommunista Ifjúsági Szövetség egész tevékenységének is.

Válaszoltam azokra a kérdésekre, hogy mit kell tanulnunk, mit kell átvennünk a régi iskolától és a régi tudománytól. Igyekszem válaszolni arra a kérdésre is, hogyan kell ezt megtanulni: csakis úgy, hogy az iskolában folytatott tevékenység minden lépését, a nevelés, a képzés és az oktatás minden egyes lépését elválaszthatatlanul egybekapcsoljuk a dolgozóknak a kizsákmányolók ellen vívott harcával.

Egyes ifjúsági szervezetek munkájának tapasztalataiból vett néhány példán, szemléletesen fogom önök elé tárni, hogyan folyjék a kommunizmusra való nevelés. Mindenki az írástudatlanság felszámolásáról beszél. Önök tudják, hogy analfabéta országban nem lehet a kommunista társadalmat felépíteni. Nem elég az, hogy a szovjet kormány parancsot ad, vagy hogy a párt kiad egy bizonyos jelszót, vagy hogy a legjobb funkcionáriusok egy részét erre a munkára vezényeli. Ehhez az kell, hogy maga a fiatal nemzedék lásson hozzá ehhez a dologhoz. A kommunizmus abban áll, hogy az ifjúság, azok az ifjak és leányok, akik tagjai az Ifjúsági Szövetségnek, azt mondják: ez a mi ügyünk, összefogunk és elmegyünk a faluba, hogy felszámoljuk az írástudatlanságot, hogy a felnövekvő nemzedék között ne legyenek írástudatlanok. Mi arra törekszünk, hogy a serdülő ifjúság ennek az ügynek szentelje önálló tevékenységét. Önök tudják, hogy Oroszországot nem lehet tudatlan, analfabéta országból egyhamar írástudó országgá változtatni; de ha az Ifjúsági Szövetség nekilát, ha az egész ifjúság az összesség javára fog dolgozni, akkor ennek a 400 000 ifjút és leányt egyesítő szövetségnek joga lesz magát Kommunista Ifjúsági Szövetségnek nevezni. A Szövetség feladata még az is, hogy miután bizonyos ismereteket elsajátítottunk, segítségére legyünk annak az ifjúságnak, amely

maga nem tud kiszabadulni a tudatlanság sötétségéből. Az Ifjúsági Szövetség tagjának lenni annyit jelent, hogy úgy végezzük dolgunkat, hogy munkánkat, erőnket a közérdeknek szenteljük. Ez a kommunista nevelés lényege. Csak az ilyen munka során válik az ifjú vagy leány igazi kommunistává. Csak abban az esetben válnak kommunistákká, ha ezzel a munkával gyakorlati eredményeket tudnak elérni.

Vegyük példaképpen a városkörnyéki konyhakertekben folyó munkát. Vajon ez nem fontos munka? Ez a Kommunista Ifjúsági Szövetség egyik feladata. A nép éhezik, a gyárakban éhség dühöng. Hogy az éhségtől megmeneküljön, fejleszteni kell a konyhakerteket, de a földművelés még mindig a régi módon folyik. Arra van hát szükség, hogy az öntudatosabb elemek munkához lássanak, s akkor meglátják majd, hogy a veteményeskertek megszaporodnak, területük megnő, eredményeik jobbak lesznek. A Kommunista Ifjúsági Szövetségnek ebben a munkában tevékeny részt kell vennie. Minden szövetség, illetve a Szövetségnek minden egyes sejtje tekintse ezt az ügyet szívügyének.

Legyen a Kommunista Ifjúsági Szövetség rohamcsapat, amely minden munkánál segítő kezet nyújt, önálló tevékenységet fejt ki, kezdeményez. Legyen a Szövetség olyan, hogy benne minden munkás olyan embereket lásson, akiknek gyakorlati munkáján, tevékenységén látja, hogy ezek valóban olyan emberek, akik a helyes utat mutatják neki, akkor is, ha tanításukat nem érti meg azonnal, s talán el sem hiszi.

Ha a Kommunista Ifjúsági Szövetség nem tudja munkáját minden téren ilyen módon megszervezni, ez azt jelenti, hogy a régi, burzsoá útra téved. Nevelőmunkánkat egyesíteni kell a dolgozók harcával a kizsákmányolók ellen, hogy segítsünk a dolgozóknak azoknak a feladatoknak a megoldásában, amelyek a kommunizmus tanából következnek.

A Szövetség tagjainak minden szabad órájukat fel kell használniuk, hogy vagy a konyhakertekben javítsák a munkát, vagy valamelyik gyárban szervezzék az ifjúság tanítását és így tovább.

Oroszországot szegény, koldus országból gazdag országgá akarjuk változtatni. És a Kommunista Ifjúsági Szövetségnek a művelődést, a tanítást, a nevelést egyesítenie kell a munkások és parasztok munkájával, nem szabad bezárkóznia iskoláiba, s nem szabad kommunista könyvek és brosúrák elolvasására szorítkoznia. Csak a munkásokkal és a parasztokkal vállvetve végzett munkában válhatunk valódi kommunistákká. Hadd lássa mindenki, hogy a Kommunista Ifjúsági Szövetség minden tagja művelt ember, de ugyanakkor a munkához is ért. Ha majd mindenki látni fogja, hogyan küszöböltük ki a régi iskolából a régi vakfegyelmet, azt tudatos fegyelemmel helyettesítve, hogyan vesz részt minden ifjú a kommunista szombatokon, hogyan használnak ki minden környékbeli gazdaságot, hogy a lakosságon segítsenek, akkor a nép nem úgy fog majd tekinteni a munkára, mint azelőtt tekintett.

A Kommunista Ifjúsági Szövetség feladata, hogy segítsen a faluban vagy a háztömbjében olyan dolgokban — kis példát veszek —, mint a tisztaság fenntartása, vagy az élelmiszerek elosztása. Hogyan történt ez a régi tőkés társadalomban? Mindenki csak saját magának dolgozott és senkit sem érdekelt, vannak-e itt öregek és betegek, vagy hogy az egész háztartás terhe nem az asszonyok vállára nehezedik-e, akik éppen ezért elnyomatásban és rabszolgasorban élnek. Kinek kell harcolni az ilyesmi ellen? Az ifjúsági szövetségeknek, amelyeknek azt kell mondaniuk: ezt megváltoztatjuk, ifjakból álló csoportokat szervezünk, akik rendszeresen bejárják majd a házakat és segíteni fognak a tisztaságot fenntartani vagy az élelmiszereket helyesen elosztani, akik szervezetten tevékenykednek majd az egész társadalom javára, helyesen osztják el az erőket és megmutatják, hogy a munkának szervezett munkának kell lennie.

Az a nemzedék, amelynek képviselői most 50 év körül vannak, nem számíthat arra, hogy meglátja a kommunista társadalmat. Ez a nemzedék addigra kihal. Az a nemzedék azonban, amely most 15 éves, meg is látja majd a kommunista társadalmat és

maga is fogja építeni ezt a társadalmat. És ennek a nemzedéknek tudnia kell, hogy egész életfeladata ennek a társadalomnak az építése. A régi társadalomban minden egyes család külön dolgozott és senki sem egyesítette ezt a munkát, kivéve a földbirtokosokat és a tőkéseket, akik elnyomták a nép tömegeit. Nekünk minden munkát, ha mégannyira piszkos és nehéz is, oly módon kell megszerveznünk, hogy minden egyes munkás és paraszt így tekintsen magára: én — egy része vagyok a szabad munka nagy hadseregének és be tudom rendezni az életemet földbirtokosok és tőkések nélkül is, meg tudom teremteni a kommunista rendet. A Kommunista Ifjúsági Szövetségnek mindenkit ifjú korától tudatos és fegyelmezett munkára kell nevelnie. Így számíthatunk arra, hogy az előttünk álló feladatokat meg fogjuk oldani. Számítanunk kell arra, hogy az ország villamosításához, ahhoz, hogy elszegényedett földünket a technika legújabb vívmányai alapján művelhessük meg, legalább tíz évre van szükségünk. S annak a nemzedéknek, amely most 15 éves és amely 10—20 év múlva kommunista társadalomban fog élni, tanulmányi feladatait úgy kell beosztania, hogy az ifjúság minden faluban, minden városban, mindennap a gyakorlatban megoldja a közös munka egyik vagy másik feladatát, akár a legcsekélyebbet, legegyszerűbbet is. Amilyen mértékben ezt minden egyes faluban végrehajtják, amilyen mértékben kifejlődik a kommunista verseny, amilyen mértékben az ifjúság bebizonyítja, hogy munkáját egyesíteni tudja — olyan mértékben biztosítjuk a kommunista építés sikerét. Csak ha a Kommunista Ifjúsági Szövetség minden egyes lépését ennek az építésnek sikere szempontjából tekinti, csak ha azt kérdezi önmagától, vajon megtettünk-e mindent, hogy egyesült, öntudatos dolgozókká legyünk, csakis akkor fogja elérni a Kommunista Ifjúsági Szövetség, hogy félmillió tagját a munka egységes hadseregévé tömöríti és kivívja a maga számára a közmegbecsülést.

Lenin Válogatott Művei. III. köt. 1967. 282—295. old.

BESZÉD A KORMÁNYZÓSÁGI ÉS KERÜLETI KÖZOKTATÁSI OSZTÁLYOK MELLETT MŰKÖDŐ POLITIKAI FELVILÁGOSÍTÁSI BIZOTTSÁGOK ÖSSZOROSZORSZÁGI KONFERENCIÁJÁN 1920. NOVEMBER 3

(Részletek)

A legfőbb, aminek arra kell késztetnie az elvtársakat, hogy velünk együtt részt vegyenek a közös kulturális-felvilágosító munkában — a politikánkkal összefüggő felvilágosítás kérdése. Az elnevezés előre meghatározhat valamit, ha erre szükség van, mivel felvilágosító munkánk egyetlen területén sem állhatunk a politikamentes felvilágosítás régi álláspontján, nem szakíthatjuk el a felvilágosító munkát a politikától.

A polgári társadalomban a politikamentesség gondolata uralkodott és uralkodik. Az „apolitikus" vagy „politikamentes" felvilágosítás elnevezés nem más, mint a burzsoázia képmutatása, mint a tömegek becsapása, amelyeknek 99%-át megalázza az egyház uralma, a magántulajdon stb. A burzsoázia, amely minden, most még polgári országban uralkodik, a tömegeknek éppen ilyen becsapásával foglalkozik.

És minél nagyobb jelentőségű ott az apparátus, annál kevésbé szabad a tőkétől és a tőke politikájától.

A politikai apparátus minden burzsoá államban rendkívül szorosan összefügg az oktatással, bár a polgári társadalom ezt nyíltan nem ismerheti be. Ugyanakkor ez a társadalom az egy-

ház révén és a magántulajdon intézménye révén is befolyásolja a tömegeket.

A mi fő feladatunk egyebek között az, hogy a burzsoá „igazsággal" szembeállítsuk és elismertessük a magunk igazságát.

A polgári társadalomból a proletariátus politikájára való átmenet nagyon nehéz, annál is inkább, mert a burzsoázia fáradhatatlanul rágalmaz bennünket propagandájának és agitációjának egész apparátusával. Igyekszik minél jobban elhomályosítani a proletárdiktatúra még fontosabb szerepét, annak nevelő feladatát, amely különösen fontos Oroszországban, ahol a lakosság kisebbsége tartozik a proletariátushoz. Márpedig itt ezt a feladatot előtérbe kell helyeznünk, mivel elő kell készítenünk a tömegeket a szocialista építésre. Szó sem lehetne proletárdiktatúráról, ha a proletariátus nem válna a legnagyobb mértékben tudatossá, fegyelmezetté, odaadóvá a burzsoázia ellen folytatott harcban, vagyis nem teljesítené mindazokat a feladatokat, amelyeket a proletariátusnak teljesítenie kell, hogy véglegesen legyőzhesse ősi ellenségét.

Nem állunk azon az utópikus álláspontón, hogy a dolgozó tömegek már felkészültek a szocialista társadalomra. A munkásszocializmus történetének pontos adatai alapján tudjuk, hogy ez nem így van, hogy csak a nagyipar, a sztrájkharc, a politikai szervezettség készíti elő a dolgozókat a szocializmusra. És a proletariátusnak ahhoz, hogy győzelmet arathasson, hogy végrehajthassa a szocialista forradalmat, képesnek kell lennie az egyetértő cselekvésre, a kizsákmányolók megdöntésére. És most azt látjuk, hogy a proletariátus minden szükséges képességet megszerzett és tettre váltotta ezeket a képességeket, amikor kivívta a hatalmát.

...Az meglehet, hogy a párt jobban vagy kevésbé jól felel meg osztálya érdekeinek, az meglehet, hogy a párton egyes változtatásokat vagy módosításokat eszközölnek, de jobb formát még nem ismerünk, és Szovjet-Oroszország harca, amely három

éven át feltartóztatta a világimperializmus támadását, azzal függ össze, hogy a párt tudatosan feladatául tűzi ki, hogy segítse a proletariátust nevelő, szervező és vezető szerepének, annak a szerepnek betöltésében, amely nélkül lehetetlen volna a kapitalizmus pusztulása. A dolgozó tömegeknek, a parasztok és a munkások tömegeinek, le kell küzdeniük az értelmiség régi szokásait és át kell nevelniük magukat a kommunizmus építése érdekében — enélkül nem foghatunk hozzá az építéshez. Tapasztalataink azt mutatják, hogy ez igen-igen komoly dolog, és ezért a párt vezető szerepének elismerésére gondolnunk kell, ezt nem téveszthetjük szem elől, amikor a tevékenység, a szervezeti építés kérdését vitatjuk meg. Arról, hogy hogyan lehet megvalósítani ezt az átnevelést, még sokat kell majd beszélni, beszélni kell erről mind a párt Központi Bizottságában, mind a Népbiztosok Tanácsában; az a rendelet, amelyet tegnap hagytunk jóvá, alapvető jelentőségű volt a Legfőbb Politikai Népművelési Bizottságot illetőleg, de a dekrétum még nem ment végig a Népbiztosok Tanácsának minden fórumán. A napokban nyilvánosságra fogjuk hozni ezt a dekrétumot és amikor a véglegesen megszerkesztett szöveget elolvassák, látni fogják, hogy a párthoz való viszony nincs benne közvetlenül felvetve.

De nekünk tudnunk kell, és gondolnunk kell arra, hogy a Szovjet Köztársaság egész jogi és tényleges szervezete arra épül, hogy a párt mindent egy elv szerint korrigál, ír elő és épít, hogy a proletariátussal egybeforrott kommunista elemek szellemükkel átitathassák a proletariátust, befolyásolhassák és megszabadíthassák attól a burzsoá megtévesztéstől, amelyet olyan régóta igyekszünk kiküszöbölni. A Közoktatásügyi Népbiztosság hosszú harcra tekinthet vissza, a tanítói szervezet hosszú időn át harcolt a szocialista forradalom ellen. A tanítók körében különösen mélyre eresztették gyökereiket a polgári előítéletek. Itt sokáig folyt a harc mind a nyílt szabotázs, mind a makacsul tovább élő polgári előítéletek formájában, és nekünk lassan, lépésről lépésre kell érvényre juttatnunk a kommunista álláspon-

tot. A Legfőbb Politikai Népművelési Bizottság előtt, amely az iskolán kívüli oktatás terén dolgozik s a tömegek nevelésének és felvilágosításának feladatát oldja meg, különösen világosan merül fel az a feladat, hogy összhangba hozza munkáját a pártvezetéssel és befolyásolja, áthassa szellemével, lángra lobbantsa kezdeményezésének szikrájával ezt a roppant apparátust — a tanítói kar félmilliós hadseregét, amely most a munkásság szolgálatában áll. Az oktatásügy dolgozóit, a tanítókat a polgári előítéletek és szokások szellemében, a proletariátussal szemben ellenséges szellemben nevelték, ezek egyáltalán nem voltak kapcsolatban a proletárokkal. Most nekünk a pedagógusok, a tanítói kar olyan új hadseregét kell kinevelnünk, amelynek szoros kapcsolatban kell állnia a párttal, a párt eszméivel, amelyet át kell hatnia a párt szellemének, amelynek vonzania kell magához a munkástömegeket, át kell itatnia őket a kommunizmus szellemével, érdeklődést kell ébresztenie bennük aziránt, amit a kommunisták tesznek.

Mivel szakítani kell a régi szokásokkal, erkölcsökkel és eszmékkel, a Legfőbb Politikai Népművelési Bizottság előtt és munkatársai előtt rendkívül fontos feladat áll, amelyet mindennél inkább szem előtt kell tartani. És valóban, az előtt a dilemma előtt állunk, hogy miképpen kapcsoljuk egybe a többségében régivágású tanítói kart a párttagokkal, a kommunistákkal? Ez igen nehéz kérdés, amelyet nagyon alaposan fontolóra kell vennünk.

Vizsgáljuk meg, hogyan kapcsoljunk össze szervezetileg ennyire különböző embereket. Számunkra elvben nem lehet kétséges az, hogy a kommunista pártnak kell a vezető szerepet betöltenie. Tehát a politikai nevelésnek, a politikai oktatásnak az a célja, hogy igazi kommunistákat neveljen, akik képesek legyőzni a hazugságot, az előítéleteket és segíteni a dolgozó tömegeknek abban, hogy legyőzzék a régi rendet és tőkések nélkül, kizsákmányolók nélkül, földbirtokosok nélkül folytassák az államépítést. De hogyan lehetséges ez? Ez

csak úgy lehetséges, ha teljes egészében elsajátítjuk azt a tudást, amelyet a tanítók a burzsoáziától örököltek. A kommunizmus technikai vívmányai enélkül lehetetlenek volnának és hiábavaló volna ezzel kapcsolatban minden álmodozás. Itt felmerül az a kérdés, hogyan kapcsoljuk össze ezeket a dolgozókat, akik nem szoktak hozzá ahhoz, hogy politikával, méghozzá számunkra hasznos, vagyis a kommunizmus számára szükséges politikával foglalkozzanak. Ez, mint mondottam, nagyon nehéz feladat. Megvitattuk ezt a kérdést a Központi Bizottságban is, és a vita során igyekeztünk figyelembe venni a gyakorlati tapasztalatok tanulságait, s azt hisszük, hogy az olyan összejövetelnek, mint a mai, amelyen most beszélek, az olyan konferenciának mint az önöké, nagy jelentősége lesz ebben a tekintetben. Most minden pártbizottságnak más szemmel kell néznie minden egyes propagandistára, akit eleddig egy bizonyos kör, egy bizonyos szervezet emberének tekintettek. Mindegyik ahhoz a párthoz tartozik, amely irányítja, vezeti az egész államot, Szovjet-Oroszország világjelentőségű harcát a burzsoá rend ellen. A propagandista a harcoló osztálynak és annak a pártnak a képviselője, amely uralkodik és amelynek uralkodnia kell az óriási államapparátus fölött. Nagyon sok olyan kommunista van, akik nagyszerűen kijárták az illegális munka iskoláját, kiállták a próbát és megedződtek a harcban, de nem akarják és nem tudják megérteni ennek a fordulatnak, ennek az átmenetnek a jelentőségét, amikor a kommunista — propagandistából és agitátorból — az agitátorok vezetőjévé, egy óriási politikai szervezet vezetőjévé válik. Hogy emellett valamilyen megfelelő néven, esetleg akár kitüntető néven, például néptanintézeti igazgatónak fogják nevezni — ez nem olyan fontos, de fontos az, hogy tudja vezetni a tanítók tömegét.

Meg kell mondanom, hogy a tanítók százezrei alkotják azt az apparátust, amelynek előre kell vinnie a munkát, serkentenie kell a gondolatot, harcolnia kell azok ellen az előítéletek ellen, amelyek még mindig megvannak a tömegekben. De a kapita-

lista kultúra öröksége, továbbá az a körülmény, hogy ennek a kultúrának a fogyatékosságai áthatják a tanítók zömét, amely nem lehet kommunista, ha ezek a fogyatékosságok megtalálhatók soraiban — nem lehet akadálya annak, hogy ezeket a tanítókat bevegyük a politikai felvilágosító munka munkásainak sorába, mivel ezek a tanítók olyan ismeretekkel rendelkeznek, amelyek nélkül nem tudjuk elérni célunkat.

A nélkülözhetetlen emberek százezreit kell a kommunista felvilágosítás szolgálatába állítanunk. Ez az a feladat, amelyet megoldottunk a fronton, Vörös Hadseregünkben, amelybe tízezrével vettünk át a régi hadsereghez tartozó embereket. Ezek az átnevelés hosszú folyamatában teljesen egybeolvadtak a Vörös Hadsereggel, amit végül be is bizonyítottak győzelmeikkel. Kulturális-felvilágosító munkánkban is ezt a példát kell követnünk. Igaz, ez a munka nem olyan mutatós, de annál fontosabb. Minden egyes agitátorra és propagandistára szükségünk van, az agitátor és a propagandista akkor teljesíti feladatát, ha szigorúan pártszellemben dolgozik, de nem szorítkozik csupán csak a pártra, hanem szem előtt tartja, hogy feladata — vezetni a tanítói karhoz tartozó száz- meg százezernyi embert, felkelteni érdeklődésüket, leküzdeni a régi polgári előítéleteket, bevonni őket a mi munkánkba, elültetni bennük munkánk határtalan méreteinek tudatát, és csak akkor tudjuk a helyes útra terelni ezt a tömeget, amelyet a kapitalizmus elnyomott és eltántorított tőlünk, ha rátérünk erre a munkára.

Ezek azok a feladatok, amelyeket szem előtt kell tartania minden agitátornak és propagandistának, aki az iskolai kereteken kívül dolgozik, és ezeket a feladatokat nem szabad szem elől tévesztenie. Ezeknek a feladatoknak a megoldása során rengeteg gyakorlati nehézségbe fognak ütközni, és önöknek segíteniük kell a kommunizmust és nemcsak a pártkörök, hanem a munkásosztály kezében levő egész államhatalom képviselőivé és vezetőivé is kell válniuk.

Feladatunk az, hogy leküzdjük a tőkések minden ellenállását,

nemcsak katonai és politikai, hanem eszmei ellenállását is, amely a legmélyebben gyökerezik és a legerősebb. A felvilágosítás terén dolgozók feladata, hogy valóra váltsák a tömegeknek ezt az átformálását. A tömegek tudásvágya, vonzódása a művelődés, a kommunizmus megismerése felé, amit megfigyelhetünk, kezeskedik azért, hogy itt is győzni fogunk, ha talán nem is olyan gyorsan, mint a fronton, talán nagy nehézségek, vagy időnként vereségek árán, de végeredményben mi leszünk a győztesek.

Befejezésül még egyre szeretnénk kitérni: a Legfőbb Politikai Népművelési Bizottság elnevezést talán helytelenül értelmezik. Tekintettel arra, hogy itt megemlítjük a „politikai" fogalmat, itt a politika a legfőbb.

Mit értünk politikán? Ha a politikát régi értelmében vesszük, nagy és súlyos hibába eshetünk. A politika — harc az osztályok között, a politika — a felszabadulásért, a világ burzsoáziája ellen harcoló proletariátus magatartása. De a mi harcunknak két oldala van: egyrészt le kell rombolnunk a burzsoá rend hagyatékát, meg kell törnünk az egész burzsoáziának a szovjethatalom megfojtására irányuló ismételt kísérleteit. Eddig leginkább ez a feladat kötötte le figyelmünket, ami akadályozott bennünket abban, hogy áttérjünk a másik feladatra, az építés feladatára. A politika a polgári világszemlélet elképzelésében szinte el volt szakítva a gazdaságtól. A burzsoázia azt mondotta: dolgozzatok, parasztok, hogy megszerezhessétek azt, ami a megélhetéshez szükséges, dolgozzatok munkások, hogy a piacon megkapjatok mindent, amire szükségetek van, hogy élhessetek, a gazdasági politikát pedig majd intézik gazdáitok. Márpedig ez nem így van, a politikának a nép, a proletariátus dolgának kell lennie. És itt hangsúlyoznunk kell, hogy munkánkban az idő kilenctizedét a burzsoázia elleni harc foglalja le. A Vrangel fölött aratott győzelmek, amelyekről tegnap olvastunk és amelyekről ma és valószínűleg holnap olvasni fognak, azt mutatják, hogy a harc egyik szakasza végefelé közeledik, hogy egész sor nyugati országgal sikerült békét kötnünk, márpedig minden egyes győze-

lem, amelyet a katonai fronton kivívunk, felszabadít bennünket a belső harc, az államépítés politikája számára. Minden lépés, amellyel a fehérgárdisták legyőzése felé közeledünk, fokról fokra a gazdasági politikára helyezi át a harc súlypontját. A régi típusú propaganda elmondja, példákon mutatja be, hogy mi a kommunizmus. De ez a régi propaganda egyáltalán nem kielégítő, mivel gyakorlatilag kell megmutatnunk, hogyan kell építeni a szocializmust. Az egész propagandát a gazdasági építés politikai tapasztalatára kell felépítenünk. Ez a legfőbb feladatunk és aki ezt a régi értelmében akarná venni, az elmaradottnak bizonyulna és nem vezetheti a parasztok és munkások tömegeinek szóló propagandamunkát. Legfőbb politikánknak most az állam gazdasági építésének kell lennie; több gabonát kell begyűjtenünk és több szenet kell termelnünk, el kell döntenünk, hogyan használjuk fel jobban ezt a gabonát és szenet, hogy ne legyenek éhezők — ez a mi politikánk. És erre kell felépítenünk az egész agitációt és az egész propagandát. Kevesebb frázist, mivel frázisokkal önök nem elégítik ki a dolgozókat. Mihelyt a háború lehetővé teszi, hogy a súlypontot áthelyezzük a burzsoázia, a Vrangel és a fehérgárdisták elleni harcról, a gazdasági politika felé fordulunk. És itt lesz egyre nagyobb, óriási szerepe az agitációnak és a propagandának.

Minden egyes agitátor legyen állami vezető, a parasztok és a munkások vezetője a gazdasági építés terén. Az agitátor mondja meg, hogy ahhoz, hogy valaki kommunista lehessen, ilyen meg ilyen brosúrát, ilyen meg ilyen könyvet kell ismerni, elolvasni.

Így javítjuk és szilárdabbá, társadalmibbá tesszük a gazdaságot, növeljük a termelést, előbbre visszük a gabonakérdés megoldását, helyesebben osztjuk el az előállított termékeket, növeljük a széntermelést és helyreállítjuk az ipart kapitalizmus és kapitalista szellem nélkül.

Miben áll a kommunizmus? A kommunizmus egész propagandáját úgy kell megszervezni, hogy a dolog középpontjába az országépítés gyakorlati vezetését állítsuk. A kommunizmusnak

olyan érthetővé kell válnia a munkástömegek számára, mint saját ügyüknek. A propaganda munkáját rosszul végezzük, ezrével fordulnak elő hibák. Mi nem titkoljuk ezt, de maguknak a munkásoknak és a parasztoknak kell a mi segítségünkkel, nem nagyon jelentős és nem valami számottevő közreműködésünkkel kialakítani és megjavítani apparátusunkat; számunkra ez már nem program, elmélet, vagy feladat, számunkra ez a mai tényleges építés problémája. És ha háborúnkban igen súlyos vereségeket szenvedtünk ellenségeinktől, mi tanultunk ezekből a vereségekből és kivívtuk a teljes győzelmet. Most is minden egyes vereségből ismereteket kell merítenünk, gondolnunk kell arra, hogy a munkásokat és a parasztokat az elvégzett munka példáján kell tanítani. Rá kell mutatni hibáinkra, hogy ą további munka során elkerülhessük azokat.

Ennek az építésnek a példáján, ha ezt a példát sokszor ismételjük, el fogjuk érni, hogy a rossz kommunista vezetőkből igazi építőket teremtünk, elsősorban gazdasági építésünk számára. El fogunk érni mindent, amit kell, le fogunk küzdeni minden akadályt, amelyeket a régi rend hagyott ránk és amelyeket nem lehet egy csapásra eltakarítani az útból; át kell nevelni a tömegeket, a tömegek átnevelésére pedig csak az agitáció és a propaganda képes, egybe kell kapcsolni a tömegeket legelsősorban közös gazdasági életünk építésével. Ez legyen a legfőbb és leglényegesebb minden egyes agitátor és propagandista munkájában, s ha az agitátor és a propagandista ezt elsajátítja, munkájának sikere biztosítva lesz.

Lenin Művei. 31. köt. 1951. 375—376., 378—384. old.

AZ ÚJ GAZDASÁGI POLITIKA ÉS A POLITIKAI NÉPMŰVELÉSI BIZOTTSÁGOK FELADATAI

(BESZÉD A POLITIKAI NÉPMŰVELÉSI BIZOTTSÁGOK II. ÖSSZOROSZORSZÁGI KONGRESSZUSÁN 1921. OKTÓBER 17)

(Részlet)

...Óriási mértékben fel kell lendítenünk a kultúrát. El kell érnünk, hogy az ember valóban felhasználja írni-olvasni tudását, legyen mit olvasnia, legyenek újságai és propaganda-brosúrái, hogy ezeket az újságokat és brosúrákat helyesen osszák el és eljuttassák a néphez, hogy ezek ne kallódjanak el, úgyhogy a megjelenő példányoknak legfeljebb a felét olvassák, különböző célokra használják fel őket az irodákban, a néphez pedig talán a negyede sem jut el. Meg kell tanulnunk, hogy kihasználjuk azt a keveset, amink van.

Az új gazdasági politikával kapcsolatban ezért kell fáradhatatlanul hangsúlyoznunk azt a gondolatot, hogy a politikai népművelés érdekében mindenáron fel kell lendíteni a kultúrát. El kell érnünk, hogy az írni-olvasni tudás a kultúra felemelkedését szolgálja, hogy a paraszt ezt az írni-olvasni tudást gazdaságának és államának megjavítására használhassa.

A szovjet törvények nagyon jó törvények, mert mindenkinek lehetőséget nyújtanak arra, hogy harcoljon a bürokratizmus és a huzavona ellen; ilyen lehetőséget egyetlen tőkésállamban sem nyújtanak a munkásnak és a parasztnak. De kérdezem: élnek-e ezzel a lehetőséggel? Majdnem senki! És nem hogy a paraszt, de

még a kommunisták igen nagy része sem tudja felhasználni a szovjet törvényeket a huzavona, a bürokratizmus vagy egy olyan igazi orosz jelenség elleni harcban, mint a korrupció. Mi gátolja ezt a harcot? Törvényeink? Propagandánk? Ellenkezőleg! Törvényt írtak már, amennyit csak kell! Miért nem érünk el hát sikert ebben a harcban? Azért, mert egyedül propagandával itt nem megyünk semmire, csak akkor érhetünk el sikereket, ha maga a néptömeg segít nekünk. A kommunistáknak legalább a fele nem tud harcolni, nem beszélve az olyanokról, akik éppenséggel gátolják ezt a harcot. Igaz, önök közül kilencvenkilenc százalék kommunista, és önök tudják, hogy ezekkel az utóbb említett kommunistákkal mostanában olyan műveleteket végzünk, amelyekkel a párttisztító bizottság foglalkozik, és minden remény megvan rá, hogy vagy százezret eltávolítunk pártunkból. Egyesek azt mondják, hogy kétszázezret — és ez az utóbbi szám nekem jobban tetszik.

Nagyon remélem, hogy kitessékelünk pártunkból száz-kétszázezer olyan embert, akik befurakodtak a pártba és akik nemcsak nem tudnak harcolni a huzavona és a korrupció ellen, hanem gátolják ezt a harcot.

A Politikai Népművelési Bizottságok tagjainak feladatai

Az, hogy száz-kétszázezer ilyen embert kitessékelünk pártunkból, hasznos lesz, de ez teendőinknek csak elenyészően csekély része. Szükséges, hogy a politikai népművelési bizottságok egész munkájukat e célnak rendeljék alá. Az analfabétizmus ellen kell harcolni, de az írni-olvasni tudás egymagában ugyancsak nem elegendő, olyan kultúrára van szükség, amely megtanít rá, hogyan kell harcolni a huzavona és a korrupció ellen. Olyan fekély ez, amelyet semmiféle katonai győzelemmel vagy politikai átalakítással nem lehet begyógyítani. Ezt a fekélyt katonai

győzelmekkel és politikai átalakításokkal lényegében nem lehet begyógyítani, begyógyítani csakis a kultúra fejlesztésével lehet. És ez a feladat a politikai népművelési bizottságokra hárul.

El kell érni, hogy a politikai népművelési bizottságok tagjai ne hivatalnokok módjára fogják fel feladataikat, amit szintén igen gyakran megfigyelhetünk, amikor arról beszélnek, hogy nem lehetne-e a kormányzósági politikai népművelési bizottság képviselőjét bevinni a kormányzósági gazdasági tanácskozásba. Bocsássanak meg, de sehová nem kell önöket bevinni, hanem az kell, hogy feladataikat úgy oldják meg, mint egyszerű állampolgárok. Ha bekerülnek egy ilyen intézménybe, bürokratákká válnak, ha azonban a néppel lesz dolguk és politikailag fel fogják a népet világosítani, a tapasztalat majd megmutatja önöknek, hogy a politikailag felvilágosult népnél nem lesz korrupció, most viszont lépten-nyomon találkozunk vele. Meg fogják kérdezni önöket: mit tegyünk, hogy ne legyen vesztegetés, hogy a végrehajtó bizottságban ez meg ez ne kérjen baksist, tanítsanak meg rá, hogyan lehet ezt elérni? És ha a politikai népművelés munkásai azt felelik erre, hogy „ez nem tartozik a mi hatáskörünkbe", „mi adtunk ki erről a dologról brosúrákat és kiáltványokat", a nép majd azt fogja mondani: „szép kis párttagok vagytok ti; igaz ugyan, hogy ez nem a ti hatáskörötökbe tartozik, erre van a Munkás-Paraszt Felügyelet, de hiszen ti egyben párttagok is vagytok." A nevükben benne van az a szó, hogy politikai népművelés. Amikor önök ezt az elnevezést választották, figyelmeztették önöket: ne markoljanak nagyot az elnevezésben, válasszanak egyszerűbbet. De önök ragaszkodtak hozzá, hogy a politikai népművelés benne legyen a nevükben, ez a név pedig sokra kötelez. Hiszen ez a név nem azt jelenti, hogy önök ábécére tanítják a népet, önök a politikai népművelés nevet vették fel. Azt mondhatják önöknek: „Nagyon jó, hogy olvasni, írni, gazdasági kampányok elvégzésére tanítjátok a népet, ez mind nagyon derék, de ez nem politikai népművelés, mert a po-

litikai népművelés azt jelenti, hogy összegezik mindennek az eredményeit."

Mi folytatunk, s remélem, önök is folytatnak propagandát a barbarizmus és olyan fekélyek ellen, mint a korrupció, de a politikai népművelés nem merül ki ebben a propagandában, a politikai népművelés a gyakorlati eredményeket jelenti, azt jelenti, hogy megtanítják a népet, hogyan lehet ezeket elérni, és példát tudnak mutatni másoknak, nem mint a végrehajtó bizottság tagjai, hanem mint egyszerű állampolgárok, akik, mivel politikailag felvilágosultabbak másoknál, nemcsak átkozni tudnak mindenféle huzavonát — ez mostanában nagyon elterjedt nálunk —, hanem azt is meg tudják mutatni, hogyan kell ezt a bajt leküzdeni. Nagyon nehéz feladat ez, amelyet nem lehet megoldani, ha nem érjük el a kultúra általános fellendülését, ha nem tesszük a munkás-paraszt tömeget a mainál kulturáltabbá! És én a Legfőbb Politikai Népművelési Bizottságnak éppen erre a feladatára szeretném leginkább felhívni figyelmüket.

Ezek után összefoglalom az elmondottakat s levonom a kormányzósági politikai népművelési bizottságok előtt álló feladatokkal kapcsolatos gyakorlati következtetéseket:

A három fő ellenség

Szerintem három fő ellenség fenyeget most mindenkit, függetlenül hivatali szerepétől, három fő feladat vár a politikai népművelés munkatársára, ha ez az ember kommunista, márpedig többségük kommunista. A három fő ellenség, amellyel szemben állnak, a következő: az első ellenség — a kommunista hencegés, a második ellenség — az analfabétizmus és a harmadik — a korrupció.

Az első ellenség — a kommunista hencegés

A kommunista hencegés azt jelenti, hogy valaki, aki tagja a kommunista pártnak és még nem seprűzték ki a pártból, azt képzeli, hogy minden feladatát megoldhatja kommunista parancsolgatással. Amíg tagja a kormányzó pártnak és valamilyen állami hivatalnak, ezen az alapon azt képzeli, hogy beszélhet a politikai népművelés eredményeiről. Szó sincs róla! Ez csak kommunista hencegés. Megtanulni, hogyan kell végezni a politikai népművelést — ez a feladat, ezt pedig nem tanultuk meg, és még nem tudjuk helyesen kezelni ezt a kérdést.

A második ellenség — az analfabétizmus

A második ellenségről, az analfabétizmusról, annyit mondhatok, hogy amíg országunkban van olyan jelenség, mint az analfabétizmus, politikai népművelésről nehéz beszélni. Ez nem politikai feladat, ez olyan feltétel, amely nélkül politikáról beszélni sem lehet. Az analfabéta kívül áll a politikán, előbb az ábécére kell megtanítani. Enélkül nem lehet szó politikáról, enélkül csak rémhírek, pletykák, mesék, előítéletek vannak, de nem politika.

A harmadik ellenség — a korrupció

Végül, ha van olyan jelenség, mint a korrupció, ha ez lehetséges, akkor politikáról szó sem lehet. Akkor még csak közel se kerülünk a politikához, akkor nem lehet politikát csinálni, mert minden intézkedés ott marad a levegőben lógva és az égvilágon semmi eredményre nem vezet. Mit érünk a törvénnyel, ha gyakorlatilag olyan viszonyok között fogják alkalmazni, amikor lehetséges és elterjedt a korrupció. Ilyen viszonyok között semmilyen politikáról nem lehet szó, így nincs meg az alapfeltétele an-

nak, hogy a politikával foglalkozhassunk. Meg kell érteni, hogy ahhoz, hogy a nép előtt felvázolhassuk politikai feladatainkat, hogy megmutathassuk a néptömegeknek: „ilyen feladatokra kell törekednünk" (ezt pedig meg kell tennünk!), emelni kell a tömegek kulturális színvonalát. És el kell érnünk a kultúrának ezt a bizonyos színvonalát. Enélkül nem teljesíthetjük feladatainkat.

A katonai és a kulturális feladatok közti különbség

A kulturális feladatot nem lehet olyan gyorsan megoldani, mint a politikai és a katonai feladatokat. Meg kell érteni, hogy az előrehaladás feltételei ma mások. A politikai győzelmet a válság kiéleződésének korszakában néhány hét alatt ki lehet vívni. Háborúban lehet győzni néhány hónap alatt, kulturális győzelmet aratni azonban nem lehet ilyen rövid idő alatt, a dolog lényegénél fogva itt hosszabb időre van szükség, és alkalmazkodnunk kell ehhez a hosszabb időszakhoz, terveznünk kell a munkánkat, és a lehető legkitartóbban, legállhatatosabban és a lehető legrendszeresebben kell végeznünk. E tulajdonságok nélkül hozzá sem lehet fogni a politikai népműveléshez. A politikai népművelés eredményeit pedig csak a gazdaság javulásán lehet lemérni. Nemcsak arra van szükség, hogy felszámoljuk az analfabétizmust, hogy felszámoljuk az analfabétizmus talajára támaszkodó korrupciót, hanem arra is, hogy propagandánkat, útmutatásainkat, brosúráinkat a nép valóban magáévá tegye és hogy ennek eredménye a népgazdaság javulása legyen.

Ezek a Politikai Népművelési Bizottság feladatai új gazdasági politikánkkal kapcsolatban, és remélem, hogy kongresszusunk eredményeképpen ezen a téren is nagy sikereket érünk el.

Lenin Művei. 33. köt. 1953. 58—63. old.

III

A BURZSOÁ IDEOLÓGIA ELLENI HARC

MI A TEENDŐ?

MOZGALMUNK ÉGETŐ KÉRDÉSEI

(Részlet)

A „Rabocsaja Miszl"[22] megjelenésével napvilágra került az „ökonomizmus", de ez sem ment egyszerre. Konkrétan kell elképzelnünk az orosz körök munkafeltételeit és legtöbbjüknek rövid életét (ezt pedig csak az tudja elképzelni, aki átélte), hogy megértsük, milyen nagy szerepe volt a véletlennek abban, hogy az új irányzat sikert aratott-e vagy kudarcot vallott egy-egy városban, és hogy miért nem tudták oly sokáig megállapítani ennek az „új valaminek" sem a hívei, sem az ellenfelei — és a szó szoros értelmében nem is volt rá semmi lehetőségük, hogy megállapítsák, —, vajon valóban külön irányzat-e ez, vagy pedig csak egyes személyek hiányos képzettségének a kifejezője. Például a „Rabocsaja Miszl" első hektografált számairól a szociáldemokraták óriási többségének nem volt tudomása, és ha most az első szám vezércikkére hivatkozhatunk, csak azért tehetjük, mert V. I—n cikkében („Lisztok »Rabotnyika«" 9—10. sz. 47. és köv. old.) újra közölték. V. I—n persze nem mulasztotta el, hogy buzgón, sőt túlbuzgón magasztalja az új lapot, amely oly élesen különbözött a fent említett újságoktól és újságtervezetek-

től*. Ez a vezércikk pedig olyan félreérthetetlenül fejezte ki a „Rabocsaja Miszl" és általában az „ökonomizmus" *egész szellemét*, hogy érdemes vele bővebben foglalkozni.

A vezércikk rámutat arra, hogy a kékhajtókás kéz nem tartóztathatja fel a munkásmozgalom fejlődését, majd így folytatja: „...A munkásmozgalom annak köszönheti életerejét, hogy a munkás végre maga veszi kézbe sorsának intézését, kiragadva azt a vezetők kezéből", és részletesen fejtegeti ezt az alaptételt. A valóságban a vezetőket (vagyis a szociáldemokratákat, a „Harci Szövetség" vezetőit) ragadta ki a rendőrség, hogy úgy mondjuk, a munkások kezéből** — itt pedig úgy tüntetik fel a dolgot, mintha a munkások harcot folytattak volna a vezetők ellen és most végre megszabadultak volna igájuktól! Ahelyett, hogy előre, a forradalmi szervezet megszilárdítására és a politikai tevékenység kiterjesztésére szólítottak volna, *visszafelé*, kizárólag trade-unionista harcra hívtak. Azt hirdették, hogy „a politikai eszmény állandó szemmel tartására irányuló törekvés elhomályosítja a mozgalom gazdasági alapját", hogy a munkásmozgalomnak ez a jelszava: „harc a gazdasági helyzetért" (!), vagy ami még jobb: „munkások a munkásokért"; kijelentették, hogy a sztrájkpénztárak „becsesebbek a mozgalom számára, mint száz más szervezet" (hasonlítsák össze ezt az 1897 októberében tett kijelentést a „dekabristák" és a „fiatalok" 1897 eleji

* Mellesleg a „Rabocsaja Miszl"-nek ez a magasztalása 1898 novemberében, amikor az „ökonomizmus" — különösen külföldön — már teljesen kialakult, ugyanattól a V. I—ntől eredt, aki csakhamar a „Rabocseje Gyelo" egyik szerkesztője lett. És a „Rabocseje Gyelo" még tagadta, hogy két irányzat van az orosz szociáldemokráciában, mint ahogy még most is tagadja!

** Hogy mennyire helytálló ez a hasonlat, az a következő jellemző tényből látható: mikor a „dekabristák" letartóztatása után a Slisszelburgi út munkásai között híre terjedt annak, hogy a lebukásban része volt N. N. Mihajlov provokátornak (egy fogorvosnak), aki közel állott a „dekabristákkal" érintkező egyik csoporthoz, a munkások felháborodásukban elhatározták, hogy megölik.

vitájával) stb. Olyasféle szólamok jöttek divatba, hogy nem a munkások „krémjét", hanem az „átlag"-munkást, a tömegmunkást kell figyelmünk középpontjába helyezni, hogy „a politika mindig engedelmesen követi az ökonómiát"* stb., stb. és ellenállhatatlan befolyást gyakoroltak a mozgalomba áramló fiatalok tömegeire, akik a marxizmusnak többnyire csak a töredékeit ismerték és azokat is csak a legális irodalomból.

Ez azt jelentette, hogy a tudatosságot teljesen elnyomta a spontaneitás, azoknak a „szociáldemokratáknak" a spontaneitása, akik V. V. úr „eszméit" szajkózták, azoknak a munkásoknak a spontaneitása, akik felültek annak az érvnek, hogy az egyszázalékos béremelés mindenféle szocializmusnál és mindenféle politikánál kézenfekvőbb és becsesebb, hogy „abban a tudatban kell harcolniuk, hogy nem a jövendő nemzedékek érdekében, hanem önmagukért és gyermekeikért harcolnak" (a „Rabocsaja Miszl" 1. számának vezércikke). Az efféle frázisok mindig kedvelt fegyverei voltak azoknak a nyugat-európai burzsoáknak, akik a szocializmus iránti gyűlöletükben (mint például Hirsch, a német „szociálpolitikus") fáradságot nem kímélve maguk igyekeztek átültetni az angol trade-unionizmust a hazai talajba, s azt mondták a munkásoknak, hogy éppen akkor harcolnak önmagukért és gyermekeikért, nem pedig holmi jövendő nemzedékekért és holmi jövendő szocializmusért, ha csak-szakszervezeti harcot** folytatnak. Most pedig „az orosz szociáldemokrácia V. V.-i" szajkózzák ezeket a burzsoá frázisokat. Három olyan körülményre kell itt utalnunk, amelyek azért fonto-

* A „Rabocsaja Miszl" első számának ugyanabból a vezércikkéből. Ebből megítélhető, hogy milyen volt „az orosz szociáldemokrácia e V. V.-inek" elméleti képzettsége, akik a durván elsekélyesített „gazdasági materializmust" szajkózták olyankor, amikor az irodalomban a marxisták háborút viseltek az igazi V. V. úr ellen, akit a politika és a gazdaság viszonyának ugyanilyen felfogásáért már régen „a reakció nagymesterének" neveztek el!

** A németeknek még külön szavuk is van erre: „Nur-Gewerkschaftler", amellyel a „csak-szakszervezeti" harc híveit jelölik.

sak, mert a jelenlegi nézeteltérések további elemzése során igen hasznosak lesznek*.

Először is, az, amit az imént említettünk, hogy a spontaneitás elnyomta a tudatosságot, szintén *spontánul* történt. Ez szójátéknak látszik, pedig — sajnos! — igaz. Nem úgy történt, hogy két homlokegyenest ellentétes nézet nyílt harcot folytatott egymás ellen és az egyik győzelmet aratott a másikon, hanem úgy, hogy a csendőrség egyre több „öreg" forradalmárt „ragadott ki", és egyre több „fiatal" „orosz szociáldemokrata V. V." lépett a színre. Aki nem vett is részt a *jelenlegi* orosz mozgalomban, de legalább beleszagolt, az nagyon jól tudja, hogy csakugyan így áll a dolog. És ha ennek ellenére különösen ragaszkodunk ahhoz, hogy az olvasó egészen tisztán lássa ezt a közismert tényt, ha a szemléletesség kedvéért adatokat közlünk a „Rabocseje Gyelo" első változatáról, valamint az „öregek" és a „fiatalok" 1897 elején lezajlott vitájáról, ezt azért tesszük, mert egyesek, akik „demokratizmusukkal" kérkednek, arra spekulálnak, hogy a közönség széles rétegei (vagy az egészen fiatalok) nem ismerik ezeket a tényeket. Alább még visszatérünk erre.

Másodszor: már az „ökonomizmus" első irodalmi megnyilatkozásában megfigyelhetjük azt a rendkívül sajátságos és a mai szociáldemokraták körében fennálló összes nézeteltérések megértése szempontjából fölöttébb jellemző jelenséget, hogy a „tisztán munkásmozgalom" hívei, a proletárharccal való legszorosabb és „legszervesebb" (a „Rabocseje Gyelo" kifejezése) kapcsolat hódolói, minden nem munkás értelmiség ellenfelei (még ha szocialista értelmiség is az) álláspontjuk megvédése céljából a *burzsoá* „csak trade-unionisták" érveihez kénytelenek folya-

* Azoknak a kedvéért emeljük ki, hogy *jelenlegi*, akik farizeusok módjára vonogatják vállukat és azt mondják: könnyű most szidni a „Rabocsaja Miszl"-t — csakhogy ez már mind elavult história! Mutato nomine de te fabula narratur (Változtasd meg a nevet, s rólad szól a mese. — *Szerk.*) — válaszoljuk mi ezeknek a mai farizeusoknak, akikről alább bebizonyítjuk, hogy teljesen rabul ejtették őket a „Rabocsaja Miszl" eszméi.

modni. Ez azt mutatja, hogy a „Rabocsaja Miszl" megindulásától kezdve — anélkül, hogy tudatában lett volna — a „Credo" programját igyekezett megvalósítani. Ez azt mutatja — (amit a „Rabocseje Gyelo" sehogy sem tud megérteni) —, hogy *mindennemű* meghódolás a munkásmozgalom spontaneitása előtt, a „tudatos elem" szerepének, a szociáldemokrácia szerepének mindennemű lekicsinylése egyszersmind *azt jelenti, hogy erősödik a burzsoá ideológiának a munkásságra gyakorolt befolyása, teljesen függetlenül attól, hogy az, aki lekicsinyli, maga óhajtja-e azt, vagy sem.* Mindazok, akik „az ideológia túlbecsüléséről"*, a tudatos elem szerepének túlzásáról** stb., stb. beszélnek, azt képzelik, hogy a tisztán munkásmozgalom önmaga is ki tudja dolgozni, és ki is dolgozza önálló ideológiáját, mihelyt a munkások „kiragadják sorsuk intézését a vezetők kezéből". Ez azonban nagy tévedés. A fentebb mondottak kiegészítéséül idézzük még Kautskynak az osztrák szociáldemokrata párt új programtervezetéhez fűzött nagyon helyes és fontos megjegyzéseit***.

„Némely revizionista kritikusunk véleménye szerint Marx azt állította, hogy a gazdasági fejlődés és az osztályharc nemcsak a szocialista termelés előfeltételeit teremti meg, hanem közvetlenül létrehozza a szocializmus szükségszerűségének *felismerését* is. (K. Kautsky kiemelése.) És ezek a kritikusok mindjárt elő is hozakodnak azzal az ellenvetéssel, hogy noha Anglia áll a kapitalista fejlődés legmagasabb fokán, az összes modern országok közül éppen Anglia áll legtávolabb ettől a felismeréstől. Az új tervezet alapján azt lehetne hinni, hogy az osztrák programbizottság is osztja ezt az ily módon megcáfolt, állítólag ortodox marxista nézetet. A tervezet ugyanis azt mondja: »Minél jobban növekszik a proletariátus a kapitalizmus fejlődésével, annál inkább kénytelen és képes felvenni a harcot a kapitalizmus ellen.

* Az „ökonomisták" levele az „Iszkra"[23] 12. számában.

** „Rabocseje Gyelo", 10. sz.

*** „Die Neue Zeit" [24], 1901—1902. XX. évf. I. köt 3. sz. 79. old. A bizottság tervezetét, amelyről Kautsky beszél, a bécsi pártkongresszus (a múlt év végén) némileg módosított formában elfogadta. [25]

A proletariátus tudatára ébred« a szocializmus lehetőségének és szükségszerűségének stb. Ebben az összefüggésben a szocialista tudat a proletár osztályharc szükségszerű, közvetlen eredményének látszik. Ez azonban nem így van. Magától értetődik, hogy a szocializmus mint tanítás éppúgy a mai gazdasági viszonyokban gyökerezik, mint a proletariátus osztályharca, éppúgy, mint ahogy ez utóbbi is a tömegeknek a kapitalizmus szülte szegénysége és nyomora elleni harcból ered, a szocializmus és a proletariátus osztályharca azonban nem egymásból, hanem egymás mellett, de különböző feltételek alapján keletkezik. A modern szocialista tudat csak mély tudományos belátás alapján keletkezhet. Valóban, a mai közgazdaságtan éppúgy előfeltétele a szocialista termelésnek, mint például a mai technika, de a proletariátus a legjobb akarattal sem tudja létrehozni egyiket sem, mert mindkettő a mai társadalmi folyamatból keletkezik. A tudomány hordozója azonban nem a proletariátus, hanem a *polgári értelmiség*" (Kautsky kiemelése); „a modern szocializmus is e réteg egyes tagjainak agyában született meg, ők adták tovább szellemileg kiváló proletároknak, akik aztán ott, ahol a viszonyok megengedik, beviszik a proletariátus osztályharcába. A szocialista tudat tehát olyasvalami, amit kívülről vittek be (von aussen Hineingetragenes) a proletariátus osztályharcába, nem pedig olyasmi, ami abból spontán (urwüchsig) fejlődött ki. Ennek megfelelően a régi hainfeldi program helyesen mondja, hogy a szociáldemokrácia feladata: a proletariátust helyzetének és feladatának *tudatára ébreszteni* (szó szerint: eltölteni helyzetének és feladatának tudatával). Nem volna szükség erre, ha ez magától következnék az osztályharcból. Az új tervezet ezt a tételt a régi programból vette át és hozzátoldotta a fent idézett tételhez. Így azonban teljesen megszakadt a gondolatmenet..."

Ha tehát szó sem lehet a munkástömegek által mozgalmuk folyamán kidolgozott önálló ideológiáról*, akkor a kérdés *csakis*

* Ez persze nem jelenti azt, hogy a munkások nem vesznek részt az ideológia kidolgozásában. De nem mint munkások vesznek részt benne, hanem mint a szocializmus teoretikusai, mint Proudhonok és Weitlingek, más szóval: csak akkor és csak annyiban, amennyiben kisebb-nagyobb mértékben sikerült elsajátítaniuk és előbbrevinniük koruk ismereteit. És hogy a

így tehető fel: burzsoá vagy szocialista ideológia? Itt nincs középút (mert az emberiség semmiféle „harmadik" ideológiát nem dolgozott ki, és mert általában egy osztályellentétektől marcangolt társadalomban sohasem lehet osztályon kívüli vagy osztályok feletti ideológia). Ezért a szocialista ideológia *mindennemű* lekicsinylése, *mindennemű mellőzése* egyszersmind a burzsoá ideológia erősbítését jelenti. Spontaneitásról beszélnek. De a munkásmozgalom *spontán* fejlődése éppen afelé halad, hogy a munkásmozgalom a burzsoá ideológia befolyása alá kerül, *éppen* a „Credo" *programjának vonalán halad*, mert az ösztönös munkásmozgalom nem egyéb, mint trade-unionizmus, Nur-Gewerkschaftlerei, a trade-unionizmus pedig éppen azt jelenti, hogy a burzsoázia eszmeileg leigázza a munkásságot. Ezért feladatunk, a szociáldemokrácia feladata az, hogy *harcoljunk a spontaneitás ellen*, hogy a munkásmozgalmat *eltérítsük* a trade-unionizmustól, amely spontánul a burzsoázia szárnyai alá igyekszik, és vonjuk a forradalmi szociáldemokrácia szárnyai alá. Ezért az „Iszkra" 12. számában megjelent „ökonomista" levél íróinak az a frázisa, hogy a leglelkesebb ideológusok semmiféle erőfeszítése sem képes letéríteni a munkásmozgalmat arról az útról, amelyet az anyagi elemek és az anyagi környezet egymásrahatása határoz meg, *teljesen egyértelmű a szocializmus feladásával*, és ha a levél írói bátran és következetesen végig tudnák gondolni azt, amit mondanak, mint ahogy mindenkinek végig kell gon-

munkásoknak *gyakrabban sikerüljön ez*, ahhoz általában az szükséges, hogy minél jobban gondoskodjunk a munkások tudatossági színvonalának emeléséről, és hogy a munkások ne zárkózzanak be a „*munkásoknak való irodalom*" mesterségesen szűkített keretei közé, hanem tanulják meg egyre jobban elsajátítani az *általános irodalmat*. Sőt, „ne zárkózzanak be" helyett helyesebb volna azt mondani, hogy ne zárják be őket, mert maguk a munkások mindent elolvasnak, még azt is el akarják olvasni, amit az értelmiség számára írnak, és csak egyes (rossz) intellektuelek gondolják, hogy „a munkásoknak" elég, ha a gyári állapotokról beszélnek nekik és rég ismert dolgokon kérődznek.

dolnia gondolatait, aki az irodalmi és társadalmi tevékenység porondjára lép, akkor nem maradna más hátra számukra, mint „üres kebellel és ölbe tett kézzel vesztegelni" és ... átengedni a tettek mezejét Sztruve és Prokopovics úréknak, akik a munkásmozgalmat „a legkisebb ellenállás vonalán", vagyis a burzsoá trade-unionizmus vonalán vonszolják, vagy pedig Zubatov úréknak, akik a papi és csendőri „ideológia" vonalán rángatják.

Emlékezzünk Németország példájára. Mi volt Lassalle történelmi érdeme a német munkásmozgalomban? Az, hogy *letérítette* ezt a mozgalmat a haladópárti trade-unionizmus és a kooperativizmus útjáról, amelyen spontánul elindult *(a Schulze-Delitzschek és a hozzájuk hasonlók szíves közreműködésével)*. Ennek a feladatnak a teljesítéséhez egészen másra volt szükség, mint olyasfajta fecsegésre, amely a spontán elem lekicsinyléséről, a folyamat-taktikáról, az elemek és a környezet egymásra hatásáról stb. szól. Ehhez *elkeseredett harcot* kellett vívni *a spontaneitás ellen*, és csak egy ilyen, sok-sok évig tartó harc eredményeképpen lehetett elérni például azt, hogy Berlin munkáslakossága a haladó párt támaszából a szociáldemokrácia egyik legszilárdabb erődjévé vált. És ez a harc korántsem ért véget máig sem (mint azok gondolhatnák, akik a német mozgalom történetét Prokopovics, filozófiáját pedig Sztruve nyomán tanulmányozzák). A német munkásosztály most is — ha szabad így mondanunk — több ideológia között oszlik meg: a munkásság egy része a katolikus és monarchista munkásegyletekben, másik része az angol trade-unionizmus burzsoá hódolói által alapított Hirsch—Duncker-féle szervezetekben[26], harmadik része a szociáldemokrata szervezetekben tömörül. Az utóbbi rész hasonlíthatatlanul nagyobb a többinél, de ezt az elsőbbséget a szociáldemokrata ideológia csakis valamennyi többi ideológia ellen folytatott rendületlen harccal tudta elérni és tudja továbbra is megtartani.

De, kérdezhetné az olvasó, miért vezet a spontán mozgalom, a legkisebb ellenállás vonalán haladó mozgalom éppen a burzsoá

ideológia uralmához? Azon egyszerű oknál fogva, mert a burzsoá ideológia sokkal régebbi eredetű, mint a szocialista ideológia, mert minden részletében jobban kidolgozott, mert a terjesztésnek mérhetetlenül több eszközével rendelkezik*. És ezért minél fiatalabb a szocialista mozgalom valamely országban, annál erélyesebben kell harcolnia minden olyan kísérlet ellen, amely a nem szocialista ideológia megszilárdítására irányul, annál határozottabban kell óvnia a munkásokat azoktól a rossz tanácsadóktól, akik „a tudatos elem túlbecsülése" stb. ellen kiabálnak. Az „ökonomista" levél írói a „Rabocseje Gyeló-val egyetemben kórusban mennydörögnek a mozgalom gyermekkorára jellemző türelmetlenség ellen. Mi erre azt feleljük: igen, mozgalmunk valóban gyermekkorát éli, s éppen azért, hogy minél előbb elérje férfikorát, türelmetlennek kell lennie azokkal szemben, akik a spontaneitás előtti meghódolásukkal hátráltatják fejlődését. Nincs nevetségesebb és károsabb annál, mint mikor valaki megjátssza az öreget, aki már régen túl van a harc minden döntő epizódján!

Harmadszor: a „Rabocsaja Miszl" első száma azt mutatja, hogy az „ökonomizmus" elnevezés (amelyet természetesen nem szándékozunk elvetni, mert így vagy úgy már átment a köztudatba) nem fejezi ki eléggé pontosan az új irányzat lényegét. A „Rabocsaja Miszl" nem tagadja teljesen a politikai harcot: a „Rabocsaja Miszl" 1. számában közölt pénztári alapszabályzat

* Gyakran mondják: a munkásosztály *spontánul* vonzódik a szocializmushoz. Ez tökéletesen helyes abban az értelemben, hogy a szocialista elmélet minden más elméletnél mélyebben és helyesebben határozza meg a munkásosztály nyomorának okait, és ezért is sajátítják el olyan könnyen a munkások, de csak akkor, *ha* az elmélet maga nem hajol meg a spontaneitás előtt, *ha* irányítása alá veszi a spontaneitást. Ez voltaképpen magától értetődik, de a „*Rabocseje Gyelo*" éppen ezt a magától értetődő dolgot felejti el és forgatja ki. A munkásosztály spontánul vonzódik a szocializmushoz, de a leginkább elterjedt (és a legkülönbözőbb formákban újra meg újra feltámasztott) burzsoá ideológia mindennél inkább ösztönösen hatalmába keríti a munkást.

beszél a kormány elleni harcról. Csakhogy a „Rabocsaja Miszl" úgy véli, hogy „a politika mindig engedelmesen követi az ökonómiát" (a „Rabocseje Gyelo" pedig programjában úgy variálja ezt a tételt, hogy „Oroszországban a gazdasági harc — még inkább, mint bármely más országban — *elválaszthatatlan* a politikai harctól"). A „Rabocsaja Miszl"-nek és a „Rabocseje Gyeló"-nak ezek a tételei teljesen hamisak, *ha a politikán szociáldemokrata politikát értünk.* A munkásság gazdasági harca — mint már láttuk — igen gyakran összefügg (ha nem is elválaszthatatlanul) a burzsoá, klerikális stb. politikával. A „Rabocseje Gyelo" tételei igazak, ha a politikán trade-unionista politikát értünk, vagyis az összes munkásoknak azt a közös törekvését, hogy az államtól különféle intézkedéseket harcoljanak ki, amelyek enyhítenék ugyan a helyzetükkel járó bajokat, de nem vetnének véget ennek a helyzetnek, vagyis nem szüntetnék meg a tőke uralmát a munka felett. Ez a törekvés csakugyan közös vonása a szocializmussal ellenségesen szemben álló angol trade-unionistáknak is, a katolikus munkásoknak is, a „zubatovi" munkásoknak is stb. Politika és politika közt különbség van. Azt látjuk tehát, hogy a „Rabocsaja Miszl" a politikai harcot illetően is nem annyira tagadja azt, mint inkább meghódol annak *spontán,* tudattalan volta előtt. A „Rabocsaja Miszl" teljesen elismeri a munkásmozgalomból spontánul kinövő politikai harcot (helyesebben: a munkások politikai óhajait és követeléseit), de teljesen lemond a szocializmus általános feladatainak és a jelenlegi orosz viszonyoknak megfelelő specifikus *szociáldemokrata politika önálló kidolgozásáról.* Az alábbiakban ki fogjuk mutatni, hogy a „Rabocseje Gyeló"-nak is ugyanez a hibája.

1901 ősze—1902. február.
Lenin Összes Művei. 6. köt. 1964. 32—40. old.

POLITIKAI AGITÁCIÓ ÉS „OSZTÁLYSZEMPONT"

(Részlet)

A szociáldemokrata mozgalom osztályjellegének nem abban kell megnyilvánulnia, hogy feladatainkat a „tisztán proletár mozgalom" közvetlen és legközelebbi szükségleteire korlátozzuk, hanem abban, hogy vezetjük a mai társadalom egyetlen valóban forradalmi osztályának, a proletariátusnak a nagy felszabadító harcát e harc minden területén és minden megnyilvánulásában. A szociáldemokráciának mindenkor és következetesen ki kell terjesztenie a munkásmozgalom befolyását a mai társadalmi és politikai élet minden területére. Nemcsak a munkások gazdasági harcát kell vezetnie, hanem a proletariátus politikai harcát is; egy pillanatra sem szabad szem elől tévesztenie végcélunkat, állandóan propagálnia kell a proletár ideológiát — a tudományos szocializmus tanítását, vagyis a marxizmust, meg kell óvnia a hamisításoktól és tovább kell fejlesztenie. Fáradhatatlanul harcolnunk kell minden burzsoá ideológia ellen, bármilyen divatos és csillogó köntösben jelenik is meg. Az előbb említett szocialisták azért és annyiban is eltérnek az „osztály"-szempont-tól, amennyiben nem törődnek a „marxizmus kritikája" elleni harc feladatával. Csak a vakok nem látják, hogy ez a „kritika" éppen azért honosodott meg Oroszországban oly feltűnő gyor-

sasággal, és éppen azért kapta fel oly nagy diadallal az orosz liberális újságírás, mert ez a „kritika" az Oroszországban kialakuló burzsoá (most már tudatosan burzsoá) demokrácia egyik eleme.

Ami különösen a politikai harcot illeti, éppen az „osztályszempont" követeli meg, hogy a proletariátus minden demokratikus mozgalmat *előrelökjön*. A munkásdemokrácia politikai követelései tekintetében nem elvileg, hanem csak követelései mértékében különbözik a burzsoá demokráciától. A gazdasági felszabadulásért, a szocialista forradalomért vívott harcban a proletariátus elvileg más alapon áll és egyedül áll (a kistermelő csak annyiban segíti, amennyiben átmegy vagy átmenni készül a proletariátus soraiba). De a politikai felszabadulásért folyó harcban sok szövetségesünk van, s velük szemben a közöny megengedhetetlen. Amíg azonban a burzsoá demokráciához tartozó szövetségeseink, liberális reformokért küzdve, mindig visszavisszatekingetnek, és igyekeznek úgy intézni a dolgot, hogy mint azelőtt, most is „jóllakhassanak, nyugodtan alhassanak és vidáman élhessenek" mások rovására, a proletariátus hátratekintés nélkül halad előre végső céljáig. Amikor holmi R. N. Sz. urak (a Witte emlékiratához írt előszó szerzője) alkudozni fognak a kormánnyal a hatalommal felruházott zemsztvo jogairól vagy az alkotmányról, mi a demokratikus köztársaságért fogunk harcolni. Csak azt ne feledjük el, hogy ahhoz, hogy másokat előre hajtsunk, szüntelenül a vállukon kell tartani a kezünket. A proletariátus pártjának értenie kell ahhoz, hogy éppen abban a pillanatban kapjon galléron minden liberálist, amikor rászánta magát, hogy egy arasszal előbbre megy, és kényszerítse arra, hogy egy egész méterrel haladjon előre. Ha pedig vonakodik, nélküle és rajta keresztül megyünk előre.

1902. február 1.
Lenin Összes Művei. 6. köt. 1964. 248—250. old.

MIÉRT KELL A SZOCIÁLDEMOKRÁCIÁNAK ELSZÁNTAN ÉS KÍMÉLETLENÜL HARCOLNIA A SZOCIÁLFORRADALOM ELLEN?

(Részlet)

...Az elmélet lebecsülése, a szocialista ideológiával szemben elfoglalt kitérő, kertelő állásfoglalása feltétlenül a burzsoá ideológiának kedvez. Az orosz értelmiség és az orosz parasztság mint szociális rétegek — *eltérően* a proletariátustól — csak a *polgári demokratikus mozgalom* támaszai lehetnek. Ez a felfogás nemcsak hogy szükségszerűen következik egész tanításunkból (amely szerint például a kistermelő csak annyiban forradalmár, amennyiben teljesen szakít az árugazdaság és a kapitalizmus társadalmával, és a proletariátus álláspontjára tér át) —, ez egyben tény is, amely már most kezd megmutatkozni. A politikai forradalom pillanatában és a forradalom másnapján ez a tény elkerülhetetlenül még sokkal nagyobb erővel mutatkozik meg. A szociálforradalmárság a kispolgárság eszmei állhatatlanságának és a szocializmus kispolgári vulgarizálásának azon megnyilvánulásai közé tartozik, amelyek ellen mindig harcolni is fog.

1902. június vége—július.
Lenin Összes Művei. 6. köt. 1964. 347—348. old.

EGY ÚJ FORRADALMI MUNKÁSSZÖVETSÉG

(Részlet)

...Ha a munkás, aki a burzsoáziával egy sorban harcol az önkényuralom ellen, félreteszi a burzsoázia és a közte levő elvi véleménykülönbségeket, ez azt jelenti, hogy *a szocializmust teszi félre*, a szocializmus gondolatát, a szocializmus előkészítését teszi félre. Egyszóval, a munkás számára ez azt jelenti, hogy félreteszi azt a gondolatot, hogy gazdaságilag felszabadul, hogy a dolgozók felszabadulnak a szegénység és az elnyomás alól. Hiszen a burzsoázia a világon mindenütt főképp a munkások kezével harcolt a szabadságért, a munkások kezével vívta ki a szabadságot, hogy később aztán ádáz dühvel harcoljon a szocializmus ellen. Tehát az, hogy tegyük félre a nézeteltéréseket, *burzsoá* felhívás. Az OFSZ* Központi Bizottsága a pártonkívüliség leple alatt burzsoá frázisokat ad a munkásoknak, burzsoá eszméket hint közéjük, szocialista tudatukat burzsoá ködděl mételyezi. Azzal a gondolattal, hogy egy időre tegyük félre a munkások és a burzsoák közti nézeteltéréseket, tudatosan csak a szocializmus ellenségei, a liberális burzsoák, az oszvobozsgyenyisták rokonszenvezhetnek, öntudatlanul pedig csak a szocializmussal olyan

* Oroszországi Felszabadító Szövetség. — *Szerk.*

édeskeveset törődő forradalmi demokraták, amilyenek a szociálforradalmárok. A munkásoknak úgy kell harcolniuk a szabadságért, hogy egy pillanatra se tegyék félre a szocializmus gondolatát, állandóan munkálkodjanak a szocializmus megvalósításán, előkészítsék az erőket és a szervezetet a szocializmus kivívására.

1905. június 17 (4).
Lenin Összes Művei. 10. köt. 1966. 269. old.

MARXIZMUS ÉS REVIZIONIZMUS

(Részlet)

A revizionizmust elkerülhetetlenné teszik a modern társadalomban rejlő osztálygyökerei. A revizionizmus nemzetközi jelenség. Minden csak valamelyest is tájékozott és gondolkodó szocialista előtt teljesen kétségtelen, hogy az ortodox marxisták és a bernsteinisták viszonya Németországban, a guesde-isták és a jaurèsisták (most különösen a brousse-isták) viszonya Franciaországban[27], a Szociáldemokrata Szövetség és a Független Munkáspárt viszonya Angliában[28], Brouckère és Vandervelde viszonya Belgiumban, az integralisták[29] és a reformisták viszonya Olaszországban, a bolsevikok és mensevikek viszonya Oroszországban — lényegében egynemű viszony, jóllehet az említett országok jelenlegi helyzetének nemzeti feltételei és történelmi mozzanatai rendkívül változatosak. A mai nemzetközi szocializmuson belül a világ különböző országaiban lényegében már ma is azonos a „megoszlás" választóvonala, ami azt bizonyítja, hogy a mozgalom óriási lépést tett előre a 30—40 évvel ezelőtti helyzethez képest, amikor a különböző országokban nem egynemű tendenciák harcoltak az egységes nemzetközi szocializmuson belül. S az a „baloldali revizionizmus", amely most mint „forradalmi szindikalizmus"[30] jelentkezik a latin országokban, szintén

a marxizmushoz törleszkedik, „módosítva" azt: Labriola Olaszországban, Lagardelle Franciaországban a rosszul értelmezett Marxszal szemben lépten-nyomon a helyesen értelmezendő Marxra apellálnak.

Itt nem térhetünk ki arra, hogy megvizsgáljuk az eszmei tartalmát *ennek* a revizionizmusnak, amely még korántsem fejlődött ki annyira, mint az opportunista revizionizmus, még nem vált nemzetközivé, nem vívott meg egyetlen nagyobb gyakorlati ütközetet egyetlen ország szocialista pártjával sem. Ezért itt csak a „jobboldali revizionizmusra" szorítkozunk, amelyet fentebb ismertettünk.

Miért elkerülhetetlen ez a revizionizmus a tőkés társadalomban? Miért gyökerezik mélyebben, mint a nemzeti sajátosságokból és a kapitalizmusnak az egyes országokban elért fejlődési színvonalából fakadó különbségek? Azért, mert a proletariátus mellett minden tőkésországban ott vannak a kispolgárok, a kistulajdonosok széles rétegei. A kapitalizmus a kisüzemekből született és folyvást újra születik belőle. A kapitalizmus elkerülhetetlenül újra meg újra létrehoz számos „középréteget" (a gyár függeléke, az otthonmunka, a kis műhelyek, amelyek — a nagyipar követelményei szerint — az egész országban szétszórtan dolgoznak, például a kerékpárgyártás, az autóipar stb.). Ezeket az új kistermelőket a kapitalizmus ugyancsak elkerülhetetlenül visszataszítja a proletariátus soraiba. Egészen természetes, hogy a kispolgári világnézet újra meg újra felüti a fejét a nagy létszámú munkáspártok soraiban. Egészen természetes, hogy ennek így kell lennie, és mindig így lesz egészen a proletárforradalom bekövetkeztéig, mert súlyos hiba volna azt hinni, hogy ennek a forradalomnak a megvalósításához a lakosság többségének „teljes" proletarizálódása szükséges. Azt, amit most gyakran csak eszmei síkon élünk át: a Marx elméleti helyesbítése körüli vitákat; azt, ami ma gyakorlatilag csak a munkásmozgalom egyes részletkérdéseivel kapcsolatban merül fel a revizionistákkal való taktikai nézeteltérések és ennek talaján végbemenő szakadások

formájában — ezt a munkásosztálynak kétségkívül sokkal nagyobb méretekben kell még átélnie, amikor a proletárforradalom kiélez majd minden vitás kérdést, s minden nézeteltérést azokra a kérdésekre összpontosít, amelyeknek a legközvetlenebb jelentőségük van a tömegek magatartásának meghatározása szempontjából, amikor arra kényszerülünk, hogy a harc hevében különválasszuk a barátot az ellenségtől, s félrelökjük a rossz szövetségeseket, hogy döntő csapást mérhessünk az ellenségre.

Az az eszmei harc, amelyet a forradalmi marxizmus a XIX. század végén a revizionizmus ellen vívott, csak előjátéka a proletariátus nagy forradalmi ütközeteinek, s a proletariátus a kispolgárság minden ingadozása és gyengesége ellenére rendületlenül halad ügyének végső győzelme felé.

1908. március második fele.
Lenin Összes Művei. 17. köt. 1968. 22—23. old.

NÉZETELTÉRÉSEK AZ EURÓPAI MUNKÁSMOZGALOMBAN

(Részlet)

Azok közül az okok közül, melyek időnként taktikai nézeteltérésekre vezetnek, egyik legmélyebben gyökerező ok maga az a tény, hogy a munkásmozgalom növekszik. Ha ezt a mozgalmat nem valamilyen fantasztikus eszmény mértékével mérjük, hanem egyszerű emberek gyakorlati mozgalmának tekintjük, akkor érthetővé válik, hogy újabb és újabb „újoncok" bekapcsolása, a dolgozó tömeg újabb rétegeinek a bevonása folytán elkerülhetetlenek az elméleti és taktikai ingadozások, a régi hibák megismétlődése, az elavult nézetekhez és elavult módszerekhez való átmeneti visszatérés stb. Az újoncok „kiképzésére" minden ország munkásmozgalma időnként hol több, hol kevesebb energiát, figyelmet, időt fordít.

Továbbá. A kapitalizmus a különböző országokban és a nemzetgazdaság különböző területein nem egyforma gyorsasággal fejlődik. A munkásosztály és ideológusai ott sajátítják el a legkönnyebben, a leggyorsabban, a legteljesebben és legtökéletesebben a marxizmust, ahol a legfejlettebb a nagyipar. Ahol a gazdasági viszonyok elmaradottak vagy lassabban fejlődnek, ott a munkásmozgalomnak mindig akadnak olyan hívei, akik a marxizmusból csak egyes oldalakat, az új világnézetből csupán

egyes részeket sajátítanak el, vagy pedig csak egyes jelszavakat, egyes követeléseket, mert nem képesek véglegesen szakítani általában a polgári világnézet és különösen a polgári demokratikus világnézet minden hagyományával.

Továbbá, a nézeteltérések egyik állandó forrása az ellentmondásokban és ellentmondások útján végbemenő társadalmi fejlődés dialektikus jellege. A kapitalizmus haladó jelenség, mert megszünteti a régi termelési módokat és fejleszti a termelőerőket, s ugyanakkor, a fejlődés bizonyos fokán, fékezi a termelőerők fejlődését. A kapitalizmus fejleszti, szervezi, fegyelmezi a munkásokat — s egyben szorongat, elnyom, elkorcsosít, nyomorba dönt stb. A kapitalizmus maga teremti meg sírásóját, maga teremti meg az új rend elemeit, s ugyanakkor „ugrás" nélkül ezek az egyes elemek mit sem változtatnak az általános helyzeten, nem érintik a kapitalizmus uralmát. A kapitalizmus és a munkásmozgalom eleven életének, eleven történetének ezeket az ellentmondásait át tudja fogni a marxizmus, a dialektikus materializmus elmélete. Ámde magától értetődik, hogy a tömegek az életből, nem pedig könyvből tanulnak, és ezért egyes személyek vagy csoportok minduntalan eltúlozzák, egyoldalú elméletté, egyoldalú taktikai rendszerré avatják a kapitalista fejlődésnek hol az egyik, hol a másik vonását, a fejlődésnek hol az egyik, hol a másik „tanulságát".

A polgári ideológusok, a liberálisok és a demokraták, mivel nem értik meg a marxizmust, mivel nem értik meg a munkásmozgalmat, minduntalan az egyik kiúttalan szélsőségből a másikba esnek. Hol azzal magyarázzák az egész dolgot, hogy gonosz emberek az egyik osztályt a másikra „uszítják", — hol azzal vigasztalják magukat, hogy a munkáspárt „békés reformpárt". E polgári világnézet és e világnézet befolyása közvetlen termékének kell tekintenünk az anarcho-szindikalizmust is, a reformizmust is, amelyek a munkásmozgalom *egyik* oldalába kapaszkodnak, az egyoldalúságot elméletté avatják, egymással összeférhetetleneknek nyilvánítják e mozgalom olyan tenden-

ciáit, vagy olyan vonásait, amelyek az egyik vagy a másik időszaknak, a munkásosztály tevékenységét megszabó ilyen vagy olyan körülményeknek specifikus sajátosságai. A való élet, a való történelem azonban *magában foglalja* ezeket a különböző tendenciákat, mint ahogy a természetben az élet és a fejlődés magában foglalja a lassú evolúciót is, a gyors ugrásokat. a fokozatosság megszakadását is.

A revizionisták frázisoknak tartják mindazt, amit az „ugrásokról" és a munkásmozgalomnak az egész régi társadalommal való elvi szembenállásáról mondunk. A reformokat a szocializmus részleges megvalósulásának tekintik. Az anarcho-szindikalista elveti az „aprómunkát", különösen a parlamenti szószék felhasználását. A gyakorlatban ez utóbbi taktika abban merül ki, hogy várják a „nagy időket", de képtelenek összegyűjteni azokat az erőket, amelyek létrehozzák a nagy eseményeket. Ezek is, azok is fékezik a legfontosabbat, a leglényegesebbet: a munkások tömörítését nagy, erős, jól működő, *minden* körülmények között jól működő szervezetekbe, amelyeket áthat az osztályharc szelleme, amelyek világosan felismerik céljaikat és amelyek valóban a marxista világnézet szellemében nevelődnek.

1910. december 16.
Lenin Összes Művei. 20. köt. 1969. 59—60. old.

A marxisták, az anarchistáktól eltérően, elismerik a reformokért vívott harcot, vagyis azt a harcot, amely a dolgozók helyzetét akarja megjavítani, de a hatalmat továbbra is az uralkodó osztály kezében hagyja. Ugyanakkor azonban a marxisták a legelszántabban harcolnak a reformisták ellen, akik közvetlenül vagy közvetve reformokra korlátozzák a munkásosztály törekvéseit és tevékenységét. A reformizmus a munkások burzsoá becsapása, mert a munkások helyzetük bizonyos javulása ellenére is mindig bérrabszolgák maradnak — mindaddig, amíg a tőke uralma fennmarad.

A liberális burzsoázia, ha egyik kezével reformokat ad, a másikkal mindig visszaveszi, semmivé teszi azokat, arra használja fel a reformokat, hogy leigázza, különálló csoportokra ossza a munkásokat, hogy megörökítse a dolgozók bérrabszolgaságát. Ezért a reformizmus, még ha teljesen őszinte is, a gyakorlatban olyan fegyverré válik, amellyel a burzsoázia zülleszti, gyengíti a munkásságot. Valamennyi ország tapasztalatai azt bizonyítják, hogy amikor a munkások bíztak a reformistákban, mindig félrevezették őket.

Ezzel szemben, ha a munkások magukévá tették Marx taní-

tásait, azaz felismerték, hogy mindaddig, amíg a tőke uralma fennáll, elkerülhetetlen a bérrabszolgaság, akkor semmiféle polgári reformmal sem lehet őket többé félrevezetni. A munkások tudják, hogy a tőkés rendszer fennmaradása esetén a reformok nem lehetnek sem tartósak, sem jelentősek, de azért harcolnak helyzetük javításáért, és arra használják fel a helyzetükben elért javulást, hogy még szívósabb harcot vívjanak a bérrabszolgaság ellen. A reformisták arra törekednek, hogy alamizsnákkal megosszák és becsapják a munkásokat, eltereljék figyelmüket osztályharcukról. A munkások, akik felismerték a reformizmus hazug voltát, osztályharcuk fejlesztése és kiszélesítése érdekében használják fel a reformokat.

Minél nagyobb befolyásuk van a reformistáknak a munkásokra, annál gyengébbek a munkások, annál inkább függenek a burzsoáziától, annál könnyebben teheti semmivé a reformokat a burzsoázia különböző cselfogásokkal. Minél önállóbb és mélyrehatóbb a munkásmozgalom, minél szélesebb körű célokért küzd, minél jobban megszabadul a reformizmus szűkkeblűségétől, annál jobban tudják a munkások az egyes eredményeket tartóssá tenni és kihasználni.

Reformisták minden országban vannak, mert a burzsoázia mindenütt arra törekszik, hogy a munkásokat valamiképpen demoralizálja és megelégedett rabszolgákká tegye, akik lemondanak a rabszolgaság megszüntetésének gondolatáról. Oroszországban a reformizmust a likvidátorok képviselik, akik megtagadják múltunkat, hogy elaltassák a munkásokat egy új, szabadon működő legális pártról szőtt ábrándokkal. Nemrégiben a „Szevernaja Pravda" című újság arra kényszerítette a pétervári likvidátorokat, hogy védekezzenek a reformizmus vádjával szemben. A likvidátorok érveléseit figyelmesen meg kell vizsgálnunk, hogy tisztázhassuk ezt a rendkívül fontos kérdést.

Mi nem vagyunk reformisták — írták a pétervári likvidátorok —, mert mi nem mondtuk, hogy a reform — minden, a végcél — semmi; mi ezt mondtuk: haladás a végcél felé; mi ezt

mondtuk: a reformokért folyó harc útján az előttünk álló feladatok teljes megvalósításához.

Lássuk csak, megfelel-e ez a védekezés az igazságnak.

Első tény. A likvidátor Szedov a likvidátorok kijelentéseit összegezve azt írta, hogy a marxisták „hármas követeléséből" kettőt most nem lehet felhasználni az agitációban. Meghagyta a 8 órás munkanapot, amely elméletileg mint reform megvalósítható. Éppen azt törölte, vagy szorította háttérbe, ami túlmegy a reform keretein. Tehát egészen kirívó opportunizmusba esett, mivel éppen azt a politikát folytatja, amely abban a tételben fejeződik ki, hogy a végcél — semmi. Éppen ez a reformizmus, amikor a „végcélt" (akár a demokratizmus tekintetében) háttérbe szorítják az agitációban.

Második tény. A likvidátorok hírhedt augusztusi (múlt évi) konferenciája szintén háttérbe szorítja — kivételes esetre tartja fenn — a nem reformista követeléseket, ahelyett, hogy előtérbe helyezné, az agitáció középpontjába állítaná őket.

Harmadik tény. A likvidátorok azzal, hogy tagadják és lebecsülik, kézlegyintéssel intézik el a „régit", a reformizmusra szorítkoznak. A mai helyzetben nyilvánvaló a reformizmus összefüggése a „régi" tagadásával.

Negyedik tény. Mihelyt a munkások gazdasági mozgalma a reformizmus keretén túlmenő jelszavakkal kapcsolódik egybe, azonnal kihívja maga ellen a likvidátorok haragját és támadásait („szenvedély", „handabandázás" stb., stb.).

Mi az eredmény? A likvidátorok szavakban elutasítják, a valóságban azonban az egész vonalon érvényesítik az elvi reformizmust. Egyrészt azt bizonygatják, hogy a reform számukra egyáltalán nem jelent mindent, másrészt viszont a marxisták minden gyakorlati lépése, amely túlmegy a reformizmus keretein, a likvidátorok támadásait vagy megvető magatartását hívja ki maga ellen.

Ugyanakkor az események a munkásmozgalom minden területén azt mutatják, hogy a marxisták a reformok gyakorlati

felhasználásában és a reformokért folyó harcban nemcsak hogy nem maradnak le, hanem ellenkezőleg, szemmel láthatóan az élen járnak. Vegyük a munkáskúria duma-választásait — képviselők fellépését a dumában és a dumán kívül, a munkásújságok kiadását, a biztosítási reform kihasználását, a vasmunkások szakszervezetét mint a legnagyobb szakszervezetet stb. — mindenütt azt látjuk, hogy a marxista munkások a közvetlen, legközelebbi, „mindennapi" agitációban, szervezésben, a reformokért folyó harcban és a reformok felhasználásában fölényben vannak a likvidátorokkal szemben.

A marxisták fáradhatatlanul dolgoznak, nem szalasztják el a reformoknak és felhasználásuknak egyetlen „lehetőségét" sem, nem ítélnek el, hanem támogatnak, gondosan fejlesztenek minden olyan ténykedést, amely a propaganda, az agitáció, a gazdasági tömegakció stb. területén túlmegy a reformizmus keretein. A marxizmustól eltávolodott likvidátorok pedig a marxista összesség* léte ellen indított támadásaikkal, a marxista fegyelem felrúgásával, a reformizmus és a liberális munkáspolitika hirdetésével csak dezorganizálják a munkásmozgalmat.

Azt sem szabad elfelejtenünk, hogy Oroszországban a reformizmus még sajátos formában jelenik meg, azonosnak veszi a mai Oroszország és a mai Európa politikai helyzetének alapvető feltételeit. A liberális részéről érthető az ilyen azonosítás, mert a liberális hiszi és vallja, hogy „hál' istennek, van alkotmányunk". A liberális a burzsoázia érdekeit fejezi ki, amikor azt a felfogást hangoztatja, hogy október 17 után minden, a reformizmuson túlmenő demokrácia őrültség, gonosztett, bűn stb.

Valójában azonban éppen ezeket a polgári nézeteket terjesztik likvidátoraink, akik a „nyílt pártot", a „legalitásért folyó harcot" stb. állandóan és rendszeresen „átviszik" Oroszországba

* A legálisan megjelenő bolsevik lapokban a cári cenzúrára való tekintettel „OSZDMP" helyett gyakran a „marxista összesség" kifejezés szerepelt. — *Szerk.*

(papíron). Más szóval, a liberálisokhoz hasonlóan azt hirdetik, hogy Oroszországba át kell plántálni az európai alkotmányt, habár Oroszország *nem* tette meg azt a sajátos utat, amely Nyugaton nemzedékeken, sőt olykor évszázadokon át az alkotmányok kialakulására és megszilárdulására vezetett. A likvidátorok és a liberálisok, mint mondani szokás, száraz lábbal szeretnének átkelni a tengeren.

Európában a reformizmus valójában azt jelenti, hogy lemondanak a marxizmusról és polgári „szociálpolitikával" helyettesítik. Nálunk a likvidátorok reformizmusa nemcsak ezt jelenti, hanem ezenkívül azt is, hogy szétrombolják a marxista szervezetet, lemondanak a munkásosztály demokratikus feladatairól és liberális munkáspolitikával helyettesítik ezeket a feladatokat.

1913. szeptember 12.
Lenin Művei. 19. köt. 1955. 369—372. old.

A „BALOLDALISÁG" MINT A KOMMUNIZMUS GYERMEKBETEGSÉGE

(Részlet)

A munkásmozgalom milyen belső ellenségei ellen folytatott harcban nőtt fel, erősödött és edződött meg a bolsevizmus?

Elsősorban és főképpen az opportunizmus elleni harcban, amely 1914-ben végleg szociálsovinizmusba nőtt át, a proletariátussal szemben végleg a burzsoázia oldalára pártolt át. Az opportunizmus természetesen a bolsevizmus fő ellensége volt a munkásmozgalmon belül. Nemzetközi méretekben ez az ellenség most is a fő ellenség. Erre az ellenségre fordította és fordítja a bolsevizmus legfőbb figyelmét. A bolsevikok tevékenységének ezt az oldalát most már külföldön is elég jól ismerik.

Mást kell mondanunk a bolsevizmusnak a munkásmozgalmon belüli másik ellenségéről. Külföldön még nagyon kevéssé tudják, hogy a bolsevizmus a *kispolgári forradalmiság* ellen évek hosszú során át vívott harcban nőtt fel, alakult ki és edződött meg, ez a kispolgári forradalmiság pedig az anarchizmusra hasonlít, illetőleg egyet-mást kölcsönöz tőle, és minden lényeges dologban eltér a következetes proletár osztályharc követelményeitől és szükségleteitől. Elméletileg a marxisták teljesen tisz-

tázottnak tekintik — s az európai forradalmak és forradalmi mozgalmak tapasztalatai teljesen igazolták —, hogy a kistulajdonos, a kisvállalkozó (ez sok európai országban igen nagy számban, tömegesen megtalálható társadalmi típus), aki a kapitalizmusban állandóan elnyomatásnak, s igen gyakran az életviszonyok hihetetlenül erős és gyors rosszabbodásának van kitéve és tönkremegy, könnyen csap át szélsőséges forradalmiságba, de nem képes arra, hogy kitartást, szervezettséget, fegyelmet és állhatatosságot tanúsítson. A kapitalizmus borzalmaitól „megvadult" kispolgár olyan társadalmi jelenség, amelyet az anarchizmushoz hasonlóan minden tőkésországban megtalálunk. Az ilyen forradalmiság állhatatlansága, meddő volta, az a sajátossága, hogy gyorsan meghunyászkodásba, közönybe, képzelgésbe, sőt az egyik vagy másik „divatos" burzsoá áramlatért való „eszeveszett" rajongásba csap át — mindez köztudomású. Ezeknek az igazságoknak elméleti, absztrakt elismerése azonban még egyáltalán nem mentesíti a forradalmi pártokat a régi hibáktól, amelyek mindig váratlan indítóokból kifolyólag, némileg új formában, azelőtt még nem látott köntösben vagy körülmények közt, eredeti — többé vagy kevésbé eredeti — helyzetben jelentkeznek.

Az anarchizmus meglehetősen gyakran volt mintegy büntetés a munkásmozgalom opportunista bűneiért. A két torz jelenség kölcsönösen kiegészítette egymást. És ha Oroszországban — jóllehet lakosságának összetétele fokozottabb mértékben volt kispolgári, mint az európai országokban —, az anarchizmusnak a két forradalom (1905 és 1917) időszakában és ezeknek a forradalmaknak előkészítése idején aránylag elenyésző befolyása volt, ezt részben kétségkívül a bolsevizmus érdemének kell betudni, mert ez mindig könyörtelen és engesztelhetetlen harcot folytatott az opportunizmus ellen. Azt mondom, hogy „részben", mert még fontosabb szerepe volt az oroszországi anarchizmus meggyengülésében annak, hogy a múltban (a XIX. század hetvenes éveiben) módjában volt szokatlanul buján kifejlődnie és teljesen

bebizonyítania, hogy mennyire helytelen, mennyire nem alkalmas arra, hogy a forradalmi osztály vezető elmélete legyen.

A bolsevizmus már keletkezése idején, 1903-ban, átvette a kispolgári, félig anarchista (vagy az anarchizmussal kacérkodni hajlandó) forradalmiság elleni kíméletlen harc hagyományát, amely a forradalmi szociáldemokráciánál mindig megvolt, s az 1900—1903-as években, amikor Oroszországban a forradalmi proletariátus tömegpártjának alapjait leraktuk, különösen erős gyökeret vert nálunk. A bolsevizmus átvette és folytatta a harcot az ellen a párt ellen, amelynél három fő pontban a legerősebben nyilvánultak meg a kispolgári forradalmiság tendenciái — a „szociálforradalmárok" pártja ellen. Először, ez a párt, amely elvetette a marxizmust, konokul nem akarta (talán helyesebb, ha azt mondjuk: nem tudta) megérteni, hogy minden politikai akció előtt szigorú objektivitással feltétlenül mérlegelni kell az osztályerőket és azok egymáshoz való viszonyát. Másodszor, ez a párt a maga sajátos „forradalmiságát" vagy „baloldaliságát" abban látta, hogy az egyéni terror, a merényletek mellett foglalt állást, amit mi, marxisták határozottan elvetettünk. Magától értetődik, hogy mi az egyéni terrort csak célszerűség okából vetettük el, az olyan embereket azonban, akik képesek volnának arra, hogy a nagy francia forradalom terrorját vagy általában egy, az egész világ burzsoáziája által ostromolt, győzelmes forradalmi párt terrorját „elvileg" elítéljék, az ilyen embereket már Plehanov, az 1900—1903-as években, amikor Plehanov marxista és forradalmár volt, kinevette és megbélyegezte. Harmadszor, a „szociálforradalmárok" a „baloldaliságot" abban látják, hogy a német szociáldemokráciának aránylag nem nagy opportunista vétkein gúnyolódtak, de ugyanakkor utánozták ugyanennek a pártnak szélső opportunistáit, például az agrárkérdésben vagy a proletárdiktatúra kérdésében.

Közbevetőleg megjegyezzük, hogy a történelem most nagy, világtörténelmi méretekben megerősítette azt a véleményt, amely mellett mi mindig síkraszálltunk, nevezetesen, hogy a *forradalmi*

német szociáldemokrácia (meg kell jegyezni, hogy már Plehanov követelte 1900—1903-ban Bernsteinnek a pártból való kizárását, a bolsevikok pedig, akik mindig hívek maradtak ehhez a hagyományhoz, 1913-ban leleplezték Legien egész aljasságát, gyalázatos magatartását és árulását) —, hogy a forradalmi német szociáldemokrácia volt a *legközelebb* az olyan párthoz, amelyre a forradalmi proletariátusnak szüksége van ahhoz, hogy győzhessen. Most, 1920-ban, a háborús idők és a háború utáni első évek megannyi szégyenletes összeomlása és válsága után, világosan látható, hogy a nyugati pártok közül éppen a német forradalmi szociáldemokrácia volt az, amely a legjobb vezéreket adta, és amely a többinél hamarabb állott talpra, épült fel és erősödött meg. Ez látható mind a spartakisták pártján, mind a „Németországi Független Szociáldemokrata Párt" baloldali, proletár szárnyán, amely a Kautskyk, Hilferdingek, Ledebourok, Crispienek opportunizmusa és jellemtelensége ellen hajthatatlan harcot folytat. Ha most átfogó pillantást vetünk egy teljesen lezárult történelmi időszakra, nevezetesen a Párizsi Kommüntől az első Szovjet Szocialista Köztársaságig terjedő időre, akkor egészen határozottan kirajzolódik előttünk, vitathatatlanná lesz, hogy mi az álláspontja általában a marxizmusnak az anarchizmus tekintetében. Végeredményben a marxizmusnak lett igaza, és ha az anarchisták joggal mutattak is rá a legtöbb szocialista pártban uralkodó államelmélet opportunista voltára, akkor először is ez az opportunista jelleg azzal volt kapcsolatban, hogy eltorzították, sőt egyenesen eltitkolták Marx államelméletét („Állam és forradalom" című könyvemben rámutattam arra, hogy Bebel 36 éven át, 1875-től 1911-ig véka alá rejtve tartotta Engels levelét[31], amely különösen szemléletesen, élesen, határozottan és világosan leleplezte a közkeletű szociáldemokrata államelmélet opportunista voltát); másodszor, ezen opportunista nézetek helyesbítése, a szovjethatalomnak és a polgári parlamenti demokráciával szemben való fölényének elismerése, mindez a leggyorsabban és a legszélesebb mederben éppen az európai és

amerikai szocialista pártok leginkább marxista irányzataiból indult ki.

Két esetben öltött különösen nagy méreteket a bolsevizmus harca saját pártjának „baloldali" elhajlásai ellen: 1908-ban az akkori igen reakciós „parlamentben" és az igen reakciós törvények béklyójába vert legális munkásegyesületekben való részvétel kérdése körül és 1918-ban (a breszti béke) abban a kérdésben, hogy megengedhető-e valamilyen „kompromisszum".

1908-ban a „baloldali" bolsevikokat kizártuk pártunkból, mert konokul nem akarták megérteni, hogy részt kell vennünk akár a legreakciósabb „parlamentben" is. A „baloldaliak" — közöttük sok kiváló forradalmár, akik később becsülettel állták meg (és állják meg ma is) a helyüket mint a kommunista párt tagjai — különösen az 1905-ös bojkott során szerzett jó tapasztalatokra támaszkodtak. Amikor a cár 1905 augusztusában kihirdette a tanácskozó „parlament" egybehívását, a bolsevikok ezt a parlamentet — valamennyi többi ellenzéki párttal és a mensevikekkel szemben — bojkottálták és az 1905-ös októberi forradalom ezt csakugyan el is seperte. Akkor a bojkott nem azért bizonyult helyesnek, mintha általában helyes volna nem részt venni a reakciós parlamentekben, hanem azért, mert helyesen ítéltük meg az objekív helyzetet, amely olyan volt, hogy a tömegsztrájkok gyors ütemben politikai sztrájkba, azután forradalmi sztrájkba, majd pedig felkelésbe csaptak át. Azonkívül a harc akkor akörül folyt, hogy meghagyjuk-e a cár kezében az első képviseleti intézmény összehívását, vagy pedig megpróbáljuk ezt az összehívást a régi hatalom kezéből kiragadni. Később, mivel már nem voltunk és nem is lehettünk biztosak abban, hogy hasonló objektív helyzettel állunk szemben, továbbá abban, hogy a fejlődés iránya és üteme ugyanaz, a bojkott nem volt többé helyes.

1905-ben a „parlement" bolsevik bojkottja rendkívül becses politikai tapasztalatokkal gazdagította a forradalmi proletariátust, mert megmutatta, hogy a harc legális és illegális, parla-

menti és parlamenten kívüli formáinak kombinálása mellett néha hasznos, sőt, feltétlenül szükséges a harc parlamenti formáiról való lemondás. De ha ezeket a tapasztalatokat vakon, szolgai módon, kritika nélkül *más* viszonyok között, *más* helyzetben akarjuk felhasználni, akkor a legnagyobb hibát követjük el. 1906-ban a bolsevikok „duma"-bojkottja már hiba volt, bár nem nagy és könnyen jóvátehető hiba.* Igen komoly és nehezen jóvátehető hiba volt a bojkott 1907-ben, 1908-ban és a következő években, amikor, egyrészt, nem lehetett azt várni, hogy a forradalmi hullám emelkedni fog és felkelésbe csap át, és amikor, másrészt, a megújhodó burzsoá monarchia egész történelmi helyzete szükségessé tette a legális és illegális munka kombinálását. Ha most visszatekintünk erre a teljesen lezárult történelmi időszakra, amelynek a következő időszakokkal való összefüggése már egészen nyilvánvaló — különösen világossá válik, hogy a bolsevikok 1908—1914-ben a proletariátus forradalmi pártjának szilárd magvát *nem tudták volna* megtartani (nem is szólva arról, hogy nem tudták volna megszilárdítani, fejleszteni, erősíteni), ha nem tartottak volna ki a legkeményebb harcban azon felfogás mellett, hogy az illegális harci formákat *feltétlenül* egybe kell kapcsolni a legális formákkal, hogy *feltétlenül* részt kell venni az igen reakciós parlamentben és több más, reakciós törvények béklyójába vert intézményben (betegsegélyző pénztárak stb.).

1918-ban nem került sor szakadásra. A „baloldali" kommunisták akkor csak külön csoportot vagy „frakciót" alkottak pártunkon belül, mégpedig nem hosszú ideig. Ugyancsak 1918-ban, a „baloldali kommunizmus" legtekintélyesebb képviselői, például Radek és Buharin elvtársak, nyíltan beismerték hibájukat. Ők úgy vélték, hogy a breszti béke az imperialistákkal

* A politikára és a pártokra — megfelelő változtatásokkal — ráillik ugyanaz, ami az egyes emberekre áll. Nem az az okos, aki nem követ el hibát. Ilyen ember nincs és nem is lehet. Az az okos, aki nem követ el nagyon lényeges hibákat és aki könnyen és gyorsan ki tudja javítani őket.

való, elvileg megengedhetetlen és a forradalmi proletariátus pártjára nézve káros kompromisszum volt. Ez valóban az imperialistákkal kötött kompromisszum volt, de olyan — és olyan viszonyok között kötött — kompromisszum, amely *kötelező* volt.

Mostanában, amikor azt hallom, hogy például a „szociálforradalmárok", támadják a breszti béke aláírása idején követett taktikánkat, vagy amikor Lansbury elvtársnak velem folytatott beszélgetése során tett megjegyzését hallom: „a mi angol szakszervezeti vezetőink azt mondják, hogy nekik is megengedhetők a kompromisszumok, ha a bolsevizmusnak megengedhetők voltak" — akkor rendszerint mindenekelőtt egy egyszerű és „népszerű" hasonlattal felelek:

Képzeljék el, hogy automobiljukat fegyveres banditák állították meg. Önök odaadják nekik pénzüket, útlevelüket, revolverüket és az automobilt. Így aztán megszabadulnak a banditák kellemes társaságától. Itt kétségtelenül kompromisszummal állunk szemben. „Do ut des" („adok" neked pénzt, fegyvert, automobilt, „hogy adj" nekem módot arra, hogy ép bőrrel hordjam el magam). De nehéz épeszű embert találni, aki az ilyen kompromisszumot „elvi szempontból megengedhetetlennek" nyilvánítaná, vagy aki kijelentené, hogy az, aki ilyen kompromisszumot kötött, a banditák cinkosa (jóllehet a banditák, amikor az automobilba ültek, azt és a fegyvert újabb rablásokra használhatták fel). A német imperializmus banditáival kötött kompromisszumunk ilyenfajta kompromisszum volt.

De amikor a mensevikek és az eszerek Oroszországban, a scheidemannisták (és jelentékeny mértékben a kautskysták is) Németországban, Otto Bauer és Friedrich Adler (hogy Renner úrról és társairól ne is szóljunk) Ausztriában, a Renaudelek, Longuet-k és társaik Franciaországban, a fabiánusok[32], a „függetlenek" és a „munkás"-pártiak (a „labouristák"[33]) Angliában 1914—1918-ban meg 1918—1920-ban saját burzsoáziájuk és néha a „szövetséges" burzsoázia banditáival is *kompromisszumo-*

kat kötöttek saját országuk forradalmi proletariátusa *ellen*, akkor bizony mindezek az urak úgy jártak el, mint a *banditizmus cinkosai*.

A következtetés világos: a kompromisszumokat „elvileg" elvetni, általában mindenféle kompromisszumot megengedhetetlennek tartani — gyerekesség, amelyet még csak komolyan venni is nehéz. Annak a politikusnak, aki a forradalmi proletariátus számára hasznos akar lenni, értenie kell ahhoz, hogy kiragadja éppen az olyan kompromisszumok *konkrét* eseteit, amelyek megengedhetetlenek, amelyekben opportunizmus és *árulás* nyilvánul meg, és hogy minden erejével bírálja, könyörtelenül leleplezze *ezeket a konkrét* kompromisszumokat, engesztelhetetlen harcot folytasson ellenük, s ne adjon agyafúrt szocialista „üzletembereknek" és parlamenti jezsuitáknak módot arra, hogy „általában a kompromisszumokról" szóló elmélkedések segítségével kibújjanak, kihúzzák magukat a felelősség alól. Az angol szakszervezeti „vezér" urak, valamint a Fabiánus Társaság és a „Független" Munkáspárt vezérei éppen ilyen módon igyekeznek kibújni az alól a felelősség alól, amely *az általuk elkövetett árulásért*, az általuk kötött kompromisszumért terheli őket, amely kompromisszum valóban a legrosszabb opportunizmust, árulást és hitszegést jelenti.

Kompromisszum és kompromisszum között különbség van. Értenünk kell ahhoz, hogy elemezzük minden egyes kompromisszumnak, illetőleg a kompromisszumok minden egyes válfajának körülményeit és konkrét feltételeit. Meg kell tanulnunk megkülönböztetni azt az embert, aki a banditáknak azért adta oda a pénzt meg a fegyvert, hogy csökkentse a banditák által okozott bajt és megkönnyítse a banditák elfogását és agyonlövését, attól az embertől, aki a banditáknak azért ad pénzt és fegyvert, hogy részt vegyen a banditák zsákmányának felosztásában. A politikában ez korántsem mindig olyan könnyű, mint az említett gyermekesen egyszerű példában. De akinek eszébe jutna, hogy olyan receptet agyaljon ki a munkások számára,

amely az életben előforduló minden eshetőségre előre elkészített megoldásokat tartalmaz, vagy aki azt ígérné, hogy a forradalmi proletariátus politikájában nem lesz semmiféle nehézség és semmiféle bonyolult helyzet, az egyszerűen szédelgő volna.

Hogy elejét vegyem a félremagyarázásoknak, megpróbálok, legalább egészen röviden, leszögezni néhány alapvető tételt, konkrét kompromisszumok elemzése formájában.

Az a párt, amely megkötötte a német imperialistákkal a breszti béke aláírásában kifejezésre jutó kompromisszumot, internacionalizmusát 1914 vége óta a gyakorlatban kovácsolta ki. Volt bátorsága a cári monarchia vereségét hirdetni és a két imperialista rabló közötti háború idején fellépő „honvédelmet" megbélyegezni. Ennek a pártnak parlamenti képviselői Szibériába mentek, és nem azon az úton haladtak, amely a burzsoá kormány miniszteri tárcáihoz vezet. A forradalom, amely megdöntötte a cárizmus uralmát és megteremtette a demokratikus köztársaságot, új, mégpedig óriási próbatétel volt e párt számára: a párt nem volt hajlandó semmiféle egyezkedésre „saját" imperialistáival, hanem megdöntésük előkészítésén dolgozott és meg is döntötte őket. A politikai hatalom meghódítása után e párt jóvoltából a földesúri és a tőkés tulajdonból kő kövön nem maradt. Ez a párt közzétette és semmisnek nyilvánította az imperialisták titkos szerződéseit, *minden* népnek felajánlotta a békét és csak akkor vetette alá magát a breszti rablók erőszakának, amikor az angol és francia imperialisták a békét meghiúsították, a bolsevikok pedig mindent elkövettek, ami emberileg lehetséges volt, hogy a forradalmat Németországban és más országokban siettessék. Hogy az ilyen kompromisszum, amelyet egy ilyen párt, ilyen körülmények között kötött, a legteljesebb mértékben helyes volt, az mindenki előtt napról napra világosabbá és nyilvánvalóbbá válik.

Az oroszországi mensevikek és eszerek (éppen úgy, mint a II. Internacionálé vezérei az 1914—1920-as években világszerte egytől egyig) árulással kezdték, amikor közvetlenül vagy közvetve

igazolni igyekeztek a „honvédelmet", vagyis saját rabló burzsoáziájuk védelmét. Folytatták az árulást azzal, hogy koalícióra léptek *saját* országuk burzsoáziájával és *saját* burzsoáziájukkal együtt harcoltak országuk forradalmi proletariátusa ellen. Az ő blokkjuk, amelyet Oroszországban először Kerenszkijjel és a kadetokkal, azután Kolcsakkal és Gyenyikinnel létesítettek, éppúgy, mint az a blokk, amelyet külföldi elvbarátaik *saját* országuk burzsoáziájával létesítettek, azt jelentette, hogy a proletariátus ellen átálltak a burzsoázia pártjára. Az *ő* kompromisszumuk, amelyre az imperializmus banditáival léptek, elejétől végig abban állott, hogy az imperialista banditizmus *cinkosává* lettek.

1920. április—május.
Lenin Válogatott Művei. III. köt. 1967. 177—183. old.

A HARCOS MATERIALIZMUS JELENTŐSÉGÉRŐL

A „Pod Znamenyem Markszizma" című folyóirat általános feladatairól Trockij elvtárs a folyóirat 1—2. számában már minden lényegeset elmondott, mégpedig kitűnően. Én néhány olyan kérdésre szeretnék kitérni, amelyek közelebbről meghatározzák annak a munkának a tartalmát és programját, amelyet a folyóirat szerkesztősége az 1—2. számban közzétett bevezető nyilatkozatában ismertetett.

Ebben a nyilatkozatban a szerkesztőség megállapítja, hogy azok, akik a „Pod Znamenyem Markszizma" című folyóirat körül csoportosulnak, nem mind kommunisták, de valamennyien következetes materialisták. Véleményem szerint a kommunistáknak és a nem kommunistáknak ez a szövetsége feltétlenül szükséges és helyesen határozza meg a folyóirat feladatait. A kommunistáknak (mint általában azoknak a forradalmároknak, akik sikeresen kezdték meg a nagy forradalmat) egyik legnagyobb és legveszedelmesebb hibája az az elképzelés, hogy a forradalmat meg lehet valósítani egyedül a forradalmárok munkájával. Ellenkezőleg, minden komoly forradalmi munka sikeréhez meg kell érteni és át kell vinni az életbe azt, hogy a forradalmárok csakis mint egy valóban életképes és haladó osztály

élcsapata játszhatnak szerepet. Az élcsapat csak akkor teljesíti az élcsapat feladatait, ha nem szakad el az általa vezetett tömegtől, hanem valóban előreviszi az egész tömeget. Szó sem lehet semmiféle eredményes kommunista építésről, ha a legkülönbözőbb munkaterületeken szövetségre nem lépünk a nem kommunistákkal.

Ez vonatkozik a materializmus és a marxizmus védelmezésének arra a munkájára is, amelyre a „Pod Znamenyem Marksizma" vállalkozott. Az oroszországi haladó társadalmi gondolat fő irányainak szerencsére jelentős materialista hagyományai vannak. Nem beszélve G. V. Plehanovról, elég ha Csernisevszkijt említjük, akihez képest a mai narodnyikok (a népi szocialisták, a szociálforradalmárok stb.) a divatos reakciós filozófiai tanokat hajszolva nemegyszer visszafelé mentek, megszédülve az európai tudomány állítólagos „legújabb vívmányának" aranyfüstjétől és képtelenek lévén felismerni, hogy az aranyfüst alatt a burzsoázia, a burzsoá előítéletek és burzsoá reakciósság szolgálatának ez vagy az a válfaja rejtőzik.

Nálunk, Oroszországban, mindenesetre vannak még — s kétségtelenül még jó sokáig lesznek — a nem kommunista táborhoz tartozó materialisták, s nekünk feltétlen kötelességünk, hogy bevonjuk a közös munkába mindazokat, akik a filozófiai reakció és az úgynevezett „művelt társadalom" filozófiai előítéletei elleni harcban a következetes és harcos materializmus oldalán állnak. Az idősebb Dietzgen, akit nem szabad összetéveszteni a legalább olyan nagyképű, mint amilyen sikertelen irodalmár fiacskájával, helyesen, találóan és világosan fejezte ki a marxizmus alapvető álláspontját a burzsoá országokban uralkodó, s az ottani tudósok és publicisták körében népszerűségnek örvendő filozófiai irányzatokkal kapcsolatban, mondván, hogy a filozófia professzorai a modern társadalomban a legtöbb esetben nem egyebek, mint „a papi maszlag diplomás lakájai".

A mi oroszországi intellektueljeink, akik — mint különben a világ valamennyi többi országában élő kollégáik is — szeretik

haladó gondolkodásúaknak tartani magukat, nagyon nem szeretik, ha a kérdés tárgyalása a Dietzgen-féle értékelés vágányára terelődik. De azért nem szeretik, mert fáj az igazság. Hogy Dietzgen maró jellemzésének abszolút helyességéről meggyőződjünk, elég, ha némileg meggondoljuk, mennyire függenek a mai művelt emberek az uralkodó burzsoáziától az állami élet, az általános gazdasági élet, továbbá a mindennapi élet terén és minden egyéb téren. Elég, ha az európai országokban lépten-nyomon felbukkanó divatos filozófiai irányzatok óriási többségére gondolunk — kezdve akár azokkal, amelyek a rádium felfedezésével kapcsolatosak, s végezve azokkal, amelyek most Einsteinbe igyekszenek belekapaszkodni —, hogy fogalmunk legyen arról a kapcsolatról, amely a burzsoázia osztályérdekei és osztályálláspontja, a vallások mindenféle formájának burzsoá támogatása és a divatos filozófiai irányzatok eszmei tartalma között van.

A mondottakból világos, hogy annak a folyóiratnak, amely a harcos materializmus szócsöve akar lenni, harcos folyóiratnak kell lennie, először is abban az értelemben, hogy következetesen leleplezi és üldözi a „papi maszlag" valamennyi modern „diplomás lakáját", függetlenül attól, hogy a hivatalos tudomány képviselőiként lépnek-e fel, vagy pedig mint szabad portyázók, akik magukat „demokratikus baloldali vagy eszmei-szocialista" publicistáknak nevezik.

Másodszor, ennek a folyóiratnak a harcos ateizmus szócsövének kell lennie. Vannak hivatalaink, vagy legalábbis állami intézményeink, amelyek az ateista propagandát irányítják. Ámde ez a munka nagyon lanyhán, egyáltalán nem kielégítő módon folyik, nyilvánvalóan magán viseli a mi valódi orosz bürokratizmusunk (még ha szovjet bürokratizmus is) általános viszonyainak nyűgét. Rendkívül lényeges ezért, hogy az a folyóirat, amely a harcos materializmus szócsöve akar lenni, a megfelelő állami intézmények munkájának kiegészítése, megjavítása és felélénkítése céljából fáradhatatlan ateista propagandát és harcot folytasson. Figyelemmel kell kísérni a megfelelő irodalmat minden

nyelven, le kell fordítani vagy legalábbis röviden ismertetni kell minden valamennyire is értékes idevágó irodalmi terméket.

Engels már régen tanácsolta a modern proletariátus vezetőinek, hogy fordítsák le a nép közötti tömeges terjesztés céljából a XVIII. század végének harcos ateista irodalmát.[32] Mi ezt eddig, szégyenletes módon, nem tettük meg (ez is egyik bizonyítéka annak, hogy forradalmi korszakban sokkal könnyebb kivívni, mint helyesen felhasználni a hatalmat). Olykor ezt a lanyhaságunkat, tétlenségünket és hozzá nem értésünket mindenféle „magasröptű" okoskodással mentegetik: azt mondják például, hogy a XVIII. század régi ateista irodalma elavult, tudománytalan, naiv stb. Nincs rosszabb az ilyen általtudományos szofizmáknál, amelyek mögött vagy pedantéria, vagy a marxizmus teljes meg nem értése rejtőzik. Természetes, hogy a XVIII. század forradalmárainak ateista műveiben jócskán akadnak tudománytalan és naiv dolgok. De senki sem gátolja a kiadókat abban, hogy lerövidítsék ezeket a műveket és rövid utószóval lássák el őket, s ebben utaljanak arra, hogy a XVIII. század vége óta mennyit haladt az emberiség a vallások tudományos kritikája terén, felsorolják a megfelelő újabb műveket stb. Igen nagy tévedés, a legsúlyosabb tévedés volna, amelyet marxista elkövethet, ha azt hinnénk, hogy a sokmilliós néptömegek (különösen a parasztok és kisiparosok tömegei), akiket az egész modern társadalom sötétségre, tudatlanságra és előítéletekre kárhoztatott, csak a tisztán marxista felvilágosítás egyenes útján emelkedhetnek ki ebből a sötétségből. Ezeknek a tömegeknek a legváltozatosabb ateista propagandaanyagot kell nyújtanunk, az élet legkülönbözőbb területeiről vett tényekkel kell őket megismertetnünk, így is, úgy is meg kell próbálnunk a közelükbe férkőzni, hogy felkeltsük érdeklődésüket, felébresszük őket vallásos álmukból, felrázzuk őket a legkülönbözőbb eszközökkel, a legkülönbözőbb oldalról közelítve meg őket stb.

A régi, XVIII. századi ateisták, friss, eleven, tehetséges, az uralkodó klerikális ideológiát szellemesen és nyíltan támadó

publicisztikája nagyon gyakran ezerszer alkalmasabb arra, hogy az embereket felébressze vallásos álmukból, mint a marxizmusnak az az unalmas, száraz, úgyszólván egyetlen ügyesen megválasztott ténnyel sem illusztrált örökös ismételgetése, ami túlteng irodalmunkban és gyakran (nincs miért titkolnunk) meghamisítja a marxizmust. Marxnak és Engelsnek valamennyi jelentősebb művét mi már lefordítottuk. Teljesen alaptalan tehát az az aggály, hogy a régi ateizmust és a régi materializmust mi nem egészítjük ki Marx és Engels helyesbítéseivel. Az a legfontosabb — s éppen erről feledkeznek meg a leggyakrabban a mi állítólag marxista, a valóságban azonban a marxizmust eltorzító kommunistáink —, hogy a még teljesen tanulatlan tömegekben a vallási kérdésekkel szemben elfoglalt tudatos álláspontunkkal és tudatos valláskritikánkkal fel tudjuk kelteni az érdeklődést.

Másrészt vegyük szemügyre a modern tudományos valláskritika képviselőit. A művelt burzsoáziának ezek a képviselői a vallási előítéletek saját maguk adta cáfolatát majdnem mindig „kiegészítik" olyan okoskodásokkal, amelyek menten elárulják róluk, hogy a burzsoázia eszmei rabszolgái, „a papi maszlag diplomás lakájai".

Két példa. R. J. Vipper professzor kiadott 1918-ban egy könyvecskét „A kereszténység keletkezése" címmel (Moszkva, „Farosz" kiadó). A szerző ismerteti a modern tudomány fontosabb eredményeit, de nemcsak hogy nem harcol az egyháznak mint politikai szervezetnek fegyveréül szolgáló előítéletek és csalások ellen, nemcsak hogy megkerüli ezeket a kérdéseket, hanem kereken kimondja azt a nevetséges és fölöttébb reakciós igényét, hogy ő mindkét „végleten", az idealizmuson is, a materializmuson is felülemelkedik. Nem egyéb ez, mint az uralkodó burzsoáziának, annak a burzsoáziának a kiszolgálása, amely a dolgozókból kipréselt profitból világszerte százmilliókat fordít a vallás támogatására.

Arthur Drews ismert német tudós, aki „A Krisztus-legenda" című könyvében megcáfolja a vallásos előítéleteket és meséket,

bebizonyítja, hogy soha semmiféle Krisztus nem létezett, könyve végén hitet tesz a vallás mellett, csak éppen hogy valami felfrissített, kicsiszolt, kifinomult vallást követel, amely szembe tud szállni a „napról napra jobban erősödő naturalista áradattal" (4. német kiadás, 1910. 238. old.). Leplezetlen, tudatos reakciós ez, aki nyíltan segíti a kizsákmányolókat abban, hogy a régi, rothadt, vallásos előítéleteket újabb, még ocsmányabb, még aljasabb előítéletekkel helyettesítsék.

Ez nem jelenti azt, hogy Drews könyvét nem kellett lefordítani. Ez azt jelenti, hogy a kommunistáknak és valamennyi következetes materialistának, amikor bizonyos mértékig szövetségben dolgoznak a burzsoázia haladó részével, hajthatatlanul le kell leplezniük ezt a szövetségest, valahányszor reakciós húrokat pendít meg. Ez azt jelenti, hogy a marxizmus és a materializmus elárulása lenne, ha idegenkednénk attól, hogy szövetségre lépjünk a XVIII. század, vagyis egy olyan korszak burzsoáziájának képviselőivel, amelyben a burzsoázia forradalmi volt, mert az uralkodó vallási obskurantisták elleni harcban a Drewsokkal való „szövetség" ilyen vagy olyan formában, ilyen vagy olyan mértékben kötelező ránk nézve.

A „Pod Znamenyem Markszizma" című folyóiratnak, amely a harcos materializmus szócsöve akar lenni, tág teret kell biztosítania az ateista propaganda, az idevágó irodalom szemléje és az e téren végzett állami munkánk óriási fogyatékosságainak kiküszöbölése számára. Különösen fontos azoknak a könyveknek és brosúráknak a felhasználása, amelyek sok konkrét tény és összehasonlítás alapján mutatják meg, hogyan függenek össze a mai burzsoázia osztályérdekei és osztályszervezetei a vallásos intézmények és a vallásos propaganda szervezeteivel.

Rendkívül fontos minden olyan anyag, amely az Északamerikai Egyesült Államokra vonatkozik, mivel ott kevésbé szembeötlő a vallás és a tőke hivatalos, kincstári állami kapcsolata. Annál világosabb lesz számunkra, hogy az úgynevezett „modern demokrácia" (amely előtt olyan ostobán hajlonganak

a mensevikek, a szociálforradalmárok és részben az anarchisták stb.) nem jelent mást, mint hogy szabad azt hirdetni, aminek hirdetése előnyös a burzsoázia számára, márpedig a burzsoázia számára a legreakciósabb eszmék, a vallás, az obskurantizmus hirdetése, a kizsákmányolók védelmének hirdetése stb. előnyös.

Reméljük, hogy a folyóirat, amely a harcos materializmus szócsöve akar lenni, az ateista irodalom ismertetése során tájékoztatni fogja olvasóközönségünket arról, hogy ez vagy az a munka az olvasók melyik rétege számára és milyen szempontból hasznos, valamint arra is rá fog mutatni, hogy mi jelent meg nálunk már eddig (megjelentnek csak a tűrhető fordításokat kell számítani, ilyen pedig nem valami sok van) és mit kell még kiadni.

A következetes, de a kommunista párthoz nem tartozó materialistákkal való szövetségen kívül, annak a munkának a szempontjából, amelyet a harcos materializmusnak el kell végeznie, nem kevésbé fontos, ha ugyan nem még fontosabb, a modern természettudomány azon képviselőivel való szövetség, akik a materializmus felé hajlanak és nem félnek attól, hogy a materializmust védelmezzék és hirdessék az úgynevezett „művelt társadalomban" az idealizmus és a szkepticizmus irányában megnyilvánuló divatos filozófiai ingadozásokkal szemben.

A. Tyimirjazevnek Einstein relativitás-elméletéről szóló és a „Pod Znamenyem Markszizma" 1—2. számában megjelent cikke alapján remélhető, hogy a folyóiratnak ezt a második szövetséget is sikerül majd megvalósítania. Minél több figyelmet kell fordítani rá. Nem szabad elfelejteni, hogy éppen a modern természettudomány napjainkban végbemenő gyökeres átalakulásából születnek lépten-nyomon reakciós filozófiai iskolák és iskolácskák, irányzatok és irányzatocskák. Ezért a természettudomány terén végbemenő legújabb forradalom által felvetett kérdések figyelemmel kísérése, a természetkutatók bevonása a filozófiai folyóiratnak ebbe a munkájába olyan feladat, amelynek

megoldása nélkül a harcos materializmus semmiképpen sem lehet sem harcos, sem materializmus. Ha Tyimirjazev a folyóirat első számában kénytelen volt előrebocsátani, hogy Einstein elméletén, bár Tyimirjazev szavai szerint Einstein maga nem folytat aktív harcot a materializmus alapjai ellen, már minden országban kapva kapott a burzsoá értelmiség óriási tömege, ez nemcsak Einsteinre vonatkozik, hanem — a XIX. század végétől kezdve — a természettudomány nagy átalakítóinak egész sorára, ha ugyan nem a többségükre.

És ahhoz, hogy egy ilyen jelenséggel szemben tudatosan foglalhassunk állást, meg kell értenünk, hogy komoly filozófiai alapvetés nélkül semmiféle természettudomány, semmiféle materializmus nem állhatja meg a helyét a burzsoá eszmék támadása és a burzsoá világszemlélet visszaállítása ellen vívott harcban. A természettudósnak, hogy ebben a harcban helytállhasson, s ezt a harcot teljes sikerrel vívhassa meg, modern materialistának, a Marx által képviselt materializmus tudatos hívének, vagyis dialektikus materialistának kell lennie. A „Pod Znamenyem Marksizma" munkatársainak, hogy ezt a célt elérjék, meg kell szervezniük Hegel dialektikájának materialista szempontból való rendszeres tanulmányozását, vagyis annak a dialektikának a tanulmányozását, amelyet Marx mind a „Tőké"-ben, mind történelmi és politikai munkáiban gyakorlatilag alkalmazott, s olyan sikeresen alkalmazott, hogy ma, amikor Keleten (Japánban, Indiában, Kínában) új osztályok ébrednek életre és kelnek harcra — vagyis az emberiségnek azok a százmilliói, akik a föld lakosságának többségét alkotják, s akiknek történelmi tétlensége és történelmi téli álma mind ez ideig előfeltétele volt a pangásnak és a rothadásnak sok fejlett európai államban —, az új népek és új osztályok felébredésének minden egyes napja egyre jobban igazolja a marxizmust.

A hegeli dialektika ilyen tanulmányozása, értelmezése és propagandája természetesen rendkívül nehéz és kétségtelen, hogy az első kísérletek ezen a téren hibákkal fognak együtt járni. De

csak az nem követ el hibát, aki semmit sem csinál. Arra támaszkodva, ahogyan Marx a materialista módon értelmezett hegeli dialektikát alkalmazta, minden oldalról kidolgozhatjuk és ki is kell dolgoznunk ezt a dialektikát, szemelvényeket kell közölnünk a folyóiratban Hegel fő műveiből, materialista módon meg kell őket magyaráznunk, a dialektika marxi alkalmazásának példáival, valamint a dialektikának a gazdasági és politikai viszonyok területéről vett példáival kommentálva őket, hiszen a legújabb kori történelem, különösen a legutóbbi imperialista háború és a forradalom hihetetlenül sok példát szolgáltat erre. Véleményem szerint a „Pod Znamenyem Markszizma" szerkesztőinek és munkatársainak csoportja mintegy „a hegeli dialektika materialista barátainak társasága" lehetne. A modern természetkutatók a materialista módon értelmezett hegeli dialektikában számos választ fognak találni (ha értenek hozzá, hogy miként kell keresni, s ha mi megtanuljuk, hogyan segítsünk nekik ebben) azokra a filozófiai kérdésekre, amelyeket a természettudományban végbemenő forradalom vet fel és melyeken a burzsoá divat intellektuel hódolói „letévednek" a reakció útjára.

A materializmus nem lehet harcos materializmus, ha nem tűzi ki és nem oldja meg rendszeres munkával ezt a feladatot. Enélkül a materializmus — hogy Scsedrin kifejezésével éljünk — nem annyira a verekedő, mint inkább a megvert[35] szerepét fogja játszani. Enélkül a nagy természetbúvárok — éppoly gyakran, mint eddig — filozófiai következtetéseikben és általánosításaikban tehetetlenek lesznek. A természettudomány ugyanis olyan gyorsan halad, olyan mély forradalmi átalakuláson megy át minden téren, hogy filozófiai következtetések nélkül semmiképpen sem lehet meg.

Befejezésül elmondok egy példát, amely ugyan nem a filozófia területére, de mindenesetre a társadalmi kérdések területére tartozik, amelyekkel a „Pod Znamenyem Markszizma" című folyóirat szintén foglalkozni kíván.

Egy példa ez a sok közül arra, hogy a mai állítólagos tudo-

mány a valóságban a legdurvább és legförtelmesebb reakciós nézetek hirdetője.

Nemrég beküldték nekem az „Orosz Műszaki Társaság" XI. osztálya kiadásában megjelenő „Ekonomiszt" című folyóirat 1922. évi 1. számát. Az a fiatal kommunista, aki ezt a folyóiratot elküldte nekem (valószínűleg nem volt rá ideje, hogy a folyóirat tartalmával megismerkedjék), elkövette azt a vigyázatlanságot, hogy a folyóiratról pozitívan nyilatkozott. A valóságban ez a folyóirat — nem tudom, mennyire tudatosan — a modern jobbágytartók lapja, akik természetesen a tudományosság, demokratizmus stb. köntösével takaróznak.

Bizonyos P. A. Szorokin úr ebben a folyóiratban terjedelmes „szociológiai" kutatást közöl „A háború hatásáról" címmel. A tudós cikkben csak úgy hemzsegnek a szerzőnek, valamint nagyszámú külföldi mestereinek és tudóstársainak „szociológiai" műveire való tudós hivatkozások. Íme, hogyan fest ez a tudományosság:

A 83. oldalon ezt olvasom:

„Petrográdban most minden 10 000 házasságra 92,2 válás jut. Fantasztikus szám ez, s méghozzá minden 100 felbontott házasság közül 51,1 egy évnél rövidebb ideig tartott, 11% egy hónapnál rövidebb ideig, 22% két hónapnál rövidebb ideig, 41% kettő-hat hónapig tartott, és mindössze 26 % tartott hat hónapnál tovább. Ezek a számok azt mutatják, hogy a mai törvényes házasság csak forma, amely lényegében a házasságon kívüli nemi viszonyokat takarja és lehetőséget ad az ínyenceknek, hogy »törvényesen« elégítsék ki étvágyukat..." („Ekonomiszt", 1. sz. 83. old.)

Nem kétséges, hogy ez az úr is, no meg az az orosz műszaki társaság is, amely ezt a folyóiratot kiadja és abban ilyen elmefuttatásokat közöl, a demokrácia hívének tartja magát és súlyos sértésnek veszi, ha valaki annak nevezi, ami a valóságban, azaz jobbágytartónak, reakciósnak, „a papi maszlag diplomás lakájának".

Ha az, akit e kérdés érdekel, akár a legfelületesebben is megismerkedik a burzsoá országoknak a házasságra, a válásra és a házasságon kívül született gyermekekre vonatkozó törvényeivel, valamint az e téren uralkodó tényleges helyzettel, meggyőződhet róla, hogy a mai burzsoá demokrácia még a legdemokratikusabb burzsoá köztársaságokban is ebben a vonatkozásban a nővel és a házasságon kívül született gyermekekkel szemben éppenséggel feudálisnak mutatkozik.

Ez persze egy cseppet sem zavarja a mensevikeket, a szociálforradalmárokat, az anarchisták egy részét, valamint a Nyugat valamennyi hasonló pártját abban, hogy tovább kiabáljanak a demokráciáról, arról, hogy a bolsevikok megsértik ezt a demokráciát. A valóságban éppen a bolsevik forradalom az egyetlen következetesen demokratikus forradalom, olyan kérdések tekintetében, mint a házasság, a válás és a házasságon kívül született gyermekek helyzete. Ezek pedig olyan kérdések, amelyek bármely országban a legközvetlenebbül érintik a lakosság nagyobbik felének érdekeit. A bolsevik forradalom volt az első — noha nagyszámú, magát demokratikusnak nevező polgári forradalom előzte meg —, amely az említett téren erélyes harcot indított mind a reakció és a hűbériség szelleme, mind az uralkodó és vagyonos osztályok szokott képmutatása ellen.

Ha Szorokin úrnak 10 000 házasságból 92 válás fantasztikus számnak tűnik, akkor vagy azt kell feltételeznünk, hogy a szerző valamilyen, az élettől annyira elkerített kolostorban élt és nevelkedett, hogy aligha akad valaki, aki ilyen kolostor létezésében hinne, vagy pedig azt, hogy ez a szerző meghamisítja az igazságot a reakció és a burzsoázia érdekében. Bárki, aki valamennyire is ismeri a burzsoá országok társadalmi viszonyait, jól tudja, hogy a tényleges válások (természetesen nem az egyház és a törvény által szentesített válások) tényleges száma mindenütt hasonlíthatatlanul nagyobb. Oroszország ebben a tekintetben csak abban különbözik a többi országtól, hogy törvényei nem szentesítik a képmutatást, és a nőnek és gyermekének jogfosztott

helyzetét, hanem nyíltan és az államhatalom nevében rendszeres háborút üzennek minden képmutatásnak és minden jogfosztottságnak.

Marxista folyóiratnak az ilyen modern, „művelt" feudálisok ellen is háborút kell viselnie. Valószínű, hogy nem kis részük még állami pénzt is kap tőlünk és állami szolgálatban oktatja az ifjúságot, noha erre a célra aligha felelnek meg jobban, mint amennyire megrögzött liliomtiprók megfelelnek felügyelőnek fiatalkorú gyermekek tanintézeteiben.

Oroszország munkásosztálya meg tudta szerezni a hatalmat, de nem tanult meg élni vele, mert ellenkező esetben az ilyesfajta tanárokat és a tudós társaságok hasonló tagjait már régen udvariasan kitessékelte volna a burzsoá „demokrácia" országaiba. Az ilyen feudálisoknak ott az igazi helyük.

Megtanulja a munkásosztály ezt is, csak legyen kedve a tanuláshoz.

1922. III. 12.

Lenin Válogatott Művei. III. köt. 1967. 377—384. old.

IV

A SAJTÓ, A RÁDIÓ ÉS A FILM SZEREPÉRŐL

AZ „ISZKRA" ÉS A „ZARJA" SZERKESZTŐSÉGI NYILATKOZATÁNAK TERVEZETE

Amikor most hozzáfogunk két szociáldemokrata sajtószervnek — egy tudományos és politikai folyóiratnak és egy országos orosz munkásújságnak — a kiadásához, szükségesnek tartjuk, hogy néhány szót szóljunk programunkról, arról, hogy mire törekszünk és miben látjuk feladatainkat.

Az orosz munkásmozgalom és az orosz szociáldemokrácia történetének igen fontos időpontjában élünk; minden jel nyilvánvalóan arra mutat, hogy mozgalmunk kritikus szakaszba jutott: annyira szerteáradt és annyi egészséges rügyet hajtott Oroszország legkülönbözőbb pontjain, hogy most feltartóztathatatlan erővel nyilvánul meg az a törekvése, hogy megszilárduljon, fejlettebb formát öltsön, meghatározott arculatot és szervezetet alakítson ki magának. Az utóbbi éveket valóban az jellemzi, hogy a szociáldemokrata eszmék meglepően gyorsan terjednek értelmiségünk körében, s a társadalmi eszmék ezen áramlatával összhangban van az ipari proletariátus teljesen önálló, spontán mozgalma, az ipari proletariátusé, amely most már egyre inkább tömörül és harcol elnyomói ellen, s szenvedélyesen törekszik a szocializmusra. A munkások és szociáldemokrata értelmiségiek mindenütt köröket alakítanak, helyi agitációs

röplapok látnak napvilágot, egyre nagyobb a kereslet a szociáldemokrata irodalom iránt, messze túlszárnyalva a kínálatot, s a kormány egyre kíméletlenebb üldözései nem bírják feltartóztatni ezt a mozgalmat.

A börtönök tömve vannak, a száműzetési helyek zsúfoltak, csaknem havonta halljuk, hogy Oroszországnak ebben vagy abban a szegletében „lebuktak" a szocialisták, hogy szállítmányokat csíptek el, hogy agitátorokat fogtak el, hogy sajtótermékeket és nyomdákat koboztak el — de a mozgalom nem áll meg, hanem egyre növekszik, mind nagyobb területre terjed ki, egyre mélyebbre hatol be a munkásosztályba, és egyre inkább magára vonja a közfigyelmet. S Oroszország egész gazdasági fejlődése, az orosz társadalmi eszmék és az orosz forradalmi mozgalom egész története biztosíték arra, hogy a szociáldemokrata munkásmozgalom minden akadály ellenére növekedni fog, és hogy elhárít majd az útból minden akadályt.

Mozgalmunk fő jellemvonása, amely az utóbbi időben különösen szembeötlik, a mozgalom szétforgácsoltsága, a mozgalom — ha szabad így mondanunk — kisipari jellege: helyi körök más helységek köreitől csaknem teljesen függetlenül alakulnak és működnek, sőt (s ez különösen fontos) csaknem teljesen függetlenül azoktól a köröktől, amelyek velük egyidejűleg ugyanazokban a központokban működtek és működnek; nem alakulnak ki hagyományok, nem jön létre folytonosság, és a helyi irodalom híven tükrözi ezt a szétforgácsoltságot, tükrözi, hogy nincs meg a kapcsolat azzal, amit az orosz szociáldemokrácia már megteremtett. A mai fejlődési szakaszt éppen azért tartjuk kritikusnak, mert a mozgalom már kinő ezekből a kisipari módszerekből és a szétforgácsoltságból, s most állhatatosan követeli az áttérést egy fejlettebb, szorosabban egybeforrott, jobban és erősebben szervezett formára, s mi kötelességünknek tartjuk, hogy ennek megteremtésén munkálkodjunk. Magától értetődik, hogy a mozgalom bizonyos időszakában, a mozgalom kezdetén ez a szétforgácsoltság teljesen elkerülhetetlen, s nagyon is ter-

mészetes, hogy nincs meg a folytonosság, amikor a mozgalom a forradalmi szélcsend hosszú időszaka után meglepően gyorsan és mindenütt növekszik. Az is kétségtelen, hogy a helyi körülmények változatossága, a munkásosztály helyzetének különbözősége az egyik vagy másik vidéken, és végül a helyi funkcionáriusok nézeteinek sajátossága mindig megmarad, s hogy éppen ez a változatosság a tanújele a mozgalom életképességének és egészséges növekedésének. Mindez igaz, csakhogy a szétforgácsoltság és a szervezetlenség egyáltalán nem elkerülhetetlen következménye ennek a változatosságnak. A mozgalom folytonosságának megőrzése, a mozgalom egyesítése korántsem zárja ki a változatosságot — ellenkezőleg, ez még tágabb porondot teremt számára és szabad teret enged neki. Mozgalmunk mai szakaszában pedig a szétforgácsoltságnak már valósággal káros hatása van, és azzal fenyeget, hogy hamis útra tereli a mozgalmat: a korlátozott prakticizmus, amely elszakadt a mozgalom egészének elméleti megvilágításától, szétrombolhatja azt a kapcsolatot, amely Oroszországban egyfelől a szocializmus és a forradalmi mozgalom, másfelől a spontán munkásmozgalom között fennáll. Hogy ez nem kiagyalt veszély, azt bizonyítják az olyan irodalmi művek, mint a „*Credo*", amely teljesen jogos tiltakozást és elítélést váltott már ki, továbbá az olyanok, mint „A »Rabocsaja Miszl« különmelléklete" (1899. szeptember). Ez a melléklet tükrözi legélesebben azt a tendenciát, amely az egész „Rabocsaja Miszl"-t áthatja, ebben a mellékletben kezd megmutatkozni az orosz szociáldemokrácia külön irányzata, s méghozzá olyan irányzata, amely valósággal kárt okozhat a mozgalomnak, és amely ellen elkerülhetetlenül harcolni kell. A marxizmusnak azzal a paródiájával pedig, amely csak arra jó, hogy megmételyezze a köztudatot, az orosz legális irodalom még jobban fokozza ezt a zűrzavart és ezt az anarchiát, amely módot adott a híres (csődjéről híres) Bernsteinnek, hogy nyomtatásban, ország-világ előtt kinyilvánítsa azt a valótlanságot, hogy az

Oroszországban működő szociáldemokraták többsége az ő követője.

Korai volna még ítéletet mondani arról, milyen mély ez a nézeteltérés, mennyire valószínű egy különálló irányzat kialakulása (mi korántsem hajlunk afelé, hogy ezeket a kérdéseket már most igenlő értelemben döntsük el, korántsem adjuk még fel a reményt, hogy lehetséges az *együtt*működés), de ha szemet hunynánk a helyzet komolyságán, ez még sokkal károsabb volna, mint e nézeteltérés eltúlzása, és örömmel halljuk, hogy a „Munka Felszabadítása" csoport újra megkezdi irodalmi tevékenységét, és harcot indít a szociáldemokratizmus meghamisítására és elsekélyesítésére irányuló kísérletek ellen.

A gyakorlati következtetés mindebből ez: nekünk, orosz szociáldemokratáknak, egyesülnünk kell és minden erőfeszítésünket arra kell összpontosítanunk, hogy egységes és erős pártot alakítsunk, amely a forradalmi szociáldemokrata program lobogója alatt harcol, amely megőrzi a mozgalom folytonosságát és rendszeresen elősegíti a mozgalom szervezettségét. Ez a következtetés nem új. Erre a következtetésre jutottak az orosz szociáldemokraták már két évvel ezelőtt is, amikor Oroszország legnagyobb szociáldemokrata szervezeteinek képviselői 1898 tavaszán kongresszusra gyűltek össze, s ezen megalakították az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspártot, közzétették „Kiáltvány"-át és a „Rabocsaja Gazetá"-t a párt hivatalos lapjának nyilvánították. Mi, akik az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt tagjainak tekintjük magunkat, teljesen egyetértünk a „Kiáltvány" alapeszméivel, s rendkívül nagy jelentőséget tulajdonítunk a „Kiáltvány"-nak mint olyan okmánynak, amely nyíltan, nyilvánosan proklamálta azokat a célokat, amelyekre pártunknak törekednie kell. Ezért számunkra, a párt tagjai számára legközelebbi és közvetlen feladataink kérdése a következőképpen vetődik fel: milyen akciótervet kell elfogadnunk, hogy a lehető legtartósabb formában megújíthassuk a pártot? Néhány elvtárs (sőt néhány csoport és szervezet is) azt a

nézetet vallja, hogy ebből a célból újra kell választanunk a párt központi szervét, és hogy ezt meg kell bíznunk a pártlap kiadásának felújításával. Ezt a tervet hibásnak vagy legalábbis kockázatosnak tartjuk. A pártot létrehozni és megszilárdítani nem más, mint létrehozni és megszilárdítani valamennyi orosz szociáldemokrata egyesülését, márpedig ezt az egyesülést nem lehet egyszerűen elrendelni, nem lehet egyszerűen bevezetni, mondjuk, valamely küldöttgyűlés határozatával, ezt ki kell alakítani. Ki kell alakítani, először is, a párt közös irodalmát — amely nemcsak abban az értelemben közös, hogy az egész orosz mozgalmat, nem pedig csak egyes vidékeket hivatott szolgálni, hogy az egész mozgalom kérdéseit tárgyalja és segíti az öntudatos proletárok harcát, nem pedig csak helyi kérdéseket tárgyal, hanem közös abban az értelemben is, hogy egyesíti az összes meglevő irodalmi erőket, hogy tükrözi az orosz szociáldemokraták véleményének és nézeteinek minden árnyalatát, nem mint elszigetelt funkcionáriusok, hanem mint olyan elvtársak véleményét és nézetét, akiket közös program és egyetlen szervezet soraiban vívott közös harc fűz egybe. Ki kell alakítanunk, másodszor, egy szervezetet, amely külön azzal foglalkozik, hogy a mozgalom központjai között kapcsolatot tart fenn, hogy kellő időben teljes tájékoztatást nyújt a mozgalomról, és rendszeresen ellátja időszaki sajtóval Oroszország minden szögletét. A párt csakis akkor áll majd szilárd talajon, csakis akkor válik majd reális ténnyé és következésképpen hatalmas politikai erővé, amikor majd kialakítottunk egy ilyen szervezetet, amikor majd megteremtettük az orosz szocialista postát. Mi erőnket e feladat első felének, vagyis a közös irodalom kialakításának akarjuk szentelni, mert azt tartjuk, hogy erre van a legégetőbben szüksége a mai mozgalomnak és ez elengedhetetlen előkészítő lépés a párt tevékenységének megújítására.

Feladatunk e jellegéből természetszerűen következik az a program, amelynek alapján lapjainkat irányítanunk kell. Sok helyet kell szentelnünk bennük az elméleti kérdéseknek, vagyis

mind a szociáldemokratizmus általános elméletének, mindpedig az orosz valóságra való alkalmazásának. Hogy e kérdések alapos megvitatása halaszthatatlan, ez éppen ma teljesen kétségtelen és a fentebb elmondottak után nem is szorul magyarázatra. Magától értetődik, hogy az általános elméleti kérdéseknek elválaszthatatlanul össze kell függniük a nyugati munkásmozgalommal, a munkásmozgalom történetével és mai állapotával való megismerkedéssel. Célunknak tartjuk továbbá, hogy rendszeresen megtárgyaljuk a politika minden kérdését: a szociáldemokrata munkáspártnak reagálnia kell minden kérdésre, melyet az élet bármely területen felvet, a belpolitika és a nemzetközi politika kérdéseire egyaránt, s arra kell törekednünk, hogy minden szociáldemokratának, minden öntudatos munkásnak határozott nézetei legyenek minden alapvető kérdésről — enélkül lehetetlen a széles körű és tervszerű propaganda és agitáció. Az elméleti és politikai kérdések megvitatását össze fogjuk kötni a párt programjának kidolgozásával, amelynek szükségességét már az 1898-as kongresszus is elismerte, s az a szándékunk, hogy a közeljövőben közöljük a program tervezetét, amelynek alapos megvitatása elegendő anyagot nyújt majd az eljövendő kongresszusnak, melynek az lesz a feladata, hogy programot fogadjon el. Továbbá, különösen aktuális feladatnak tartjuk a szervezés kérdéseinek, a gyakorlati munka módszereinek megvitatását. A folytonosság hiánya és a szétforgácsoltság, amelyről fentebb beszéltünk, káros kihatással van a pártfegyelem, a szervezés és a konspirációs technika mai állapotára. Őszintén és nyíltan el kell ismernünk, hogy mi, szociáldemokraták, e téren elmaradtunk az orosz forradalmi mozgalom régi harcosaitól és az Oroszországban működő többi szervezettől, s minden erőnket össze kell szednünk, hogy ezen a téren kipótoljuk a hiányokat. Az a körülmény, hogy a munkás- és az értelmiségi ifjúság tömegeit nagy arányokban vonjuk be a mozgalomba, hogy a lebukások egyre gyakoribbak, és hogy a kormány egyre körmönfontabb rendszabályokkal üldöz bennünket, ége-

tően szükségessé teszi a pártszervezés, a pártfegyelem és a konspirációs technika elveinek és módszereinek propagálását.

Ez a propaganda, ha az egyes csoportok és a tapasztaltabb elvtársak valamennyien támogatni fogják, arra vezethet, és szükségképpen arra is fog vezetni, hogy a fiatal szocialisták és munkások közül kinevelődnek a forradalmi mozgalomnak azok a hozzáértő vezetői, akik képesek lesznek legyűrni minden akadályt, amelyet az önkényuralmi rendőrállam elnyomása munkánk elé állít, és válaszolni tudnak majd a szocializmushoz és politikai harchoz spontán módon vonzódó munkástömegek problémáira. Végül, a fent megjelölt témákkal kapcsolatban egyik legfontosabb feladatunknak kell tekintenünk ennek a spontán mozgalomnak (mind a munkástömegek, mind az értelmiségieink között folyó spontán mozgalomnak) az elemzését: tisztában kell lennünk azzal az értelmiségi társadalmi mozgalommal, amely Oroszországban a kilencvenes évek második felét jellemezte és amely különböző, sőt időnként teljesen különnemű áramlatokat foglal magában; alaposan tanulmányoznunk kell a munkásosztály helyzetét a nemzetgazdaság minden ágában, tanulmányoznunk kell felserkenésének, kezdődő harcának formáit és körülményeit, hogy egyetlen bonthatatlan egésszé olvasszuk össze a marxista szocializmust — amely már-már gyökeret vert az orosz talajban — és az orosz munkásmozgalmat, hogy az orosz forradalmi mozgalmat összekapcsoljuk a néptömegek spontán fellángolásával. És ha meglesz ez a kapcsolat, csak akkor lehet majd Oroszországban megalakítani a szociáldemokrata munkáspártot, mert a szociáldemokrácia nemcsak a spontán munkásmozgalom szolgálatát jelenti (mint azt nálunk néhány mai „gyakorlati pártmunkás" hajlamos néha gondolni), a szociáldemokrácia a szocializmus egyesítése a munkásmozgalommal. És csak ez az egyesítés teszi lehetővé az orosz proletariátusnak, hogy megoldja első politikai feladatát: hogy felszabadítsa Oroszországot az önkényuralom járma alól.

Ami pedig azt illeti, hogy az általunk megjelölt témákat és

kérdéseket hogyan osszuk el a folyóirat és az újság között, ezt az elosztást kizárólag e kiadványok terjedelembeli és jellegbeli különbözősége fogja meghatározni: a folyóiratnak főleg a propagandát, az újságnak főleg az agitációt kell szolgálnia. De a folyóiratban is, az újságban is okvetlen tükröződnie kell a mozgalom minden oldalának, és szeretnénk külön hangsúlyozni, hogy ellene vagyunk minden olyan elképzelésnek, hogy a munkásújság kizárólag azt közölje hasábjain, ami közvetlenül és a legközelebbről érinti a spontán munkásmozgalmat, s mindazt, ami a szocializmus elméletéhez, a tudományhoz, a politikához, a párt szervezeti kérdéseihez stb. tartozik — mindezt átengedje egy „intellektueleknek készülő" lapnak. Ellenkezőleg, éppen arra van szükségünk, hogy a munkásmozgalomnak minden konkrét tényét és megnyilvánulását összekössük a felsorolt kérdésekkel, hogy minden magában álló tényt az elmélet fényével világítsunk meg, hogy a politikai és pártszervezeti kérdéseket a munkásosztály legnagyobb tömegei közt propagáljuk, hogy ezeket a kérdéseket belefoglaljuk agitációnkba. Az agitációnak az a formája, amely ez ideig nálunk majdnem kizárólagos volt — vagyis a helyi röplapok útján folytatott agitáció — elégtelenné válik: ez az agitáció korlátozott, mert kizárólag helyi és legfőképpen gazdasági kérdéseket érint. Meg kell kísérelnünk létrehozni az agitáció magasabb formáját — egy újság útján, amely időközönként regisztrálja a munkások panaszait, a munkássztrájkokat és a proletárharc más formáit, regisztrálja a politikai elnyomás minden oroszországi megnyilvánulását, és a szocializmus végcélját, és az orosz proletariátus politikai feladatait illetően minden ilyen tényből meghatározott következtetéseket von le. „Tágítsuk ki propaganda-, agitációs és szervezőtevékenységünk kereteit és gazdagítsuk tartalmát" — P. B. Akszelrodnak e szavai legyenek jelmondatunkká, amely a közeljövőben az orosz szociáldemokraták tevékenységét meghatározza, és mi ezt a jelmondatot lapjaink programjává tesszük.

Ezzel kapcsolatban természetszerűleg felmerül a következő

probléma: ha az általunk tervbe vett lapoknak valamennyi orosz szociáldemokrata egyesítésének és egyetlen pártba való tömörítésének célját kell szolgálniuk, e lapoknak minden nézetbeli árnyalatot, minden helyi sajátosságot, a legkülönbözőbb gyakorlati módszereket kell tükrözniük. Hogyan egyeztessük össze a különböző szempontoknak ezt az egyesítését a lapok szerkesztési egyöntetűségével? Ezek a lapok egyszerű gyűjtőhelyei legyenek-e a különböző nézeteknek, vagy pedig önálló, teljesen meghatározott irányzatuk legyen?

Ezeket a kérdéseket a második értelemben döntjük el, és reméljük, hogy egy meghatározott irányzatú lap teljesen alkalmas lehet (mint alább ki fogjuk fejteni) mind a különböző álláspontok visszatükrözésére, mind a munkatársak közötti elvtársi polémiára. Nézeteinkben teljesen elfogadjuk a marxizmus összes alapeszméit (úgy, ahogy azok a „Kommunista Kiáltvány"-ban és a nyugat-európai szociáldemokraták programjaiban kifejezésre jutottak), ezeknek az eszméknek Marx és Engels szellemében való következetes továbbfejlesztése mellett vagyunk, és határozottan elvetjük azokat a felemás opportunista módosításokat, amelyek most Bernstein jóvoltából olyan divatosak lettek. Mi a szociáldemokrácia feladatát abban látjuk, hogy szervezze a proletariátus osztályharcát, segítse ezt a harcot, megjelölje e harc elengedhetetlen végcélját, és elemezze azokat a feltételeket, amelyek meghatározzák e harc folytatásának módját. „A munkásosztály felszabadítását magának a munkásosztálynak kell kiharcolnia." De nem választva külön a szociáldemokráciát a munkásmozgalomtól, nem szabad megfeledkeznünk arról, hogy a szociáldemokrácia feladata az, hogy minden országban nagyjában és egészében ennek a mozgalomnak az érdekeit képviselje, hogy semmiképpen sem szabad abba a hibába esnie, hogy kritikátlanul lelkesedjék e mozgalom egyik vagy másik olyan fázisáért, amelyen a mozgalom valamely időpontban és valamely helyen átmegy. Véleményünk szerint a szociáldemokráciának az a kötelessége, hogy támogasson a fennálló állami és

társadalmi rend ellen irányuló minden forradalmi mozgalmat, s az a célja, hogy a munkásosztály meghódítsa a politikai hatalmat, hogy kisajátítsuk a kisajátítókat és felépítsük a szocialista társadalmat. Határozottan visszautasítunk minden olyan kísérletet, amely a szociáldemokrácia forradalmiságának gyöngítésére vagy elkendőzésére irányul: a szociáldemokrácia a szociális forradalom pártja, amely kíméletlen ellensége a fennálló társadalmi rend talaján álló összes osztályoknak. Az orosz szociáldemokrácia különleges történelmi feladata, véleményünk szerint, az önkényuralom megdöntése: az orosz szociáldemokrácia arra hivatott, hogy az orosz demokrácia élharcosává váljék, hogy elérje azt a célt, amelyet Oroszország egész társadalmi fejlődése eléje tűz, s amelyet örökségül hagytak rá az orosz forradalmi mozgalom dicső harcosai. S e hivatását a szociáldemokrácia csak úgy képes betölteni, ha elválaszthatatlanul egybekapcsolja a gazdasági és a politikai harcot, ha a munkásosztálynak mind szélesebb rétegei közé viszi be a politikai propagandát és agitációt.

Éppen ebből az álláspontból kiindulva (amelyre itt csak egészen nagy vonásokban utaltunk, minthogy ezt az álláspontot nemegyszer részletesen kifejtette és megokolta a „Munka Felszabadítása" csoport, az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt „Kiáltvány"-a, s a hozzá fűzött „kommentár" — „Az orosz szociáldemokraták feladatai"*, „A munkásügy Oroszországban" című brosúra (az oroszországi szociáldemokrácia programjának megalapozása is), meg fogjuk világítani valamennyi elméleti és gyakorlati kérdést, s azon leszünk, hogy az említett eszmékkel összekapcsoljuk az oroszországi munkásmozgalom és demokratikus tiltakozás minden megnyilvánulását.

De, noha publicisztikai tevékenységünket egy meghatározott irányzat álláspontjából kiindulva folytatjuk, egyáltalán nincsen

* Lásd *Lenin* Összes Művei. 2. köt. Budapest 1963. 407—442. old. — *Szerk.*

szándékunkban, hogy nézeteink minden részletét valamennyi orosz szociáldemokrata nézeteinek tüntessük fel, egyáltalán nincsen szándékunkban, hogy tagadjuk, elpalástoljuk vagy elkenjük a meglevő nézeteltéréseket. Ellenkezőleg, azt akarjuk, hogy sajtószerveink útján a legkülönbözőbb árnyalatú nézeteket valló orosz szociáldemokraták minden kérdést *megvitassanak*. Nem ellenezzük, hogy az elvtársak lapjaink hasábjain vitatkozzanak egymással, ellenkezőleg, hajlandók vagyunk igen sok helyet szánni ennek a vitának. Szükséges és kívánatos, hogy valamennyi orosz szociáldemokrata és öntudatos munkás színe előtt nyílt vitát folytassunk, s ezáltal tisztázzuk, mennyire mélyek a fennálló nézeteltérések, minden szempontból megtárgyaljuk a vitás kérdéseket, harcoljunk a szélsőségek ellen, amelyekbe nemcsak különböző nézetek képviselői, hanem még különböző vidékeknek vagy a forradalmi mozgalom különböző „szakterületeinek" a képviselői is elkerülhetetlenül beleesnek. Sőt, mostani mozgalmunk egyik fogyatékosságának tartjuk, hogy nincsen nyílt vita a nyilvánvalóan eltérő nézetek között, hogy véka alá akarják rejteni a nagyon komoly kérdésekben felmerülő nézeteltéréseket.

Sőt: minthogy az orosz munkásosztályt és az orosz szociáldemokráciát a demokrácia, a politikai szabadság élharcosának tekintjük, nézetünk szerint okvetlenül arra kell törekednünk, hogy lapjainkat *általános demokratikus* lapokká tegyük — nem abban az értelemben, hogy akár egy pillanatra is hajlandók vagyunk megfeledkezni a proletariátus és a többi osztály kibékíthetetlen osztályellentétéről, nem abban az értelemben, hogy akárcsak a legcsekélyebb mértékben is eltűrjük az osztályharc elkendőzését — nem, hanem abban az értelemben, hogy felvetünk és megvitatunk *minden* demokratikus problémát, s nem szorítkozunk csak a szűk értelemben vett proletár problémákra, hogy felvetjük és megvitatjuk a politikai elnyomás minden egyes esetét és megnyilvánulását, hogy rámutatunk a munkásmozgalom és a politikai harc kapcsolatának valamennyi formájára, hogy minden becsületes harcost, aki az önkényuralom ellen küzd,

bármiféle nézetei legyenek is, bármiféle osztályhoz tartozzék is, bevonunk a munkásosztálynak, az egyetlen forradalmi és az abszolutizmussal megmásíthatatlanul ellenségesen szemben álló erőnek a támogatásába. Ezért, bár elsősorban az orosz szocialistákhoz és öntudatos munkásokhoz fordulunk, nem akarunk kizárólag rájuk szorítkozni. Emellett mindazokat, akiket Oroszország mai politikai rendszere szorongat és elnyom, akik arra törekednek, hogy az orosz népet felszabadítsák a politikai rabszolgaság alól, felhívjuk arra, hogy támogassák azokat a kiadványokat, amelyek a munkásmozgalomnak forradalmi politikai párttá való szervezésére fordítják erejüket, felajánljuk nekik lapjaink hasábjait az orosz önkényuralom ocsmányságainak és bűneinek leleplezésére. Felhívjuk őket erre, mivel meggyőződésünk, hogy a politikai harc zászlaja, melyet az orosz szociáldemokrácia magasra emel, az egész nép zászlajává válhat és azzá is kell válnia.

Azok a feladatok, melyeket magunk elé tűzünk, rendkívül széles körűek, mindenre kiterjednek, és mi nem szántuk volna rá magunkat arra, hogy ilyen feladatokat vállaljunk, ha tapasztalataink alapján nem volna az a szilárd meggyőződésünk, hogy ezek az egész mozgalomnak égető feladatai, ha nem biztosított volna rokonszenvéről és nem ígért volna minden irányú és állandó támogatást 1) az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt néhány szervezete, valamint a különböző városokban dolgozó orosz szociáldemokraták egyes csoportjai; 2) a „Munka Felszabadítása" csoport, amely az orosz szociáldemokráciát megalapította és mindig teoretikusainak és irodalmi képviselőinek az élén állt; 3) számos olyan személy, akik nem tagjai a szervezeteknek, de rokonszenveznek a szociáldemokrata munkásmozgalommal és sok szolgálatot tettek neki. Minden erőnkkel azon leszünk, hogy a közös forradalmi munkából vállalt részt megfelelő módon végrehajtsuk és arra törekszünk, hogy minden orosz elvtárs a maga lapjának tekintse kiadványainkat, olyan lapnak, amelyben *minden* csoport közzéteszi mozgalmi híreit,

amellyel közli nézeteit, irodalmi igényeit, a szociáldemokrata kiadványokra vonatkozó tapasztalatait, értékelését, egyszóval mindazt, amit a mozgalomnak ad és mindazt, amit a mozgalomtól kap. Csak ilyen körülmények között válik lehetővé egy valóban országos orosz szociáldemokrata lap megteremtése. Az orosz szociáldemokráciának szűk már az illegalitás, amelyben az egyes csoportok és elszigetelt körök dolgoznak: ideje, hogy rátérjen a szocializmus nyílt hirdetésének útjára, a nyílt politikai harc útjára — és az országos orosz szociáldemokrata lap megteremtése legyen az *első lépés ezen az úton.*

1900. március vége—április eleje.
Lenin Összes Művei. 4. köt. 1964. 300—310. old.

MIVEL KEZDJÜK?

(Részlet)

Véleményünk szerint a tevékenység kiindulópontja, a kívánt szervezet kialakításának első gyakorlati lépése, s végül az a vezérfonal, amelyet követve szüntelenül fejleszthetnénk, mélyíthetnénk és szélesíthetnénk ezt a szervezetet, csakis egy országos politikai lap megszervezése lehet. Mindenekelőtt lapra van szükségünk — enélkül lehetetlen az elvileg következetes és átfogó propagandának és agitációnak az a rendszeres folytatása, amely általában a szociáldemokrácia állandó és fő feladatát alkotja, s különösen életbevágó feladat a jelen pillanatban, amikor a lakosság legszélesebb rétegeiben sikerült felkelteni az érdeklődést a politika, a szocializmus kérdései iránt. És sohasem éreztük olyan erősen, mint most, milyen nagy szükség van arra, hogy a személyi befolyásolás, helyi röplapok, brosúrák stb. útján folytatott szétforgácsolt agitációt azzal az átfogó és rendszeres agitációval egészítsük ki, amely csakis időszaki sajtó segítségével folytatható. Aligha lesz túlzás, ha azt mondjuk, hogy a lap megjelenésének (és terjesztésének) gyakorisága és rendszeressége a legpontosabb fokmérője lehet annak, mennyire alaposan szerveztük meg hadi tevékenységünknek ezt a legelemibb és legfontosabb ágát. Továbbá, éppen országos lapra van szükségünk.

Ha nem tudjuk és ameddig nem tudjuk a nyomtatott szó segítségével egyesíteni a népre és a kormányra való ráhatásunkat, utópikus gondolat marad a ráhatás más, bonyolultabb, nehezebb, de ugyanakkor erőteljesebb módszereinek az egyesítése. Mozgalmunknak mind eszmei, mind gyakorlati, szervezeti tekintetben az a legnagyobb baja, hogy szétforgácsolt, hogy a szociáldemokraták óriási többsége majdnem teljesen elmerül a tisztán helyi jellegű munkában, amely látókörüket is, tevékenységük lendületét is, konspirációs gyakorlatukat és felkészültségüket is szűkíti. Éppen ebben a szétforgácsoltságban kell keresnünk annak az állhatatlanságnak és ingadozásnak legmélyebb gyökereit, amelyről az előbb beszéltünk. És az *első* lépés e fogyatékosság leküzdésének útján, több helyi mozgalomnak egy egységes, országos mozgalomba való tömörítése útján csakis egy országos lap megszervezése lehet. Végül, feltétlenül *politikai* lapra van szükségünk. Politikai lap nélkül a mai Európában elképzelhetetlen joggal politikainak nevezhető mozgalom. Enélkül semmiképpen sem teljesíthetjük azt a feladatunkat, hogy összefogjuk a politikai elégedetlenkedés és tiltakozás valamennyi elemét, s megtermékenyítsük velük a proletariátus forradalmi mozgalmát. Az első lépést már megtettük, a munkásosztályban felkeltettük a „gazdasági", gyári leleplezések szenvedélyét. Most meg kell tennünk a következő lépést: a nép minden valamelyest öntudatos rétegében fel kell keltenünk a *politikai* leleplezések szenvedélyét. Ne zavarjon bennünket, hogy a politikai leleplezések hangja oly gyenge, szórványos és bátortalan manapság. Ennek korántsem a rendőri önkénybe való általános belenyugvás az oka. Ennek az az oka, hogy a leleplezésre kész és képes embereknek nincs szószékük, amelyről szavukat hallathatnák, nincs hallgatóságuk, amely szenvedélyesen hallgatná és bátorítaná a szónokokat, s hogy sehol sem látnak a népben olyan erőt, amelyhez érdemes volna panasszal fordulniuk a „mindenható" orosz kormány ellen. És most mindez rendkívül gyorsan megváltozik. Van ilyen erő: a forradalmi proletariátus, amely bebizonyította

már, hogy kész nemcsak meghallgatni és támogatni a politikai harcra mozgósító felhívást, hanem bátran harcba is szállni. Most meg tudunk teremteni és kötelességünk is megteremteni egy olyan szószéket, amelyről az egész nép leleplezheti a cári kormányt; — ilyen szószéknek kell lennie a szociáldemokrata lapnak. Az orosz munkásosztály az orosz társadalom más osztályaitól és rétegeitől eltérően állandó érdeklődést tanúsít a politikai tudás iránt, állandóan (és nemcsak a különös felbuzdulás időszakaiban) óriási igényt támaszt illegális irodalomra. Amikor ilyen tömegigény mutatkozik, amikor már megindult a tapasztalt forradalmi vezetők kinevelődése, amikor a munkásosztály annyira koncentrálódott, hogy a nagyvárosi munkásnegyedekben, a gyári településeken ténylegesen a helyzet urává vált, egy politikai lap megszervezése igazán nem haladja már meg a proletariátus erejét. A proletariátus révén pedig a lap behatol a városi kispolgárság, a falusi kézművesek és parasztok soraiba és igazi népi politikai lappá válik.

De a lap szerepe nem szorítkozik csupán eszmék terjesztésére, csupán politikai nevelésre és politikai szövetségesek toborzására. A lap nemcsak kollektív propagandista és kollektív agitátor, hanem kollektív szervező is. Ez utóbbi tekintetben az épülő ház köré emelt állványzathoz hasonlítható, amely sejteti a tervezett épület körvonalait, megkönnyíti az egyes építőmunkások közötti érintkezést, segítségükre van a munka elosztásában és a szervezett munkával elért közös eredmények áttekintésében. A lap segítségével és vele kapcsolatban magától kialakul majd az az állandó szervezet, amely nemcsak helyi munkával lesz elfoglalva, hanem rendszeres általános jellegű munkát is végez, ráneveli tagjait arra, hogy figyelemmel kísérjék a politikai eseményeket...

1901. május.
Lenin Összes Művei. 5. köt. 1965. 8—10. old.

A „SZVOBODA" CÍMŰ FOLYÓIRATRÓL

A „Szvoboda"[36] című folyóiratocska egészen rossz. Szerzője — a folyóirat ugyanis azt a benyomást kelti, mintha elejétől végig egy ember írná — azt hiszi, hogy népszerűen ír „a munkások számára". Ez azonban nem népszerűség, hanem visszataszító népszerűséghajhászás. Egyetlen szót sem mond egyszerűen, mindent nyakatekerten fejez ki... A szerző egyetlen mondatot sem mond cikornyák, „népi" hasonlatok és olyan „népi" szócskák nélkül, mint pl. „űkelme". És ezen a torz nyelven újabb adatok, újabb példák, új feldolgozás nélkül elcsépelt, szándékosan vulgarizált szocialista gondolatokon kérődzik. A népszerűsítés, mondhatnók a szerzőnek, nagyon távol áll a vulgarizálástól, a népszerűsködéstől. A népszerű író a legegyszerűbb közismert adatokból kiindulva vezeti el az olvasót a mély gondolatokhoz, a mély tanításhoz, egyszerű okfejtéssel vagy jól megválasztott példákkal világítja meg az adatokból folyó legfontosabb *következtetéseket*, s így a gondolkodó olvasót egyre újabb és újabb kérdések elé állítja. A népszerű író nem olyan olvasót tételez fel, aki nem gondolkodik, nem akar vagy nem tud gondolkodni; ellenkezőleg, feltételezi, hogy a fejletlen olvasó is komolyan akarja törni a fejét és *segíti* ebben a komoly és nehéz munkában, *vezeti*,

segíti az első lépéseknél és *tanítja* a további önálló járásra. A vulgáris író olyan olvasót tételez fel, aki nem gondolkodik és nem képes gondolkodni, nem vezeti rá a komoly tudomány alapelveire, hanem torzításig leegyszerűsített, apró tréfákkal és szójátékokkal fűszerezett formában „készen" tálalja fel neki egy bizonyos tanítás összes következtetéseit, így az olvasónak még rágnia sem kell, csak le kell nyelnie ezt a kását.

1901 ősze.
Lenin Összes Művei. 5. köt. 1965. 329—330. old.

LEVÉL AZ ELVTÁRSAKHOZ

(A PÁRTTÖBBSÉG LAPJAINAK MEGJELENÉSE ALKALMÁVAL)

(Részlet)

...A szociáldemokrata újságon minden szociáldemokratának dolgoznia kell. Mindenkit kérünk, de különösen a munkásokat, hogy levelezzenek velünk. Adjanak minél több lehetőséget a munkásoknak, hogy írjanak lapunkba, írjanak a szó szoros értelmében mindenről, minél többet mindennapi életükről, az őket érdeklő kérdésekről és munkájukról — ilyen anyag nélkül a szociáldemokrata lap egy fityinget sem fog érni és nem fogja megérdemelni a szociáldemokrata nevet. Kérjük továbbá, hogy ne csak tudósításokat, vagyis közlésre szánt leveleket írjanak, hanem *egyszerű leveleket* is, hogy fenntartsák az elvtársi kapcsolatot és tájékoztassák a szerkesztőséget, mégpedig nemcsak a tényekről, az eseményekről, hanem a hangulatról, a mozgalom köznapi, „nem érdekes", megszokott, sablonos mozzanatairól is. Ha nem voltak külföldön, el sem tudják képzelni, mennyire kellenek nekünk az ilyen levelek (konspirációs dolog nincs bennük semmi a világon, és hetenként egyszer-kétszer ilyen nem rejtjeles levelet, azt hiszem, még a legelfoglaltabb ember is írhat). Írjanak nekünk a munkáskörökben folyó beszélgetésekről, a beszélgetések jellegéről, a foglalkozások tárgyáról, a munkások kívánságairól, a propaganda és az agitáció megszervezésé-

ről, a társasággal, a katonasággal és az ifjúsággal való kapcsolatokról, írjanak minél többet arról, hogy miért elégedetlenek velünk, szociáldemokratákkal a munkások, írjanak arról, hogy milyen kétségeik vannak, mi iránt érdeklődnek, mi ellen tiltakoznak stb. A munka gyakorlati megszervezésének kérdései most különösen fontosak, és ezeket a kérdéseket csakis úgy lehet tudomására hozni a szerkesztőségnek, ha élénk levelezést folytatnak vele, mégpedig nem mint újságírók, hanem egyszerűen mint elvtársak; persze, nem mindenki tud és nem mindenki szeret levelet írni, de... ne mondd, hogy nem tudok, mondd, hogy nem akarok; csak akarni kell és mindig, minden körben lehet találni egy-két elvtársat, akik írhatnának, még a legkisebb, legjelentéktelenebb csoportban is (a kevésbé fontosak gyakran különösen érdekesek, mert néha ők végzik a munka legjelentősebb, ha nem is mutatós részét). A régi „Iszkra" tapasztalatait felhasználva mi itt rögtön egészen széles alapokon szerveztük meg a titkárságot, önöket pedig arra kérjük, tartsák szem előtt, hogy *mindenki*, kivétel nélkül mindenki, aki türelmesen és erélyesen lát munkához, különösebb fáradság nélkül el fogja érni, hogy minden levele, vagy leveleinek kilenctized része eljusson a szerkesztőséghez. Ezt a régi „Iszkra" háromesztendős tapasztalatai alapján mondom, minthogy annak nem egy ilyen rendszeres levelezést folytató levelező barátja volt (s köztük jó néhány olyan, aki senkit sem ismert személyesen a szerkesztőségből). A rendőrség már régóta teljesen képtelen elcsípni a külföldi leveleket (ez csak véletlenül történik meg, ha a feladó rendkívül vigyázatlan), és a régi „Iszkra" anyagának legnagyobb része mindig a legközönségesebb úton, egyszerű levelekben érkezett címünkre. Különösen szeretnénk óvni az elvtársakat attól a módszertől, hogy a levelezést csak a bizottságban vagy csak a titkároknál összpontosítsák. Nincs károsabb az ilyen monopóliumnál. Amennyire kötelező az egység a cselekvésben, az elhatározásban, annyira helytelen az általános tájékoztatásban, a levelezésben. Nagyon gyakran előfordul, hogy különösen ér-

dekesek azoknak az aránylag „kívülálló" (a bizottságoktól távolálló) embereknek a levelei, akik *frissebben* reagálnak sok olyan jelenségre, amelyet a tapasztalt, régi pártmunkás annyira megszokott, hogy észre sem veszi. Adjanak több lehetőséget az írásra a fiatal munkatársaknak: az ifjúságnak, a munkatársaknak, a „központiaknak", a szervezőknek, a röpgyűlések és tömeggyűlések egyszerű résztvevőinek egyaránt.

Csak így és csak ilyen széles körű levelezéssel tehetjük lapunkat egyesült erővel *az oroszországi munkásmozgalom* igazi lapjává. Nagyon kérjük, olvassák fel ezt a levelet kivétel nélkül minden gyűlésen, körben, alcsoportban stb., stb., a lehető legszélesebb körben, s írják meg nekünk, hogyan fogadták a munkások ezt a felhívást. Azt a gondolatot, hogy legyen külön egy („népszerű") munkáslap és külön egy általános — vezető — értelmiségi lap, nagyon szkeptikusan ítéljük meg: szeretnénk, ha a szociáldemokrata lap az egész mozgalom lapja lenne, ha a munkáslap és a szociáldemokrata lap egy lapban olvadna össze. Ez csak a munkásosztály legaktívabb támogatásával sikerülhet.

1904. november 29 (december 12).
Lenin Összes Művei. 9. köt. 1966. 86—88. old.

A PÁRT SZERVEZETE ÉS A PÁRTOS IRODALOM

Oroszországban az októberi forradalom után a szociáldemokrata munka új feltételei napirendre tűzték a pártos irodalom kérdését. Eltűnőfélben van az illegális és a legális sajtó közötti különbség, a hűbéri, önkényuralmi Oroszország korszakának e gyászos öröksége. Ám ez a különbség még korántsem szűnt meg. Miniszterelnökünk képmutató kormányának féktelen garázdálkodása miatt az „Izvesztyija Szovjeta Rabocsih Gyeputatov" továbbra is csak „illegálisan" jelenhet meg, de a kormánynak azok az ostoba próbálkozásai, hogy „megtiltsa" azt, amit megakadályozni nem bír, csak szégyent hoznak a fejére, csak azt eredményezik, hogy újabb erkölcsi csapások érik.

Amikor még megvolt a különbség illegális és legális sajtó között, a pártsajtó és párton kívüli sajtó kérdését általában rendkívül egyszerűen és rendkívül hamisan, torz módon döntötték el. Az egész illegális sajtó pártsajtó volt, olyan szervezetek adták ki és olyan csoportok irányították, amelyek valamilyen módon kapcsolatban álltak a gyakorlati pártmunkások csoportjaival. Az egész legális sajtó párton kívüli sajtó volt — minthogy a párthoz tartozás tilos volt —, de az egyik vagy másik párthoz „húzott". Elkerülhetetlenek voltak mindenféle undorító szövetsé-

gek, természetellenes „együttélések", hamis cégérek; a párt nézeteit kifejezni vágyó emberek kényszerű hallgatása egybekeveredett olyan emberek korlátolt vagy gyáva gondolkodásával, akik nem értek meg ezekre a nézetekre, akik lényegében nem voltak pártemberek.

Óh, átkos idők, az ezópuszi beszéd, az irodalmi szolgaság, a rabszolganyelv, a szellemi jobbágyság kora! A proletariátus véget vetett ennek az aljasságnak, amelytől fulladozott minden, ami eleven és friss volt Oroszországban. De a proletariátus egyelőre még csak félszabadságot vívott ki Oroszországnak.

A forradalom még nem ért véget. A cárizmus *már nem* bírja legyőzni a forradalmat, a forradalom viszont *még nem* bírja legyőzni a cárizmust. S olyan korban élünk, amikor mindenütt és mindenben megmutatkozik a nyílt, becsületes, egyenes, következetes pártosságnak ez a természetellenes párosulása a földalatti, leplezett, „diplomatikus", ravasz „legalitással". Ez a természetellenes párosulás meglátszik a mi újságunkon is: bármennyit élcelődik is Gucskov úr a szociáldemokrata zsarnokságon, amely megtiltja a burzsoá liberális, mérsékelt újságok kinyomtatását, ez mit sem változtat a tényen, a „Proletarij", az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt Központi Lapja mégiscsak kívül reked az *önkényuralmi*, rendőri Oroszország kapuin.

De akárhogy áll is a dolog, ez a félforradalom arra kötelez mindnyájunkat, hogy haladéktalanul fogjunk hozzá a dolgok újjárendezéséhez. Az irodalom most, még „legálisan" is, $^{9}/_{10}$ részében pártos irodalom lehet. Az irodalomnak pártos irodalommá kell válnia. Ellentétben a polgári erkölcsökkel, ellentétben a vállalkozói, kalmárszellemű polgári sajtóval, ellentétben a polgári irodalmi karrierizmussal és individualizmussal, az „úri anarchizmussal" és a nyerészkedéssel — a szocialista proletariátusnak a *pártos irodalom* elvét kell hirdetnie, ezt az elvet kell kifejlesztenie és a lehető legteljesebb, legtisztább formában valóra kell váltania.

Mi a lényege ennek az elvnek, a pártos irodalom elvének? Az, hogy a szocialista proletariátus számára az irodalom nem lehet egyes személyek vagy csoportok nyerészkedésének eszköze, sőt egyáltalán nem lehet a proletariátus közös ügyétől független magánügy. Le a pártatlan írókkal! Le az irodalmi Übermenschekkel! Az irodalmi munka legyen *része* az egyetemes proletár munkának, legyen „kereke és csavarja" egyetlen egységes, nagy szociáldemokrata gépezetnek, amelyet az egész munkásosztály egész tudatos élcsapata mozgat. Az irodalmi munkának a szervezett, tervszerű, egységes szociáldemokrata pártmunka alkotórészévé kell válnia.

„Minden hasonlat sántít", tartja egy német közmondás. Sántít az enyém is, amikor az irodalmat csavarhoz, az eleven mozgalmat gépezethez hasonlítom. Sőt, talán akadnak hisztérikus intellektuelek, akik feljajdulnak az ilyen hasonlat hallatára, mondván, hogy ez lealacsonyítja, megöli, „bürokratizálja" a szabad eszmei harcot, a kritika szabadságát, az irodalmi alkotás szabadságát stb., stb. De minden ilyen jajgatás lényegében csak a burzsoá intellektuel individualizmus megnyilatkozása. Nem vitás, az irodalmi munka tűri a legkevésbé, hogy gépiesen uniformizálják, nivellálják, hogy a többség uralkodjon a kisebbségen. Nem vitás, hogy itt feltétlenül nagyobb teret kell engedni az egyéni kezdeményezésnek, az egyéni hajlamoknak, teret kell engedni a gondolatnak és a fantáziának, a formának és a tartalomnak. Ez mind vitathatatlan, de mindez csak azt bizonyítja, hogy a proletariátus pártmunkájának irodalmi részét nem lehet sablonosan azonosítani a proletariátus pártmunkájának más részeivel. Mindez korántsem dönti meg azt a burzsoázia és a polgári demokrácia számára idegen és furcsa tételt, hogy az irodalmi munkának mindenképpen, feltétlenül szorosan össze kell fonódnia a szociáldemokrata pártmunka más területeivel. Az újságoknak az egyes pártszervezetek szerveivé kell válniuk. Az íróknak feltétlenül valamelyik pártszervezethez kell tartozniuk. A kiadóvállalatoknak és a lerakatoknak, az üzleteknek és az ol-

vasótermeknek, a könyvtáraknak és a különféle könyvesboltoknak a pártnak alárendelt és a pártnak számadással tartozó intézményekké kell válniuk. Ezt az egész munkát a szervezett szocialista proletariátusnak szemmel kell tartania, az egészet ellenőriznie kell, ebbe az egész munkába, kivétel nélkül minden mozzanatába bele kell vinnie az eleven proletár munka eleven szellemét, hogy ezzel teljesen kihúzza a talajt az alól a régimódi, félig oblomovi, félig kalmárszellemű orosz elv alól, hogy az író írogat, az olvasó olvasgat.

Nem állítjuk persze, hogy az ázsiai cenzúra és az európai burzsoázia által megrontott irodalom ily módon egyik napról a másikra átalakulhat. Eszünk ágában sincs valamilyen kaptafa-rendszert hirdetni vagy azt hangoztatni, hogy a feladat megoldható néhány határozattal. Nem, ezen a területen lehet a legkevésbé szó sematizálásról. A fontos az, hogy egész pártunk, Oroszország egész öntudatos szociáldemokrata proletariátusa felismerje ezt az új feladatot, hogy ezt világosan felvesse és mindenütt hozzálásson megoldásához. Amikor most végre leráztuk a hűbéri cenzúra igáját, nem akarjuk, de nem is fogjuk fejünket a burzsoá kalmár irodalmi viszonyok igájába hajtani. Szabad sajtót akarunk és fogunk is teremteni, mégpedig nemcsak olyan értelemben szabad sajtót, hogy szabad a rendőrségtől, hanem olyan értelemben is, hogy nem függ a tőkétől és mentes a karrierizmustól; — sőt olyan értelemben is, hogy mentes a burzsoá anarchista individualizmustól.

Ez utóbbi szavak paradoxonnak tűnnek, vagy mintha gúnyolni akarnánk az olvasót. Hogyan?! — kiált fel esetleg valamelyik intellektuel, a szabadság valamelyik heves bajnoka. Hogyan! Önök azt akarják, hogy egy annyi finomságot, individualitást igénylő munkaterületen, mint amilyen az irodalmi alkotás, a kollektivitás elve érvényesüljön! Önök azt akarják, hogy a munkások szótöbbséggel döntsenek a tudomány, a filozófia, az esztétika kérdéseiben! Önök tagadják a teljesen individuális szellemi alkotás teljes szabadságát!

Nyugodjanak meg, uraim! Először is, a párt irodalmáról van szó, és arról, hogy ezt az irodalmat a párt ellenőrzése alá helyezzük. Mindenki szabadon írhat és mondhat, amit akar, a legcsekélyebb korlátozás nélkül. De minden szabad egyesülésnek (többek között a pártnak) megvan a joga arra is, hogy kizárja azokat a tagokat, akik a párt cégérét pártellenes nézetek hirdetésére használják fel. Legyen teljes szólás- és sajtószabadság. De legyen teljes egyesülési szabadság is. A szólásszabadság nevében meg kell adnom neked a teljes jogot arra, hogy kiálts, hazudj és írj, amit akarsz. Neked ellenben az egyesülési szabadság nevében meg kell adnod nekem azt a jogot, hogy egyesüljek azokkal az emberekkel, akik ilyen vagy olyan szellemben beszélnek, vagy különváljak tőlük. A párt önkéntes egyesülés, amely elkerülhetetlenül széthullana, előbb eszmeileg, s azután gyakorlatilag is, ha nem tisztítaná meg sorait olyan tagoktól, akik pártellenes nézeteket hirdetnek. Hogy mi a pártos és mi a pártellenes, ezt a pártprogram, a párt taktikai határozatai és szervezeti szabályzata, s végül a nemzetközi szociáldemokráciának, a proletariátus nemzetközi önkéntes egyesüléseinek tapasztalatai határozzák meg; a proletariátus mindig bevesz pártjába egyes nem egészen következetes, nem egészen tisztán marxista, nem egészen odavaló elemeket vagy áramlatokat, de bizonyos időközökben mindig meg is „tisztítja" pártját. Így lesz ez nálunk is, uraim, a polgári „szabad kritika" pártolói, a párton *belül:* a párt most nálunk egyszerre tömegpárttá válik, éppen most térünk át éles fordulattal a nyílt szervezetre, most elkerülhetetlenül sok következetlen (marxista szempontból következetlen) ember csatlakozik hozzánk, talán néhány hívő keresztény, néhány misztikus is. Erős a gyomrunk, kemény marxisták vagyunk. Megemésztjük ezeket a következetlen embereket. Ha a pártban megvan a gondolkodás szabadsága és a kritika szabadsága, attól még sohasem feledkezünk meg az embereknek arról a szabadságjogáról, hogy pártoknak nevezett szabad egyesülésekbe csoportosuljanak.

Másodszor, burzsoá individualista uraim, meg kell mondanunk önöknek, hogy az abszolút szabadságot hirdető minden szónoklatuk merő képmutatás. Abban a társadalomban, amely a pénz hatalmán alapul, amelyben a dolgozók tömegei nyomorognak, a gazdagok maroknyi csoportja meg élősködik, nem lehet valóságos, tényleges „szabadság". Független-e ön, író uram, polgári kiadójától, polgári közönségétől, amely azt kívánja öntől, hogy pornográfiát nyújtson szóban és képben, s prostitúciót a „szent" színművészet „kiegészítéseként"? Ez az abszolút szabadság nem egyéb, mint polgári vagy anarchista frázis (mert az anarchizmus mint világnézet visszájára fordított polgári felfogás). Lehetetlenség, hogy valaki bizonyos társadalomban éljen és ugyanakkor független legyen ettől a társadalomtól. A polgári író, festő, színésznő szabadsága csak álcázott (vagy képmutatóan takargatott) függőség, hiszen mindegyikük függ a pénzeszsáktól, attól, aki megvásárolja, aki kitartja.

És mi, szocialisták leleplezzük ezt a képmutatást, letépjük a hamis cégéreket — nem azért, hogy minden osztályjellegtől mentes irodalmat és művészetet teremtsünk (ez csak az osztály nélküli szocialista társadalomban lesz majd lehetséges), hanem azért, hogy a szabadnak hazudott, valójában azonban a burzsoáziához kötött irodalommal szembeállítsuk a valóban szabad, *nyíltan* a proletariátushoz kötött irodalmat.

Ez szabad irodalom lesz, mert nem a haszon és a karrier, hanem a szocializmus eszméje és a dolgozókkal való együttérzés toboroz majd újabb meg újabb erőket soraiba. Ez szabad irodalom lesz, mert nem valamely életunt hősnőt, nem az unatkozó és az elhájasodástól szenvedő „felső tízezret" fogja szolgálni, hanem a dolgozók millióit és tízmillióit: az ország színe-virágát, erejét, jövendőjét. Ez szabad irodalom lesz, amely az emberiség forradalmi gondolatának legújabb eredményeit megtermékenyíti a szocialista proletariátus tapasztalataival és eleven munkájával, amely állandó kölcsönhatást teremt a múlt tapasztalatai (a szocializmusnak primitív, utópisztikus formáiból való kifej-

lődését betetőző tudományos szocializmus) és a ma tapasztalatai (a munkás elvtársak mostani harca) között.

Munkára hát, elvtársak! Nehéz és új, de nagy és hálás feladat vár ránk: meg kell szerveznünk egy széles körű, sokoldalú, sokrétű irodalmat, amely szoros és elszakíthatatlan kapcsolatban van a szociáldemokrata munkásmozgalommal. Az egész szociáldemokrata irodalomnak pártos irodalommá kell válni. Minden újságnak, folyóiratnak, kiadóvállalatnak stb. haladéktalanul hozzá kell fognia az újjászervezés munkájához, és olyan körülmények előkészítéséhez, amelyek között valamennyi, ilyen vagy olyan alapon, teljesen valamelyik pártszervezethez tartozik majd. Csak így lesz a „szociáldemokrata" irodalom valóban szociáldemokrata irodalom, csak így teljesítheti kötelességét, csak így lesz módja arra, hogy a polgári társadalom keretein belül is kitépje magát a burzsoá rabságból és egybeolvadjon a valóban haladó és következetesen forradalmi osztály mozgalmával.

1905. november 13.
Lenin Összes Művei. 12. köt. 1966. 93—98. old.

EGYET-MÁST AZ EREDMÉNYEKRŐL ÉS A TÉNYEKRŐL

(Részlet)

A „Pravda" évfordulóján minden öntudatos munkás (és tegyük hozzá, minden öntudatos demokrata) önkéntelenül arra gondol, hogy milyen *eredményeket* ért el munkájával ez a lap, a következetes demokraták és marxisták lapja.

Az eredmények kérdése természetszerűleg összefügg azzal a kérdéssel, hogy vajon az oroszországi élenjáró munkások zömükben a „Pravda" mellett állanak-e. Mert míg a burzsoá előfizetőknek a lap az árusítás szempontjából fontos — egyre megy, hol adják el, egyre megy, tömörít-e egy bizonyos osztályt, és melyik osztályt tömöríti — a marxista és a következetes demokrata számára a lap azért fontos, mert a valóban haladó osztályok *felvilágosításának* és *tömörítésének* az eszköze.

Számunkra nem közömbös, hogy hol és hogyan árusítják a lapunkat. Nekünk igen fontos *tudnunk* azt, hogy lapunk valóban szolgálja-e Oroszország élenjáró osztályának, vagyis a munkásosztálynak felvilágosítását és tömörítését.

1913. április 23.
Lenin Művei. 19. köt. 1955. 43. old.

A SZOVJETHATALOM SORON LEVŐ FELADATAI

(Részlet)

A verseny megszervezése

A burzsoázia által a szocializmusról oly szívesen terjesztett ostobaságok közé tartozik az az állítás, hogy a szocialisták tagadják a verseny jelentőségét. Ezzel szemben a valóságban csakis a szocializmus az, amely, megszüntetve az osztályokat és következésképpen a tömegek leigázottságát, első ízben teszi szabaddá az utat a valóban tömegeket felölelő verseny számára. És éppen a szovjetszervezet, amely a polgári köztársaság formális demokráciájáról áttér a dolgozó tömegeknek a *kormányzásban* való tényleges részvételére, helyezi első ízben széles alapokra a versenyt. Politikai téren ezt sokkal könnyebb megtenni, mint gazdasági téren, de a szocializmus sikere szempontjából éppen az utóbbi a fontos.

Nézzük a verseny megszervezésének egy olyan eszközét, mint a nyilvánosság. A polgári köztársaság ezt csak formálisan biztosítja, a valóságban a sajtót alárendeli a tőkének, pikáns politikai semmiségekkel szórakoztatja a „csőcseléket", arra ellenben, ami a műhelyekben, a kereskedelmi ügyletekben, a szállításokban stb. történik, a „szent magántulajdont" óvó „üzleti ti-

tok" leplét borítja. A szovjethatalom megszüntette az üzleti titkot, új útra lépett, de még szinte semmit sem tettünk annak érdekében, hogy a nyilvánosságot a gazdasági verseny céljára felhasználjuk. Az ízig-vérig hazug és aljasul rágalmazó burzsoá sajtó kíméletlen elnyomásával párhuzamosan rendszeres munkát kell végeznünk olyan sajtó megteremtése érdekében, amely nem politikai pikantériákkal és semmiségekkel szórakoztatja és butítja a népet, hanem éppen a mindennapi gazdasági élet kérdéseit viszi a tömegek ítélőszéke elé, és segítséget nyújt e kérdések komoly tanulmányozásához. Minden egyes gyár, minden egyes falu egy-egy termelő és fogyasztási kommuna, amelynek joga és kötelessége, hogy a maga módján alkalmazza az általános szovjet rendeleteket (a „maga módján", nem olyan értelemben, hogy megszegheti őket, hanem hogy végrehajtásukban a legkülönfélébb formákat alkalmazhatja), hogy a maga módján oldja meg a termelés nyilvántartásának és a termékek elosztásának problémáját. A kapitalizmusban ez a tőkések, földbirtokosok, kulákok „magánügye" volt. A szovjethatalom alatt ez nem magánügy, hanem igen fontos állami ügy.

Mi pedig jóformán még hozzá sem kezdtünk ahhoz a hatalmas, nehéz, de annál hálásabb munkához, hogy megszervezzük a kommunák versenyét, hogy bevezessük az elszámolást és a nyilvánosságot a gabona, a ruha stb. termelése terén, s a száraz, élettelen, bürokratikus jelentéseket élő példákká — elrettentő vagy követendő példákká — változtassuk. A tőkés termelési módban az egyéni példa jelentősége, mondjuk, valamely termelőszövetkezet példájának jelentősége, elkerülhetetlenül a legnagyobb mértékben korlátozott volt, és csak a kispolgári illúzió álmodhatott arról, hogy a kapitalizmust erényes intézmények példájával meg lehet „javítani". Miután a politikai hatalom átment a proletariátus kezébe, miután a kisajátítókat kisajátították, a dolog gyökeresen megváltozik, és — mint ahogy ezt a legkiválóbb szocialisták annyiszor hangoztatták — első ízben válik lehetővé, hogy a példa erejének tömeghatása megmutat-

kozzék. A mintakommunáknak az elmaradt kommunák nevelőivé, tanítóivá, ösztökélőivé kell válniuk, és azok is lesznek. A sajtó legyen a szocialista építés fegyvere, ismertesse a mintakommunák sikereit minden részletükben, tanulmányozza sikereik forrásait, gazdálkodásuk módszereit, másrészt pedig írja „fekete táblára" azokat a kommunákat, amelyek makacsul őrzik a „kapitalizmus hagyományait", vagyis az anarchia, a naplopás, a rendetlenség, a spekuláció hagyományait. A statisztika a tőkés társadalomban kizárólag „hivatalos személyek" vagy szakemberek szűk körének volt a dolga, – nekünk be kell vinnünk a statisztikát a tömegek közé, népszerűsítenünk kell, hogy a dolgozók előbb-utóbb maguk is megértsék és lássák, hogyan és menynyit kell dolgozniuk, hogyan és mennyit pihenhetnek, hogy az egyes kommunák gazdálkodása, *üzleti eredményeinek összehasonlítása* általános érdeklődés és tanulmányozás tárgyává váljék, hogy a kiemelkedő kommunákat haladéktalanul megjutalmazzák (a munkanap bizonyos időszakon át történő megrövidítésével, béremeléssel, azzal, hogy kulturális és esztétikai javakat és értékeket nagyobb mennyiségben juttatunk nekik stb.).

Amikor a társadalom vezetőjeként és irányítójaként új osztály lép a történelem színpadára, ennek mindig elmaradhatatlan velejárója egyrészt az igen erős „bukdácsolás", a megrázkódtatások, a harc és viharok időszaka, másrészt az új objektív helyzetnek megfelelő új módszerek kiválasztása terén tett bizonytalan lépések, próbálkozások, tétovázások, ingadozások időszaka. A pusztuló feudális nemesség a győzelmes és őt kiszorító burzsoázián nemcsak összeesküvésekkel, felkelési és restaurációs kísérletekkel állt bosszút, hanem azzal is, hogy gúnyözönnel árasztotta el azoknak a „felkapaszkodottaknak" és „arcátlanoknak" hozzá nem értését, ügyetlenségét, hibáit, akik kezükbe merészelték venni az állam „szent kormányrúdját", anélkül, hogy erre, mint a hercegek, bárók, nemesek, előkelők, évszázadokon át felkészültek volna — szakasztott úgy, ahogy ma a Kornyilovok és Kerenszkijek, a Gocok és Martovok, a burzsoá

üzérkedés vagy burzsoá szkepszis hőseinek ez az egész bandája áll bosszút az oroszországi munkásosztályon a hatalom megragadásának „vakmerő" kísérletéért.

Magától értetődik, hogy nem hetek, hanem hosszú hónapok és évek kellenek ahhoz, hogy egy új társadalmi osztály, ráadásul egy eddig elnyomott, az ínség és tudatlanság által elgyötört osztály hozzászokjon az új helyzethez, körülnézzen, megszervezze munkáját, kinevelje *saját* szervezőit. Érthető, hogy a forradalmi proletariátust vezető párt még nem rendelkezhet nagy, az állampolgárok millióira és tízmillióira méretezett szervező intézmények tapasztalatával és gyakorlatával, hogy a régi, csaknem kizárólag agitációs gyakorlat átalakítása igen huzamos ideig tart. De nincs benne semmi lehetetlen, s ha világosan felismerjük a változtatás szükségességét, ha keményen elhatározzuk megvalósítását és kitartóan fogunk harcolni e nagy és nehéz cél megvalósításáért,— akkor meg is valósítjuk. A „népben", azaz a munkások és az idegen munkát ki nem zsákmányoló parasztok között rengeteg szervező tehetség van; a tőke ezrével taposta el, tette tönkre, dobta félre őket, mi viszont még nem tudjuk őket fellelni, felbátorítani, talpra állítani, kiemelni. De megtanuljuk, ha teljes forradalmi lelkesedéssel, amely nélkül győzelmes forradalom nem lehetséges, nekigyürkőzünk a tanulásnak.

1918. március—április.
Lenin Válogatott Művei. II. köt. 1967. 354—356. old.

ÚJSÁGAINK JELLEGÉRŐL

Túlságosan sok helyet szentelnek a régi témákhoz kapcsolódó politikai agitációnak — a politikai fecsegésnek. Aránytalanul kevés helyet szentelnek az új élet építésének — a tényeknek, mégpedig az új élet építésével kapcsolatos tényeknek.

Miért ne lehetne kétszáz-négyszáz sor helyett húsz vagy tíz sorban beszélni olyan egyszerű, közismert, világos jelenségekről — amelyeket a tömegek már eléggé tisztán látnak —, mint a mensevikeknek, a burzsoázia lakájainak aljas árulása, mint a tőke megszentelt jogainak helyreállítását célzó angol—japán betörés, mint az, hogy az amerikai milliárdosok fenik a fogukat Németországra stb., stb.? Kell erről beszélni, meg kell említeni minden új tényt ezen a téren, de nem cikkeket kell írni, nem értekezéseket kell ismételgetni, hanem néhány sorban, „táviratstílusban" kell megbélyegezni a régi, már ismert, már megfelelően értékelt politika új megnyilvánulásait.

A burzsoá sajtó, „a régi jó burzsoá időkben", nem érintette a „szentek szentjét" — a magántulajdonban levő gyárak, a magángazdaságok belső helyzetét. Ez a szokás megfelelt a burzsoázia érdekeinek. Ezzel a szokással radikálisan szakítanunk kell. Még nem szakítottunk vele. Az újságok jellege még nem változott

meg nálunk úgy, ahogy meg kellene változnia egy olyan társadalomban, amely a kapitalizmusból a szocializmus felé halad.

Kevesebb politikát. A politika teljesen „tisztázott", és két tábor — a felkelt proletariátus és egy maroknyi rabszolgatartó kapitalista (és bandáik, beleértve a mensevikeket stb.) — harcára vezethető vissza. Erről a politikáról, ismétlem, egészen röviden lehet és egészen röviden is kell beszélni.

Több közgazdaságtant. De nem „általános" elmefuttatások, tudós szemlék, intellektuel tervek és hasonló zagyvalék — sajnos, túlságosan gyakran igenis zagyvalék — értelmében vett közgazdaságtant. Olyan közgazdasági munkákra van szükségünk, amelyek összegyűjtik, *gondosan felülvizsgálják* és tanulmányozzák az új élet valóságos építésének tényeit. Vannak-e *a valóságban* eredményei a nagyüzemeknek, a földművelő kommunáknak, a szegényparasztbizottságoknak, a helyi népgazdasági tanácsoknak az új gazdaság építésében? Milyen eredményeik vannak? Megbizonyosodtunk-e arról, hogy tényleg léteznek ezek az eredmények? Nincs-e itt lódítás, hetvenkedés, intellektuel ígérgetés („rendbejönnek a dolgok", „a tervet már összeállítottuk", „nekigyürkőzünk", „most kezeskedünk érte", „a javulás kétségtelen" stb. sarlatán frázisok, amelyekben „mi" olyan nagy mesterek vagyunk)? Hogyan érték el az eredményeket? Hogyan lehet általánosabbá tenni őket?

Hol a szégyentáblája az elmaradt gyáraknak, amelyek az államosítás után a lezüllés, a széthullás, szenny, garázdaság, naplopás példaképei maradtak? Sehol. Pedig ilyen gyárak *vannak*. Nem tudjuk kötelességünket teljesíteni, ha nem viselünk *háborút* a „kapitalizmus hagyományainak" ezen „őrzői" ellen. Nem kommunisták, hanem szatócsok vagyunk addig, amíg szó nélkül tűrjük az ilyen gyárakat. Nem tudunk úgy osztályharcot folytatni az újságokban, ahogy azt a burzsoázia tette. Emlékezzenek csak vissza, milyen remekül *üldözte* a sajtóban a *maga* osztályellenségeit, hogyan gúnyolta, gyalázta, hogyan igyekezett tönkretenni őket. És mi? Hát nem abban áll-e a kapitalizmus-

ból a szocializmusba való átmenet korszakában az osztályharc, hogy megvédjük a munkás*osztály* érdekeit a munkásoknak azokkal a csapataival, csoportjaival, rétegeivel szemben, amelyek makacsul ragaszkodnak a kapitalizmus hagyományaihoz (szokásaihoz) és továbbra is a régi szemmel nézik a Szovjetállamot: mennél kevesebb és mennél rosszabb munkát adni „neki", — mennél több pénzt kipréselni „belőle". Talán kevés az ilyen gazember akár a szovjet nyomdák szerelői vagy pedig a Szormovo-gyári, Putyilov-gyári munkások stb. között? Hányat csíptünk el, hányat lepleztünk le, hányat pellengéreztünk ki közülük?

A sajtó erről hallgat. Ha pedig ír, akkor sablonosan, bürokratikusan, nem *forradalmi* sajtó módjára ír, nem mint azon osztály *diktatúrájának* szerve, amely tetteivel bizonyítja be, hogy a kapitalisták és a kapitalista szokásokat megőrző naplopók ellenállását vaskézzel töri meg.

Ugyanígy vagyunk a háborúval is. Üldözzük-e a gyáva hadvezéreket és az álomszuszékokat? Megszégyenítettük-e egész Oroszország előtt a hasznavehetetlen ezredeket? Elég nagy számban „csíptünk-e el" olyan jómadarakat, akiket hasznavehetetlenség, hanyagság, pontatlanság stb. miatt ország-világ láttára kellene eltávolítani a hadseregből? Nálunk nem folyik aktív, kíméletlen, valóban forradalmi *háború* a baj *konkrét* hordozói ellen. Nem eléggé *neveljük* a *tömegeket* az élet minden területéről vett élő, konkrét példákkal és mintaképekkel, pedig a kapitalizmusból a kommunizmusba való átmenet idején ez a sajtó legfőbb feladata. Kevés figyelmet fordítanak nálunk a gyár, a falu, az ezredek életének arra a *hétköznapi* oldalára, ahol leginkább épül az új, ahol a lehető legtöbb figyelemre, nyilvánosságra, társadalmi bírálatra van szükség, arra van szükség, hogy a rosszat üldözzük és a jó követésére buzdítsunk.

Kevesebb politikai fecsegést. Kevesebb intellektuel okoskodást. Közelebb az élethez. Jobban figyelemmel kísérni azt, hogy a munkás- és paraszttömegek *valóban* valami *újat* építenek min-

dennapi munkájuk során. Jobban *ellenőrizni*, mennyire *kommunista* ez az új.

1918. szeptember 20.
Lenin Művei. 28. köt. 1952. 88—90. old.

ÚTMUTATÁS MUNKÁSOKNAK ÉS PARASZTOKNAK SZÓLÓ OLVASÓKÖNYV ÖSSZEÁLLÍTÁSÁHOZ

Feladat: két héten belül összeállítani egy munkásoknak és parasztoknak szóló olvasókönyvet.

A könyvnek különálló, önálló, egymagukban is teljes értékű, 2—4 oldalas röplapokból kell állnia.

Népszerű előadásmód: a legegyszerűbb paraszt számára. A röplapok száma 50-től 200-ig, a könyv első részében 50.

Témák: a szovjethatalom építése, kül- és belpolitikája. Például: mi a szovjethatalom. Az ország igazgatása. A földtörvény. Szovjet gazdaságok. A gyárak államosítása. Munkafegyelem. Imperializmus. Imperialista háború. Titkos szerződések. Hogyan javasoltunk békekötést. Miért harcolunk most. Mi a kommunizmus. Az egyház és az állam különválasztása. És így tovább.

Elő lehet és kell venni a jó régi röplapokat, át kell dolgozni a régi cikkeket.

Az olvasókönyv tartalmazzon anyagot nyilvános felolvasásra, otthoni olvasásra, egyes röplapok különkiadására, más nyelvekre való fordításra (kis kiegészítésekkel).

1918. december.

Lenin Összes Művei. 37. köt. 1963. 402. old., oroszul.

M. A. BONCS-BRUJEVICSNEK

1920. II. 5.

Mihail Alekszandrovics!

Nyikolajev elvtárs átadta levelét, és elmondta az ügy lényegét. Érdeklődtem Dzerzsinszkijnél, és azonnal elküldtem Önnek a kért két táviratot.

Felhasználom az alkalmat arra, hogy kifejezzem őszinte hálámat a rádiótechnika terén végzett nagy munkájáért, s egyúttal biztosítsam együttérzésemről. A papír nélküli, „távolságot nem ismerő" újság, amelynek létrehozásán munkálkodik, nagyszerű dolog lesz. Ígérem Önnek, hogy minden tekintetben segítségére leszek ebben és minden ehhez hasonló munkában.

Fogadja legjobb kívánságaimat.

V. Uljanov (Lenin)

Lenin Művei. 35. köt. 1956. 421. old.

A KOMMUNISTA INTERNACIONÁLÉBA VALÓ FELVÉTEL FELTÉTELEI

(Részlet)

1. A mindennapi propagandának és agitációnak valóban kommunista jellegűnek kell lennie. A párt kezében levő valamennyi sajtóorgánumot megbízható kommunistáknak kell szerkeszteniük, akik bebizonyították a proletárforradalom ügye iránti hűségüket. A proletárdiktatúráról nem egyszerűen mint szállóigévé vált, betanult formuláról kell beszélni, hanem olyan propagandát kell érte kifejteni, hogy szükségessége minden egyszerű munkás, munkásnő, katona és paraszt számára a mindennapi élet tényeiből következzék, amelyekről sajtónk napról napra rendszeresen beszámol. Az újságok hasábjain, a népgyűléseken, a szakszervezetben, a szövetkezetben — mindenütt, ahová a III. Internacionálé hívei bejuthatnak, rendszeresen és kíméletlenül meg kell bélyegezni nemcsak a burzsoáziát, hanem annak szekértolóit, a legkülönfélébb árnyalatú reformistákat is.

1920.

Lenin Művei. 31. köt. 1951. 203. old.

TÉZISEK A TERMELÉSI PROPAGANDÁRÓL

(TERVEZET)

1. A jelen pillanatban, az Oroszországi Szocialista Szövetségi Szovjet Köztársaság katonai győzelmeivel és általában, nemzetközi helyzetével kapcsolatban, a termelési propagandát újból előtérbe kell helyezni, fokozni kell és szervezetileg meg kell erősíteni.

2. A vezető lapoknak: az „Izvesztyijá"-nak és a „Pravdá"-nak elsősorban az a kötelessége, hogy: a) csökkentsék a politikának szentelt helyet és növeljék a termelési propagandának szánt részt; b) olyan irányban befolyásolják a párt- és a szovjet intézmények egész munkáját, hogy több erőt fordítsanak a termelési propagandára; c) igyekezzenek országos méretekben rendszeresen megszervezni a termelési propagandát és dolgozzanak ki olyan széles körű rendszabályokat, amelyek ennek a propagandának fejlesztésére, javítására és különösen valóságos, a gyakorlatban elért sikereinek ellenőrzésére irányulnak.

3. Ugyanilyen rendszeresnek, széles körűnek és alaposnak kell lennie annak a munkának, amelyet tehetséges adminisztrátoroknak, szervezőknek és feltalálóknak a munkás- és parasztтömegekből való kiemelése terén végzünk.

4. Az erőkkel való takarékoskodás és a munka helyesebb irá-

nyítása érdekében a termelési propagandát az egész Oroszországi Szocialista Szövetségi Szovjet Köztársaságban egyetlen szerv vezetése alatt kell egyesíteni. Emellett feltétlenül szükséges a legtágabb helyi és szakmai autonómia. Minden jelentős siker rendszeres, helyesen megszervezett jutalmazása (természetbeni jutalmak stb.); a sikerek elfogulatlan és hozzáértő ellenőrzésének megszervezése.

5. A termelési propaganda egyetlen vezető szervének egy $^1/_2$—1 millió példányban megjelenő népszerű tömeglap szerkesztőségének kell lennie.

Ilyen lappá kell válnia a „Bednotá"-nak[37].

Az ilyen típusú ipari és mezőgazdasági lap különválasztása káros, mert a szocializmusnak az a feladata, hogy közelebb hozza egymáshoz és egyesítse az ipart és a földművelést. Gyakorlatilag viszont az ipari proletariátus vezető szerepe mind a városban, mind a falun, különösen pedig a mezőgazdaság városiasításában és az ország villamosításában a munkások és a parasztok szempontjából egyaránt megköveteli az egységes termelési újságot (és a termelési propaganda egységes vezetését).

6. A vezető testületnek öt személyből kell állnia: 1) az Összoroszországi Központi Szakszervezeti Tanács, 2) a Legfelsőbb Népgazdasági Tanács, 3) a Földművelésügyi Népbiztosság, 4) a Legfőbb Politikai Népművelési Bizottság és 5) az Oroszországi Kommunista Párt Központi Bizottsága egy-egy képviselőjéből (a legutóbbi a felelős szerkesztő). A testületnek és a lapnak az Összoroszországi Központi Szakszervezeti Tanács mellett kell működnie. (Esetleg egy további küldött a Szakszervezeti Oktatás Legfőbb Bizottsága részéről?)

7. A termelési újságnak népszerűnek kell lennie olyan értelemben, hogy milliók számára hozzáférhető, de korántsem szabad vulgarizálásba esnie. Nem szabad a fejletlen olvasó színvonalára leereszkednie, hanem állandóan — igen körültekintő fokozatossággal — emelnie kell az olvasó fejlődési színvonalát. Egy kis helyet, a lapnak körülbelül $^1/_4$ részét, a politikának kell

szentelnie. A fő hely az egységes gazdasági tervet, a munkafrontot, a termelési propagandát, a munkásoknak és parasztoknak az irányításra való tanítását, a szovjetintézmények és szovjetgazdaságok által kiadott törvények, illetőleg útmutatások tényleges megvalósításának ellenőrzését és az átlagos olvasóval való széles körű és helyes véleménycserét illeti meg.

8. A lapban megjelent, a laphoz érkező és más anyagot rendszeresen külön is ki kell adni brosúrák és időszaki röplapok formájában, hogy feltétlenül ellássuk vele a könyvtárakat, majd az adott termelési ág valamennyi üzemét és vállalatát (a brosúráknak és röplapoknak termelési ágak szerint kell csoportosítaniuk az anyagot). Ennek az anyagnak, a külföldi technikával foglalkozó tankönyvekkel és szemlékkel együtt, a szakmai-műszaki *és politechnikai* ismeretek terjesztését kell szolgálnia.

Különös figyelmet kell fordítani többek között arra, hogy az Oroszországi Szocialista Szövetségi Szovjet Köztársaság *valamennyi* könyvtára között helyesebben osszuk el az újságokat, valamint a termelési brosúrákat és röplapokat.

9. Feltétlenül szükséges, hogy a mérnököket, agronómusokat, tanítókat és bizonyos szakképzettséggel rendelkező szovjet alkalmazottakat tervszerűen szervezett és rendszeres formában bevonjuk a termelési propagandába (az írástudatlanság felszámolásával egybekapcsolva).

Előadásokat, megbeszéléseket, beszámolókat stb. kell szervezni.

Munkakötelezettség mindazok számára, akik meg tudják ismertetni a lakosságot a villamosítással, a taylorizálással stb.

10. Szélesebb körben és rendszeresebben kell felhasználni a filmet a termelési propagandára. Közös munka a filmosztállyal.

Szovjet hanglemez. Ábrák és térképek kifüggesztése a klubokban, olvasótermekben, utcákon stb. Hirdetmények és plakátok kiragasztása a gyárak, műhelyek, ipariskolák stb. körül.

11. A Munkaügyi Népbiztossággal és más intézményekkel együtt termelési felügyeletet kell szervezni. Ennek a felügyelet-

nek a munkáját, valamint az oktatók munkáját, az oktatás szolgálatába állított vonatokon, gőzhajókon stb. végzett munkát össze kell egyeztetni a termelési propagandával.

12. Ki kell emelni és széles körben népszerűsíteni kell a mintaüzemeket. Azokat a munkásokat, akik az ipari munka terén külföldi tapasztalatokra tettek szert, külön műhelyekbe vagy körzetekbe, illetőleg csoportokba stb. kell szervezni. Fel kell használni őket az elmaradottak oktatására, a szakmai-műszaki, politechnikai stb. ismeretek terjesztésére.

1920. november 18.

N. Lenin

Lenin Művei. 31. köt. 1951. 415—418. old.

LEVÉL AZ „EKONOMICSESZKAJA ZSIZNY" SZERKESZTŐSÉGÉNEK

(Részlet)

Az újság váljon harcos lappá, amely, először, nemcsak hogy rendszeresen közöl a valóságnak megfelelő adatokat gazdasági életünkről, hanem (másodszor) elemzi is, tudományosan feldolgozza ezeket az adatokat, hogy helyes következtetéseket vonhassunk le az ipar vezetése stb. céljából, és végül, harmadszor, *serkenti* a gazdasági fronton dolgozó funkcionáriusokat, küzd a pontos adatszolgáltatásért, elismerésben részesíti az eredményes munkát és a közvélemény ítélőszéke elé állítja az egyes vállalatok, intézmények vagy gazdasági ágak stb. hanyag, maradi, hozzánemértő funkcionáriusait.

1921. szeptember 1.
Lenin Művei. 33. köt. 1953. 17. old.

A közoktatásügyi népbiztosság szervezze meg az összes előadások figyelemmel kísérését és alakítson ki valamilyen rendszert ebben az ügyben. Az OSZSZSZK-ban bemutatásra kerülő valamennyi filmet beszámozva tartsák nyilván a Közoktatásügyi Népbiztosságon. A moziműsorokban tartsanak be bizonyos arányokat:

a) szórakoztató filmek, kifejezetten a reklám és a bevétel kedvéért (természetesen ízléstelenség és ellenforradalmi tartalom nélkül) és

b) „A világ népeinek életéből" címmel speciálisan propagandisztikus tartalmú filmek, például: Anglia gyarmatosító politikája Indiában; a Népszövetség munkája; éhezők Berlinben stb., stb. Nemcsak filmeket kell vetíteni, hanem a propaganda szempontjából érdekes fényképeket is megfelelő feliratokkal. El kell érni, hogy a magánkézben levő filmszínházak elegendő jövedelmet biztosítsanak az államnak bérleti díj formájában, a vállalkozóknak biztosítani kell a jogot, hogy növeljék a műsorok számát és újakat iktassanak be, de feltétlenül a Közoktatásügyi Népbiztosság cenzúrája alatt és azzal a feltétellel, hogy megtartják az arányt a szórakoztató filmek és az „A világ népeinek életéből"

című, propagandisztikus jellegű filmek között, hogy a vállalkozók érdekeltek legyenek új filmek alkotásában és gyártásában. Nagy kezdeményezőkészség szükséges részükről az adott kereteken belül. A propagandisztikus és nevelő jellegű filmeket felül kell vizsgáltatni régi marxistákkal és irodalmárokkal, nehogy megismétlődhessenek nálunk azok a már több ízben előfordult szomorú esetek, amikor a propaganda visszájára fordult. Különös figyelmet kell fordítanunk arra, hogy filmszínházakat nyissunk a falvakban és Keleten, ahol ez újdonság, s ahol azért propagandánk különösen sikeres lesz.

1922. január 17.
Lenin Összes Művei. 44. köt. 1964.
360—361. old., oroszul.

V. SZ. DOVGALEVSZKIJNEK

Dovgalevszkij elvtárs!

A mai „Izvesztyijá"-ban azt olvastam, hogy a Nyizsnyij Novgorod-i városi tanács beadvánnyal fordult az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottsághoz, kérve, hogy a Nyizsnyij Novgorod-i rádiólaboratóriumot tüntessék ki a Munka Vörös Zászlaja érdemrenddel, Boncs-Brujevics és Vologgyin professzorok neve kerüljön fel a dicsőségtáblára.

Írja meg, hogyan vélekedik erről. Én a magam részéről feltétlenül szükségesnek tartanám a kérés támogatását.

Egyébként hozzám írt levelével kapcsolatban kérem, közölje, teljes mértékben elégedett-e Ön a Nyizsnyij Novgorod-i rádiólaboratórium munkájával; ezenkívül Boncs-Brujevics írja meg nekem, a lehető legrövidebben, hogyan boldogul az olyan hangszórók kialakításával, amelyek a nagy tömegeknek továbbíthatnák azt, amit a drótnélküli telefon közöl. Ezek a munkálatok kivételesen nagy jelentőségűek számunkra, mert sikerük — amit Boncs-Brujevics már régen megígért — óriási hasznára lenne az agitációnak és a propagandának.

Ezért bizonyos áldozatokat is kell hozni, hogy támogassuk

ezeket a munkálatokat. Egyébként azt hallottam, hogy Amerikában a hasonló munkálatok már sikeres gyakorlati eredményekkel jártak.

Meg kell nézni, hogy a Nyizsnyij Novgorod-i rádiólaboratóriumnak rendelkezésére áll-e a legfrissebb amerikai szakirodalom.

Kérem, válaszoljon minél hamarabb, hogy legyen időm szükség esetén aláírni valamilyen közleményt vagy kérvényt még az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság holnap megnyíló ülésszaka folyamán.

V. Uljanov (Lenin)
a Népbiztosok Tanácsának elnöke

1922. május 11.
Lenin Összes Művei. 54. köt. 1965.
255. old., oroszul

LEVELEK I. V. SZTÁLINNAK A RÁDIÓTECHNIKA FEJLESZTÉSÉRŐL

1

Sztálin elvtársnak azzal a kéréssel, hogy a Politikai Iroda valamennyi tagjának hozza tudomására

Sztálin elvtárs,

Mellékelek két előadást: az első Oszadcsij professzor villamossági szakértő előadása a rádiótávírós és telefonos hírközlésről; a másik Boncs-Brujevicsé (nem rokona az ismert Boncs-Brujevics fivéreknek, akik közül egyik a Népbiztosok Tanácsa ügyintézőségének vezetője volt, a másik meg kiváló cári tábornok). Ez a Boncs-Brujevics, akinek előadását mellékelem, igen kiváló ismerője a rádiótechnikának, emellett feltaláló, a Nyizsnyij Novgorod-i rádiólaboratórium egyik főmunkatársa.

Ezekből az előadásokból látható, hogy technikánkban teljesen megvalósítható az élő emberi beszéd drótnélküli, rádión történő továbbítása nagy távolságra; teljesen megvalósítható úgyszintén sok száz olyan vevőkészülék üzembe helyezése is, amelyek

továbbítani képesek a Moszkvában elhangzott beszédeket, előadásokat és felolvasásokat a köztársaság sok száz helységébe, még ha több száz, bizonyos feltételek között pedig még ha több ezer versztre vannak is Moszkvától.

Úgy vélem, e terv megvalósítása feltétlenül szükséges számunkra mind a propaganda és agitáció, és különösen az írniolvasni nem tudó néptömegekhez szóló propaganda és agitáció szempontjából, mind pedig az előadások továbbítása szempontjából. Mivel azok a burzsoá professzorok, akiket működni engedünk a társadalomtudományok terén, többségükben teljesen alkalmatlanok, sőt károsak, nincs más megoldás, mint hogy elérjük azt, hogy az a kevés kommunista professzorunk, aki társadalomtudományi előadásokat tud tartani, előadásait a föderáció legkülönbözőbb vidékein levő helységek százainak nyilvánossága előtt tartsa meg.

Ezért úgy gondolom, semmiképp sem szabad sajnálnunk a pénzt a rádiótelefonos hírközlés teljes megszervezésére és munkánkban teljesen használható hangszórók gyártására.

Javaslom, hozzanak határozatot arról, hogy a költségvetésen felül soronkívül 100 000 aranyrubelt utaljanak ki az aranyalapból a Nyizsnyij Novgorod-i rádiólaboratórium munkájának megszervezésére, hogy a lehető leggyorsabban befejezze teljesen használható hangszórók szerkesztésére és az egész köztársaságban több száz olyan vevőkészülék felszerelésére irányuló munkálatait, amelyek a nagy tömegek előtt meg tudják ismételni a Moszkvában vagy más központokban elhangzó beszédeket, előadásokat és felolvasásokat.

A Munka és Honvédelem Tanácsát meg kell bízni azzal, hogy ez alap felhasználásának ellenőrzésére külön felügyeletet létesítsen, és esetleg, ha célszerűnek bizonyul, az említett alapból adjon prémiumot a munka különösen gyors és sikeres menetéért.

Hozzáteszem, hogy a mai „Izvesztyija" jelentése szerint az angolok feltaláltak egy olyan rádiótávírót, amely titkosan továbbítja a rádiótáviratokat. Ha sikerülne megvásárolni ezt a ta-

lálmányt, a rádiótelefonos és rádiótávirati hírközlés még nagyobb jelentőségre tenne szert a hadügyek szempontjából.

Lenin

1922. V. 19.

2

Sztálin elvtársnak

Ami Boncs-Brujevics ma átküldött levelét illeti, úgy vélem, hogy különleges feladatok nélkül nem finanszírozhatjuk a rádiólaboratóriumot az aranyalapból.

Ezért javasolom, bízzák meg a Munka és Honvédelem Tanácsát, hogy tisztázza, milyen összegek szükségesek ahhoz, hogy a rádiólaboratórium maximálisan meggyorsítsa a hangosanbeszélő telefonok és vevőkészülékek tökéletesítésének és gyártásának kidolgozását. Véleményem szerint csakis erre kell a költségvetésen felül meghatározott összegű aranyat kiutalnunk.

Lenin

1922. V. 19.

Lenin Művei. 33. köt. 1953. 357—359. old.

V

AZ AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDAMUNKÁRÓL

RETROGRÁD IRÁNYZAT AZ OROSZ SZOCIÁLDEMOKRÁCIÁBAN

(Részlet)

A nyolcvanas években és a kilencvenes évek elején, amikor Oroszországban a szociáldemokraták gyakorlatilag megkezdték munkájukat, szemben találták magukat először is a narodovolecokkal, akik azt vetették a szemükre, hogy elzárkóznak az orosz forradalmi mozgalom hagyományos politikai harca elől, és akikkel a szociáldemokraták kitartó polémiát folytattak, másodszor pedig az orosz liberális társadalommal, amely szintén elégedetlen volt a forradalmi mozgalomnak a narodovolecoktól a szociáldemokrácia felé tett fordulata miatt. Emezekkel is, amazokkal is a politika kérdése körül folyt a vita. A szociáldemokraták, amikor a politikának leszűkített narodovolec értelmezése ellen harcoltak, amely szerint a politika nem egyéb, mint összeesküvősdi, nyilatkozhattak és nyilatkoztak is olykor általában a politika ellen (minthogy a politikának bizonyos leszűkített értelmezése dominált). Másrészt, a burzsoá „társaság" liberális és radikális szalonjaiban a szociáldemokraták igen gyakran hallhattak sajnálkozó megjegyzéseket arról, hogy a forradalmárok szakítottak a terrorral: ezek az emberek, akik elsősorban a saját bőrüket féltették, és akik a döntő pillanatban nem támogatták az önkényuralomra lecsapó hősöket, ezek az emberek kép-

mutatóan, politikai közömbösséggel vádolták a szociáldemokratákat, és arra áhítoztak, hogy újjáéledjen a párt, amely kikaparná nekik a tűzből a gesztenyét. Természetes, hogy a szociáldemokraták meggyűlölték az ilyen embereket és üres szólamaikat, s egy kevésbé nagy arányú, de komolyabb munka felé fordultak, propagandát fejtettek ki a gyári proletariátus körében. Eleinte elkerülhetetlen volt, hogy ez a munka szűk keretek között folyjék, s ez aztán egyes szociáldemokraták szűk körű nyilatkozataiban is kifejezésre jutott. Ámde a kereteknek ez a szűk mivolta cseppet sem aggasztotta azokat a szociáldemokratákat sem, akik egyáltalán nem feledkeztek meg az orosz munkásmozgalom széles körű történelmi céljairól. Nem baj, hogy a szociáldemokraták *szavai* olykor szűk körűek: *ügyük* viszont széles körű. Nem foglalkoznak haszontalan összeesküvésekkel, nem cimborálnak a burzsoá liberalizmus Balalajkinjaival[38], hanem ahhoz az osztályhoz fordulnak, amely az egyetlen valóban forradalmi osztály, és előmozdítják erejének kifejlesztését! Az volt a nézetük, hogy a szociáldemokrata propaganda kiterjesztésének minden lépésével a kereteknek ez a szűk mivolta önmagától meg fog szűnni. S jórészt valóban így is történt. A propagandáról a szociáldemokraták lassanként áttértek a széles körű agitációra. A széles körű agitáció természetesen egyre több öntudatos élenjáró munkást emelt ki a tömegből; forradalmi szervezetek alakultak (a szentpétervári, a kievi[39] és más „Harci Szövetség"-ek, a „Zsidó Munkásszövetség"[40]). Ezek a szervezetek természetszerűleg kezdtek az egyesülésre törekedni, s ez végül sikerült is; egyesültek és lerakták az „Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt" alapját. Azt hihetnénk, hogy most már nem maradt semmi talaja a régi szűkkörűségnek, s ez véglegesen megszűnt. De másképpen alakultak a dolgok: az agitáció kiterjesztése által a szociáldemokraták érintkezésbe kerültek a proletariátus legalsó, legfejletlenebb rétegeivel; ezeknek a rétegeknek megnyerése az agitátortól megkövetelte a felfogóképesség legalacsonyabb színvonalához való alkalmazkodást, hozzá-

szoktatta ahhoz, hogy „a pillanatnyi követeléseket és érdekeket" helyezze előtérbe, és félretegye a szocializmus és a politikai harc széles körű eszményeit. A szociáldemokrata munka szétforgácsolt, kisipari jellege, a rendkívül gyenge kapcsolat az egyes városok körei között, valamint az orosz szociáldemokraták és külföldi elvtársaik között, akik megbízhatóbb tudással, gazdagabb forradalmi tapasztalatokkal, szélesebb politikai látókörrel rendelkeznek, természetesen arra vezethet, hogy a szociáldemokrata tevékenységnek ezt az oldalát (ezt az *elengedhetetlenül szükséges* oldalát) mérhetetlenül eltúlozták, úgyhogy egyesek szinte már megfeledkeztek a többi oldaláról, annál is inkább, mert minden bukás alkalmával a legöntudatosabb munkások és értelmiségiek dőltek ki a csatasorból, és még nem alakulhatott ki a szilárd forradalmi hagyomány és a folytonosság. A szociáldemokrata munka egyik oldalának éppen ebben a mértéktelen eltúlzásában látjuk annak a sajnálatos ténynek fő okát, hogy egyesek eltérnek az orosz szociáldemokrata munka eszményeitől. Vegyük hozzá azt, hogy ezekre az emberekre túlzott hatással van egy-egy divatos könyv, hogy nem ismerik az orosz forradalmi mozgalom történetét és gyerekes módon eredetiségre törekszenek — s előttünk van „az orosz szociáldemokrácia retrográd irányzatának" minden alkotó eleme.

Részletesebben kell tehát kitérnünk arra a kérdésre, hogy milyen viszonyban vannak a proletariátus élenjáró rétegei annak alsóbb rétegeivel, és mi a szociáldemokrata munka jelentősége ezeknek vagy azoknak a rétegeknek a körében.

Valamennyi ország munkásmozgalmának története azt mutatja, hogy a szocializmus eszméit a leggyorsabban és legkönnyebben a munkások legrendezettebb helyzetben levő rétegei teszik magukévá. Főképpen közülük kerülnek ki azok az élenjáró munkások, akiket minden munkásmozgalom kitermelt, azok a munkások, akik meg tudják szerezni a munkástömegek teljes bizalmát, azok a munkások, akik teljesen a proletariátus felvilágosításának és megszervezésének szentelik magukat, azok a

munkások, akik egészen tudatosan teszik magukévá a szocializmust, s akik még önállóan is kidolgoztak szocialista elméleteket. Minden életképes munkásmozgalom kitermelt ilyen munkásvezéreket, kitermelte Proudhonjait és Vaillant-jait, Weitlingjeit és Bebeljeit. S orosz munkásmozgalmunk azzal a reménnyel kecsegtet, hogy ebben a tekintetben nem marad majd le az európaitól. Ugyanakkor, amikor a művelt társaságot már egyre kevésbé érdekli a becsületes, illegális irodalom, a munkások mind nagyobb szenvedéllyel törekszenek a tudásra és a szocializmusra, a munkások köréből igazi hősök emelkednek ki, akikben — képtelen életkörülményeik ellenére, az eltompító gyári kényszermunka ellenére — van annyi jellem és annyi akaraterő, hogy tanuljanak, tanuljanak és tanuljanak, s öntudatos szociáldemokratákat, „munkásértelmiséget" képezzenek magukból. Oroszországban már megvan ez a „munkásértelmiség", s minden erővel azon kell lennünk, hogy sorai egyre nőjenek, hogy magas szellemi igényeiket teljesen kielégítsük, hogy soraiból az orosz szociáldemokrata munkáspárt vezetői kerüljenek ki. Annak az újságnak, amely valamennyi orosz szociáldemokrata lapjává akar válni, ezért az élenjáró munkások színvonalán kell állnia; ennek a lapnak nemcsak hogy nem szabad mesterségesen leszállítania színvonalát, hanem ellenkezőleg, állandóan emelnie kell a színvonalat, nyomon kell követnie a nemzetközi szociáldemokrácia minden taktikai, politikai és elméleti kérdését. Csak ilyen körülmények között elégíthetők ki a munkásértelmiség igényei, és ez a munkásértelmiség maga veszi majd kezébe az orosz munkások ügyét, s *következésképpen* az orosz forradalom ügyét is.

Az élenjáró munkások számszerűleg kis rétegét követi az átlagmunkások széles rétege. Ezek a munkások is áhítoznak a szocializmusra, részt vesznek munkáskörökben, szocialista újságokat és könyveket olvasnak, részt vesznek az agitációban és csak abban különböznek az előbbi rétegtől, hogy nem tudnak a szociáldemokrata munkásmozgalom teljesen önálló vezetőivé válni.

Abból az újságból, amely a párt lapja lenne, az átlagmunkás nem ért majd meg egyes cikkeket, nem tudja majd teljesen felfogni a bonyolult elméleti vagy gyakorlati kérdéseket. Ebből korántsem következik az, hogy az újságnak le kell ereszkednie olvasói tömegének színvonalára. Ellenkezőleg, az újságnak fel kell emelnie olvasói színvonalát, és elő kell segítenie az átlagmunkások rétegéből élenjáró munkások kinevelését. Annak a munkásnak, aki elmerül a *helyi* gyakorlati tevékenységben, akit a legjobban a munkásmozgalom mindennapi hírei és az agitáció legközelebbi kérdései érdekelnek, minden lépésénél gondolnia kell az egész orosz munkásmozgalomra, e mozgalom történelmi feladataira, a szocializmus végső céljára, s ezért az újságnak, amelynek olvasótábora nagyrészt átlagmunkásokból áll, minden helyi és szűk körű kérdéssel okvetlenül egybe kell kapcsolnia a szocializmust és a politikai harcot.

Végül, az átlagmunkások rétegét követi a proletariátus legalsó rétegeinek tömege. Nagyon is lehetséges, hogy a szocialista újság teljesen vagy csaknem teljesen érthetetlen lesz számukra (hiszen Nyugat-Európában is sokkal nagyobb a szociáldemokrata választók száma, mint a szociáldemokrata újságok olvasóinak száma), de képtelenség lenne ebből arra következtetni, hogy a szociáldemokraták újságjának a munkások lehető legalacsonyabb színvonalához kell igazodnia. Ebből csak az következik, hogy ezekre a rétegekre az agitáció és a propaganda más eszközeivel kell hatni: a legnépszerűbben megírt brosúrákkal, szóbeli agitációval és — ami a legfontosabb — helyi eseményekkel foglalkozó röplapokkal. A szociáldemokratáknak még itt sem szabad megállniuk: igen könnyen meglehet, hogy legális felvilágosító tevékenységgel kell megtennünk az első lépéseket a legalsó munkásrétegek tudatának felébresztésére. A *párt* számára igen fontos, hogy felhasználja ezt a tevékenységet és éppen oda összpontosítsa, ahol a legnagyobb szükség van rá, hogy a legális funkcionáriusokat annak a szűz területnek a felszántására irányítsa, amelyet aztán a szociáldemokrata agitátorok vetnek

majd be. A legalsó munkásrétegek között végzett agitáció persze a legnagyobb teret kell hogy engedje az agitátor egyéni sajátosságainak és a helyi sajátosságoknak, a szakmai sajátosságoknak stb. „Nem szabad összetévesztenünk a taktikát az agitációval" — mondja Kautsky Bernstein ellen írt könyvében. — „Az agitáció módszerének alkalmazkodnia kell az egyéni és a helyi körülményekhez. Az agitációban az agitátorra kell bízni, hogy válogasson a rendelkezésére álló eszközök közt: az egyik agitátor lelkesedésével, a másik maró gúnyával gyakorolja a legnagyobb hatást, a harmadik azzal, hogy a példák tömegét tudja felsorakoztatni stb. De az agitációnak nemcsak az agitátorhoz, hanem a közönséghez is igazodnia kell. Az agitátornak úgy kell beszélnie, hogy megértsék; abból kell kiindulnia, amit hallgatósága jól ismer. Mindez magától értetődik és nemcsak a parasztok között kifejtett agitációra alkalmazandó. Kocsisokkal másképpen kell beszélni, mint matrózokkal, matrózokkal pedig másképpen, mint szedőkkel. Az *agitáció* legyen *egyéni*, de *taktikánknak*, politikai *tevékenységünknek egységesnek* kell lennie." (S. 2—3.) A szociáldemokrata elmélet élenjáró képviselője ezekkel a szavakkal kitűnően értékeli az agitációnak a párt általános tevékenységében betöltött szerepét. Ezek a szavak megmutatják, mennyire alaptalanok azoknak az aggályai, akik úgy vélik, hogy egy politikai harcot folytató forradalmi párt megalapítása akadályozza, háttérbe szorítja az agitációt, vagy korlátozza az agitátorok szabadságát. Ellenkezőleg, csak szervezett párt fejthet ki széles körű agitációt, csak ez adhatja meg a szükséges útmutatást (és anyagot) az agitátoroknak az összes gazdasági és politikai kérdésekkel kapcsolatban, csak ez használhatja fel az agitáció minden egyes helyi sikerét valamennyi orosz munkás okulására, csak ez irányíthatja az agitátorokat olyan környezetbe és olyan helységekbe, ahol a legnagyobb sikerrel működhetnek. Az agitátori készséggel rendelkező emberek csak szervezett pártban tudják majd minden erejüket arra a munkára fordítani — úgy hogy ez mind az agitációnak, mind a szociáldemokrata munka

többi területének hasznára legyen. Ebből látható, hogy aki a gazdasági harc mellett megfeledkezik a politikai agitációról és propagandáról, az megfeledkezik arról, hogy a munkásmozgalmat egy politikai párt harcává kell szervezni, az, minden egyébtől függetlenül, még a lehetőségétől is megfosztja magát annak, hogy a proletariátus legalsóbb rétegeinek a munkásügy mellé való felsorakoztatását tartósan és sikeresen megszervezze.

De ha egyesek így eltúlozzák a tevékenység egyik területét a többi rovására, sőt teljesen el akarják vetni a többit, ennek még sokkalta károsabb következményei lehetnek az orosz munkásmozgalomra nézve. A proletariátus legalsó rétegeire valósággal züllesztő hatással van, amikor olyan rágalmakat hallanak, hogy az orosz szociáldemokrácia alapítói a munkásban csak az önkényuralom megdöntésének eszközét látják, amikor arra szólítják fel őket, hogy csak az ünnepek visszaállítására és a szakmai szövetségekre szorítkozzanak, s ne törődjenek a szocializmus végső céljaival és a politikai harc legközelebbi feladataival. Az ilyen munkásokkal mindig megeshet, hogy beleesnek (és bele is fognak esni) a kormány és a burzsoázia bármely könyöradományának kelepcéjébe. A „Rabocsaja Miszl" prédikációjának hatása alatt a proletariátus legalsó rétegei, a teljesen fejletlen munkások, arra a burzsoá és mélységesen reakciós meggyőződésre juthatnak, hogy a munkást a béremelésen és az ünnepek visszaállításán („a pillanatnyi érdekeken") kívül semmi egyéb nem érdekelheti és nem is kell hogy érdekelje, hogy a munkásnép a maga erejéből, a maga „egyéni kezdeményezésével" intézheti és kell is hogy intézze a munkásügyet, anélkül, hogy igyekezne ezt egybeolvasztani a szocializmussal, anélkül, hogy igyekezne a munkások ügyét az egész emberiség haladó és rendkívül aktuális ügyévé tenni. A legelmaradottabb munkásokat, ismételjük, az ilyen meggyőződés elzüllesztheti, de bizonyosak vagyunk abban, hogy az élenjáró orosz munkások, azok, akik a munkásköröket és az egész szociáldemokrata tevékenységet vezetik, azok, akikkel most tele vannak börtöneink és száműzetési he-

lyeink, Arhangelszk kormányzóságtól Kelet-Szibériáig —, hogy ezek a munkások felháborodva utasítják majd el az ilyen elméletet. Aki az egész mozgalmat pillanatnyi érdekekre korlátozza, az a munkások elmaradottságára spekulál, legrosszabb szenvedélyeiket táplálja. Az ilyen ember mesterségesen szétképi a munkásmozgalom és a szocializmus, az élenjáró munkások pontosan körülhatárolt politikai törekvései és a tömegek tiltakozásának spontán megnyilvánulásai közötti kapcsolatot. S éppen ezért a „Rabocsaja Miszl"-nek az a kísérlete, hogy külön irányzattal lépjen a színre, különös figyelmet érdemel, s ez ellen a kísérlet ellen a legerélyesebben tiltakoznunk kell. Amíg a „Rabocsaja Miszl", nyilván a proletariátus legalsó rétegeihez alkalmazkodva, gondosan kerülte a szocializmus és a politikai harc végső céljának kérdését, de nem beszélt arról, hogy külön irányt követ — sok szociáldemokrata csak fejét csóválta, és remélte, hogy a „Rabocsaja Miszl" csoportjának tagjai munkájuk fejlesztésével és kiterjesztésével maguk is könnyen leküzdik majd szűklátókörűségüket. De amikor azok, akik eddig az előkészítő osztály hasznos munkáját végezték, most az opportunizmus divatos elméleteibe kapaszkodva egész Európát telekürtölik azzal, hogy az egész orosz szociáldemokráciát hosszú évekre (vagy talán örökre) az előkészítő osztályba akarják ültetni — vagyis amikor olyanok, akik eddig hasznos munkával összegyűjtöttek egy hordó mézet, most „nyilvános megnyilatkozással" vödörszámra kátrányt kezdenek beleönteni —, akkor nekünk erélyesen szembe kell szállnunk ezzel a retrográd irányzattal!

Az orosz szociáldemokrácia, mind alapítóinak, a „Munka Felszabadítása" csoport tagjainak személyében, mind pedig az „Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt"-ot alapító szociáldemokrata szervezetek személyében, mindig elfogadta a következő két alaptételt: 1) A szociáldemokrácia lényege: a proletariátus osztályharcának megszervezése, abból a célból, hogy a proletariátus kivívja a politikai hatalmat, hogy valamennyi termelési eszköz az egész társadalom kezébe menjen át, és a kapi-

talista gazdaságot szocialista gazdaság váltsa fel; 2) Az orosz szociáldemokrácia feladata: megszervezni egy orosz forradalmi munkáspártot, amely az önkényuralom megdöntését, a politikai szabadság kivívását tűzi majd ki legközelebbi céljául. Aki eltér ezektől az alaptételektől (amelyeket pontosan megszövegez a „Munka Felszabadítása" csoport programja, és amelyek kifejezésre jutnak „Az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt Kiáltványá"-ban), az eltér a szociáldemokráciától.

1899 vége.
Lenin Összes Művei. 4. köt. 1964. 250—256. old.

A „PROFESSION DE FOI"-VAL KAPCSOLATBAN

(Részlet)

A szociáldemokrácia feladata az, hogy fejlessze a tömegek politikai öntudatát, nem pedig az, hogy a politikai jogoktól megfosztott tömeg után kullogjon; másodszor — s ez a legfontosabb —, nem igaz, hogy a tömegek nem fogják megérteni a politikai harc eszméjét. Ezt az eszmét a legegyszerűbb munkás is megérti majd, persze, ha az agitátor vagy propagandista ismeri a módját annak, hogy úgy közeledjék hozzá, hogy átadja neki ezt az eszmét, ha érthető nyelven és a mindennapi életből vett, előtte ismert tényekre támaszkodva tudja ezt neki megmagyarázni. Márpedig ez a gazdasági harc feltételeinek megmagyarázásához is elengedhetetlen: a tömegek legalsóbb és középső rétegeiből való egyszerű munkások ezen a téren sem tudják elsajátítani a gazdasági harc általános eszméjét; ezt az eszmét elsajátítja néhány intelligens munkás, s ezeket követi az ösztöntől és a legközvetlenebb érdekektől hajtott tömeg.

Ugyanez a helyzet a politika terén is: a politikai harc általános eszméjét persze csak az intelligens munkás teszi magáévá, s őt követi a tömeg, mert nagyon is érzi politikai jogfosztottságát (mint a Kievi Bizottság „Profession de foi"-ja egyik helyén beismeri), s legközvetlenebb mindennapi érdekei állandóan össze-

ütközésbe hozzák a politikai elnyomás mindenféle megnyilvánulásaival. Egyetlen politikai vagy szociális mozgalomban, egyetlen országban soha nem volt és nem is lehet más viszony az adott osztály vagy nép tömege és kisszámú intelligens képviselője között: valamely osztály vezetői mindig és mindenütt annak élén járó, legintelligensebb képviselői. Az orosz munkásmozgalomban sem lehet másképpen. Ha tehát valaki nem törődik a munkások ez élen járó rétegének érdekeivel és igényeivel, ha igyekszik *leereszkedni* a legalsóbb rétegek értelmi színvonalára (ahelyett, hogy állandóan *emelné* a munkások tudatának színvonalát), ennek okvetlenül igen káros kihatásai vannak, ez előkészíti a talajt ahhoz, hogy a munkások között mindenféle nem szocialista és nem forradalmi eszmék terjedjenek el.

Befejezve a Kievi Bizottságnak a politikai harccal kapcsolatban vallott nézetei elemzését: a bizottság rendkívül furcsa és ugyanakkor az egész „Profession de foi"-ra rendkívül jellemző módon úgy találja, hogy a mai körülmények között lehetetlen politikai akciókra felhívni a munkások nagy tömegeit, s kívánatosnak tartja *részleges* tüntetések rendezését a nagy tömegek számára hozzáférhető okokból, tisztán agitációs céllal (nem pedig a kormányra gyakorlandó befolyás céljából). A szocialisták felhívják a munkásokat arra, hogy *ne* gyakoroljanak befolyást a kormányra!!! Ez már mindennek a teteje... Csak az a felfoghatatlan, hogyan lehetségesek olyan tüntetések, amelyek *ne* gyakoroljanak befolyást a kormányra. Nem kellene talán azt ajánlani a munkásoknak, hogy kuckójuk négy fala között, zárt ajtó mögött tüntessenek? vagy esetleg a zsebükben mutassanak fügét, s így tüntessenek? ez már bizonyára nem gyakorol majd olyan káros és pusztító „befolyást a kormányra"! Azt sem értjük, mit jelent a „részleges tüntetés"? Nem jelent ez talán szakmai tüntetést, csak szakmai kérdésekkel (ismétlem: mi köze ennek a szocializmushoz?) vagy esetleg részleges politikai indítóokokkal összefüggő tüntetést, amely nem irányul az egész politikai rendszer, általában az önkényuralom ellen? De ha így van, vajon

ezek nem tisztán a „Credó"-nak és a szélsőséges opportunizmusnak, a munkásosztály politikai tudata és politikai feladatai szélsőséges lealacsonyításának és elhomályosításának az eszméi-e? Ha így van, ne ismételjük-e meg talán az egyik „fiatal" fővárosi szociáldemokrata „szállóigéjét": „Korai még a munkások között diszkreditálni az önkényuralmat"?

Hogy mennyire korlátoltak a „Profession de foi" nézetei, ez nemcsak a „politika" kérdésében ütközik ki. „A tömegre való agitációs ráhatás — olvassuk — napjainkban csak abban nyilvánulhat meg, hogy először is támogatjuk a proletariátus gazdasági harcát; a Bizottság ezért felhasznál minden olyan alkalmat, amikor a munkások összeütköznek a munkáltatókkal, vagy amikor a munkáltatók valamilyen nagyobb visszaélést követnek el, és felhívással fordul a munkásokhoz, megmagyarázza nekik helyzetüket, tiltakozásra szólítja fel őket, vezető szerepet visz a sztrájkokban, megfogalmazza követeléseiket, megmutatja, milyen úton valósíthatók meg a legkönnyebben ezek a követelések, s mindezzel fejleszti a munkásosztály öntudatát" — és kész, a gazdasági harcról többet nem is mondanak. S ez — profession de foi! Olvassák el figyelmesen ezt a részt: ismét a „Credo" nyelve és a „Credo" gondolatai (ami újból és újból világosan megmutatja, milyen súlyos tévedést követ el a „Rabocseje Gyelo" szerkesztősége, amely mindenképpen takargatni akarja a „fiatal ökonomisták" nézeteit, és csak egyes személyek elhajlását óhajtja látni benne).

A szocialista számára a gazdasági harc alapul szolgál arra, hogy forradalmi pártba szervezze a munkásokat, összefogja és fejlessze az egész kapitalista rendszer elleni osztályharcukat. Ha viszont a gazdasági harcot úgy tekintjük, mint ami önmagában elegendő, akkor ebben a harcban nincsen semmi, ami szocialista volna, s valamennyi európai ország tapasztalatai tömén telen példát mutatnak nemcsak szocialista, hanem szocialistaellenes szakszervezetekre is.

A burzsoá politikus feladata az, hogy „támogassa a proletariá-

tus gazdasági harcát", a szocialista feladata az, hogy a gazdasági harcot a szocialista mozgalomnak és a forradalmi munkáspárt sikereinek szolgálatába állítsa. A szocialista feladata előmozdítani, hogy a gazdasági és a politikai harc bonthatatlanul összeforrjon a szocialista munkástömegek egységes osztályharcává. A Kievi Bizottság „Profession de foi"-jának homályos kifejezései tehát kitárják a kaput a bernsteinista eszmék előtt, és törvényesítik a gazdasági harc kérdésében tanúsított megengedhetetlenül korlátozott álláspontot.

A tömegekre gyakorolt agitációs ráhatásnak az elnyomás minden tényével és megnyilvánulásával kapcsolatban kifejtett legszélesebb körű agitációban, mégpedig mind gazdasági, mind politikai agitációban kell állnia, amelyet felhasználunk arra, hogy minél nagyobb számban bevonjuk a munkásokat a forradalmi szociáldemokrata párt soraiba, hogy serkentsük a politikai harc mindenfajta megnyilvánulását, hogy ezt a harcot spontán formáiból egy egységes politikai párt harcának formájává szervezzük. Az agitáció tehát legyen olyan *eszköz*, amelynek segítségével széles körben elterjesztjük a politikai tiltakozást és a politikai harc szervezettebb formáit. Ma agitációnk keretei túlságosan szűkek, az agitáció által érintett kérdéseknek a köre túlságosan korlátozott, s a mi kötelességünk nem az, hogy törvényesítsük ezt a korlátozottságot, hanem az, hogy igyekezzünk megszabadulni tőle, hogy igyekezzünk elmélyíteni és kiterjeszteni agitációs tevékenységünket.

A szóban forgó „Profession de foi"-ban ez a korlátozottság nemcsak a fentebb taglalt elméleti tévedésekre, hanem a gyakorlati feladatok leszűkítésére is vezet. Ez a leszűkítés mutatkozik meg abban a kívánságban, hogy „tegyük legközelebbi soron levő feladatunkká a helyi gyárakban dolgozó munkások helyzetének kérdőívek útján és más módszerekkel való megvizsgálását". Persze általában nem lehet semmi kifogásunk a kérdőívek ellen, ezek elengedhetetlen tartozékai az agitációnak — de

ha vizsgálatokkal foglalkozunk, improduktív módon használjuk fel amúgy is gyenge forradalmi erőinket.

Sok mindent meríthetünk persze legális kutatásainkból is. A legközelebbi soron levő feladattá az agitáció és a propaganda (különösen a politikai agitáció és propaganda) kibővítését kellene tennünk, annál is inkább, mert a munkások között egyre inkább terjed az a kitűnő szokás, hogy önállóan leveleznek a szocialista újságokkal, s ez eléggé bőségesen biztosít anyagot.

Még inkább tapasztalható a szűkítés abban, hogy a segélypénztárak kérdésében csak a „szakmai sztrájk"-pénztárakat tartják kívánatosaknak, s egyetlen szó sem esik arról, hogy ezeknek a pénztáraknak mint a szociáldemokrata párt láncszemeinek hozzá kell tartozniuk a párthoz és a politikai harcot kell szolgálniuk.

Az a törekvés, hogy konspiratív segélypénztárainkat kizárólag gazdasági tevékenységre korlátozzák, természetes a „Credo" szerzői számára, de érthetetlen az Oroszországi Szociáldemokrata Munkáspárt egyik bizottságának „Profession de foi"-jában.

A legális társaságok kérdésében a „Profession de foi" tételei ugyanilyen korlátozottak és ugyanúgy azt a törekvést fejezik ki, hogy engedményeket tegyenek a hírhedt bernsteinizmusnak; ha a Szociáldemokrata Párt Bizottsága közreműködik segélypénztárak létrehozásában, ez ismét csak azt jelenti, hogy szétforgácsolja erőit és elmossa a „kultúrmunka" és a forradalmi munka közötti határt; a forradalmi párt a legális szervezeteket felhasználhatja és kell is hogy felhasználja *saját* munkája megerősítésére és megszilárdítására az agitáció gócpontjaiként, olyan szervezetekként, amelyek alkalmasak a kapcsolatok leplezésére stb., stb. — de ennyi az egész. Teljesen ésszerűtlen a szocialisták erőit egyesületek alakításában való közreműködésre fordítani, helytelen ezeknek az egyesületeknek önálló jelentőséget tulajdonítani, egyszerűen nevetséges azt gondolni, hogy a legális egyesületek „teljesen mentesek" lehetnek „a munkáltatók részvételétől és nyomásától",

Végül, a Kievi Bizottság szervezeti terveiben is megmutatkozott nézeteinek korlátozottsága és specifikus sajátossága. Mi ugyan teljesen egyetértünk a Kievi Bizottsággal abban, hogy jelenleg időszerűtlen a párt helyreállításáról és új Központi Bizottság megválasztásáról beszélnünk, de teljesen hibásnak tartjuk azt a véleményt, hogy „a mozgalomnak közvetlenül gazdasági jellege" van, hogy az orosz proletariátus „még nincs felkészülve a politikai agitációra". Hiba volna az is, ha várnák, míg „a helyi csoportok megszilárdulnak, számbelileg megnőnek, szorosabb kapcsolatokat teremtenek a munkássággal" — ez a megerősödés gyakran azonnali lebukásra vezet.

Nem, nekünk haladéktalanul hozzá kell fognunk az egyesítéshez, és ezt az egyesítést az irodalom egyesítésével kell kezdenünk, egy olyan országos orosz lapnak az alapításával, amelynek meg kell kísérelnie a párt megújításának előkészítését oly módon, hogy mint egész Oroszország sajtószerve tudósításokat és anyagokat gyűjt össze valamennyi helyi körtől, helyt ad a vitás kérdések megtárgyalásának, kiszélesíti propagandánk és agitációnk kereteit, külön figyelmet fordít a szervezeti és a taktikai kérdésekre, valamint az ügyek vitelének technikai módszereire, kielégíti a legfejlettebb munkások minden igényét, és fokozatosan felemeli a proletariátus legalsó rétegeit (amelyeket munkástudósításokkal stb. kell magunkhoz vonni) úgy, hogy egyre tudatosabban vegyenek részt a szocialista mozgalomban és a politikai harcban.

Meggyőződésünk szerint csak ily módon készíthetjük elő a párt egyesítésének és helyreállításának tényleges előfeltételeit, és csak a korlátozott „ökonomizmussal" és az egyre jobban terjedő bernsteinista eszmékkel folytatott egyenes és nyílt vita biztosíthatja az orosz munkásmozgalom és az orosz szociáldemokrácia helyes irányú fejlődését.

1899 vége vagy 1900 eleje.
Lenin Összes Művei. 4. köt. 1964. 295—299. old.

A MUNKÁSPÁRT ÉS A PARASZTSÁG

(Részlet)

Most már (többé-kevésbé általános formában) csaknem általánosan elismerik a paraszt bajait; az 1861-es reform „fogyatékosságairól" és az állami segítség szükségességéről szóló frázis közhellyé vált. A mi kötelességünk rámutatni arra, hogy ezek a bajok éppen a parasztság osztályelnyomásának a következményei, hogy a kormány az elnyomó osztályok hűséges védelmezője, hogy azoknak, akik őszintén és komolyan akarják a parasztok helyzetének gyökeres megjavítását, nem a kormány segítségére, hanem a kormány igája alól való felszabadulásra, a politikai szabadság kivívására kell törekedniük. Beszélnek arról, hogy a megváltási díjak túlságosan nagyok, beszélnek a megváltási díjak csökkentését és elhalasztását célzó jótékony kormányrendszabályról. Mi azt mondjuk erre, hogy mindezek a megváltási díjak nem jelentenek egyebet, mint törvényes formákkal és hivatalnoki szólamokkal való álcázását annak, hogy a földesurak és a kormány megrabolják a parasztokat, nem egyéb ez, mint adó a jobbágytartóknak rabszolgáik felszabadításáért. Mi azt követeljük, hogy azonnal és teljesen szüntessenek meg minden megváltási díjat és szolgáltatást, azt követeljük, hogy adják vissza a népnek azokat a százmilliókat, amelyeket a cári

kormány a rabszolgatartók mohóságának kielégítésére éveken át kisajtolt belőle. Beszélnek a parasztok földínségéről, arról, hogy a paraszti földbirtok kibővítése érdekében állami segítségre van szükség. Erre azt mondjuk, hogy a parasztokat éppen az állami segítség — természetesen a földbirtokosoknak nyújtott segítség — *következtében* fosztották meg olyan sok esetben a számukra legszükségesebb földtől is. Azt követeljük, hogy adják vissza a parasztoknak azokat a lehasított földeket, amelyek segítségével továbbra is fenntartják a kényszerű, a szolgaságba döntő, a robotmunkát, vagyis tulajdonképpen a régi jobbágyi munkát. Azt követeljük, alakítsanak parasztbizottságokat azoknak az égbekiáltó igazságtalanságoknak jóvátételére, amelyeket a cári kormány által létesített nemesi bizottságok a felszabadított rabszolgákkal szemben elkövettek. Azt követeljük, hogy hozzanak létre bíróságokat, amelyeknek jogukban áll csökkenteni azokat a mértéktelenül magas földbéreket, amelyeket a földesurak — a parasztok reménytelen helyzetét kihasználva — megállapítanak; olyan bíróságokat, amelyek előtt a parasztnak joga lenne uzsoráért beperelni azokat, akik mások irtózatos nyomorát kihasználva uzsoraszerződéseket kötnek. Igyekszünk majd mindig és minden alkalommal megmagyarázni a parasztoknak, hogy azok az emberek, akik nekik a mai állam támogatásáról vagy segítségéről beszélnek, vagy ostobák, vagy pedig csalók és a parasztok legádázabb ellenségei, hogy a parasztgazdaságnak mindenekelőtt a hivatalnoki hatalom önkényétől és elnyomásától kell megszabadulnia, hogy a parasztságnak mindenekelőtt arra van szüksége, hogy minden tekintetben elismerjék a többi renddel való teljes és feltétlen egyenjogúságát, teljes mozgási és költözködési szabadságát, a földdel való szabad rendelkezési jogát, azt a jogát, hogy a mir* ügyeit intézze és a mir jövedelmével rendelkezzék. Akármelyik orosz falu életének leghétköznapibb tényei mindig ezer meg ezer alkalmat szolgáltat-

* — földközösség. — *Szerk.*

nak a fenti követelésekért folyó agitációra. Ennek az agitációnak a parasztok helyi, konkrét, legsürgetőbb szükségleteiből kell kiindulnia, de nem szabad ezekre a szükségletekre szorítkoznia, hanem egyre inkább bővítenie kell a parasztok látókörét, egyre inkább fejlesztenie kell politikai tudatukat, rá kell mutatnia arra, hogy a földesurak és a parasztok milyen különleges helyet foglalnak el az államban, rá kell mutatnia arra, hogy az egyetlen eszköz, amellyel a falu felszabadulhat az önkénynek és elnyomásnak reá nehezedő igája alól: a népképviselők egybehívása, a hivatalnokok önkényuralmának megdöntése. Értelmetlen és ostoba az az állítás, hogy a munkások képtelenek felfogni a politikai szabadságnak ezt a követelését: nemcsak a munkások, akik évek óta nyílt harcban állnak a gyárosokkal és a rendőrséggel, akik állandóan látják, hogy legjobbjaikat önkényesen letartóztatják és üldözik, nemcsak ezek a szocializmussal már megfertőzött munkások, hanem minden értelmes paraszt is, aki csak valamelyest is gondolkozott azon, amit maga körül lát, meg tudja majd érteni és fel tudja majd fogni, hogy miért harcolnak a munkások, magáévá tudja majd tenni azt a gondolatot, hogy egybe kell hívni a zemszkij szobor-t*, amely az egész országot megszabadítja a gyűlölt hivatalnokok mindenhatóságától. És a parasztság közvetlen és legégetőbb szükségleteinek talaján folyó agitáció csak akkor tudja majd teljesíteni feladatát, csak akkor tudja a faluba bevinni az osztályharcot, ha minden alkalommal meghatározott politikai követelésekkel tudja összekapcsolni az egyes „gazdasági" bajok leleplezését.

1901. február, legkésőbb 19 (március 4).
Lenin Összes Művei. 4. köt. 1964. 404—406. old.

* — rendi országgyűlést. — *Szerk.*

MI A TEENDŐ?

MOZGALMUNK ÉGETŐ KÉRDÉSEI

(Részletek)

„Milyen sok szociáldemokrata Lomonoszov tűnt fel nálunk az utóbbi időben!" — jegyezte meg egyszer egy elvtárs, arra célozva, hogy az „ökonomizmusra" hajló személyek közül sokan meglepő hajlandóságot mutatnak arra, hogy feltétlenül a „saját eszükkel" jussanak el a nagy igazságokhoz (például ahhoz, hogy a gazdasági harc rávezeti a munkásokat jogfosztottságuk kérdésére), és közben a zseniális őstehetségek nagyszerű nemtörődömségével figyelemre se méltatják mindazt, amit már létrehozott a forradalmi gondolat és a forradalmi mozgalom megelőző fejlődése. Pontosan ilyen őstehetség a mi Lomonoszov-Martinovunk is. Fussák csak át az „Aktuális kérdések" című cikkét, és látni fogják, hogyan *közelíti meg* „saját eszével" azt, amit Akszelrod (akiről Lomonoszovunk persze mélyen hallgat) már régen megmondott, hogyan *kezdi* például megérteni, hogy nem hagyhatjuk figyelmen kívül a burzsoázia egyik vagy másik rétegének ellenzékiségét („Rabocseje Gyelo", 9. sz. 61., 62., 71. old. — vö. a „Rabocseje Gyelo" szerkesztőségének Akszelrodhoz intézett „Válasz"-ával, 22., 23—24. old.) stb. De sajnos csak „megközelíti" és csak „kezdi", ennél nem jut tovább, mert még mindig annyira nem értette meg Akszelrod gondolatait, hogy „a

munkáltatók és a kormány elleni gazdasági harcról" beszél. A „Rabocseje Gyelo" három évig (1898—1901) erőlködött, hogy megértse Akszelrodot, és ...mégsem értette meg! Azért van talán ez is, mert a szociáldemokrácia „az emberiséghez hasonlóan" mindig csak megvalósítható feladatokat tűz maga elé?

De a Lomonoszovok nemcsak azzal tűnnek ki, hogy sok mindent nem tudnak (ez még nem volna nagy baj!), hanem azzal is, hogy nincsenek tudatában tudatlanságuknak. Ez aztán már nagy baj, s ez a baj arra készteti őket, hogy mindjárt nekilássanak Plehanov „elmélyítésének".

„Sok víz folyt le azóta — meséli Lomonoszov-Martinov —, hogy Plehanov megírta az említett könyvecskét („A szocialisták feladatai az oroszországi éhínség elleni harcban"). Azok a szociáldemokraták, akik tíz éven át vezették a munkásosztály gazdasági harcát... még nem jutottak hozzá, hogy széles elméleti alapokra fektessék a párt taktikáját. Ez a kérdés most megérett, és ha meg akarnók adni ezt az elméleti megalapozást, kétségtelenül alaposan el kellene mélyítenünk azokat a taktikai elveket, amelyeket annak idején Plehanov fejtegetett... Most nem úgy kellene meghatároznunk a propaganda és az agitáció közötti különbséget, mint Plehanov tette" (Martinov közvetlenül ezelőtt idézte Plehanov szavait: „a propagandista sok eszmét ad egy vagy néhány személynek, az agitátor viszont csak egy vagy néhány eszmét ad, de azt aztán az emberek egész tömegének"). „Propagandán mi az egész fennálló rendnek vagy e rend egyes jelenségeinek forradalmi megvilágítását értenők, függetlenül attól, hogy egyes személyek, vagy pedig széles tömegek számára érthető formában történik. Agitáción a szó szigorúan vett értelmében" (sic!) „a tömegeknek bizonyos konkrét akciókra való felhívását, annak előmozdítását értenők, hogy a proletariátus közvetlenül forradalmi módon avatkozzék be a társadalmi életbe."

Gratulálunk az orosz, sőt a nemzetközi szociáldemokráciának is Martinov új, szigorúbb és mélyebb terminológiájához. Eddig azt hittük (Plehanovval és a nemzetközi munkásmozgalom valamennyi vezetőjével együtt), hogy a propagandistának, ha pél-

dául a munkanélküliség kérdéséről beszél, meg kell magyaráznia a válságok kapitalista jellegét, rá kell mutatnia azokra az okokra, amelyek elkerülhetetlenné teszik a válságokat a mai társadalomban, el kell mondania, hogy ezt a társadalmat szükségszerűen szocialista társadalommá kell átalakítani stb. Egyszóval „sok eszmét" kell adnia, olyan sokat, hogy ezeket az eszméket teljes összességükben csak (viszonylag) kevesen fogják azonnal elsajátítani. Az agitátor viszont, amikor ugyanerről a kérdésről beszél, olyan példát fog felhozni, melyet valamennyi hallgatója jól ismer, s amely egyben a legkiemelkedőbb is — mondjuk, egy munkanélküli család éhhalálát, a nyomor növekedését vagy más hasonlót —, és minden igyekezetével arra fog törekedni, hogy ebből a közismert tényből kiindulva *egy eszmét* adjon a „tömegeknek" — azt az eszmét, hogy a gazdagság növekedése és a nyomor növekedése között értelmetlen ellentmondás van, arra fog törekedni, hogy elégedetlenséget és felháborodást *keltsen* a tömegben ezzel a kiáltó igazságtalansággal szemben, ennek az ellentmondásnak a teljes megvilágítását pedig a propagandistára hagyja. A propagandista ezért főleg *nyomtatott*, az agitátor pedig *élő* szóval hat. A propagandistának más képességekkel kell rendelkeznie, mint az agitátornak. Kautskyt és Lafargue-ot például propagandistának, Bebelt és Guesde-et agitátornak nevezzük. De megkülönböztetni a gyakorlati tevékenységnek még egy harmadik területét vagy harmadik funkcióját is, ehhez a funkcióhoz sorozva „a tömegek bizonyos konkrét akciókra való felhívását", a legnagyobb értelmetlenség, mert a „felhívás" mint egyszeri ténykedés természetszerűen és elkerülhetetlenül kiegészíti az elméleti tanulmányt is, a propaganda-brosúrát is, az agitációs beszédet is, vagy pedig merőben végrehajtó funkció. Valóban, nézzük például a német szociáldemokratáknak a gabonavámok ellen folytatott mostani harcát. A teoretikusok tanulmányokat írnak a vámpolitikáról, harcra „hívnak", mondjuk, a kereskedelmi szerződésekért és a szabadkereskedelemért; ugyanezt teszi a propagandista is a folyóiratokban, az agitátor is nyilvá-

nos szónoklataiban. A tömegek „konkrét akciója" itt abban áll, hogy a gabonavámok felemelése ellen tiltakozó petíciókat írnak alá és a petíciókat benyújtják a Reichstagnak. Erre az akcióra közvetve a teoretikusoktól, propagandistáktól és agitátoroktól indul ki a felhívás, közvetlenül pedig azoktól a munkásoktól, akik az aláírási ívekkel bejárják a gyárakat és a lakásokat. A „Martinov-féle terminológia" szerint Kautsky is, Bebel is propagandista, az aláírási ívek terjesztői pedig agitátorok, nemde?

Nézzük meg közelebbről a szociáldemokrata köröknek az utóbbi években legjobban elterjedt típusát, és lássuk a munkáját. „Kapcsolatban áll a munkásokkal", és ezzel be is éri; röplapokat ad ki, amelyekben ostorozza a gyári visszaéléseket, a kormánynak a kapitalisták iránt tanúsított részrehajlását és a rendőrség erőszakoskodását; rendszerint a munkások gyűlésein sem beszélnek vagy alig beszélnek egyébről; a forradalmi mozgalom történetéről, kormányunk bel- és külpolitikájának kérdéseiről, Oroszország és Európa gazdasági fejlődésének kérdéseiről, ennek vagy annak az osztálynak a mai társadalomban elfoglalt helyzetéről stb. szóló előadások és beszélgetések a legnagyobb ritkaságok közé tartoznak; senkinek eszébe sem jut, hogy rendszeres kapcsolatot teremtsen a társadalom egyéb osztályaival és kibővítse ezt a kapcsolatot. A vezetőnek az ilyen kör tagjai képzeletében élő eszményképe a legtöbb esetben lényegében sokkal inkább hasonlít szakszervezeti titkárra, mint szocialista politikai vezérre. Mert például bármelyik angol trade-union titkára mindig segíti a munkásokat gazdasági harcukban, gyári leleplezéseket szervez, megmagyarázza azoknak a törvényeknek és intézkedéseknek igazságtalan voltát, amelyek korlátozzák a sztrájkszabadságot és a sztrájkőrségek felállításának szabadságát (a sztrájkőrök mindenkit figyelmeztetnek, hogy a gyárban sztrájk van), megmagyarázza a lakosság burzsoá osztályaihoz tartozó békéltető bírák részrehajlását stb., stb. Egyszóval minden szakszervezeti titkár folytat „gazdasági harcot a munkálta-

tók és a kormány ellen" és segít e harc folytatásában. És nem lehet eléggé hangsúlyozni, hogy *ez még nem* szociáldemokratizmus, hogy a szociáldemokrata eszményképének nem egy tradeunion titkárának kell lennie, hanem a *néptribunnak*, aki reagálni tud az önkény és az elnyomás minden megnyilvánulására, bárhol történjék, bármely réteget vagy osztályt érintsen is, aki mindezeket a jelenségeket általánosítani tudja a rendőri erőszak és a kapitalista kizsákmányolás egységes képében, aki minden apróságot ki tud használni arra, hogy *mindenki előtt* kifejtse szocialista meggyőződését és demokratikus követeléseit, hogy *minden egyes emberrel* megértesse a proletariátus felszabadító harcának világtörténelmi jelentőségét...

1901. ősze—1902. február
Lenin Összes Művei. 6. köt. 1964. 60—62., 73—74. old.

LEVÉL EGY ELVTÁRSHOZ SZERVEZETI FELADATAINKRÓL

(Részlet)

Rátérek a propagandista körök kérdésére. Mivel annyira szűkében vagyunk propagandista erőknek, aligha szervezhetünk minden kerületben külön-külön ilyen köröket, és ez aligha is kívánatos. A propagandát az egész bizottságnak azonos szellemben kell folytatnia, és ezt szigorúan központosítani kell; ezért én így képzelem a dolgot: a bizottság megbízza néhány tagját, hogy szervezzenek propagandista csoportot (amely a bizottság részlege vagy *a bizottság egyik intézménye* lesz). Ez a csoport hivatott arra, hogy konspirációs tekintetben a kerületi csoportokat *igénybe véve, az egész városban*, a bizottság „hatáskörébe tartozó" egész területen propagandát folytasson. Ha szükséges, ez a csoport még alcsoportokat is alakíthat, másra is átruházhatja, hogy úgy mondjam, funkcióinak ezt vagy azt a részét, de csakis a bizottság jóváhagyásával; a bizottságnak mindig és feltétlenül joga van ahhoz, hogy elküldje megbízottját mindegyik csoportba, alcsoportba vagy körbe, amely valamelyest is kapcsolatban van a mozgalommal.

Ugyancsak megbízások formájában, a bizottság fiókjainak vagy intézményeinek mintájára kell megszervezni a mozgalom szolgálatában álló többi, különféle csoportot is: az egyetemi és

gimnazista ifjúság csoportjait, vagy mondjuk, az együttműködő hivatalnokok csoportjait, a szállító, a nyomdai, az útlevélkészítő csoportot, a konspirációs lakások megszervezésével foglalkozó csoportokat, a spicliket szemmeltartó csoportokat, a katonai csoportokat, a fegyverbeszerző csoportokat, a szervező csoportokat, amelyek például „jövedelmező pénzügyi vállalkozások" szervezésével foglalkoznak stb. A konspiratív szervezés egész művészetének abban kell állnia, hogy felhasználunk *mindenkit és mindent*, „munkát adunk mindenkinek", de ugyanakkor megtartjuk az egész mozgalom *vezetését*, mégpedig természetesen nem hatalmunknál, hanem tekintélyünknél, energiánknál, nagyobb tapasztalatainknál, sokoldalúságunknál, tehetségünknél fogva. Ez a megjegyzés arra a lehetséges és szokásos ellenvetésre vonatkozik, hogy a szigorú központosítás túlságosan könnyen végzetes lehet az ügyre, ha a központban *véletlenül* akad egy óriási hatalommal felruházott *alkalmatlan* személy. Az ilyesmi persze lehetséges, de a választás elve és a decentralizáció nem lehet ennek ellenszere, mert ez az önkényuralom viszonyai között a forradalmi munkában valamennyire is nagyobb arányokban megengedhetetlen, sőt éppenséggel káros. Ennek ellenszerét nem nyújtja semmiféle szervezeti szabályzat, ellenszeréül csak az „elvtársi befolyásolás" rendszabályai szolgálhatnak; a legkülönfélébb alcsoportok határozatai, továbbá az, hogy a Központi Laphoz és a Központi Bizottsághoz fordulnak, és végül (a legrosszabb esetben) a teljesen alkalmatlan hatalom *megdöntése*. A bizottságnak törekednie kell minél nagyobb mértékű munkamegosztásra, szem előtt tartva, hogy a forradalmi munka különböző területein különböző képességekre van szükség, hogy az, aki szervezőnek teljesen alkalmatlan, pótolhatatlan agitátor lesz, vagy az, aki képtelen a legszigorúbb konspirációs fegyelemre, nagyszerűen beválik mint propagandista stb.

Mellesleg, a propagandistákat illetően szeretnék még néhány szót szólni azellen, hogy ezt a hivatást rendszerint *elárasztják* gyönge képességű emberek, s ezáltal süllyed a propaganda szín-

vonala. Nálunk olykor válogatás nélkül minden diákot propagandistának tartanak, és az egész *ifjúság* igényt tart arra, hogy bízzák rá „egy kör vezetését" stb. Ezellen harcolnunk kellene, mert ebből igen sok kár származik. Valóban elvhű és tehetséges propagandista *nagyon kevés* van (és hogy valaki azzá váljék, ahhoz jó sokat kell tanulnia és sok tapasztalatot kell gyűjtenie), és az ilyen embereket szakosítani kell, teljes mértékben foglalkoztatni és gondosan óvni kell őket. Hetenként több előadást kell rendeznünk számukra, s értenünk kell ahhoz, hogy idejében küldjük őket más városokba, s általában meg kell szerveznünk, hogy kiváló propagandisták állandóan járják a különböző városokat. A kezdő ifjúság tömegét pedig inkább gyakorlati vállalkozásokba kell bevonni, amelyeket mi sokszor elhanyagoltunk a diákoknak ahhoz a körlátogatásához képest, amelyet optimistán „propagandának" neveznek. Komoly gyakorlati vállalkozások persze szintén alapos előkészítést igényelnek, de itt mégis könnyebben találhatunk munkát a „kezdők" számára is.

1902.

Lenin Összes Művei. 7. köt. 1965. 13—14. old.

AZ OSZDMP BIZOTTSÁGAINAK ÉS CSOPORTJAINAK AZ ORSZÁGOS PÁRTKONGRESSZUS ELÉ TERJESZTENDŐ JELENTÉSEIRŐL

(Részlet)

A helyi munka jellege, tartalma és terjedelme

16. Propaganda. A propagandisták (körök) összetétele, száma, működésük formája? Vannak-e közöttük munkások? A többség diák-e? A tapasztaltabb elvtársak kifejtenek-e ellenőrző és irányító munkát? Az előadások szokásos programja és az idők folyamán beállt változások? A munkások aktivitása és érdeklődésük egyik vagy másik tárgy iránt? Próbáltak-e jó előadásokkal felkészült előadókat küldeni a különböző városokba, kerületekbe stb.? Az előadások céljából tartott gyűlések összetétele és létszáma, gyakorisága és körülményei?

17. Gazdasági agitáció. Mikor kezdődött a röplapok kiadása? Megállapítható-e a kiadott röplapok száma és példányszáma? (megközelítőleg?) Mely kerületeket, gyárakat és munkaágakat öleli fel ez az agitáció? A röplapok megfogalmazásának és jóváhagyásának rendje? A munkások részvétele ebben a tevékenységben? A kiadás és a *terjesztés* technikája? Vannak-e a széthordók között munkások? Milyen mértékben van kielégítve a röplapszükséglet?

18. Politikai agitáció. Áttérés a gazdaságiról? mikor kezdő-

dött ez az áttérés? váltott-e ki tiltakozásokat? mikor jelentek meg az első politikai röplapok? volt-e olyan idő, amikor *kizárólag* gazdasági röplapokat adtak ki? a politikai agitáció kérdésének felvetése és indítóokai? Írjuk le lehetőleg részletesen, hogyan szélesedik a politikai agitáció mind a röplapok jellege, mind a terjesztés köre tekintetében. Kívánatosak okmányok, mert fontos, hogy ismerjük a politikai agitáció *valamennyi esetét*, és valamennyi területét. Csak a munkások között folyt-e vagy más osztályok körében is (lásd alább). A röplapok összeállításának módszerei és rendje, a röplapok iránt mutatkozó érdeklődés, milyen mértékben elégítik ki ezt az érdeklődést? Helyi vagy általános röplapok kellenek-e nagyobb számban?

19. Irodalom. Milyen illegális kiadványokat terjesztenek? Soroljuk fel ezeket, mutassunk rá a terjesztés körére, a bizottság és a munkások (resp. általában a közönség) viszonyára *minden egyes* kiadványhoz (brosúrához stb.), a terjesztés idejére, az érdeklődésre, arra, hogy mely rétegekben van érdeklődés és főleg milyen irodalom iránt?

Szétosztás, szétszórás, együttes olvasás körökben? Milyen kérdésekben van szükség arra, hogy az értelmiségiek megmagyarázzák — széles körökben elterjedt-e a magyarázatokkal kísért felolvasás gyakorlata? — milyen műveket olvasnak fel?

20. Helyi és országos pártlapok. A helyi lap története: megjelenésének gyakorisága? példányszáma? hogyan szervezték meg az irodalmi munkát? hogyan gyűjtik össze és hogyan őrzik az anyagot? (vagy elvész?) A helyi és országos lapokban való közreműködés megszervezése? külön irodalmi csoportok? „riporterek"? kapcsolatok irodalmi körökkel? A tudósítások küldésének módjai? — a bizottságok útján? magánszemélyek útján, és milyen mértékben? Kísérletek az egyetemi ifjúság felhasználására? száműzöttek felhasználására?

Következtetések és kívánságok a lapokkal kapcsolatban.

21. Május elsejék. Minden egyes május elseje története és tanulságok a jövőre.

22. Tüntetések. Összefoglaló adatok minden egyes tüntetésről. Szervezési kísérletek általában? — különösen az ellenállás megszervezése? — a felfegyverzésé? A munkások és általában a „gyakorlati pártmunkások" nézetei erről?

A tüntetésekről szóló pártirodalom kiegészítése és ellenőrzése.

A mai álláspont ebben a kérdésben.

1902. december—1903. január.
Lenin Összes Művei. 7. köt. 1965. 73—74. old.

A BUND HELYZETE A PÁRTBAN

(Részlet)

...A szociáldemokrácia programja csak az alapvető követeléseket állítja fel, amelyek az egész proletariátus szempontjából közösek, a szakmai, helyi, nemzeti, faji különbségekre való tekintet nélkül. Ezekből a különbségekből fakad az, hogy az állampolgárok törvény előtti egyenlőségének egy és ugyanaz a követelése egy helyütt a jogegyenlőség hiányának egyik formája elleni agitációhoz, másutt, illetve a proletariátus más csoportjainál a jogegyenlőség hiányának egy másik formája elleni agitációhoz vezet. Ugyanazt a programpontot különbözőképpen alkalmazzák az ország különböző részeiben az életkörülmények különbözőségének, a kulturális különbségeknek, a különböző társadalmi erőviszonyoknak stb. megfelelően. Az agitáció a program ugyanazon követeléséért különböző módszerekkel, különböző nyelveken folyik, mindezeknek a különbségeknek figyelembevételével. Az autonómia tehát azokban a kérdésekben, amelyek éppen egy bizonyos fajhoz, egy bizonyos nemzethez tartozó, egy bizonyos területen élő proletariátust érintenek, azt jelenti, hogy az általános program végrehajtása során támasztandó külön követelések meghatározása, az agitációs módszerek meghatározása tekintetében a megfelelő szervezet önállóan dönt.

A párt egésze, a párt központi szervei a program és a taktika általános alapelveit határozzák meg; azokat a különböző módszereket viszont, amelyekkel ezeket az elveket a gyakorlati munkában és az agitációban érvényesítik, a központnak alárendelt különböző pártszervezetek a helyi, faji, nemzeti, kulturális stb. különbségeknek megfelelően határozzák meg.

1903. október 22.
Lenin Összes Művei. 8. köt. 1965. 66—67. old.

A POLITIKA ÉS A PEDAGÓGIA ÖSSZEKEVERÉSÉRŐL

Szép számmal akadnak nálunk olyan szociáldemokraták, akik valahányszor a munkások a tőkésekkel vagy a kormánnyal vívott egyes összecsapásaikban vereséget szenvednek, pesszimistákká válnak, s arra hivatkozva, hogy nincs elég befolyásuk a tömegre, megvetően leintenek mindenkit, aki a munkásmozgalom nagy és magasztos céljairól beszél nekik. Mi dolgunk nekünk azzal! Hol vagyunk mi még ettől! mondják ezek az emberek. Beszélni sem érdemes a szociáldemokráciának mint a forradalom élcsapatának szerepéről, amikor még csak fogalmunk sincs a tömegek hangulatáról, nem tudunk egybeforrni a tömeggel, nem tudjuk mozgósítani a munkástömeget! Azok a balsikerek, amelyek a szociáldemokratákat az idei május elsején érték, jelentékenyen fokozták ezt a hangulatot. A mensevikek vagy újiszkrások természetesen siettek ezt kihasználni, hogy külön jelszóként még egyszer kiadják a jelszót: arccal a tömegek felé! — mintegy szándékosan valakinek a bosszantására, mintegy válaszként az ideiglenes forradalmi kormányra, a forradalmi demokratikus diktatúrára stb. vonatkozó gondolatokra és beszélgetésekre.

Feltétlenül észre kell vennünk, hogy ebben a borúlátásban és azokban a következtetésekben, amelyeket a siető újiszkrás köz-

írók levonnak belőle, van egy nagyon veszélyes vonás, amely komoly kárt okozhat a szociáldemokrata mozgalomnak. Szó se róla, az önkritika elengedhetetlenül szükséges minden eleven és életrevaló párt számára. Mi sem ízetlenebb valami az önelégült optimizmusnál. Mi sem jogosabb annál, mint az olyan útmutatások, hogy állandóan, feltétlenül mélyítenünk és szélesítenünk, szélesítenünk és mélyítenünk kell tömegbefolyásunkat, szigorúan marxista propagandánkat és agitációnkat, s hogy közelednünk kell a munkásosztály gazdasági harcához stb. De éppen mert ezek az útmutatások mindig és állandóan, bármilyen viszonyok között és bármilyen helyzetben jogosultak, nem szabad külön jelszavakká változtatnunk őket, nem igazolhatják azokat a kísérleteket, hogy a szociáldemokráciának valamiféle külön irányzatát építsék fel rájuk. Ha ezt a határt átlépjük, akkor ezek a vitán felül álló útmutatások már szűkítik a mozgalom feladatait és hatókörét, doktrinér módon elfeledtetik a mai helyzetben életbevágó progresszív politikai feladatokat.

A munka és a tömegbefolyás mélyítésére és kiterjesztésére mindig szükség van. A szociáldemokrata enélkül nem szociáldemokrata. Egyetlen szervezet, csoport, kör sem tekinthető szociáldemokrata szervezetnek, ha nem végzi állandóan és rendszeresen ezt a munkát. Jelentős mértékben éppen azért különültünk el ilyen szigorúan a proletariátus külön, önálló pártjává, hogy mindig és állandóan végezzük ezt a marxista munkát, a tudatos szociáldemokratizmus színvonalára emelve fel lehetőleg az egész munkásosztályt, nem engedve meg semmilyen, egyáltalán semmilyen politikai viharnak — még kevésbé politikai díszletváltozásnak —, hogy elvonjon bennünket ettől az égetően fontos munkától. A politikai tevékenység e munka nélkül elkerülhetetlenül játszadozássá fajulna, mert ez a tevékenység csak akkor és abban a mértékben válik komoly jelentőségűvé a proletariátus számára, amilyen mértékben felemeli egy meghatározott osztály tömegét, felébreszti érdeklődését, s arra készteti, hogy az eseményekben aktívan, vezető módjára vegyen részt. Ez a munka,

mint már mondottuk, mindig szükséges: minden vereség után meg lehet és meg kell emlékezni róla, hangsúlyozni kell, mert e munka gyengesége *mindig* egyik oka a proletariátus vereségének. Minden győzelem után ugyancsak *mindig* meg kell emlékeznünk róla és hangsúlyoznunk kell jelentőségét, mert különben a győzelem látszólagos lesz, gyümölcsei nem lesznek biztosítva, reális jelentősége végső célunkért vívott egész nagy harcunk szempontjából elenyésző lesz, sőt negatívnak bizonyulhat (mégpedig abban az esetben, ha a részleges győzelem elaltatja éberségünket, gyengíti a bizalmatlanságot a nem megbízható szövetségesekkel szemben, s azt eredményezi, hogy elszalasztjuk az ellenség további és komolyabb megrohamozására kínálkozó kedvező pillanatot).

De éppen mert a tömegbefolyás elmélyítésének és bővítésének e munkája mindig egyformán szükséges, minden győzelem és minden vereség után, a politikai szélcsend időszakában és a legviharosabb forradalmi időben egyaránt, nem lehet a rá való utalásból valami külön jelszót csinálni, nem lehet külön irányzat alapjává tenni annak kockáztatása nélkül, hogy demagógiába essünk és lebecsüljük az élenjáró és egyetlen valóban forradalmi osztály feladatait. A szociáldemokrata párt politikai tevékenységében mindig megvan és meglesz a pedagógia bizonyos eleme: nevelnünk kell a bérmunkások egész osztályát az egész emberiségnek minden elnyomás alól való felszabadításáért vívott küzdelem harcosának szerepére, állandóan oktatnunk kell ennek az osztálynak egyre újabb rétegeit, tudnunk kell közeledni ennek az osztálynak a legszürkébb, legalacsonyabb színvonalon álló, a mi tudományunktól meg az élet tudományától legkevésbé érintett tagjaihoz, hogy el tudjunk velük beszélgetni, közelebb tudjunk férkőzni hozzájuk, képesek legyünk kitartóan, türelmesen a szociáldemokrata öntudat színvonalára emelni őket, anélkül, hogy tanításunkat száraz dogmává változtatnánk, tanítva őket nem csupán könyvekből, hanem azzal is, hogy részt veszünk a

proletariátus e legszürkébb és legalacsonyabb színvonalon álló rétegeinek mindennapos küzdelmeiben. Ebben a mindennapos tevékenységben, ismételjük, van bizonyos pedagógiai elem. Az a szociáldemokrata, aki megfeledkezik erről a tevékenységről, nem szociáldemokrata többé. Ez igaz. De nálunk most gyakran megfeledkeznek arról, hogy az a szociáldemokrata, aki a politika feladatait a pedagógiára korlátozná, az — ha más oknál fogva is — szintén nem szociáldemokrata többé. Aki ebből a „pedagógiából" külön jelszót akarna csinálni, aki *szembe* akarná *állítani* a pedagógiát a „politikával", erre a szembenállásra külön irányzatot akarna építeni, s e jelszó nevében akarna a tömegekhez apellálni a szociáldemokrácia „politikusai" ellen, az rögtön és elkerülhetetlenül belesüllyedne a demagógiába.

Minden hasonlat sántít, ez régi dolog. Minden hasonlat az összehasonlított tárgyaknak vagy fogalmaknak csak egy vagy néhány oldalát veti egybe, ideiglenesen és feltételesen elvonatkoztatva a többi oldaltól. Emlékeztetjük az olvasót erre a közismert, de gyakran elfeledett igazságra, s a szociáldemokrata pártot egy nagy iskolához hasonlítjuk, amely egyidejűleg elemi, közép- és főiskola. Ez a nagy iskola soha és semmilyen körülmények között sem feledkezhet meg az ábécé tanításáról, a tudás elemeinek és az önálló gondolkodás elemeinek oktatásáról. De ha valaki az ábécére való hivatkozással ki akarna térni a felsőfokú tudás kérdései elől, ha valaki ennek a felsőfokú tudásnak (amely az ábécét tanulók köréhez képest sokkal kisebb kör számára hozzáférhető), bizonytalan, kétes, „szűk" eredményeit kezdené szembeállítani az elemi iskola tartós, mély, széles és biztos eredményeivel, az hihetetlen rövidlátásról tenne tanúságot. Az még a nagy iskola egész értelmének teljes meghamisítását is elősegíthetné, mert a felsőfokú tudás kérdéseinek mellőzése csak megkönnyítené a kuruzslóknak, a demagógoknak és a reakciósoknak, hogy félrevezessék azokat, akik csupán az ábécét tanulták meg. Vagy hasonlítsuk a pártot egy hadsereghez. Sem béke,

sem háború idején nem szabad megfeledkezni az újoncok kiképzéséről, a céllövészet tudományáról, a katonai ismeretek ábécéjének a tömegek körében való terjesztéséről. De ha a hadgyakorlatok vagy a valóságos ütközetek vezetői...*

1905. június.
Lenin Összes Művei. 10. köt. 1966. 332—335. old.

* A kézirat itt félbeszakad. — *Szerk.*

A SZOCIÁLDEMOKRÁCIA ÉS A VÁLASZTÁSI EGYEZMÉNYEK

(Részlet)

. . . A szociáldemokratáknak általában az egész választási hadjáratban, és akkor, amikor a választás felső szakaszán választási egyezményeket kötnek, egyszerűen és világosan, közérthető nyelven kell beszélniük, és a leghatározottabban félre kell dobniuk a nyakatekert terminusok, az idegen szavak, a bemagolt, kész, de a tömegek számára érthetetlen, a tömegek előtt ismeretlen jelszavak, meghatározások, következtetések nehéztüzérségét. Értenünk kell ahhoz, hogyan lehet szólamok nélkül, nagy szavak nélkül, tényekkel és számadatokkal a kézben *megmagyarázni* a szocializmus kérdéseit és a mai orosz forradalom kérdéseit.

1906. október második fele.
Lenin Összes Művei. 14. köt. 1967. 88. old.

AZ ANTIMILITARISTA PROPAGANDA ÉS A SZOCIALISTA MUNKÁSIFJÚSÁG SZÖVETSÉGEI

A stuttgarti nemzetközi szocialista kongresszuson, mint ismeretes, megvitatásra került a militarizmus kérdése és ezzel kapcsolatban az antimilitarista propaganda kérdése is. Az erre vonatkozó határozat többek között kimondja, hogy a kongresszus a dolgozó osztályok kötelességének tekinti „annak előmozdítását, hogy a munkásifjúság a szocializmus szellemében, a népek közötti testvériség tudatában nevelkedjék". A kongresszus ebben látja annak a zálogát, hogy a hadsereg ne legyen többé az uralkodó osztályok kezében vak eszköz, amellyel saját belátásuk szerint rendelkezhetnek és amelyet bármikor a nép ellen vethetnek be.

Nagyon nehéz, néha szinte lehetetlen propagandát folytatni a tényleges szolgálatot teljesítő katonák között. A kaszárnyaélet, a szigorú felügyelet, a ritka kimenők rendkívüli módon megnehezítik a külvilággal való érintkezést; a katonai fegyelem, az értelmetlen egzecíroztatás megfélemlíti a katonákat; a katonai vezetés mindent elkövet, hogy a „szürke baromból" kiverjen minden eleven gondolatot, minden emberi érzést, belesulykolja a vak engedelmességet, a „külső" és „belső" ellenség elleni értelmetlen és vad haragot... A megszokott környezetből kiszakí-

tott, egyedül álló, tudatlan, megfélemlített katonát, akinek a fejét teletömték a legvadabb nézetekkel egész környezetét illetően, sokkal nehezebb megközelíteni, mint azt a katonaköteles korban levő ifjúságot, amely családja és társai körében él és a közös érdekek alapján szoros kapcsolatban áll velük. A munkásifjúság körében végzett antimilitarista propagandának lépten-nyomon nagyszerű eredményei vannak. És ennek óriási a jelentősége. Az a munkás, aki öntudatos szociáldemokrataként lép a hadsereg soraiba, ingatag bástyája a hatalom birtokosainak.

Minden európai országban működnek a szocialista munkásifjúsági szövetségek. Néhány országban, például Belgiumban, Ausztriában, Svédországban, ezek a szövetségek hatalmas szervezetek, amelyek felelős pártmunkát végeznek. Az ifjúsági szövetség fő célja természetesen a művelődés, a világos, teljes szocialista világnézet kidolgozása. De emellett az ifjúsági szövetségek gyakorlati munkát is végeznek. Harcolnak a tanulók helyzetének megjavításáért, igyekeznek megvédeni őket attól, hogy a mesterek kegyetlenül kizsákmányolják őket. De még ennél is több időt és figyelmet szentelnek a szocialista munkásifjúsági szövetségek az antimilitarista propagandának.

Ebből a célból arra törekszenek, hogy szoros kapcsolatot építsenek ki a fiatal katonákkal. A következő módon érik ezt el. A fiatal munkás, amíg nem lépett be a hadseregbe, a szövetség tagja, tagdíjat fizet. Amikor katona lesz, a szövetség továbbra is állandó kapcsolatban marad vele, rendszeresen küld neki valami csekély anyagi segítséget („katona-sous" a neve ennek Franciaországban), ami bármilyen kicsi is önmagában véve, a katona számára igen nagy jelentőségű. A katona viszont ennek fejében köteles rendszeresen beszámolni a szövetségnek mindenről, ami náluk, a kaszárnyában történik, megírni benyomásait. Ily módon a katona a szolgálati ideje alatt sem veszti el a kapcsolatot azzal a szervezettel, amelynek tagja volt.

A katonát mindig igyekeznek minél messzebbre hajtani szülőhelyétől. Ezt azért teszik, hogy a katonát semmiféle érdekek ne

fűzzék a helyi lakossághoz, hogy teljesen idegennek érezze magát vele szemben. Így könnyebb rákényszeríteni, hogy engedelmeskedjen a parancsnak, — hogy lőjön a tömegre. A munkásifjúsági szövetségek igyekeznek elejét venni annak, hogy a katona idegennek érezze a helyi lakosságot. Az ifjúsági szövetségek kapcsolatban állnak egymással. Az új városba érkező katonát, aki otthon tagja volt az ifjúsági szövetségnek, a helyi szövetség szívesen látott vendégként fogadja, azonnal megismerteti a helyi érdekekkel, segíti, amivel csak tudja. A katona nem lesz többé idegen, jövevény. Tudja azt is, hogy ha valami baja történik, segítenek rajta, támogatják. Ez a tudat merészebbé teszi, bátrabban viselkedik a kaszárnyában, bátrabban száll síkra jogaiért, emberi méltóságáért.

A fiatal katonákkal létesített szoros kapcsolatok lehetővé teszik az ifjúsági szervezeteknek, hogy széles körű antimilitarista propagandát folytassanak a katonák között. Ez főképpen azzal az antimilitarista irodalommal történik, amelyet az ifjúsági szövetségek óriási mennyiségben adnak ki és terjesztenek elsősorban Franciaországban és Belgiumban, de Svájcban, Svédországban és máshol is. Ez az irodalom tartalmát tekintve rendkívül változatos: képeslapok antimilitarista tartalmú képekkel, antimilitarista katonadalok (e dalok közül sok igen népszerű a katonák között), a „katonai káté" (Franciaországban több mint 100 000-es példányszámban terjesztették), mindenféle brosúrák, felhívások, röpiratok; hetenként, kéthetenként, havonta megjelenő újságok és folyóiratok a katonák számára, a többi között sok képeslap is. Igen népszerűek az olyan újságok, mint a „Kaszárnya", az „Újonc", az „Ifjú Katona", a „Pioupiou" (a fiatal baka tréfás neve), az „Előre". Belgiumban például az „Újonc" és a „Kaszárnya" című lapok elérik a hatvanezres példányszámot. Különösen sok folyóirat jelenik meg az újoncozás idején. A katonaújságok különszámokat küldenek minden újoncnak. Az antimilitarista irodalmat a katonák megkapják a kaszárnyában,

az utcán a kezükbe nyomják, megtalálhatják a kávéházakban, kocsmákban, mindenütt, ahol csak megfordulnak.

Különösen nagy figyelmet fordítanak a besorozottakra. Ünnepélyesen elbúcsúztatják őket. Az újoncozás idején a városokban felvonulásokat rendeznek. Így például Ausztriában a feketébe öltözött újoncok gyászinduló hangjai mellett bejárják az egész várost. Előttük vörössel díszített kocsi halad. A falakra mindenhol vörös plakátokat ragasztanak, amelyekre hatalmas betűkkel felírják: „Ne lőjetek a nép közé!" Az újoncok tiszteletére táncmulatságokat rendeznek, ahol lelkes antimilitarista beszédek hangzanak el. Egyszóval mindent megtesznek, hogy felébresszék az újonc öntudatát, hogy bebiztosítsák azoknak az eszméknek és érzelmeknek a káros behatása ellen, amelyeket a kaszárnyában a legkülönbözőbb módszerekkel próbálnak majd belésulykolni.

És a szocialista ifjúság munkája nem vész kárba. Belgiumban a katonák között már mintegy 15 katonaszövetség működik, amelyek többségükben a szociáldemokrata munkáspárthoz húznak és szoros kapcsolatban állnak egymással. Vannak ezredek, amelyekben a katonák kétharmada szervezett. Franciaországban az antimilitarista hangulat tömegméretűvé vált. Dunkerque-ben, Creusot-ban, Longwy-ban, Montceau-les-Mines-ben a sztrájkok idején a sztrájkolók ellen kivezényelt katonák kijelentették, hogy szolidárisak a sztrájkolókkal...

A hadsereg soraiban napról napra több a szociáldemokrata, a hadsereg egyre megbízhatatlanabbá válik. Amikor a burzsoázia szemtől szembe fog állni a szervezett munkásosztállyal — kinek az oldalán lesz a hadsereg? A szocialista munkásifjúság minden energiájával, az ifjúságra jellemző hévvel azon dolgozik, hogy a nép oldalán álljon.

1907. október 8.
Lenin Összes Művei. 16. köt. 1968. 104—107. old.

AZ IFJÚSÁGI INTERNACIONÁLÉ

(Részlet)

Ezzel a címmel jelenik meg 1915. szeptember 1 óta Svájcban német nyelven „A Szocialista Ifjúsági Szervezetek Nemzetközi Szövetségének Harci és Propaganda Orgánuma". Összesen már hat száma jelent meg ennek a kiadványnak, amelyre általában fel kell hívni a figyelmet, amelyet továbbá nyomatékosan pártunk mindazon tagjainak figyelmébe kell ajánlanunk, akiknek módjukban áll érintkezést fenntartani külföldi szociáldemokrata pártokkal és ifjúsági szervezetekkel.

Európa hivatalos szociáldemokrata pártjainak többsége most a legaljasabb és legbecstelenebb szociálsovinizmus és opportunizmus álláspontját vallja. Ilyen a német és a francia párt, Angliában a fabiánus párt és a „munkáspárt", a svéd párt, a holland párt (Troelstra pártja), a dán párt, az osztrák párt stb. A svájci pártban, noha a szélsőséges opportunisták (a munkásmozgalom nagy szerencséjére) kiváltak belőle és a párton *kívüli* „Grütli-szövetség"-ben[41] tömörültek, magán a szociáldemokrata párton belül nagyszámú opportunista, szociálsoviniszta és kautskysta irányzatú vezér maradt, akiknek *óriási* befolyásuk van a párt ügyeire.

Amikor Európában ilyen a helyzet, a szocialista ifjúsági szervezetek szövetségére az az óriási, hálás — de egyúttal nehéz — feladat hárul, hogy harcoljon a forradalmi internacionalizmus, az igazi szocializmus *ügyéért*, az uralkodó opportunizmus ellen, amely átállt az imperialista burzsoázia oldalára. Az „Ifjúsági Internacionálé" számos jó cikket közöl, amelyekben a forradalmi internacionalizmus mellett száll síkra, s az egész folyóiratot a szocializmusnak a mostani háborúban a „hazát védő" árulóival szemben érzett lángoló gyűlölet nagyszerű szelleme és az a legőszintébb törekvés hatja át, hogy a nemzetközi munkásmozgalom megtisztuljon a sorait bomlasztó sovinizmustól és opportunizmustól.

Elméleti tisztánlátás és határozottság az ifjúság orgánumában természetesen *még* nincs és talán soha nem is lesz, mégpedig éppen azért, mert ez — a forrongó, háborgó, kutató ifjúság orgánuma. De az *ilyen* emberek elméleti tisztánlátásának fogyatékosságával szemben egészen más magatartást kell tanúsítanunk, mint amilyet azzal a fejekben fészkelő elméleti zűrzavarral és a forradalmi következetességnek azzal a szívekben mutatkozó hiányával szemben tanúsítunk — és kell is tanúsítanunk —, amelyet „szervezőbizottságiainknál", „szociálforradalmárainknál", tolsztojistáinknál, anarchistáinknál, egész Európa kautskystáinál („a centrumnál") stb. tapasztalunk. Más az, ha felnőtt emberek, akik igényt tartanak arra, hogy másokat vezessenek és tanítsanak, megzavarják a proletariátust: ezek ellen *kíméletlen* harcot kell folytatnunk. És megint más dolog az, ha az *ifjúság* szervezeteiről van szó, amelyek nyíltan kijelentik, hogy még tanulnak, hogy fő feladatuk az, hogy a szocialista pártok számára funkcionáriusokat neveljenek. Az ilyen embereknek mindenképpen segíteni kell, a lehető legtürelmesebb magatartást kell tanúsítani hibáikkal szemben, igyekezni kell ezeket a hibákat fokozatosan, mégpedig főképpen a *meggyőzés*, és nem harc útján kijavítani. Nem ritkán megesik, hogy az éltesebbek és öregek nemzedékének képviselői *nem tudnak* megfelelő módon bánni

az ifjúsággal, amely szükségszerűen *másképpen* kénytelen a szocializmushoz közeledni, *nem* azon az úton, *nem abban a formában, nem olyan* viszonyok között, mint apái. Többek között ezért kell feltétlenül az ifjúsági szövetség *szervezeti önállósága mellett* állást foglalnunk, *mégpedig nemcsak azért*, mert az opportunisták félnek ettől az önállóságtól, hanem a dolog lényegénél fogva is. Mert hiszen az ifjúság teljes önállóság nélkül sem jó szocialistákat *nem képes* soraiból kinevelni, sem arra *nem képes* felkészülni, hogy a szocializmust *előbbre* vigye.

Az ifjúsági szövetség teljes önállósága, de egyúttal hibáik elvtársi bírálatának teljes szabadsága mellett foglalunk állást! Hízelegnünk az ifjúságnak nem szabad.

1916. december.
Lenin Művei. 23. köt. 1951. 171—173. old.

„A SZOVJETHATALOM SORON LEVŐ FELADATAI" CÍMŰ CIKK ELSŐ FOGALMAZVÁNYA

(Részlet)

Az imént vázolt jellegű gazdasági átállás megköveteli, hogy a szovjethatalom képviselői is megfelelő változtatásokat hajtsanak végre a vezetők funkcióiban. Nagyon is természetes, hogy abban a helyzetben, amikor a nép többségének meggyőzése vagy a hatalom kivívása és a kizsákmányolók ellenállásának elfojtása volt a fő feladat, a vezetők közül is főleg az agitátorok kerültek előtérbe, akik a tömegek körében végeztek munkát, amelyekkel a szovjethatalom sokkal szorosabb kapcsolatban van, mint a hatalomnak bármely régebbi demokratikus formája. Nagyon is természetes, hogy a lakosság többségének meggyőzéséhez vagy a kizsákmányolók elleni súlyos és nehéz háborúra való mozgósításához különösen agitátori képességekre volt szükség. Azok a feladatok ellenben, amelyeket fentebb röviden körvonalaztam, és amelyek a termelésnek és a termékek elosztásának nyilvántartásában és ellenőrzésében foglalhatók össze, már a gyakorlati vezetőket és szervezőket állítják előtérbe. Ennek megfelelően el kell végeznünk a vezetők bizonyos átértékelését, és amennyiben nem képesek alkalmazkodni az új viszonyokhoz és az új feladatokhoz, bizonyos átcsoportosítást kell végrehajtanunk közöttük. Természetes, hogy az előző korszak vezető törzskara szá-

mára, amelyre elsősorban agitációs feladatok hárultak, igen nehéz az ilyen átállás. Természetes, hogy ennek következtében számos hiba elkerülhetetlen volt. És most bármi áron el kellett érnünk, hogy mind a vezetők, mind a szovjet választóknak a tömegei, vagyis a dolgozó és kizsákmányolt tömegek valóban megértsék az említett változás szükségességét.

A dolgozó és kizsákmányolt tömegekben sokkal több szervező tehetség és képesség rejlik, mint agitátori tehetség és képesség, mert ezeknek az osztályoknak az egész munkás élete sokkal inkább azt követelte tőlük, hogy ügyesen szervezzék meg az együttes munkát, a termelésnek és a termékek elosztásának nyilvántartását és ellenőrzését. Ugyanakkor a régi életviszonyok között sokkal kevesebb tehetséges agitátor vagy propagandista emelkedett ki magukból a tömegekből. Talán ezért lehetünk most olyan gyakran tanúi annak, hogy olyan emberek, akik foglalkozásuk vagy hivatásuk szerint agitátorok és propagandisták, kénytelenek elvállalni szervező feladatokat, majd lépten-nyomon azt tapasztalni, milyen kevéssé alkalmasak e feladatok megoldására, és mennyire csalódottak és elégedetlenek emiatt a munkások és a parasztok. Gyakran látjuk, hogy az országnak a társadalom szocialista átalakításával ellenségesen szembehelyezkedő osztályai — a burzsoá pártok képviselői, vagy azok, akik szocialistáknak nevezik magukat, de valójában rendszerint buzgón szolgálják a burzsoáziát, mint a mensevikek és a jobboldali eszerek — kárörvendenek a szovjethatalomnak ezeken a hibáin és balsikerein. És csakugyan: amennyire történelmileg elkerülhetetlenek voltak ezek a hibák, annyira világos, hogy az e téren tapasztalható fogyatékosságok csupán az új, szocialista társadalom növekedésével együtt járó betegségek. Átképezni magunkat úgy, hogy a gyakorlati ismeretekkel rendelkező agitátort helyezzük az őt megillető első sorba — így átképezhetik magukat és kétségtelenül át is tudják majd képezni magukat minden különösebb erőfeszítés nélkül a szovjethatalom képviselői Oroszországszerte. Ehhez azonban idő kell, és csak az elkövetett hibákból

leszűrt gyakorlati tapasztalat képes világosan megértetni a változtatás szükségességét és képes felszínre hozni az olyan személyek egész sorát, sőt akár egész rétegét, akik alkalmasak az új feladatok megoldására. A munkások és parasztok között minden bizonnyal több tehetséges szervező akad, mint a burzsoázia gondolja és képzeli, csakhogy a tőkés gazdálkodás körülményei között ezeknek a tehetségeknek nincs semmi lehetőségük arra, hogy felszínre kerüljenek, megvessék a lábukat, pozíciót vívjanak ki maguknak.

Ellenben ha mi most világosan megértjük, mekkora szükség van arra, hogy nagy számban bevonjunk új, tehetséges szervezőket az államigazgatás munkájába, ha mi — éppen a szovjethatalom elveiből kiindulva — rendszeresen előbbre visszük az e téren gyakorlatilag bevált vezetőket, rövid idő alatt el tudjuk majd érni azt, hogy a szovjethatalom által kifejlesztett elvek alapján, amelyeket bedobtunk a tömegek közé, és amelyeket azután érvényre juttatnak a tömegek a szovjetintézmények azon tagjainak ellenőrzésével, akik a tömegeket képviselik, a termelés gyakorlati szervezőinek új rétege került felszínre, pozíciót vív ki magának és elfoglalja az őt megillető vezető helyet.

1918. március 23 és 28 között.
Lenin: A szocialista gazdálkodásról.
1966. 55—58. old.

BESZÉD AZ INTERNACIONALISTA TANÍTÓK ÖSSZOROSZORSZÁGI KONGRESSZUSÁN 1918. JÚNIUS 5

RÖVID JEGYZŐKÖNYVI FELJEGYZÉS

Lenin a Népbiztosok Tanácsa nevében üdvözli a kongresszust és azt mondja, hogy a tanítóság, amely eddig lassan tért át a Szovjethatalommal való együttműködésre, most egyre jobban meggyőződik arról, hogy ez a közös munka elengedhetetlenül szükséges. A társadalom más rétegeiben is nagy számban figyelhetők meg hasonló esetek, hogy a Szovjethatalom ellenségei a Szovjethatalom híveivé válnak.

A tanítók hadseregének roppant felvilágosító feladatokat kell kitűznie maga elé és mindenekelőtt a szocialista felvilágosítás fő hadseregévé kell válnia. Fel kell szabadítani az életet, a tudást a tőke, a burzsoázia járma alól. A tanítók nem zárkózhatnak be a szoros értelemben vett tanítói tevékenység szűk keretei közé. A tanítóságnak egybe kell forrnia a dolgozók egész harcoló tömegével. Az új pedagógia feladata az, hogy összekapcsolja a tanítói tevékenységet a társadalom szocialista megszervezésének feladataival.

Meg kell mondani, hogy a régi Oroszország értelmiségének zöme a Szovjethatalom nyílt ellenségének bizonyul, és nem kétséges, hogy nem lesz könnyű leküzdeni az ezáltal okozott nehézségeket. A tanítók nagy tömegében csak most kezdődik az erje-

dés, és az igazán népi tanítóknak nem szabad bezárkózniuk az Összoroszországi Tanítószövetség szervezetének keretei közé, hanem bátran ki kell menniük propagandával a tömegek közé. Ezen az úton haladva a proletariátus és a tanítóság vállvetve fog harcolni a szocializmus győzelméért.

Lenin Művei. 27. köt. 1952. 455—456. old.

AZ ÁLLAMRÓL

ELŐADÁS A SZVERDLOV EGYETEMEN 1919. JÚLIUS 11

(Részlet)

Elvtársak, az önöknél elfogadott és velem közölt terv szerint mai beszélgetésünk tárgya az állam kérdése. Nem tudom, menynyire ismerik már önök ezt a kérdést. Ha nem tévedek, tanfolyamaik csak most kezdődtek, és első ízben van alkalmuk ezzel a kérdéssel rendszeresen foglalkozni. Ha ez így van, könnyen lehetséges, hogy erről a kérdésről tartott első előadásomban nem sikerül elérnem, hogy az minden hallgató számára eléggé világos és érthető legyen. És ha ez így lenne, kérem önöket, ne kedvetlenedjenek el, mert az állam kérdése a legbonyolultabb, a legnehezebb és a polgári tudósok, írók és filozófusok által alighanem leginkább összekuszált kérdések egyike. Ezért sohase várják azt, hogy egyszeri rövid megbeszélésben teljesen tisztázni lehessen ezt a kérdést. Az első megbeszélés után jegyezzék meg maguknak a meg nem értett vagy homályos helyeket, hogy másodszor, harmadszor, sőt negyedszer visszatérjenek rájuk, hogy azt, amit nem értettek meg, később kiegészítsék és még világosabbá tegyék részint olvasás útján, részint a különböző előadások és megbeszélések során. Remélem sikerül még egyszer összegyűlnünk, s akkor majd valamennyi kiegészítő kérdésben eszmecserét folytathatunk és ellenőrizhetjük, hogy mi az, ami leginkább tisztázat-

lan maradt. Ugyancsak remélem, hogy a megbeszélések és előadások kiegészítéseképpen önök bizonyos időt fognak szentelni arra, hogy Marxnak és Engelsnek legalább néhány fontosabb művét elolvassák. Kétségtelen, hogy az irodalomjegyzékben és a kézikönyvek között, melyek a szovjet- és pártiskola hallgatóinak itt, az önök könyvtárában rendelkezésre állanak, ezeket a fő műveket megtalálják, és habár egyeseket talán, ismét csak első tekintetre, elriaszt a szöveg nehézsége — újból figyelmeztetnem kell önöket arra, hogy ez senkit ne kedvetlenítsen el, hogy az, ami első olvasásra érthetetlen, érthetővé válik ismételt olvasásra, vagy később, amikor némileg más oldalról közelítik majd meg a kérdést, mert újból ismétlem, a kérdés oly bonyolult, és burzsoá tudósok és írók annyira összekuszálták, hogy annak, aki komolyan végig akarja gondolni és önállóan meg akarja ismerni ezt a kérdést, néhányszor neki kell gyürkőznie, ismételten vissza kell rá térnie, különböző szempontból kell átgondolnia, hogy végül is világosan és alaposan megértse. Erre a kérdésre pedig annál is könnyebb lesz visszatérniük, mert ez a kérdés annyira alapvető, annyira sarkalatos kérdése az egész politikának, hogy nemcsak az olyan viharos, forradalmi időkben, mint amilyenben most élünk, hanem még a legbékésebb időkben is, bármely újságban, bármely gazdasági vagy politikai kérdéssel kapcsolatban beleütközünk abba a kérdésbe: mi az állam, mi az állam lényege, mi a jelentősége, és mi a viszonya a mi pártunknak, a kapitalizmus megdöntéséért harcoló pártnak, a kommunisták pártjának az államhoz — szóval, egy vagy más oknál fogva mindennap vissza fognak térni erre a kérdésre. És a legfontosabb, hogy olvasmányaik, illetve az állam kérdéséről folyó megbeszélések és előadások eredményeképpen megszerezzék maguknak azt a képességet, hogy önállóan nyúljanak ehhez a kérdéshez, mert a legkülönfélébb alkalmakkor, a legjelentéktelenebb kérdésekben, a legváratlanabb összefüggésekben, az ellenféllel való beszélgetésekben és vitákban mindig találkozni fognak ezzel a kérdéssel. Csak akkor érezhetik, hogy elég szi-

lárd alapon nyugszik a meggyőződésük, és csakis akkor védhetik meg eredményesen meggyőződésüket bárkivel szemben és bármikor, ha megtanulnak önállóan tájékozódni ebben a kérdésben.

Lenin Válogatott Művei. III. 1967. 95—96. old.

BESZÉD A SZVERDLOV EGYETEM FRONTRA INDULÓ HALLGATÓIHOZ 1919. OKTÓBER 24

(Részlet)

...Azoknak, akik mint a munkások és parasztok képviselői, a frontra indulnak, nem lehet más választásuk. Jelszavuk ez legyen: halál vagy győzelem. Valamennyiüknek érteniük kell ahhoz, hogy utat találjanak a legelmaradottabb, legfejletlenebb vöröskatonákhoz, hogy érthetően, a dolgozó ember szempontjából világítsák meg a helyzetet, segítsék őket a nehéz pillanatokban, minden ingadozást megszüntessenek, és megtanítsák a vöröskatonákat arra, hogyan kell harcolni a szabotázs, a tunyaság, a csalás vagy árulás számos megnyilvánulása ellen. Önök tudják, hogy még sok ilyen jelenség észlelhető sorainkban és a parancsnoki kar soraiban. Itt szükség van azokra, akiknek bizonyos tudományos képzettségük van, akik tisztán látják a politikai helyzetet és segíteni tudnak a munkások és parasztok nagy tömegeinek az árulás vagy szabotázs elleni harcban. Személyes bátorságon kívül még azt várja önöktől a Szovjethatalom, hogy minden téren segítsenek ezeknek a tömegeknek, hogy véget vessenek minden ingadozásnak e tömegek soraiban, és megmutassák, hogy a Szovjethatalom rendelkezik olyan erőkkel,

amelyeknek segítségét igénybe veheti minden nehéz pillanatban. Ilyen erőkkel mi elegendő mértékben rendelkezünk.

Lenin Művei. 30. köt. 1953. 68—69. old.

BESZÉD
A FÖLDMŰVELŐ KOMMUNÁK ÉS A MEZŐGAZDASÁGI ARTYELEK I. KONGRESSZUSÁN
1919. DECEMBER 4

(Részlet)

Ha a földművelő kommunák alapszabályait, vagy azokat a könyveket olvassuk, amelyek erről a kérdésről szólnak, akkor az az érzésünk, hogy túl sok bennük a propaganda, elméletileg túlságosan terjengősen indokolják, hogy miért kell kommunákat szervezni. Ez, persze, szükséges. Alapos propaganda nélkül, a társas földművelés előnyeinek megmagyarázása nélkül, ha nem ismételjük el ezerszer és ezerszer ezt a gondolatot, nem számíthatunk arra, hogy a parasztság széles tömegeiben felébred az érdeklődés és megkezdődik a társas földművelés megvalósítási módjainak gyakorlati kipróbálása. Propagandára, persze, szükség van, mert amit mi ismétlésnek gondolunk, az sok száz és ezer paraszt számára, alkalmasint, nem ismétlés, hanem olyan igazság, amely először tárul fel előtte. És ha az a gondolatunk támad, hogy túl sok figyelmet fordítunk a propagandára, ki kell jelentenünk, hogy százszor annyi figyelmet kell rá fordítanunk. De amikor ezt mondom, abban az értelemben mondom, hogy a parasztság bizalmatlanul fogja fogadni propagandánkat, ha csak általánosságban magyarázzuk meg neki a mezőgazdasági kom-

munák szervezésének hasznosságát, és ugyanakkor a valóságban nem tudjuk kimutatni azt a gyakorlati hasznot, amelyet a társulások, artyelgazdaságok hajtanak neki.

Lenin Művei. 30. köt. 1953. 586. old.

BESZÉD
A KORMÁNYZÓSÁGI RENDKÍVÜLI BIZOTTSÁGOK IV. KONFERENCIÁJÁN
1920. FEBRUÁR 20

(Részlet)

Jól ismerjük a jelenlegi katasztrofális helyzet elleni harcnak azokat a módszereit, amelyeket a háború két éve alatt alkalmaztunk. Ezek a harci módszerek: a tömegek tudatosságának emelése és a velük való őszinte kapcsolat. Valahányszor ilyen kilátástalan helyzetbe kerültünk, kötelességünknek tartottuk, hogy a munkás-paraszt tömegekhez forduljunk és feltárjuk előttük a kialakult nehéz helyzetet. Hozzájuk fordultunk és megmagyaráztuk, kin áll vagy bukik Szovjet-Oroszország megmentése, és milyen megfeszített energia szükséges ahhoz, hogy minden erőnket egy meghatározott feladatra összpontosítsuk. Ezek a feladatok nem egyszer változtak abban az időben, amikor a szovjethatalom harcolt ellenségeivel, s hogy megértsük az állam helyzetét, helyesen kell felmérnünk azokat a feladatokat, amelyeket meg kell oldani, hogy leküzdjük a bomlást és áttérjünk a normális építéshez. Így most, mint önök is tudják, leginkább arra törekedtünk, hogy megmagyarázzuk a munkásoknak és a parasztoknak a közlekedés kritikus helyzetét. Erre kell a proletariátusnak és a parasztságnak most minden erejét megfeszítenie. Egy olyan probléma, mint a fűtőanyagszállítás, nehéz feladat, s teljességgel megoldhatatlan a munkás-paraszt lakosság segít-

sége nélkül, olyan kollektív tömegmunka nélkül, amilyet a Vörös Hadsereg győzelmeinek legszebb korszakában tapasztalhattunk. Most például a fűtőanyagszállítást, a vasúti pályák megtisztítását még az is nehezítette, hogy a parasztoknak sok-sok árut ígértünk ellenszolgáltatásképpen. A szállításhoz persze lovakra van szükség, a parasztság pedig ezt nem képes biztosítani, és nagyon kelletlen és barátságtalan magatartást tanúsít, minthogy nem kapja meg az ígért ellenszolgáltatást meghatározott mennyiségű áru formájában; mi pedig a szállítás teljes pangása következtében nem vagyunk képesek bármilyen kis mennyiségű árut is adni. És mi azt mondjuk, hogy a parasztoknak meg kell tenni ennyit munkás-paraszt kormányuknak hitelbe, hogy megmentsék az éhező munkásokat és helyreállítsák az ipart. A parasztoknak hitelbe kell ezt adniuk, mert egyes helyeken például a parasztság rettenetesen kínlódik só hiányában, holott nekünk óriási sókészleteink vannak, csak éppen nem tudjuk elszállítani, minthogy a közlekedés nem birkózik meg a legszükségesebb gabonamennyiség elszállításának a feladatával sem.

Lám, ilyen helyzetben szükség van még fegyelemre, szükség van propagandára és agitációra, amely felvilágosítja és egyesíti az összes munkásokat és parasztokat. Az alkalmazott forradalmi erőszak pedig ezt a fegyelmet realitássá, valósággá változtatja, s ez azt mutatja, hogy az öntudatos munkásosztály olyan komoly gyakorlati feladatot tűzött maga elé, amelynek megoldását végig fogjuk vinni. Éppúgy, mint a Jugyenyiccsel, Kolcsakkal és Gyenyikinnel vívott legnehezebb harcok idején, most is a kommunistákat, a felelős pártmunkásokat állítottuk az első sorokba, hatalmas áldozatokat hoztunk, odadobtuk ezeknek a legjobb harcosainknak az életét, s ugyanakkor megteremtettük a fegyelmet, megbüntettük a haszonlesőket, elértük, hogy a nép maximálisan megfeszítse minden erejét, s győztünk. S ugyanilyen céllal, ugyanilyen kipróbált módszerekkel most is, bármi nehézségek árán is el kell érnünk, hogy megmentsük a közlekedés ügyét.

Van gabonánk, sónk, van elegendő mennyiségű nyersanyagunk, fűtőanyagunk, helyre tudjuk állítani az ipart, de ehhez sok-sok hónap megfeszített munka szükséges, s ebben a harcban a Cseka szerveinek úgy kell szerepelniük, mint a proletariátus központosított akaratát érvényesítő eszköznek, amely olyan fegyelmet ismer, amilyet a Vörös Hadseregben sikerült megteremtenünk.

Lenin Összes Művei. 40. köt. 1963.
119—120. old., oroszul.

ELŐADÓI BESZÉD A DOLGOZÓ KOZÁKOK I. ÖSSZOROSZORSZÁGI KONGRESSZUSÁN 1920. MÁRCIUS 1

(Részlet)

...Az a talaj, ahol végbement a szovjet forradalom, nagyon veszélyesnek bizonyult minden országra nézve. Kiderült, hogy az orosz bolsevikoknak volt igazuk, akik még a cárizmus idején egyesíteni tudták a munkásokat, a munkások pedig kis sejteket hoztak létre, s mindenkit, akik hittek nekik, a francia munkásokat is, az angol katonákat is anyanyelvükön, agitációval fogadtak. Igaz, csak igen szerény lapokat adtunk ki, s ugyanakkor, amikor az angol és francia sajtóban ezer és ezer lap agitált, és minden mondat tíz- és tízezer hasábon látott napvilágot, nálunk havonként mindössze 2—3, negyedrét alakú lap jelent meg, úgyhogy a legjobb esetben is egy lap jutott tízezer francia katonára[42]. Még azt sem tudom biztosan, hogy esett-e ennyi rájuk. Mégis mi volt az oka annak, hogy a francia katonák is, az angol katonák is elhitték mindazt, amiről ezek a lapok írtak? Azért hitték el, mert igazat mondtunk és mert, amikor Oroszországba jöttek, látták, hogy félrevezették őket. Azt mondották nekik, hogy hazájukat kell védelmezniük, de amikor Oroszországba jöttek, kiderült, hogy a földbirtokosok és tőkések hatalmát kell védelmezniük, a forradalmat kell vérbefojtaniuk. Ha két év alatt meg tudtuk nyerni ezeket az embereket, ez csak azért tör-

ténhetett, mert bár régen elfelejtették, hogyan végezték ki királyaikat, — azóta, hogy orosz földre léptek, az orosz forradalom és az orosz munkások és parasztok győzelmei eszükbe juttatták Franciaország és Anglia katonáinak saját forradalmaikat, és az oroszországi eseményekkel kapcsolatban visszaemlékeztek arra, hogy mi volt náluk is egykoron.

Lenin Művei. 30. köt. 1953. 386—387. old.

BESZÉD
A FALUSI MUNKA FELELŐS SZERVEZŐINEK 2. ÖSSZOROSZORSZÁGI KONFERENCIÁJÁN 1920. JÚNIUS 12

(Részletek)

Rendelkezésünkre áll továbbá az Általános Katonai Kiképzés apparátusa, amelynek a katonai természetű munkával párhuzamosan kulturális munkát is kell végeznie, emelnie kell a parasztság tudatosságának színvonalát. Ez az állami apparátus nagyon rossz, nincsenek benne valóban odaadó, meggyőződéses, igazi kommunisták, és önöknek, akik a faluba mennek, mint kommunistáknak nem szabad ettől az apparátustól elszakadva dolgozniuk, hanem ellenkezőleg, együtt kell dolgozniuk vele. Minden pártagitátornak, aki megjelenik a faluban, egyszersmind a népiskolák felügyelőjének is kell lennie, felügyelőnek, nem a szó régi értelmében, nem olyan értelemben, hogy be kell avatkoznia az oktatás kérdéseibe — ezt nem lehet megengedni, de felügyelőnek kell lennie abban az értelemben, hogy összhangba kell hoznia munkáját a Közoktatásügyi Népbiztosság munkájával, az Általános Katonai Kiképzés munkájával, a katonai biztos munkájával, hogy az államhatalom, az Oroszországot kormányzó párt képviselőjének kell tekintenie magát. Hogy amikor a faluban megjelenik, ne csak mint propagandista, mint tanító lépjen fel, hanem ugyanakkor arra is ügyeljen, hogy azok a tanítók, akik eddig teljesen magukra voltak hagyatva, vagy a ka-

tonai biztosok tucatjai és százai, egytől egyig vegyék ki részüket ennek a pártagitátornak a munkájából. Minden egyes tanítónak legyenek agitációs tartalmú brosúrái; és ne csak legyenek, hanem köteles is legyen azokat felolvasni a parasztoknak. Ha ezt nem fogja megtenni, tudnia kell, hogy elveszti állását. Ugyanígy a katonai biztosok kezében is kell lenniük ilyen brosúráknak, s nekik is fel kell olvasniuk azokat a parasztoknak.

A Szovjethatalomnak százezrekre menő olyan szovjetalkalmazottja van, akik vagy burzsujok, vagy félburzsujok vagy annyira el vannak butítva, hogy egyáltalán nem hisznek a mi Szovjethatalmunkban, vagy annyira távol állnak ettől a hatalomtól, amely valahol ott van Moszkvában, de itt van a nyakukon a kulák paraszt, akinek van gabonája, amit rejteget és nem ad oda nekik, ők pedig éheznek. Itt kettős feladata van a pártfunkcionáriusnak. Gondolnia kell arra, hogy ő nemcsak felvilágosító, hogy nemcsak segítségére kell sietnie a lakosság legelgyötörtebb rétegeinek — ez a fő feladata, enélkül ő nem pártfunkcionárius, enélkül nem nevezhető kommunistának. De mindezeken kívül egyszersmind a Szovjethatalom képviselőjének is kell lennie.

...Önöknek jól emlékezetükbe kell vésniük, hogy nemcsak propagandisták és agitátorok, hanem egyszersmind az államhatalom képviselői, és nem az a dolguk, hogy összetörjék a fennálló apparátust, nem az, hogy beavatkozzanak, nem az, hogy felborítsák ennek az apparátusnak a szervezetét, hanem munkájukat úgy kell megszervezniük, hogy a jól dolgozó propagandistának, instruktornak és agitátornak, akár rövid ideig tartó falusi munka után is, ne csak az általa felvilágosított kommunista parasztok igazolványa formájában maradjon nyoma, hanem hogy nyomot hagyjon azoknak a funkcionáriusoknak a tudatában is, akiket önök ellenőriznek és vezetnek, akiknek feladatokat adnak; követeljék meg, hogy minden egyes tanító, minden egyes katonai biztos okvetlenül szovjet szellemben dol-

gozzék, tudja, hogy ez kötelessége, legyen tudatában annak, hogy ha ezt nem fogja teljesíteni, nem marad meg állásában, hogy tudják és érezzék valamennyien, hogy minden egyes agitátor a Szovjethatalom teljhatalmú képviselője.

Lenin Művei. 31. köt. 1951. 174—175. old.

TÉZISEK
A KOMMUNISTA INTERNACIONÁLÉ II. KONGRESSZUSÁNAK ALAPVETŐ FELADATAIRÓL

(Részlet)

9. A proletárdiktatúra azt jelenti, hogy a tőkésosztály által elnyomott, elbutított, fojtogatott, megfélemlített, szétforgácsolt és félrevezetett valamennyi dolgozót és kizsákmányoltat a legteljesebb mértékben az az egyetlen osztály vezeti, amelyet a kapitalizmus egész története előkészített erre a vezető szerepre. Ezért a proletárdiktatúra előkészítését mindenütt és haladéktalanul meg kell kezdeni, mégpedig egyebek között, a következő módon:

Elsősorban a proletár, azután pedig a nem proletár dolgozó és kizsákmányolt tömegek kivétel nélkül valamennyi (politikai, szakszervezeti, katonai, szövetkezeti, kultúr-, sport- stb.) szervezetében, szövetségében, egyesületében, mindenütt kommunista csoportokat, illetőleg sejteket kell alakítani, főleg legális, de illegális csoportokat, illetőleg sejteket is, amely utóbbiakra feltétlenül szükség van minden olyan esetben, amikor számolni kell azzal, hogy a burzsoázia be fogja őket tiltani, tagjaikat le fogja tartóztatni, vagy el fogja üldözni; ezeknek a sejteknek, amelyek szoros kapcsolatban állnak egymással és a pártközponttal, amelyek kicserélik tapasztalataikat, amelyek az agitáció, a propaganda és a szervezés munkáját végzik, amelyek következetesen alkalmazkodnak a társadalmi élet valamennyi terü-

letéhez, a dolgozó tömegek kivétel nélkül valamennyi csoportjához és rétegéhez, az a feladatuk, hogy ezzel a sokoldalú munkával önmagukat, a pártot, az osztályt és a tömegeket egyaránt rendszeresen neveljék.

Emellett rendkívül fontos, hogy gyakorlatilag kidolgozzák a különböző, feltétlenül szükséges munkamódszereket egyrészt a „vezéreket", vagyis a „felelős képviselőket" illetőleg, akiket a legtöbb esetben reménytelenül megrontottak a kispolgári és imperialista előítéletek s akiket, ezeket a „vezéreket", könyörtelenül le kell leplezni és ki kell kergetni a munkásmozgalomból, másrészt a tömegeket illetőleg, amelyek, különösen az imperialista mészárlás után, a legtöbb esetben hajlandók meghallgatni és elfogadni azt a tanítást, hogy feltétlenül szükséges a proletariátus vezetése, mert ez az egyetlen kivezető út a tőkés rabszolgaságból; meg kell tanulnunk különös türelemmel és óvatossággal közeledni a tömegekhez, hogy meg tudjuk érteni a tömegek minden egyes rétegének, szakmájának stb. sajátosságát, pszichológiájuk sajátszerűségét.

1920. július 4.

Lenin Művei. 31. köt. 1951. 188—189. old.

ELŐSZÓ I. I. SZTYEPANOV „AZ OROSZORSZÁGI SZOVJET SZÖVETSÉGI SZOCIALISTA KÖZTÁRSASÁG VILLAMOSÍTÁSA A VILÁGGAZDASÁG ÁTMENETI SZAKASZÁVAL KAPCSOLATBAN" CÍMŰ KÖNYVÉHEZ

Minden kommunistának szívből figyelmébe ajánlom Sztyepanov elvtársnak ezt a munkáját.

A szerző rendkívül sikeresen fejti ki a legnehezebb és legfontosabb kérdéseket. A szerző nagyon helyesen járt el, hogy könyvét nem intellektuelek számára írta (mint ahogy nálunk a burzsoá írók legrosszabb módszereit utánozva a könyveket írni szokás), hanem a dolgozóknak, az igazi néptömegeknek, az egyszerű munkásoknak és parasztoknak. A szerző a függelékben irodalommutatót közöl azok számára, akik magyarázat nélkül nehezen értenék meg Sztyepanov elvtárs fejtegetéseinek egyes helyeit, valamint azok számára, akik meg akarják ismerni a szóban forgó kérdésre vonatkozó legfontosabb orosz és külföldi munkákat. Különösen ki kell emelnem a VI. fejezet elejét, ahol a szerző pompásan kifejti az új gazdasági politika jelentőségét, majd ragyogóan megcáfolja a villamosítással kapcsolatos közkeletű „enyhe" szkepticizmust; e szkepticizmus mögött rendszerint az bújik meg, hogy nem gondolkoznak komolyan ezen a kérdésen (ha ugyan ez a szkepticizmus nem a fehérgárdisták, eszerek és mensevikek általában mindennemű szovjet építéssel

szemben táplált ellenséges érzületét leplezi, ami olykor szintén előfordul).

Ha valamire égető szükségünk van az igazi (nem pedig a régi hivatalnokok szokása szerint, tessék-lássék módra végzett) népművelési munkához — akkor éppen az ilyen „iskolai segédkönyvek" azok (minden egyes iskola, feltétlenül minden egyes iskola számára). Ha marxista irodalmáraink ahelyett, hogy az újságokban és folyóiratokban folyó unalmas és üres politikai fecsegésre pazarolnák erejüket, nekiülnének, hogy ugyanilyen segédkönyveket vagy tankönyveket írjanak kivétel nélkül valamennyi társadalmi kérdésről, akkor nem kellene amiatt szégyenkeznünk, hogy csaknem öt évvel azután, hogy a proletariátus meghódította a politikai hatalmat, ennek a proletariátusnak az állami iskoláiban és egyetemein régi burzsoá tudósok ócska burzsoá limlomra tanítják (helyesebben rontják vele) az ifjúságot.

A VIII. Szovjetkongresszus rendeletileg kimondta, hogy az Oroszországi Szovjet Szövetségi Szocialista Köztársaság valamennyi — kivétel nélkül valamennyi — tanintézetében kötelező a villamosítási terv oktatása. Ez a rendelet, mint sok más rendelet is, kulturálatlanságunk (a mi kulturálatlanságunk, a bolsevikok kulturálatlansága) folytán papiroson maradt. Most, hogy megjelent Sztyepanov elvtárs igazi „iskolai segédkönyve", el kell érnünk — és el is fogjuk érni! —, hogy minden kerületi könyvtárban (majdpedig minden voloszty-könyvtárban is) legyen néhány példány ebből a „segédkönyvből"; hogy Oroszország minden egyes villanytelepén (márpedig több mint 800 villanytelepünk van) ne csak meglegyen ez a könyv, hanem feltétlenül mindenki számára könnyen hozzáférhető népszerű felolvasásokat is rendezzenek a villamosságról, az Oroszországi Szovjet Szövetségi Szocialista Köztársaság villamosításáról és általában a technikáról; hogy minden egyes néptanító minden egyes iskolában elolvassa és elsajátítsa ezt a „segédkönyvet" (hogy ebben segítségükre legyünk, minden kerületben meg kell szervezni a mérnökök és fizikatanárok körét vagy csoportját), és ne csak

elolvassa, megértse és ő maga elsajátítsa, hanem egyszerűen és érthetően el is tudja mondani az iskola tanulóinak és általában a parasztifjúságnak.

Amíg ezt elérjük, sokat kell dolgoznunk. Koldusszegény és kulturálatlan emberek vagyunk. Nem baj, csak legyen kedvünk a tanuláshoz. Csak értsük meg világosan, hogy a munkásnak és a parasztnak most nem azért van szüksége a tudásra, hogy a földbirtokosoknak és a tőkéseknek hajtson „hasznot" és profitot, hanem azért, hogy *s a j á t* életén javítson.

Mindez pedig megvan nálunk. És ezért fogunk tanulni és tudni.

N. Lenin

1922. III. 18.

Lenin Művei. 33. köt. 1953. 237—239. old.

JEGYZETEK

TÁRGYMUTATÓ

JEGYZETEK

[1] Lásd Marx „Tőké"-je első kötetének második kiadásához írt Utószavát. (Lásd Marx: A tőke. I. köt. Budapest 1967. 20. old.)

[2] Lenin Marx Rugéhoz intézett levelét idézi (1843. szeptember). (Lásd Marx—Engels Művei. 1. köt. Budapest 1957. 347. old.)

[3] „*Narodnaja Volja*" („Népakarat") — a terrorista narodnyikok titkos politikai szervezete; 1879 augusztusában jött létre.

[4] G. V. Plehanov „Bernstein és a materializmus" c. cikkéről van szó, mely 1898 júliusában jelent meg a „Neue Zeit"-nek, a német szociáldemokrácia lapjának 44. számában.

[5] *A német szociáldemokrácia hannoveri kongresszusa* 1899. október 9 és 14 között ülésezett. A napirend fő pontjához — „Támadások a párt fő nézetei és taktikája ellen" — a beszámolót August Bebel tartotta.

[6] Marx: A gothai program kritikája. (Marx—Engels: Válogatott művek. II. köt. Budapest 1963. 7. old.)

[7] Lenin a Nemzetközi Munkásszövetség (I. Internacionálé) szervezeti szabályzatának alaptételét idézi. Ezt a szervezeti szabályzatot Marx írta. (Lásd Marx—Engels: Válogatott művek. I. köt. Budapest 1963. 389. old.)

[8] Lenin saját fordításában idéz egy részletet Engelsnek „A német parasztháború" elé írt előszavából. (Lásd Marx—Engels: Válogatott művek. II. köt. Budapest 1963. 628—641. old.)

[9] *Alkotmányos demokrata párt* (kadetok) — az oroszországi liberális monarchista burzsoázia vezető pártja, 1905 októberében alakult meg.

[10] „*Bezzaglavecok*" — az orosz polgári értelmiség félkadet, félmensevik csoportja, amely az 1905—1907-es forradalom hanyatlásának kezdetén alakult meg.

[11] A marxizmus megalapítóinak az 1848—1849-es németországi forradalom legfontosabb kérdéseire vonatkozó nézeteit Engels fejtette ki a „Forradalom és ellenforradalom Németországban" c. műben, amely cikksorozatként a „New York Daily Tribune"-ben jelent meg 1851. október 25-től 1852. október 23-ig, K. Marx aláírással, mivel ő nézte át a cikkeket, mielőtt elküldték volna őket a lapnak. Csak 1913-ban, Marx és Engels levelezésének megjelenésekor vált köztudomásúvá, hogy ezt a művet Engels írta (lásd Marx—Engels Művei. 8. köt. Budapest 1962. 1—99. old.).

[12] Lásd Marx—Engels: Szemle, májustól októberig (Marx—Engels Művei. 7. köt. Budapest 1962. 426—428. old.).

[13] Lásd Marx—Engels Werke. 31. köt. Dietz, Berlin 1965. 514. old.

[14] Lásd Marx—Engels: Válogatott levelek. Budapest 1950. 253—254. old.

[15] *Brentanoizmus* — „liberális polgári tanítás, amely elismeri a proletariátus nem forradalmi »osztályharcát«" (Lenin Művei. 28. köt. Budapest 1952. 231. old.), s azt hirdeti, hogy a munkáskérdés a gyári törvényhozás és a munkásoknak szakszervezetekbe való tömörülése révén megoldható a kapitalizmus keretei között. Nevét L. Brentano német polgári közgazdászról kapta.

[16] *Sombartizmus* — liberális polgári áramlat, nevét W. Sombartról, a liberalizmus egyik ideológusáról, német vulgáris burzsoá közgazdászról kapta.

[17] Engels levele F. A. Sorgéhoz, 1866. november 29. Engels levele F. Kelley—Wischnewetzkynéhez. 1866. december 28. (Lásd Marx—Engels: Válogatott levelek. Budapest 1950. 462., 466. old.)

[18] Goethe: Faust. I. rész. Sárközi György ford.

[19] Lásd Marx—Engels: Válogatott levelek. Budapest 1950. 449—450. old.

[20] Lásd Marx—Engels Művei. 18. köt. Budapest 1969. 506. old.

[21] Lenin arra az összeesküvésre gondol, amelynek célja Petrográd átadása volt és amelyet egy kadetokból, mensevikekből és eszerekből álló kém-

és diverzánsszervezet irányított. 1919. június 13-án az összeesküvők ellenforradalmi lázadást robbantottak ki, amelyet a Vörös Hadsereg csapatai hamarosan levertek.

[22] „*Rabocsaja Miszl*" („Munkásgondolat") — az „ökonomisták" lapja; 1897 októberétől 1902 decemberéig jelent meg.

[23] „*Iszkra*" („Szikra") — az első országos illegális marxista újság Oroszországban; Lenin alapította 1900-ban.

[24] „*Die Neue Zeit*" („Új Kor") — a Németországi Szociáldemokrata Párt elméleti folyóirata, Stuttgartban jelent meg 1883-tól 1923-ig.

[25] Az Osztrák Szociáldemokrata Párt 1901. november 2—6-i *bécsi kongresszusáról* van szó, amelyen új pártprogramot fogadtak el.

[26] *A Hirsch—Duncker-féle szakszervezetek* — németországi reformista szakszervezetek, amelyeket M. Hirsch és F. Duncker, a burzsoá progresszista párt politikusai alapítottak.

[27] *Guesde-isták* — forradalmi marxista áramlat a francia szocialista mozgalomban a XIX. század végén—XX. század elején.

Jaurèsisták — Jean Jaurès francia szocialista hívei. 1902-ben megalakították a Francia Szocialista Pártot, amely reformista álláspontra helyezkedett.

Brousse-isták (posszibilisták) — a XIX. század nyolcvanas éveiben létrejött kispolgári, reformista áramlat.

[28] *Szociáldemokrata Szövetség* — 1844-ben alakult meg Angliában. A reformisták és az anarchisták mellett a Szövetséghez tartozott a forradalmi szociáldemokratáknak egy csoportja, akik az angol szocialista mozgalom balszárnyát alkották.

Független Munkáspárt (Independent Labour Party) — reformista szervezet, amelyet az „új trade-unionok" vezetői alapítottak Angliában 1893-ban.

[29] *Integralisták* — az „integrális" (teljes) szocializmusnak, a kispolgári szocializmus egyik válfajának hívei az Olasz Szocialista Pártban.

[30] „*Forradalmi szindikalizmus*" — kispolgári félanarchista áramlat, amely a XIX. század végén több nyugat-európai ország munkásmozgalmában felütötte a fejét.

[31] Engelsnek 1875. március 18—28-án A. Bebelhez intézett leveléről van szó. (Lásd Marx—Engels: Válogatott levelek. Budapest 1950. 343—351. old.)

[32] *Fabiánusok* — az 1884-ben alapított angol reformista szervezetnek, a Fabiánus Társaságnak tagjai. A Fabiánus Társaság 1900-ban a Munkáspárthoz csatlakozott. A „fabiánus szocializmus" a labouristák ideológiájának egyik forrása.

[33] *Labouristák* — az angol Munkáspárt (Labour Party) tagjai. A Munkáspárt 1900-ban alakult mint a szakszervezetek, szocialista szervezetek és csoportok egyesülése a parlamenti munkásképviselet megteremtése céljából.

[34] Lásd Marx—Engels Művei. 18. köt. Budapest 1969. 503. old.

[35] Ezt a kifejezést Lenin M. J. Szaltikov-Scsedrin „Egy város története" c. művéből vette.

[36] „*Szvoboda*" („Szabadság") — folyóirat; 1901—1902-ben Svájcban adta ki az azonos nevű csoport, amely 1901 májusában alakult és „forradalmi szocialista csoport"-nak nevezte magát.

[37] „*Bednota*" („Szegényparasztság") — napilap, az OK(b)P Központi Bizottságának sajtószerve; Moszkvában jelent meg 1918. március 27-től 1931. január 31-ig.

[38] *Balalajkin* — M. J. Szaltikov-Scsedrin „Modern idill" c. művének szereplője; liberális fecsegő, kalandor és hazudozó.

[39] A kievi „*Harci Szövetség a Munkásosztály Felszabadítására*" szervezetet 1897 márciusában alapították a pétervári „Harci Szövetség" hatására.

[40] A „*Litvániai, Lengyelországi és Oroszországi Általános Zsidó Munkásszövetség*" („Bund") 1897-ben jött létre; főleg Oroszország nyugati területei zsidó iparosainak félproletár elemeit egyesítette.

[41] *Grütli-szövetség* — burzsoá reformista szervezet; 1838-ban alakult meg Svájcban.

[42] Lenin azokra a lapokra gondol, melyeket az OK(b)P külföldi csoportjai 1918—1919-ben angol, német és francia nyelven adtak ki; ezeket a lapokat az intervenciós csapatok és a hadifoglyok közt terjesztették.

Agitáció
— helye a pártmunkában 16, 17—20, 21, 29, 30, 33, 38, 114, 117—121, 170—171, 186, 190, 236, 238—240, 244, 247, 252, 261—263, 266—267, 279, 280, 287, 296—297
— és a propaganda viszonya 16, 187—188, 255
— tartalma, módszerei és formái 16, 17, 19—20, 78, 80, 117—121, 154, 170—171, 187—188, 194—196, 197—198, 209, 214, 216, 220, 228, 230—232, 236, 239—240, 244, 247, 251—252, 255, 261—262, 264—265, 271, 279—280, 284—286, 287, 294, 296—297, 299—300, 301—303
— *lásd még* Propaganda
Állam, a szovjet állam mint a demokrácia legmagasabb formája 122, 162, 210—211, 279—280
Anarchizmus *lásd* Kispolgári forradalmiság
Ateizmus 169—173; *lásd még* Vallás
Bernsteinizmus 25, 146, 160, 183, 189, 248; *lásd még* Reformizmus; Revizionizmus
Bírálat és önbírálat 25, 206, 214—217, 267, 277—278
Bolsevik sajtó
— helye és szerepe a pártmunkában 185—186, 187—193, 194—196, 202—208, 209, 212, 214—217, 222, 223, 249
— írók, újságírók kapcsolata a párttal 197—198, 202—208, 220, 262, 301—302
— kiadása és terjesztése 122, 183—185, 202—208, 209, 218
— munkáslevelezők 199—201, 248, 249
— sajtókiadványok jellege és tartalma 167—172, 197—198, 202—208, 211—213, 214—217, 218, 221—222, 238, 302
— az újság mint kollektív propagandista és szervező 185—186, 188, 194—196, 201, 209, 215—216, 238, 249
Bolsevizmus, történelmi szerepe 67—69

Demokratizmus a párt építésében 191—192; *lásd még* Párt
Dogmatizmus, doktrinerség 11, 25—26, 42, 43—44, 53, 57, 59, 94—96, 99—100, 269—270

Elmélet, forradalmi
— alkotó továbbfejlesztése 11—12, 21, 24, 26, 53, 57, 141, 189
— és gyakorlat 9—13, 14—15, 19—20, 21, 26, 27—28, 35, 40—41, 42, 43—44, 47—48, 49, 53—54, 59, 63, 72, 95—96, 100—101, 106—110, 150, 175, 185—188, 189—190
— az ideológiai kérdésekben való kérlelhetetlenség 19, 35, 42, 134—140, 141—142, 158—159, 174, 189
— lényege és jelentősége a proletariátus osztályharcában 9—12, 19, 24—26, 27—28, 35—37, 51—52, 67—69, 143
— *lásd még* Ideológia; Marxizmus
Erkölcs
— polgári 102—105
— proletár 102—104, 106—107

Fegyelem
— munkafegyelem 81, 84, 99—100, 112
— pártfegyelem 22, 67, 186, 206
Film, szerepe a kommunista nevelésben 223, 226—227
Forradalom, szerepe az elvi kérdések tisztázásában 40—41, 46—48, 57—58, 68—69; *lásd még* Történelmi tapasztalat

Ideológia
— osztályjellege 136—140, 143, 150
— a polgári és szocialista ideológia kibékíthetetlensége 19, 21, 35, 57, 119, 133—140, 159, 174, 189, 278
— *lásd még* Elmélet; Marxizmus; Vallás
Ifjúsági szövetség, az ifjúság a forradalmi mozgalomban 93—112, 187, 260, 272—275, 276—277
„Iszkra", lenini 184—185, 187—188, 190—193, 194—196, 200, 238

Káderek előkészítése és kiválasztása 88—89, 116—117, 121, 187, 220, 221, 260, 279—281, 282—283
Kapitalizmus maradványai az emberek tudatában 115—116, 121, 211—212, 215—216
Kispolgári forradalmiság 143, 157—166; *lásd még* Kompromisszumok
Kispolgári nézetek, a kispolgári szocializmus ideológiája 57—58, 143, 146—147, 158; *lásd még* Ideológia, a polgári és szocialista ideológia kibékíthetetlensége
Kommunista szombatok 79—85, 111
Kommunizmus 81—82, 92, 108
— építése Szovjet-Oroszországban 79—80, 92, 93—94, 101, 103, 108, 111—112
Kompromisszumok a politikában 18—19, 161—166; *lásd még* Kispolgári forradalmiság
Könyvtárak 204—205, 223, 302
Kulturális nevelőmunka 89, 98, 109—110, 113—121, 123—124, 126, 127, 282—283, 296—297

Marxizmus 24—25, 43—45, 53, 57, 59, 97, 150, 174—175
— a dialektika figyelembevétele a politikában 53—58
— mint a proletariátus ideológiája 18, 24, 68, 97—98, 150, 152—156
— mint vezérfonal a cselekvéshez 24—25, 43—45, 47—48, 53, 54, 57, 59—60, 141—142, 162, 164
— és természettudomány 173—174
— *lásd még* Elmélet; Ideológia

Nemzetközi munkásmozgalom egysége 16, 35—36, 38—39, 64—65, 149—150
Nemzetköziség 165—166
Nevelés, kommunista 93—94, 97—98, 112, 115—119, 121, 141, 216, 284—286, 296—297
Nyelv, kifejezésmód 64—65, 244, 264, 271, 287, 294

Oktatás
— a kapitalizmusban 86—87, 96, 99—100
— a szocialista forradalom után 78, 86—90, 94, 98, 101, 109, 122—124, 126, 127, 302—303
Opportunizmus 23, 35, 42, 47—78, 56, 131—135, 157, 158, 163—166, 183, 236—237, 241—242, 245—246; *lásd még* Dogmatizmus; Revizionizmus
Osztályok és osztályharc 82, 103
— a kapitalizmusban 14—15, 18—20, 21, 24—26, 27, 43—45, 46, 49, 60, 137—140, 141—142, 143, 150—151, 162, 187, 189, 241, 244—246, 267
— a szocialista forradalom után 69, 77, 80, 81—84, 104—106, 114, 118—120, 215—216
Ökonomizmus 134—135, 246, 249

Párt, kommunista
— demokratikus és szocialista feladatok 17—20, 21—23, 191—192
— harc a párt egységéért és a pártfegyelemért 22, 26, 30, 31, 33—34, 58, 67—69, 123, 181—193, 200, 206, 249, 264—265
— kollektív vezetés elve 259
— mint a munkásosztály élcsapata 14—16, 27, 49, 67, 114—115, 141—142, 167—168, 190, 199—201, 237, 241—242, 245—247, 248, 266
— mint a proletárdiktatúra vezető ereje 67, 78, 114—118, 296
— szerepe a dolgozók politikai nevelésében 16—17, 19—20, 27, 64, 77, 113—116, 122—123, 127, 143, 151, 235—241, 244, 252, 267—270, 297
— szerepe a nemzetközi munkásmozgalomban 26, 27—28, 36, 39, 69, 157—158, 186, 189, 238
— új típusú párt 18, 22, 24—26, 28, 36, 67, 183—190, 191—192, 242—243, 267
— *lásd még* Demokratizmus; Elmélet; Marxizmus; Proletariátus; Szocialista építés
Pártosság a tudományban és az irodalomban 167—178, 202—208
Politika, forradalmi politika és elmélet egyesítése 46—48; *lásd még* Elmélet és gyakorlat
Politikai-felvilágosító munka 16, 64—65, 113—121, 122—125, 126—127, 170, 268—270, 289, 291, 296—297
Proletariátus
— jellemzése, történelmi szerepe 17, 81—82, 109, 114, 115, 141—142, 195—196, 213, 237—238, 269, 299
— kapcsolata a parasztsággal a szocialista építés időszakában 71, 88—89, 108—109, 222, 291—293
— osztályöntudata, szervezettsége 81—82, 113—121, 134—140, 149, 181, 195—196, 237—238, 266—270
— *lásd még* Marxizmus; Párt
Propaganda
— propagandisták 16—17, 78, 117—118, 120, 220, 223, 231, 239—240, 258, 259—260, 280, 296—297

— a sajtó szerepe a propagandamunkában 167—178, 188, 194—196, 214—217, 222, 238—239, 262, 301—303; *lásd még* Bolsevik sajtó
— tartalma, helye a pártmunkában 16—17, 19, 33, 51—52, 64, 87, 89, 114, 117—121, 170—171, 188, 195—196, 197—198, 214—217, 223—224, 226—227, 228, 231, 236, 238—241, 255—257, 258, 267, 271, 272—275, 276—277, 281, 289, 292, 296—297, 299—300
— *lásd még* Agitáció
Proletárdiktatúra
— lényege és feladatai 61, 80—81, 105, 114, 220, 299
— nevelő szerepe 114, 214—217
— a párt szerepe a proletárdiktatúrában 115, 117, 216
— *lásd még* Állam; Szocialista építés

Rádió, szerepe, a néptömegek politikai nevelésében 219, 228—229, 230—232
Reformizmus 71—72, 150—151, 152—156, 220, 245—246; *lásd még* Bernsteinizmus
— reformok és forradalmi mozgalom 70—73, 152—156
Revizionizmus 18, 25, 57, 146—148, 151; *lásd még* Bernsteinizmus; Opportunizmus; Reformizmus

Sajtó *lásd* Bolsevik sajtó
Sovinizmus 36, 276—278
Szakszervezetek 91—92
Szocialista építés
— a nehézipar jelentősége 71, 88—89, 292
— a párt vezető szerepe és a dolgozó tömegek bevonása 67—69, 79—80, 85, 92, 100—101, 114—117, 120, 122, 167—168, 210, 213, 279—281, 297
— a szocialista építés útjainak egysége és különbözősége az egyes országokban 26, 27—28, 36, 64, 183, 186
— *lásd még* Proletárdiktatúra
Szocializmus elvei és anyagi alapja 24—25, 81, 114, 144—145, 148

Tanítók 115—118, 282—283, 296, 297 302
Termelési propaganda 211—213, 215—216, 222—224, 225, 292
Történelmi tapasztalat 22, 27—28, 36—38, 44—45, 47, 53—55, 56, 59, 68—69, 97—99, 157—158; *lásd még* Forradalom

Vallás 102—103, 113—114, 169—172; *lásd még* Ateizmus; Ideológia
Verseny, szocialista 62—63, 210—213
Vezetők a forradalmi mozgalomban 47, 160, 187, 196, 237—238, 244—245

TARTALOM

Előszó 5

I. A FORRADALMI ELMÉLET JELENTŐSÉGE ÉS KAPCSOLATA A GYAKORLATTAL

Kik azok a „népbarátok" és hogyan hadakoznak a szociáldemokraták ellen? (Részletek) 9
Az orosz szociáldemokraták feladatai (Részletek) 14
Oroszországi szociáldemokraták tiltakozása (Részletek) 21
Programunk (Részlet) 24
Legközelebbi feladatunk (Részlet) 27
Pártunk programjának tervezete (Részlet) 29
Mozgalmunk legfontosabb feladatai (Részlet) 32
Mi a teendő? Mozgalmunk égető kérdései (Részlet) 35
Tanít a forradalom (Részlet) 40
A fekete százak és a felkelés megszervezése (Részlet) 42
A partizánháború (Részlet) 43
Előszó Marx L. Kugelmannhoz intézett levelének orosz fordításához (Részlet) 46
Forradalom és ellenforradalom (Részlet) 49
Két levél (Részlet) 51

A marxizmus történelmi fejlődésének néhány sajátosságáról 53
Levelek a taktikáról (Részlet) 59
Hogyan szervezzük meg a versenyt? (Részlet) 62
Előadói beszéd a keleti népek kommunista szervezeteinek II. összoroszországi kongresszusán. 1919. november 22. (Részlet) 64
A „baloldaliság" mint a kommunizmus gyermekbetegsége (Részlet) . . 67
Az arany jelentősége most és a szocializmus teljes győzelme után (Részlet) 70

II. A DOLGOZÓK KOMMUNISTA NEVELÉSÉRŐL

Az OK(b)P programjának tervezete (Részlet) 77
A nagy kezdeményezés. (A munkások hősiességéről a hátországban. A „kommunista szombatok" alkalmából) (Részletek) 79
Beszéd a kormányzósági közoktatási osztályok iskolán kívüli oktatási alosztályvezetőinek III. összoroszországi tanácskozásán. 1920. február 25. (Részlet) 86
A „baloldaliság" mint a kommunizmus gyermekbetegsége (Részlet) 91
Az ifjúsági szövetségek feladatai (Beszéd az Oroszországi Kommunista Ifjúsági Szövetség III. összoroszországi kongresszusán. 1920. október 2.) 93
Beszéd a kormányzósági és kerületi közoktatási osztályok mellett működő politikai felvilágosítási bizottságok összoroszországi konferenciáján. 1920. november 3. (Részletek) 113
Az új gazdasági politika és a politikai népművelési bizottságok feladatai (Beszéd a politikai népművelési bizottságok II. összoroszországi kongresszusán. 1921. október 17.) (Részlet) 122

III. A BURZSOÁ IDEOLÓGIA ELLENI HARC

Mi a teendő? Mozgalmunk égető kérdései (Részlet) 131
Politikai agitáció és „osztályszempont" (Részlet) 141
Miért kell a szociáldemokráciának elszántan és kíméletlenül harcolnia a szociálforradalmárok ellen? (Részlet) 143
Egy új forradalmi munkásszövetség (Részlet) 144
Marxizmus és revizionizmus (Részlet) 146
Nézeteltérések az európai munkásmozgalomban (Részlet) 149

Marxizmus és reformizmus 152
A „baloldaliság" mint a kommunizmus gyermekbetegsége (Részlet) 157
A harcos materializmus jelentőségéről 167

IV. A SAJTÓ, A RÁDIÓ ÉS A FILM SZEREPÉRŐL

Az „Iszkra" és a „Zarja" szerkesztőségi nyilatkozatának tervezete . . 181
Mivel kezdjük? (Részlet) 194
A „Szvoboda" című folyóiratról 197
Levél az elvtársakhoz (A párttöbbség lapjainak megjelenése alkalmával (Részlet) 199
A párt szervezete és a pártos irodalom 202
Egyet-mást az eredményekről és a tényekről (Részlet) 209
A szovjethatalom soron levő feladatai (Részlet) 210
Újságaink jellegéről 214
Útmutatás munkásoknak és parasztoknak szóló olvasókönyv összeállításához 218
M. A. Boncs-Brujevicsnek 219
A Kommunista Internacionáléba való felvétel feltételei (Részlet) . . 220
Tézisek a termelési propagandáról (Tervezet) 221
Levél az „Ekonomicseszkaja Zsizny" szerkesztőségének (Részlet) . . 225
Irányelvek filmügyben 226
V. Sz. Dovgalevszkijnek 228
Levelek I. V. Sztálinnak a rádiótechnika fejlesztéséről 230

V. AZ AGITÁCIÓS ÉS PROPAGANDAMUNKÁRÓL

Retrográd irányzat az orosz szociáldemokráciában (Részlet) 235
A „Profession de foi"-val kapcsolatban (Részlet) 244
A munkáspárt és a parasztság (Részlet) 250
Mi a teendő? Mozgalmunk égető kérdései (Részletek) 253
Levél egy elvtárshoz szervezeti feladatainkról (Részlet) 258
Az OSZDMP bizottságainak és csoportjainak az Országos Pártkongresszus elé terjesztendő jelentéseiről (Részlet) 261

A Bund helyzete a pártban (Részlet) 264
A politika és a pedagógia összekeveréséről 266
A szociáldemokrácia és a választási egyezmények (Részlet) 271
Az antimilitarista propaganda és a szocialista munkásifjúság szövetségei 272
Az Ifjúsági Internacionálé (Részlet) 276
„A szovjethatalom soron levő feladatai" című cikk első fogalmazványa (Részlet) 279
Beszéd az internacionalista tanítók összoroszországi kongresszusán. 1918. június 5. Rövid jegyzőkönyvi feljegyzés 282
Az államról. Előadás a Szverdlov Egyetemen. 1919. július 11. (Részlet) 284
Beszéd a Szverdlov Egyetem frontra induló hallgatóihoz 1919. október 24. (Részlet) 287
Beszéd a földművelő kommunák és a mezőgazdasági artyelek I. kongresszusán. 1919. december 4. (Részlet) 289
Beszéd a kormányzósági rendkívüli bizottságok IV. konferenciáján. 1920. február 20. (Részlet) 291
Előadói beszéd a dolgozó kozákok I. összoroszországi kongresszusán. 1920. március 1. (Részlet) 294
Beszéd a falusi munka felelős szervezőinek II. összoroszországi konferenciáján. 1920. június 12. (Részletek) 296
Tézisek a Kommunista Internacionálé II. kongresszusának alapvető feladatairól (Részlet) 299
Előszó I. I. Sztyepanov „Az Oroszországi Szovjet Szövetségi Szocialista Köztársaság villamosítása a világgazdaság átmeneti szakaszával kapcsolatban" című könyvéhez 301

Jegyzetek 307
Tárgymutató 311

SAJTÓ ALÁ RENDEZTE
A MARXIZMUS—LENINIZMUS KLASSZIKUSAINAK
SZERKESZTŐSÉGE
KOSSUTH KÖNYVKIADÓ

Felelős kiadó a Kossuth Könyvkiadó igazgatója. Szerkesztette: Uray László. A borító és a kötésterv Rudas László munkája. Műszaki vezető: Szécsi Andor. Műszaki szerkesztő: Rudas László. A szedést 1969. X. 2-án kezdték meg. Megjelent 1970. III. 31-én, 6000 példányban. Terjedelme 16 (A/5) ív. PL—34—G—7075. 69.1155 — Kossuth Nyomda, Budapest

Lenin

AZ IDEOLÓGIAI MUNKÁRÓL